

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΦΥΛΟ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

**Αναπαραστάσεις σε ελληνικούς ειδησεογραφικούς ιστότοπους κατά τη διάρκεια
του προσφυγικού στην Ευρώπη: Ανθρωπισμός, Αποπολιτικοποίηση και
Εσωτερικοί Εχθροί.**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ναυσικά Άννα Ρέντζου (ΑΜ:5315Μ004)

Αθήνα 2017

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Μαριάννα Ψύλλα (Επιβλέπουσα)

Επίκουρη Καθηγήτρια Μαρία Παραδείση

Λέκτορας Ζαχαρούλα Καραγιαννοπούλου

Copyright © Ναυσικά Άννα Ρέντζου, 2017

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τη συγγραφέα.

Η έγκριση διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων της συγγραφέως.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τα μέλη της τριμελούς επιτροπής κ. Μαριάννα Ψύλλα, κ. Μαρία Παραδείση και κ. Χαρά Καραγιαννοπούλου για τα λεπτομερή και εποικοδομητικά σχόλιά τους. Ιδιαίτερες ευχαριστίες στη Μάρθα Μιχαηλίδου για την καθοδήγηση, τις πολύτιμες συμβουλές και τη διαρκή της ενθάρρυνση που συντέλεσαν στην ολοκλήρωση του παρόντος εγχειρήματος. Η γνωριμία μου μαζί της και η υποστηρικτική της στάση εδώ και επτά περίπου χρόνια έχουν υπάρξει καθοριστικές για την ως τώρα ακαδημαϊκή μου πορεία.

Οφείλω, ακόμη, να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στις συμφοιτήτριες και τις διδάσκουσες του ΔΠΜΣ «Φύλο, Κοινωνία, Πολιτική». Τα δυο μοναδικά χρόνια που πέρασαν χαρακτηρίζονται από ένα πολύτιμο μοίρασμα σκέψεων, συλλογισμών, βιωμάτων, αλλά και από πραγματική συλλογική υποστήριξη και αλληλεγγύη.

Ακόμη, ευχαριστώ ιδιαίτερα τη Μαρία, τον Παναγιώτη και Στέλιο για την υλική υποστήριξη, που επέτρεψαν τη συγγραφή αυτής της εργασίας, την αμέριστη αγάπη τους και το συνεχές ενδιαφέρον τους να ακούσουν, να μάθουν, να συζητήσουν. Το παρόν εγχείρημα δε θα είχε ολοκληρωθεί χωρίς την ατέρμονη φροντίδα της Ελευθερίας και της Ζαφειρώς. Ευχαριστώ την Αλίκη, την ιδανικότερη συνοδοιπόρο σε όλη τη διάρκεια της φοίτησής μας στο ΔΠΜΣ, για την επιμέλεια των κειμένων μου, για τις εποικοδομητικές συζητήσεις μας, για τη συντροφιά της. Θερμές ευχαριστίες στη Νίνα για την ενθάρρυνσή της, για την καταλυτική της παρουσία στις πιο κρίσιμες στιγμές και για την επιμέλεια του κειμένου, στη Χριστίνα, τη Μελίνα και τη Φανή για την «πίστη» τους σε εμένα και το διαρκές ενδιαφέρον τους. Τέλος, ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ στο Λουκά για την αγάπη του, τη φροντίδα του, την υπομονή του, την υποστήριξή του, τις ιδέες του και τη δημιουργική επιμονή του καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής του παρόντος εγχειρήματος.

Χωρίς την κατανόηση και την υπομονή όλων των παραπάνω, ο χρόνος που πέρασε θα ήταν ασφυκτικός και η εργασία αυτή θα ήταν σίγουρα διαφορετική.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
Abstract	7
Εισαγωγή.....	9
Ο χάρτης της έρευνας.....	11
Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	13
1.1 Μετανάστης ή πρόσφυγας; Προς μια αποδόμηση του διπόλου	13
1.2 Ανθρώπινες μάζες εκτός του πολιτικού και ιστορικού πεδίου.....	14
1.3 Εθνική ταυτότητα και ετερότητες: η κατασκευή του εσωτερικού εχθρού....	18
1.4 Το ελληνικό συγκείμενο	21
Κεφάλαιο Δεύτερο	24
Μεθοδολογική Προσέγγιση	24
2.1 Κριτική Ανάλυση Λόγου.....	24
2.2 Δειγματοληψία και corpus.....	27
2.3 Άμεσο Συγκείμενο.....	30
Κεφάλαιο Τρίτο.....	33
Ανάλυση Λόγου	33
3.1 Ειδησεογραφικοί λόγοι πριν την συμφωνία Τουρκίας – Ευρωπαϊκής Ένωσης: Η περίπτωση του Αϊλάν Κούρντι.....	33
3.1.1 Η δύναμη της εικόνας και το δόγμα του σοκ.....	35
3.1.2 Λόγοι περί ανθρωπισμού.	48
3.2 Λόγοι μετά την συμφωνία Τουρκίας – Ευρωπαϊκής Ένωσης: Η ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία	59
3.2.1 Η κατασκευή του εσωτερικού εχθρού.	59
Συμπερασματικές Παρατηρήσεις.....	77
Πηγές.....	82
Βιβλιογραφία.....	83
Ελληνόγλωσση	83
Ξενόγλωσση	85
Αρθρογραφία.....	87
Παράρτημα.....	92
Λόγοι πριν από την Ευρωτουρκική συμφωνία.....	92
Λόγοι μετά την Ευρωτουρκική Συμφωνία	115

Περίληψη

Τα τελευταία δυο χρόνια, η προσφυγική κρίση αποτελεί κεντρικό ζήτημα στην ελληνική επικαιρότητα, γύρω από το οποίο αρθρώνονται πολλαπλοί δημόσιοι λόγοι. Σημείο εστίασης της παρούσας διπλωματικής είναι οι συνεχείς μεταλλάξεις των αναπαραστάσεων των εκτοπισμένων πληθυσμών στον ελληνικό δημόσιο λόγο. Σκοπός του εγχειρήματος είναι η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στον ανθρωπισμό και την αποπολιτικοποίηση, ταυτόχρονα με την ενίσχυση των εθνικών ή εθνικιστικών λόγων. Αντιμετωπίζοντας τη συμφωνία μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Τουρκίας, που υπογράφηκε το Μάρτιο του 2016, ως ένα κομβικό πολιτικό γεγονός που είχε ως στόχο την ανακούφιση της κρίσιμης συνθήκης και τη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης ως συλλογικού ζητήματος, οι λόγοι που αναλύονται αντλούνται συγκριτικά από την περίοδο που προηγήθηκε της συμφωνίας, αλλά και από αυτήν που ακολούθησε. Στεκόμενες κριτικά απέναντι στην αποσιώπηση της πολιτικής διάστασης με το πρόσημο της ανθρωπιστικής κρίσης, επιλέγουμε να αντλήσουμε μεθοδολογικά εργαλεία από την Κριτική Ανάλυση Λόγου. Το δείγμα της έρευνας αντλείται από τους ιστότοπους τριών εφημερίδων: της Καθημερινής, του Πρώτου Θέματος και της Εφημερίδας των Συντακτών, αλλά και από δημόσιους λόγους που κατέλαβαν χώρο στην καθημερινή επικαιρότητα. Συγκεκριμένα, η ανάλυση λόγου επικεντρώνεται σε δυο συμβάντα που απασχόλησαν την ελληνική επικαιρότητα πριν και μετά την Ευρωτουρκική Συμφωνία: τη δημοσίευση της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν Κούρντι και την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία αντίστοιχα. Συμπερασματικά, εκκινώντας από τους ανθρωπιστικούς λόγους που αρθρώθηκαν πριν από την εν λόγω συμφωνία παρατηρήθηκε πως στο όνομα της αλληλεγγύης με τους ευάλωτους, εκτοπισμένους πληθυσμούς, οι ίδιοι οι πληθυσμοί αναπαρίστανται ως κατώτεροι, ως άξιοι οίκτου, ως απρόσωποι «άλλοι». Οι ανθρωπιστικοί αυτοί λόγοι, ωστόσο, εκφράζονται ωστόσο εμφανιστεί η πιθανότητα μόνιμης παραμονής των προσφύγων στο ελληνικό έδαφος. Οι προσπάθειες ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού στην ελληνική κοινωνία, φαίνεται πως επιδρούν στο δημόσιο λόγο. Οι άλλοτε απρόσωπες μάζες προσφύγων μετατρέπονται σταδιακά σε εσωτερικούς εχθρούς που απειλούν να «λερώσουν» την ελληνική, εθνική ομοιογένεια με τη διαφορετικότητά τους. Οι πρόσφυγες γίνονται δέκτες ενός δεύτερου εκτοπισμού· τίθενται εκτός του κοινωνικού σώματος, στερούμενες/στερούμενοι των στοιχειωδών δικαιωμάτων τους, απορρίπτονται ως μιαρά και επικίνδυνα σώματα.

Λέξεις-κλειδιά: Κριτική Ανάλυση Λόγου, αναπαράσταση, προσφυγικό, αποπολιτικοποίηση, ανθρωπισμός, έθνος

Representations in Greek news websites during the refugee crisis in Europe: Humanitarianism, de-politicization and internal enemies

Abstract

The refugee crisis has been a central issue in the daily news for the last two years, leading to the articulation of various public discourses. The present thesis focuses on the constant mutations of the displaced populations' representations in the Greek public discourse. The purpose of this project is to research the relation between humanitarianism and de-politicization, as well as the concurrent reinforcement of the national or nationalistic discourses. Understanding the agreement between European Union and Turkey (held in March 2016) as a nodal political event which aimed at the relief of a crucial situation and at the management of the refugee crisis as a matter of importance for all sides, we comparatively analyse discourses before and after the agreement. Adopting a critical stance on the silencing of the political dimension under the guise of the humanitarian crisis, our methodological tools are taken from Critical Discourse Analysis. The sampling under research is taken from the websites of three newspapers: Kathimerini, Efimerida ton Sintakton and Proto Thema, and from public discourses that were of concern in the daily news. In particular, the analysis focuses on two incidents during the period before and after the European Union – Turkey Statement: the publication of dead Ailan Kurdi's photo and the integration of the refugee children in the Greek educational system. In conclusion, in the discourses taken from the period before the agreement, it is noticed that, in the name of solidarity with the vulnerable and displaced populations, the refugees are represented as inferior and helpless, as faceless "others". These humanitarian discourses are articulated, until the possibility of the permanent stay of refugees in Greece appears. The efforts for integration of refugees in the Greek society seems to affect the public discourses. Those depicted as faceless masses are now internal enemies, threatening to corrupt the Greek, national homogeneity with their divergence. The refugees undergo a second displacement; they are eliminated from the social body and deprived of their fundamental rights. They are rejected as filthy and dangerous bodies.

Keywords: Critical Discourse Analysis, representation, refugee crisis, depoliticization, humanitarianism, nation

Εισαγωγή

Το παρόν εγχείρημα γράφεται σε μια περίοδο που το παγκόσμιο ειδησεογραφικό τοπίο γεμίζει καθημερινά από εικόνες και ειδήσεις συμβάντων κοινωνικοπολιτικού ενδιαφέροντος. Ενώ η Ευρύτερη Μέση Ανατολή μετρά ήδη πέντε χρόνια διαρκούς εμπόλεμης κατάστασης, οι επιθέσεις στην Ευρώπη καταλαμβάνουν κυρίαρχο χώρο στην καθημερινή παγκόσμια ειδησεογραφία και οι κοινωνικοπολιτικές συνθήκες των κρατών της Δύσης αλλάζουν συνεχώς. Ενώ η Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, αποτελούσε ανέκαθεν χώρα υποδοχής για τους εκτοπισμένους πληθυσμούς της Μέσης Ανατολής, τα τελευταία δυο χρόνια καλείται να υποδεχτεί και να διαχειριστεί πολύ μεγαλύτερες πλέον ομάδες προσφύγων που φτάνουν καθημερινά στα νησιά που συνορεύουν με τα τουρκικά παράλια, αλλά και στο χερσαίο κομμάτι της βόρειας πλευράς της που συνορεύει με την Τουρκία.

Οι εκτοπισμένοι πληθυσμοί, κεντρικές φιγούρες στην καθημερινή ειδησεογραφία, αναπαρίστανται και απεικονίζονται με διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα με την επικρατούσα συνθήκη. Γύρω από τα πρόσωπά τους αρθρώνονται διαρκώς λόγοι περί ανθρωπισμού και αλληλεγγύης, την ίδια στιγμή που δέχονται ρατσιστικές επιθέσεις έξω από τα λεγόμενα «κέντρα φιλοξενίας». Οι διαρκείς μεταλλάξεις των αναπαραστάσεών τους είναι το σημείο εστίασης της παρούσας έρευνας.

Καθώς οι πρόσφυγες που επιβιώνουν μετά την επικίνδυνη διαδρομή τους, καταφέρνουν να φτάσουν στην Ελλάδα, το ελληνικό κράτος ζητά βοήθεια από την Ευρωπαϊκή Ένωση λόγω της αδυναμίας του να διαχειριστεί ένα συλλογικό πρόβλημα, το προσφυγικό. Οι λόγοι, ειδησεογραφικοί και πολιτικοί, κατά τη διάρκεια της προσφυγικής κρίσης είναι πολλαπλοί και κατακλύζουν τα ειδησεογραφικά μέσα καθημερινά. Με τις διεθνείς και ντόπιες οργανώσεις να βρίσκονται σε εγρήγορση, στην έκτακτη αυτή ανάγκη, δημιουργούνται συνεχώς προγράμματα ανθρωπιστικής βοήθειας και οι πρόσφυγες εντάσσονται σε αυτά προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες τους.

Ενώ στο ελληνικό έδαφος αρχίζουν να εκφράζονται αντιδράσεις σχετικά με τη δυνατότητα παραμονής των προσφύγων, το Μάρτιο του 2016, η Ευρωπαϊκή Ένωση, ανταποκρινόμενη στο κάλεσμα του ελληνικού κράτους για βοήθεια, στρέφεται στην Τουρκία. Υπογράφεται μια συμφωνία, κατά την οποία, η Τουρκία δεσμεύεται να διαχειριστεί τους προσφυγικούς πληθυσμούς λαμβάνοντας ως αντάλλαγμα χρηματικό

ποσό και τη διευκόλυνση της μετακίνησης των Τούρκων υπηκόων στα ευρωπαϊκά εδάφη. Η συμφωνία αυτή χαρακτηρίζεται ως ανακούφιση για την Ελλάδα και έχει ως αποτέλεσμα ένα προσωρινό καταλάγιασμα των ρατσιστικών και καταστροφολογικών λόγων που αφορούν στην παραμονή των προσφύγων στη χώρα υποδοχής.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να διερευνήσει τους λόγους αναπαράστασης των προσφύγων σε δυο διαφορετικές χρονικές στιγμές: την περίοδο που προηγείται της συμφωνίας Ευρωπαϊκής Ένωσης – Τουρκίας και την περίοδο που την ακολουθεί. Η ανάλυσή μας εστιάζει σε δυο βασικούς άξονες αναπαράστασης: τις τάσεις αποπολιτικοποίησης της προσφυγικής κρίσης, μέσω της ανάδειξης της ως ανθρωπιστικής, και την υποτιθέμενη κρίση της εθνικής ταυτότητας, η οποία απεικονίζεται ως απειλούμενη από τους ευάλωτους «άλλους», τους/τις πρόσφυγες. Προκειμένου να καταστεί εφικτή η διερεύνηση των παραπάνω στον περιορισμένο χώρο της διπλωματικής εργασίας, επικεντρώνουμε το ερευνητικό μας βλέμμα σε συγκεκριμένα γεγονότα που κατέλαβαν σημαντικό χώρο και χρόνο στην ελληνική δημόσια σφαίρα. Συγκεκριμένα, εστιάζουμε στη δημοσίευση της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν Κούρντι που το Σεπτέμβριο του 2015, μαζί με άλλους πρόσφυγες, δεν επιβίωσε στο θαλάσσιο ταξίδι του για την Ευρώπη, αλλά και στα δημοσιεύματα σχετικά με την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία, που αναδύθηκε σαν ζήτημα το καλοκαίρι του 2016.

Στεκόμενες κριτικά απέναντι στην αποσιώπηση της πολιτικής διάστασης με το πρόσημο της ανθρωπιστικής κρίσης, στόχος του παρόντος εγχειρήματος είναι να ανιχνευθούν οι δημόσιοι λόγοι, που μέσω της συμβολής τους στη συγκρότηση υποκειμενικοτήτων, περιθωριοποιούν επιλεγμένα σώματα, κατασκευάζοντας ετερότητες. Ακόμη, υιοθετώντας τη θέση του Άντερσον πως το έθνος αποτελεί μια «φαντασιακή κοινότητα» (1997, σ. 26) μας ενδιαφέρει να προσεγγίσουμε τους τρόπους με τους οποίους οι ετερότητες ενισχύουν την εθνική ταυτότητα, αναπαριστώμενες ως εισβολείς.

Η εργασία αυτή επιθυμούμε να συμβάλλει στην ένταξη των αποϊστοριοποιημένων υποκειμένων στη σφαίρα του πολιτικού και, συνεπώς στην αποσταθεροποίηση των κυρίαρχων σχέσεων εξουσίας. Μέσα από την ανάδειξη των κυρίαρχων, εθνικιστικών, ρατσιστικών λόγων επιχειρούμε να συνεισφέρουμε, όσο το παρόν εγχείρημα το καθιστά εφικτό, στη δημιουργία ενός χώρου ικανού να δεχτεί τη «γυμνή ζωή» ως μια ζωή «διαποτισμένη από την εξουσία» (Μπάτλερ και Σπίβακ, 2015,

σ. 40 – 41), που θα επιτρέπει στα ίδια τα εκτοπισμένα υποκείμενα να ξεφύγουν από την αορατότητά τους.

Ο χάρτης της έρευνας

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας τίθενται υπό συζήτηση επτά θεωρητικά και ερευνητικά εγχειρήματα που προέρχονται από διαφορετικά πεδία των κοινωνικών επιστημών. Οι έρευνες αυτές έχουν εντάσσονται στο παρόν εγχείρημα με βάση δυο άξονες ερευνητικής εστίασης: την αποπολιτικοποίηση της προσφυγικής ή μεταναστευτικής ταυτότητας και τη διαμόρφωση και ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας που απειλείται από εσωτερικούς εχθρούς. Επιχειρείται, ακόμη, η συνομιλία μεταξύ των επτά ερευνών και του παρόντος εγχειρήματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας ξεδιπλώνεται η μεθοδολογική προσέγγιση, η οποία ακολουθείται κατά την ερευνητική διαδικασία. Συγκεκριμένα, η ερευνητική μέθοδος που επιλέγουμε είναι η ποιοτική μέθοδος της κριτικής ανάλυσης λόγου και τα υπό εξέταση κείμενα αντλούνται από τους ιστότοπους των εφημερίδων *Καθημερινή*, *Εφημερίδα των Συντακτών* και *Πρώτο Θέμα*, αλλά και από πρακτικά συνεδριάσεων συγκεκριμένων φορέων που ασχολήθηκαν με τις θεματικές που καταπιάνεται το παρόν κείμενο: τη δημοσίευση της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν Κούρντι στην παραλία του Μπόντρουμ και την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία. Στο ίδιο κεφάλαιο παρατίθεται ο τρόπος συλλογής και το περιεχόμενο του εμπειρικού υλικού, καθώς και μια σύντομη περιγραφή του άμεσου συγκείμενου, ως παράγοντα που συμβάλλει στη συγκρότηση των υποκειμενικότητων των προσφύγων.

Το τρίτο κεφάλαιο αποτυπώνει την ερευνητική διαδικασία του παρόντος εγχειρήματος και χωρίζεται σε δυο βασικές υπο-ενότητες: την ανάλυση των λόγων που προηγήθηκαν της συμφωνίας Ευρωπαϊκής Ένωσης – Τουρκίας και την ανάλυση των λόγων που ακολούθησαν την εν λόγω συμφωνία. Στην ανάλυσή μας επικεντρώνουμε στους άξονες της αποπολιτικοποίησης της προσφυγικής κρίσης και της κατασκευής των προσφύγων ως εσωτερικών εχθρών που απειλούν την ομοιογένεια της ελληνικής εθνικής ταυτότητας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο τίθενται υπό συζήτηση οι συμπερασματικές παρατηρήσεις της ανάλυσής μας και στο παράρτημα παρατίθενται όλα τα κείμενα που

αναλύονται στο παρόν εγχείρημα με τη χρονολογική σειρά που έχουν παρατεθεί στο κεφάλαιο της αρθρογραφίας.

Κεφάλαιο Πρώτο

Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Στο πλαίσιο του κεφαλαίου αυτού, θα στραφούμε σε μελέτες που αναδύονται μέσα από διαφορετικά πεδία των κοινωνικών επιστημών. Οι έρευνες αυτές αντλούν από κοινά εδάφη με εκείνα του παρόντος εγχειρήματος· αναλύουν τους τρόπους με τους οποίους αναπαρίστανται και κατασκευάζονται οι πρόσφυγες. Θα παρουσιαστούν οι θέσεις των μελετών, προκειμένου να επιχειρηθεί μια συνομιλία των κειμένων αυτών με τη δική μας έρευνα. Η ανάδειξη της πολιτικής σημασίας της αναπαράστασης, στην οποία συνεισφέρουν οι έρευνες που θα συζητηθούν, αποτελεί για το παρόν εγχείρημα κεντρικό διακύβευμα.

Η παρουσίαση και ο διάλογος θα χωριστούν σε δυο ενότητες, οι οποίες όμως διαπλέκονται και αλληλοσυμπληρώνονται. Σε πρώτο επίπεδο, θα συζητήσουμε τις μελέτες που αναδεικνύουν τους τρόπους με τους οποίους η εθνική ταυτότητα λαμβάνει τη μορφή λόγων, οι οποίοι «παράγονται, αναπαράγονται, μετασχηματίζονται, καταστρέφονται» (de Cillia, Reisigl και Wodak, 1999, σ. 153), ενώ παράλληλα, κατασκευάζονται και ετερότητες. Η κατασκευή αυτή της ετερότητας είναι, άλλωστε, που εισάγει τρόπους οριοθέτησης και περιφρούρησης των εθνικών ταυτοτήτων.

Σε δεύτερο επίπεδο, θα εστιάσουμε σε εκείνες τις έρευνες που αφορούν πιο συγκεκριμένα στις αναπαραστάσεις των προσφύγων. Άλλοτε μελετώντας πολιτικούς λόγους ή άρθρα εφημερίδων, άλλοτε λόγους ανθρωπιστικών οργανώσεων και των φορέων τους, οι μελέτες αυτές αναλύουν το πολιτικό ή μη πολιτικό πρόσημο που λαμβάνουν οι ευάλωτοι «άλλοι», οι «ξένοι» και τους τρόπους με τους οποίους αυτό αναπαρίσταται.

1.1 Μετανάστης ή πρόσφυγας; Προς μια αποδόμηση του διπόλου

Πριν συζητήσουμε τις εν λόγω μελέτες, επιλέγουμε να παραθέσουμε λίγα λόγια αναφορικά με το δίπολο πρόσφυγας/μετανάστης, το οποίο έχει κεντρική πολιτική σημασία στις αναπαραστάσεις και νοσηματοδοτήσεις που μελετάμε¹. Το δίπολο αυτό

¹ Ενδεικτικό της κεντροποίησης του διπόλου πρόσφυγας/μετανάστης το άρθρο με τίτλο «Άλλο μετανάστες, άλλο πρόσφυγες, άλλο αιτούντες άσυλο: Αρνητικοί συνειρμοί για όσους θέλουν να ξεφύγουν από τη φρίκη του πολέμου» (Ανώνυμος, 2015, Σεπτέμβριος 2).

κατασκευάζει εκ νέου μια ακόμη ετερότητα: τους/τις μετανάστ(ρι)ες, τους ανθρώπους δηλαδή, που μεταναστεύουν από χώρες, οι οποίες δεν αναγνωρίζονται ως εμπόλεμες ζώνες και άρα θεωρούνται μη επικίνδυνες. Η πρώτη προβληματική που αναδύεται αφορά στα κριτήρια, με βάση τα οποία η κατάσταση μιας χώρας κρίνεται εμπόλεμη ή «επικίνδυνη». Η ρητορική αυτή δεν προκύπτει για πρώτη φορά στη σημερινή συνθήκη. Κατά τη σημερινή συνθήκη όμως, εξαιρούνται ακόμη περισσότερες χώρες από την αναγνώριση ως εμπόλεμες. Τα κριτήρια αλλάζουν από μέρα σε μέρα, καταλήγοντας να χαρακτηρίζουν εμπόλεμες ελάχιστες μόνο χώρες. Ο περιορισμός αυτός φανερώνει πως οι χιλιάδες άνθρωποι που έρχονται από άλλες χώρες δεν θεωρούνται πρόσφυγες και άρα δεν απολαμβάνουν τις παροχές που έχουν δημιουργηθεί στη σημερινή έκτακτη συνθήκη.

Οι μετανάστες, στις περισσότερες περιπτώσεις, αναπαρίστανται με διαφορετικό τρόπο από τους πρόσφυγες. Το παρόν εγχείρημα έχει στόχο να καταπιαστεί συγκεκριμένα με την αναπαράσταση των προσφύγων στο πλαίσιο της έκτακτης ανάγκης και να εντοπίσει τυχόν διαφοροποιήσεις στους μιντιακούς λόγους πριν και μετά τη συμφωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία. Κρίνουμε πως το να καταπιανόμασταν με τις αναπαραστάσεις των μεταναστών και μεταναστριών θα αποτελούσε ένα επιπλέον εγχείρημα και θα απαιτούσε, ώστε να είναι επαρκές, μια διαφορετική ανάλυση και θεωρητική πλαισίωση. Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιούμε τον όρο «πρόσφυγας», αφού έχει λάβει συγκεκριμένες νοηματοδοτήσεις. Αυτές είναι που αφορούν και το παρόν εγχείρημα.

Ωστόσο, στεκόμαστε κριτικά απέναντι στην ύπαρξη και την αναπαραγωγή αυτού του δίπολου, ως μια ακόμη ιεράρχηση που περιθωριοποιεί και ταυτόχρονα δαιμονοποιεί μια ομάδα καταπιεζόμενων ανθρώπων, δημιουργεί μια ετερότητα εντός της ετερότητας. Όχι μόνο δεν αγνοούμε την πολιτική σημασία αυτού του διαχωρισμού, αλλά κρίνουμε πως το δίπολο αυτό θα πρέπει να αναλυθεί εκ νέου ως κεντρικό ζήτημα και όχι ως δευτερεύον.

1.2 Ανθρώπινες μάζες εκτός του πολιτικού και ιστορικού πεδίου

Στα άρθρα της *Refugees and Exile: From “Refugee Studies” to the National Order* (1995) και *Speechless Emissaries: Refugees, Humanitarianism, and Dehistoricization* (1996), η Malkki συζητά τον τρόπο ανάδυσης του πρόσφυγα ως αναλυτική κατηγορία που αναπαρίσταται ως παγκόσμια φιγούρα αποπροσωποποιημένη. Σε αντιδιαστολή με

τη φιγούρα ενός εισβάλλοντος «ξένου», η Liisa Malkki αναλύει το πώς η φιγούρα του πρόσφυγα κατασκευάστηκε ως μια μη συγκεκριμένη υποκειμενικότητα, απο-ιστοριοποιημένη και απο-πολιτικοποιημένη.

Κατά τη Malkki (1995), η έννοια του πρόσφυγα δεν εμφανίστηκε κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ωστόσο, η περίοδος εκείνη υπήρξε κρίσιμη για τη σύσταση της έννοιας ως τυποποιημένης αναλυτικής κατηγορίας. Η διαχείριση των μαζικών εκτοπισμών μέσω της δημιουργίας κέντρων κράτησης και στρατοπέδων συγκέντρωσης εξελίχθηκε σαν «τεχνολογία εξουσίας». Πιο συγκεκριμένα, η κοινωνική κατηγορία του πρόσφυγα, σύμφωνα με τη συγγραφέα, δεν προκύπτει για πρώτη φορά, αλλά παίρνει μορφή τη συγκεκριμένη περίοδο, λόγω της δημιουργίας πολιτικών και στρατηγικών ελέγχου, επαναπατρισμού ή επανεγκατάστασης, εγκλεισμού, ανθρωπιστικής βοήθειας (Malkki, 1995, σ. 497-498).

Η αντιμετώπιση των προσφυγικών κρίσεων, ωστόσο, λαμβάνει εξαρχής πρόσημα στρατιωτικής επέμβασης ή ανθρωπιστικής βοήθειας, στα πλαίσια της διαχείρισης έκτακτης ανάγκης. Η διεθνής φιλανθρωπία που κινητοποιείται δεν αποτελεί αντιμετώπιση ενός πολιτικού ζητήματος, αλλά ανακούφιση ανθρωπιστικών κρίσεων, η οποία στελεχώνεται από νέες ειδικότητες κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημόνων ή θεραπευόντων².

Στεκόμενη κριτικά απέναντι στο ανθρωπιστικό αυτό μοτίβο, η Malkki σπεύδει να αναδείξει τη σημαντικότητα της τοποθέτησης της Άρεντ για το ζήτημα εκείνη την περίοδο. Η Άρεντ πρώτη μίλησε για τον ολοκληρωτισμό και την ξеноφοβία που βίωναν οι εκτοπισμένοι πρόσφυγες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Σε συνδυασμό με το βίωμά της, το έργο της Άρεντ, κατά τη Malkki (1995, σ. 502-503), ανέδειξε την ανάγκη το προσφυγικό ζήτημα να απο-αποικιοποιηθεί, να απαλλαχθεί από το χαρακτηρισμό του ως τριτοκοσμικού προβλήματος, οι απάτριδες να αντιμετωπιστούν πολιτικά.

Μέσα από την ανάλυση λόγων διεθνών προσφυγικών οργανισμών, ντοκιμαντέρ ή διεθνών ερευνών που αφορούν στη διασπορά, τον εκτοπισμό και την πολιτισμική ταυτότητα, η ερευνήτρια διακρίνει έναν λόγο περί ανάπτυξης (development discourse) (Malkki, 1995, σ. 506). Ο λόγος αυτός αφορά το σχεδιασμό μακροχρόνιων πρακτικών ένταξης στις κοινωνίες του Πρώτου Κόσμου που καταλήγουν, για τη Malkki, ως

² Ενδεικτική είναι η ανάδυση ανθρωπιστικών οργανώσεων και μη κυβερνητικών φορέων, με πιο σημαντική την ίδρυση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες το 1951 (Malkki, 1995, σ. 500).

προσπάθειες μιας εκ νέου αποικιοποίησης των εκτοπισμένων πληθυσμών, που αντιμετωπίζουν τους πρόσφυγες ως ενιαία κατηγορία. Οι πληθυσμιακές ομάδες των προσφύγων τίθενται σε ένα μόνιμο καθεστώς κατωτερότητας σχετικά με τους ντόπιους πληθυσμούς των εκάστοτε κρατών και καλούνται να αφομοιωθούν και όχι να ενσωματωθούν, προκειμένου να διεκδικήσουν έτσι την ισότητα. Οι διεθνείς μη κερδοσκοπικές οργανώσεις ή σε κάποιες περιπτώσεις οι κρατικοί φορείς αλληλεγγύης δημιουργούν προγράμματα ανθρωπιστικής βοήθειας σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Οι πρόσφυγες που εξυπηρετούνται από αυτά τα προγράμματα φαίνονται να έχουν απολύτως κοινές μεταξύ τους ανάγκες με αποτέλεσμα η εξυπηρέτηση να καταλήγει σε μια μορφή διαχείρισης πληθυσμών. Η εξορία τους δεν λαμβάνει πολιτικά χαρακτηριστικά, αντιθέτως μετατρέπεται σε εξωτική διασπορά. Η έννοια της διεθνούς ιδιότητας του πολίτη (international citizenship) (ό.π., σ. 516-517) δεσμεύεται να εντάξει τους απάτριδες σε κρατικά καθεστώτα, να τους επανατοποθετήσει εκεί που η Δύση θεωρεί πως υπάρχει ασφάλεια. Διαφαίνεται με αυτόν τον τρόπο πως οι πρόσφυγες αναπαρίστανται ως υποκείμενα που επιθυμούν ό,τι θα επιθυμούσε κάθε υποκείμενο της Δύσης: την ασφαλή και σταθερή εγκατάσταση στον τόπο που έχουν βρεθεί, ενσωματώνοντας τα εκάστοτε πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Η επιθυμία και οι ανάγκες τους θεωρείται αυτονόητα πως ταιριάζουν στα δυτικά πρότυπα, χωρίς τα ίδια τα υποκείμενα να εκφέρουν άποψη σχετικά με αυτές. Έτσι, τα προγράμματα ανθρωπιστικής βοήθειας σχεδιάζονται με βάση την ατζέντα της Δύσης, με τους πρόσφυγες να παραμένουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα σε καθεστώς αναμονής, χωρίς να γνωρίζουν τι πρόκειται να συμβεί την επόμενη μέρα.

Η Malkki αναδεικνύει, μέσα από την ανάλυση κυρίαρχων λόγων, την αναγκαιότητα να ιστοριοποιηθεί η κατηγορία του πρόσφυγα, να λάβει ρητά χαρακτηριστικά συγκεκριμένης πολιτικής υποκειμενικότητας. Στο δεύτερο άρθρο της η ερευνήτρια μιλά για την ανιστορική οικουμενικότητα που προκύπτει μέσα από τη μαζική διαχείριση των πληθυσμιακών ομάδων των προσφύγων (Malkki, 1996, σ. 378). Η έκτακτη ανάγκη και η ανακούφισή της είναι κοινωνικές διαδικασίες, σιωπηλές. Οι άνθρωποι που δέχονται τη βοήθεια των ανθρωπιστικών οργανώσεων, οι «ωφεελούμενοι», κατασκευάζονται ως «βουβά θύματα» που μετατρέπονται σε «παγκόσμιες οικογένειες», «παγκόσμιες γυναίκες», «παγκόσμια παιδιά» (ό.π.). Το χαρακτηριστικό της σιωπής παραπέμπει σε μια παγκόσμια φιγούρα, που «ξέρει να λέει ιστορίες» για τις δύσκολες στιγμές που οδήγησαν στον εκτοπισμό της – ή και για τον ίδιο τον εκτοπισμό της, όμως δεν είναι ικανή να αποφασίσει το σωστό για το μέλλον

της (ό.π., σ. 384). Η υποκειμενοποίηση των προσφύγων συγκροτείται μέσα από το τραύμα, μέσα από την κοινή για όλους τους πρόσφυγες βιωμένη εμπειρία της πληγής, η οποία μιλά πιο δυνατά από τις λέξεις. Η πληγή αυτή θυματοποιεί. Ωστόσο, σύμφωνα με την κυρίαρχη αφήγηση, ανοίγει δρόμους για προνομιακές παροχές. Αποδεικνύει το στάτους του πρόσφυγα και απαιτεί ανθρωπιστική παρέμβαση.

Αντίστοιχα με την Malkki, ο Rajaram (2002) στο άρθρο του “Humanitarianism and Representations of the Refugee” διαπραγματεύεται την αναπαράσταση των προσφύγων από τις ανθρωπιστικές οργανώσεις. Πιο συγκεκριμένα, ο Rajaram αναλύει την καμπάνια της διεθνούς μη κυβερνητικής οργάνωσης OXFAM “Listening to the Displaced”. Η καμπάνια αυτή αφορούσε στους πρόσφυγες από τη Σρι Λάνκα και είχε ως στόχο να κατανοήσει πώς βιώνουν τη θέση που έχουν καταλάβει στις κοινωνίες που έχουν βρεθεί και να τους ενδυναμώσει.

Οι απάτριδες που εκτοπίστηκαν από τη Σρι Λάνκα απεικονίζονται, σύμφωνα με τον ερευνητή, ανίκανοι, βουβοί και απρόσωποι. Η απώλεια της ταυτότητας και ο εκτοπισμός από τα εδαφικά όρια φαίνονται να στερούν από τους πρόσφυγες ακόμη και τη δυνατότητα αναζήτησης βοήθειας. Οι αφηγήσεις που, σύμφωνα με την καμπάνια, τους δίνουν φωνή, στην πραγματικότητα αποτελούν τον τόπο αναπαραγωγής της Δυτικής γνώσης και του Δυτικού προνομίου. Οι επιθυμίες που προκύπτουν ως εκφερόμενες από τα εκτοπισμένα υποκείμενα φιλτράρονται, εν τέλει, από τα στελέχη της καμπάνιας, ώστε να ταιριάζουν στην ατζέντα των ανθρωπιστικών οργάνώσεων. Με έναν τρόπο, οι μαρτυρίες καταλήγουν να υπερκαλύπτουν αυτούς που τις αρθρώνουν. Η OXFAM, μέσω του “Listening to the Displaced”, όχι μόνο δεν δημιουργεί χώρο για την εμπρόθετη δράση των προσφύγων, αλλά την οικειοποιείται σαν να ήταν δική της, στερώντας εκ νέου την προσωποποίηση μιας αποπροσωποποιημένης μάζας (Rajaram, 2002, σ. 248). Καταλήγει, τελικά, να αποκρύπτει την πολιτική σημαντικότητα μιας προσφυγικής κρίσης, παρουσιάζοντάς την εκτός του συγκείμενου (ό.π., σ. 262 – 263).

Επιχειρώντας τη συνομιλία των παραπάνω ερευνών με την παρούσα μελέτη, μπορούμε να διακρίνουμε, πως παρά τις διαφορές στο συγκείμενο, η προσφυγική κρίση στην Ελλάδα μοιάζει να παρουσιάζεται σαν κάτι το ξεχωριστό από το πολιτικό προσκήνιο. Οι πρόσφυγες, και στη δική μας περίπτωση, ως «πλημμύρες» (Ανώνυμος, 2016, Σεπτέμβριος 6), «κύματα» (Ανώνυμος, 2016, Αύγουστος 11) ή «ανεξέλεγκτες ροές» (Ανώνυμος, 2016, Φεβρουάριος 23) αποτελούν μάζες, μετρήσιμες αριθμητικά, αλλά αποπροσωποποιημένες. Η κατηγορία του πρόσφυγα απεικονίζεται κι εδώ ως

ενιαία και το τραύμα ως παράγοντας συγκρότησης υποκειμενικοτήτων, με αποτέλεσμα να αναπαρίστανται ως θύματα που χρειάζονται άμεσα ανθρωπιστική βοήθεια (Malkki, 1996, σ. 388).

Με φόντο τα συχνά «τρομοκρατικά χτυπήματα» που έχει δεχτεί τους τελευταίους μήνες η Ευρώπη, οι νεκροί πολίτες της Δύσης προκαλούν διεθνές πένθος, ενώ παράλληλα τα χιλιάδες νεκρά πτώματα των προσφύγων απλώς αναφέρονται στα καθημερινά ειδησεογραφικά δελτία ως μια ακόμη είδηση, όχι σοκαριστική, αλλά σχεδόν συνηθισμένη. Η αποκοπή των προσφυγικών σωμάτων από την καθημερινή επικαιρότητα, ταυτόχρονα με την άμεση ανακούφισή τους από τις ανθρωπιστικές οργανώσεις, φαίνονται να απο-πολιτικοποιούν ένα τόσο σημαντικό παγκόσμιο γεγονός.

1.3 Εθνική ταυτότητα και ετερότητες: η κατασκευή του εσωτερικού εχθρού

Στο άρθρο “The Discursive Construction of National Identities” που δημοσιεύθηκε το 1999 στο περιοδικό *Discourse & Society*, οι de Cillia, Reisigl και Wodak ασχολούνται με την ανάδυση των λόγων γύρω από την εθνική ταυτότητα, με αφετηρία το ευρωπαϊκό συγκείμενο της δεκαετίας του 1980 και 1990. Από το τέλος της δεκαετίας του 1980, οι συγγραφείς (1999) παρατηρούν πως οι πολιτικές αναφορές που σχετίζονται με την εθνική ταυτότητα εντείνονται. Στην Ευρώπη εκτυλίσσονται πολιτικά γεγονότα ορόσημα: ενώ, το τείχος του Βερολίνου πέφτει και η Ευρωπαϊκή Ένωση επεκτείνεται, μέσω της ενσωμάτωσης πολλών κρατών σε αυτήν, η συζήτηση γύρω από μεταναστευτικά ζητήματα γίνεται σχεδόν «εμμονική» (ό.π., σ. 150).

Η διάδοση μιας νέας ευρωπαϊκής ταυτότητας συνοδεύεται από την επανεμφάνιση της εθνικής ταυτότητας, η οποία αναπαρίσταται ως κατακερματισμένη και ασταθής (de Cillia, Reisigl και Wodak, 1999, σ. 150). Η εθνική ταυτότητα χαρακτηρίζεται ως «η καρδιά των σύγχρονων πολιτικών αγώνων» (Beck, 1993 στο de Cillia, Reisigl και Wodak, 1999, σ. 150-151), καθώς παρά το γεγονός πως ο νέος ευρωπαϊκός κόσμος χτίζεται γύρω από λίγα και ισχυρά κράτη, οι εθνικές μονάδες μικραίνουν και πληθαίνουν και η κοινή βάση τους δείχνει να είναι η εθνική συνείδηση. Ενώ η ευρωπαϊκή πραγματικότητα επιτάσσει την ενιαία πολιτική των κρατών της, στο κοινωνικό σώμα φαίνεται να καλλιεργούνται αντιστάσεις μέσω της ενίσχυσης των εθνικών και των πολιτισμικών ταυτοτήτων.

Εστιάζοντας στο περιεχόμενο των εθνικών λόγων, η υπό συζήτηση έρευνα διαπραγματεύεται τα μοτίβα σύλληψης και αναπαράστασης του «άλλου», σε αντιδιαστολή με τα οποία σχηματίζονται και οριοθετούνται οι εθνικές ταυτότητες. Με αφετηρία αυτό το πώς, οι παραπάνω ερευνητές χρησιμοποιούν την Κριτική Ανάλυση Λόγου σε μια μελέτη περίπτωσης Αυστριακών κειμένων γύρω από εθνικά αφηγήματα. Στη διετή μελέτη τους, το δείγμα αντλείται από πολιτικούς λόγους σε εθνικές εκδηλώσεις μνήμης, από δημοσιεύματα του Τύπου, αφίσες και συνθήματα της καμπάνιας για την ένταξη της Αυστρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και συζητήσεις και συνεντεύξεις με Αυστριακούς και Αυστριακές, γύρω από την εθνική ταυτότητα.

Οι συγγραφείς του άρθρου ακολουθούν τη θέση του Μπένεντικτ Άντερσον που προσδιορίζει το έθνος ως «μια ανθρώπινη κοινότητα που φαντάζεται τον εαυτό της ως πολιτική κοινότητα, εγγενώς οριοθετημένη και ταυτόχρονα κυρίαρχη» (Άντερσον, 1997, σ. 26). Η εθνική ταυτότητα παρομοιάζεται για τους συγγραφείς με το *habitus* του Πιέρ Μπουρντιέ, ως κοινή ιδέα, αντίληψη, ως φυσικοποιημένη νοοτροπία που συνδέεται πάντα με συγκεκριμένες ομάδες που προκύπτουν μέσα από την εθνική κοινωνικοποίηση (de Cillia, Reisigl και Wodak, 1999, σ. 153). Ωστόσο, προϋπόθεση για τον σχηματισμό της εθνικής ταυτότητας είναι η ύπαρξη μιας άλλης εκτός αυτής ομάδας, μιας ετερότητας η οποία επιβεβαιώνει την υποτιθέμενη μοναδικότητα και ομοιογένεια της εθνικής ταυτότητας, την οποία οι de Cillia, Reisigl και Wodak αμφισβητούν (ό.π.).

Μέσα από τις αφηγήσεις των συνομιλητών και συνομιλητριών τους, οι συγγραφείς διακρίνουν πως η παγκοσμιοποιητική συνθήκη συνοδεύεται από την ανάδυση της εθνικής συλλογικής μνήμης, προκειμένου να διαφυλαχθεί το εθνικό συνεχές (de Cillia, Reisigl και Wodak, 1999, σ. 170). Στις αφηγήσεις αυτές, η εθνική ταυτότητα, μια ακόμη πολιτισμική αναπαράσταση για τους γράφοντες, αναπαρίσταται ως μια ταυτότητα βασισμένη σε ένα κοινό βίωμα που προκαλεί συναισθήματα περηφάνιας. Η συλλογική μνήμη αποτελεί έναν τρόπο προστασίας της εθνικής ταυτότητας, η οποία απειλείται με τον ερχομό του «ξένου». Η αναμφισβήτητη αυτή εθνική περηφάνια και ο πατριωτισμός απεικονίζουν την εθνική συνείδηση ως έμφυτη, ως φυσικοποιημένη.

Εκκινώντας από το ίδιο κριτικό πεδίο θεωρίας και μεθοδολογίας, η Carmen Rosa Caldas-Coulthard μελετά την κατασκευή της ετερότητας στον μιντιακό λόγο. Η ερευνήτρια στο άρθρο της “Cross-Cultural Representation of ‘Otherness’ in Media

Discourse” (2003) εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο «επαναπλαισιώνονται» (recontextualization) τα γεγονότα μέσω των ειδησεογραφικών λόγων. Πιο συγκεκριμένα, η Caldas-Coulthard διαπραγματεύεται τις αναπαραστάσεις της εθνικής ταυτότητας και της ετερότητας, όπως χτίζονται γύρω από τα κυρίαρχα δίπολα Δύση/Ανατολή, Πρώτος Κόσμος/Τρίτος Κόσμος, Πολιτισμένη – ελεύθερη δημοκρατία/τρομοκρατία.

Η ειδησεογραφία για την Caldas-Coulthard δεν μπορεί παρά να είναι μη φυσική διαδικασία. Αντιθέτως, αποτελεί μερική, πλαισιωμένη ιδεολογικά καταγραφή, μια επανακατασκευή της πραγματικότητας (2003, σ. 274). Η έρευνά της στέκεται στην ενασχόληση των μέσων μαζικής επικοινωνίας με την ελίτ ανθρώπων και εθνών, την προσωποποίηση και την αρνητικότητα ως κριτήρια συγκρότησης ειδησεογραφίας, συνεπώς και επανακατασκευής της πραγματικότητας (ό.π., σ. 277). Χρησιμοποιώντας την Κριτική Ανάλυση Λόγου, η ερευνήτρια αναζητά στην ειδησεογραφία της Αγγλίας και της Βραζιλίας το πώς επαναπλαισιώνονται τα γεγονότα, οι άνθρωποι και οι συνθήκες από δυο διαφορετικές πλευρές, αλλά και το πώς κατασκευάζεται η εθνική ταυτότητα μέσα από τους λόγους και τις εικόνες.

Στην ανάλυσή της, η ερευνήτρια εντοπίζει δυο διαφορετικά είδη λόγων: τον αποικιοκρατικό και τον μετα-αποικιοκρατικό. Στα δημοσιεύματα της Αγγλίας η Βραζιλία και οι υπήκοοί της εξωτικοποιούνται ή παρουσιάζονται αρνητικά. Σε ένα πλαίσιο που δε μοιάζει Δυτικό, οι Βραζιλιάνοι και οι Βραζιλιάνες άλλοτε αναπαρίστανται ντυμένοι-ες χρωματιστά και παράξενα³, άλλοτε αναπαρίστανται ως φτωχοί που «τρώνε από τα σκουπίδια», μισοί και μεταδότες ασθενειών (Caldas-Coulthard, 2003, σ. 286-287). Η προσωποποίησή τους μοιάζει απομακρυσμένη από ταυτότητες και ιδιότητες που σηματοδοτούν την κοινωνική προσφορά ή την επιτέλεση κάποιου κοινωνικού έργου και χτίζει έναν αποικιοκρατικό λόγο, εκτοπίζοντας τους Βραζιλιάνους και τις Βραζιλιάνες από τις κοινωνικά αποδεκτές ανθρώπινες – ή και εθνικές – κατηγορίες. Αντιθέτως, ο βραζιλιάνικος Τύπος δείχνει να αντιλαμβάνεται την αρνητική αναπαράσταση της Βραζιλίας από τον Αγγλικό Τύπο. Σύμφωνα με την Caldas-Coulthard, στο δείγμα της αντικατοπτρίζονται μετα-αποικιοκρατικοί λόγοι αντίστασης, μέσα από το χιούμορ και τον σαρκασμό. Ως δημιουργοί του καρναβαλιού,

³ Εδώ η Caldas-Coulthard δανείζεται από τον Μπαχτίν τον όρο «καρναβάλι» ως μια πρακτική που απορρίπτει τις νόρμες και τη συμμετρία, χάριν της ετερογένειας, του διαφορετικού (Caldas-Coulthard, 2003, σ. 280).

οι ίδιοι οι Βραζιλιάνοι αντιστέκονται στους ρατσιστικούς λόγους που αρθρώνονται, παρωδώντας τον Δυτικό καθωσπρεπισμό.

Στην κατασκευή της ετερότητας από τους μιντιακούς λόγους της Αγγλίας, η συγγραφέας εντοπίζει ρατσιστικά, σεξιστικά και εθνικιστικά χαρακτηριστικά, τα οποία διατηρούν την βαθιά ριζωμένη διάκριση καθετί διαφορετικού από τον Πρώτο Κόσμο. Συνδέοντας τα ευρήματά της με το συγκείμενο της εποχής της δημοσίευσής τους, η Caldas-Coulthard τοποθετείται κριτικά απέναντι στην κατασκευή του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου ως εχθρού, ως τρομοκράτη που θα «λερώσει» τον πολιτισμό της Δύσης.

Εφόσον για να οριοθετηθεί και να περιφρουρηθεί η εθνική ταυτότητα προϋποτίθεται η κατασκευή κάποιας ετερότητας, οι παραπάνω μελέτες φωτίζουν σημαντικά τις μεθοδολογικές και θεωρητικές γέφυρες που τις συνδέουν με το παρόν εγχείρημα. Οι τρόποι που κατασκευάζονται οι πρόσφυγες που – χωρίς επιλογή – καταλήγουν στην Ελλάδα, προσωρινά ή μόνιμα, εξυπηρετούν αναζητήσεις εσωτερικών ή και εξωτερικών εχθρών που βοηθούν στην κατασκευή της ταυτότητας του «εμείς» ως διάφορης της ταυτότητας του «άλλου».

Η «μιαρότητα» των σωμάτων, η προέλευσή τους από μια μακρινή σε «εμάς» κουλτούρα, η «εισβολή» τους σε ένα πλαίσιο μη γνώριμο και η απαίτησή τους για διάφορων ειδών παροχές χτίζουν την εικόνα μιας άγνωστης και διαφορετικής μάζας ανθρώπων που απειλεί να αναταράξει αυτό που ως τώρα έχει καθιερωθεί στην ελληνική κουλτούρα. Οι αντιθετικές αυτές ταυτότητες «εμείς» και «άλλοι» δημιουργούνται ως αποτέλεσμα μιας διαφορετικής ουσίας που εντάσσει ή αποκλείει.

1.4 Το ελληνικό συγκείμενο

Στις εστιασμένες στον κόμβο έθνους-φύλου-σεξουαλικότητας έρευνες των Χαλκιά (2007) και Γκολφινόπουλου (2007) το έθνος νοείται ως μια πολιτισμικά προσδιορισμένη αξία. Αντλώντας από τις *Φαντασιακές Κοινότητες* του Άντερσον, η Χαλκιά και ο Γκολφινόπουλος αντιλαμβάνονται την εθνική ταυτότητα ως κατασκευασμένη εντός του πεδίου της ιστορίας και εκτός του πεδίου της φύσης (Γκολφινόπουλος, 2007, σ. 31). Σύμφωνα με αυτήν την αντίληψη, το έθνος αποτελεί μια ιστορικά και κοινωνικά επινοημένη κοινότητα, η οποία φυσικοποιήθηκε με τα χρόνια. Η εθνική ενότητα χαρακτηρίζεται ως μια «βαθιά οριζόντια συντροφική σχέση», βασισμένη σε μια κοινή

καταγωγή, μια κοινή γλώσσα, μια κοινή παράδοση, μια κοινή «συλλογική μνήμη» (Χαλκιά, 2007, σ. xxxi).

Η διερεύνηση των δυο συγγραφέων εστιάζει γύρω από την εθνική ταυτότητα, τη διαπραγμάτευση και την περιφρούρησή της. Η Χαλκιά (2007, σ. xxx), σε συνδυασμό με τις *Φαντασιακές Κοινότητες*, αντλεί και από τη θεώρηση του Φουκώ για το «νεωτερικό υποκείμενο» ως προϊόν της παραγωγικής διάστασης της εξουσίας, επιχειρώντας να αναδείξει την πολιτισμική κατασκευή των εθνικών ταυτοτήτων. Κεντρικής σημασίας στη μονογραφία αυτή είναι η εμβάθυνση και ανάδειξη του συγκείμενου, ως συν-διαμορφωτικού και αναπόσπαστου στην υποκειμενοποίηση παράγοντα. Στο πλαίσιο της εντατικοποιημένης προσπάθειας εξευρωπαϊσμού της ελληνικής επικράτειας, η γλαφυρή περιγραφή του συγκείμενου της δεκαετίας του 1990 στην έρευνα της Χαλκιά έρχεται να αναδείξει την προσπάθεια μετάβασης από την παράδοση στη νεωτερικότητα. Στη μέση ενός «εθνικού δράματος» (Χαλκιά, 2007, σ. xxv), εκείνου του δημογραφικού προβλήματος, η συγγραφέας εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο το έμφυλο στατικό δίπολο περιφρουρεί την εθνική ταυτότητα, αλλά και στον τρόπο με τον οποίο η Ελληνίδα γυναίκα, ως ένα ενιαίο υποκείμενο, καλείται να συμβάλει στην εθνική αναπαραγωγή. Η Χαλκιά, υπό το πρίσμα της μεταδομιστικής προσέγγισης, επεξεργάζεται πώς το έθνος εισβάλλει στις κρεβατοκάμαρες και τα σώματα των ανθρώπων (2007, σ. 125) σε μια περίοδο που η λεγόμενη «εθνική ταυτότητα» απειλείται από την άφιξη χιλιάδων μεταναστών.

Ο Γκολφινόπουλος εξετάζει ένα διαφορετικό, αλλά και πάλι ελληνικό συγκείμενο, αυτό του 2004, ενός γεμάτου για την Ελλάδα έτους με «εθνικές επιτυχίες». Στην καρδιά του καλοκαιριού της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα, αλλά και της νίκης στο ευρωπαϊκό πρωτάθλημα ποδοσφαίρου, ο συγγραφέας αντιμετωπίζει το ποδόσφαιρο ως ένα φορτισμένο πεδίο εθνικών συγκρούσεων. Μέσα από τους λόγους γύρω από τη βία που ξέσπασε το βράδυ της 4ης Αυγούστου του 2004, επιχειρεί την ανάδειξη της φυσικοποιημένης εθνικής ταυτότητας που αντιστάθηκε στο «ξένο», στην εθνική απειλή. Η παθολογικοποίηση και η αντίληψη των περιστατικών ως μεμονωμένων είναι για τον Γκολφινόπουλο πολιτική θέση που υποθάλλει τη ρατσιστική βία. Η «φιλοξενία» των Αλβανών στην Ελλάδα που με «φιλότιμο» τους δέχτηκε και τους βοήθησε (Γκολφινόπουλος, 2007, σ. 64) αποτελεί ένα ακόμη επιχείρημα που δικαιολογεί την άμυνα, την περιφρούρηση της εθνικής κυριαρχίας.

Τα δυο υπό ανάλυση κείμενα εξετάζουν τον παράγοντα του έθνους, υπό κοινό πρίσμα, τοποθετημένα όμως σε διαφορετικές χρονικές στιγμές. Η Χαλκιά και ο Γκολφινόπουλος ερευνούν τη συναρμογή έθνους, φύλου, σεξουαλικότητας εμβαθύνοντας στο ελληνικό συγκείμενο, συνολικά των τελευταίων είκοσι χρόνων, προσφέροντας με αυτόν τον τρόπο, μια συνολική, δια-χρονική κριτική εκτίμηση για την ελληνική «μήτρα σχηματισμού της εθνικής υπόστασης» (Χαλκιά, 2007, σ. 127). Οι αναλύσεις αυτές συνεισφέρουν με πολύτιμο τρόπο και στη δική μας μελέτη, στην οποία η σημαντικότητα του συγκείμενου δεν μπορεί παρά να είναι συν-διαμορφωτικός παράγοντας των λόγων που θα αναλυθούν.

Συνομιλώντας με τις παραπάνω έρευνες και αντλώντας από τα πολύτιμα μεθοδολογικά και θεωρητικά επιχειρήματά τους, παράλληλα με τα ευρήματά τους, στην παρούσα έρευνα επιχειρούμε να αναδείξουμε τους τρόπους αναπαράστασης προσφύγων και μεταναστών στους ελληνικούς μιντιακούς λόγους από 01/09/2015 έως 20/03/2016 και από 20/03/2016 έως 31/10/2016 (βλ. εδώ, σ. 24). Οι άξονες στους οποίους θα εστιάσουμε είναι, η απο-πολιτικοποίηση μέσω του ανθρωπισμού, η συγκρότηση και ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας, αλλά και της ετερότητας. Με ποιους τρόπους αναδύεται η προσφυγική ταυτότητα; Αποτελεί η από-προσωποποίηση του/της πρόσφυγα προϋπόθεση για να λάβει τελικά πολιτικές διαστάσεις εσωτερικού εχθρού, εισβολέα;

Κεφάλαιο Δεύτερο

Μεθοδολογική Προσέγγιση

2.1 Κριτική Ανάλυση Λόγου

Στο παρόν κεφάλαιο θα παραθέσουμε τις βασικές παραδοχές στις οποίες στηρίζεται η μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί και θα αιτιολογήσουμε την επιλογή της συγκεκριμένης μεθόδου για το υπό ανάλυση εμπειρικό υλικό.

Σκοπός του εγχειρήματος είναι η μελέτη και ανάλυση δημοσιευμάτων του ελληνικού διαδικτυακού Τύπου σχετικών με το προσφυγικό. Τα άρθρα με τα οποία θα καταπιαστούμε προκύπτουν αφενός κατά την περίοδο πριν, αφετέρου κατά την περίοδο μετά τη συμφωνία Ευρωπαϊκής Ένωσης – Τουρκίας για την επαναπροώθηση των προσφύγων από την Ελλάδα στην Τουρκία. Η μελέτη μας θα αποπειραθεί να συγκρίνει τους εκφερόμενους λόγους αυτών των δημοσιευμάτων, εστιάζοντας στους τρόπους με τους οποίους αποπολιτικοποιείται το προσφυγικό μέσω της αποπροσωποποίησης των προσφύγων, αλλά και στην κατασκευή εσωτερικών και εξωτερικών εχθρών που απειλούν την εθνική ταυτότητα στην περίοδο της επονομαζόμενης κρίσης – προσφυγικής και οικονομικής.

Οι μιντιακοί λόγοι συνιστούν για το παρόν εγχείρημα κοινωνικούς σχηματισμούς, όχι «αθώους», αλλά αντιθέτως γεμάτους νοήματα και συμβολισμούς. Ακολουθώντας τη σύγχρονη θεώρηση του Stuart Hall για τα μέσα επικοινωνίας αντιμετωπίζουμε την αναπαράσταση ως παραγωγή νοήματος μέσω της γλώσσας (2017, σ. 33 – 34) και το Λόγο ως το πλαίσιο μέσα στο οποίο συγκροτούνται τα υποκείμενα (ό.π., σ. 86). Εφόσον «η υποκειμενικότητα δομείται, βιώνεται και διαπραγματεύεται μέσα από τους κυρίαρχους τρόπους όρασης και έκφρασης της μαζικής κουλτούρας» (Χαλκιά & Μιχαηλίδου, 2006, σ. 17), η ανάλυση των λόγων των ΜΜΕ δύναται να συνεισφέρει στην ανάδειξη των κυρίαρχων κοινωνικών ανισοτήτων αλλά και της διαμόρφωσης της ατζέντας του εθνικού λόγου. Έτσι, επιχειρούμε να μελετήσουμε το πώς της διαμόρφωσης των υποκειμένων, τους τρόπους κατασκευής της ετερότητας, μέσα από την «ύλη που παράγει ο λόγος» (Χαλκιά, 2007, σ. 125), μέσα από τις κοινωνικές αναπαραστάσεις. Συγκεκριμένα, το παρόν εγχείρημα αφορούν οι αναπαραστάσεις των προσφύγων με σκοπό την ανάδειξη της υποκειμενοποίησής τους, τον τρόπο που τα μέσα επικοινωνίας συνεισφέρουν στην κατασκευή τους ως

αποπολιτικοποιημένες και απρόσωπες φιγούρες, αλλά και ως εχθρούς του έθνους και της ομοιογένειας της εθνικής ταυτότητας.

Η κριτική ανάλυση λόγου, η οποία αποτελεί τη μεθοδολογική προσέγγιση του παρόντος εγχειρήματος, έχει επηρεαστεί ιδιαίτερα από το έργο του Foucault για τους σχηματισμούς του λόγου (discursive formations) (Cramer, 2009, σ. 220). Σύμφωνα με τον Foucault, ο λόγος είναι συστατικό των υπαρχουσών κοινωνικών δομών και οι κανόνες του επιδρούν στην κατασκευή και τον περιορισμό των νοημάτων. Αντλώντας από την προσέγγιση του Parker, αντιμετωπίζουμε το λόγο όχι ως το μέσο περιγραφής της πραγματικότητας, αλλά ως έναν θεμελιώδη παράγοντα που συμβάλλει στην κατασκευή της (1992, σ. 4). Εφόσον «οι λόγοι συστηματικά διαμορφώνουν τα αντικείμενα για τα οποία μιλούν» (Foucault, 1969, σ. 49), ο ρόλος των ερευνητριών είναι να μελετήσουν με ποιον τρόπο οι καθιερωμένοι λόγοι συνεισφέρουν στην αναπαραγωγή των κυρίαρχων, ηθικών υπαγορεύσεων και κατά συνέπεια, των κοινωνικών ανισοτήτων.

Η επιλογή της κριτικής ανάλυσης λόγου ως καταλληλότερης μεθοδολογικής προσέγγισης της θεματικής που μελετά το παρόν εγχείρημα έγκειται στη σημαντικότητα του εντοπισμού εκείνων των σχηματισμών λόγων που συνεισφέρουν στην ενίσχυση των «κοινωνικών αδικιών» (Fairclough, 2014, σ. 175). Η έρευνά μας δεν αντιμετωπίζει τη γλώσσα και το συγκεκριμένο ως ξεχωριστούς μεταξύ τους παράγοντες για την παραγωγή του νοήματος. Η γλώσσα δεν αποτελεί ξεχωριστό και ουδέτερο μέσο παραγωγής νοημάτων (ό.π., σ. 162-163). Τοποθετείται στο συγκεκριμένο, το οποίο αντιμετωπίζεται από το παρόν εγχείρημα ως αναπόσπαστο κομμάτι της παραγωγής νοημάτων, συμβολισμών. Συγκεκριμένα, υποστηρίζουμε πως η κριτική ανάλυση λόγου συνεισφέρει στη διαμεσολάβηση ανάμεσα στο κείμενο και το νόημα που παράγεται (ό.π., σ. 164), προκειμένου να εντοπιστούν μοτίβα λόγου τα οποία και ενισχύουν οι κοινωνικές αδικίες της αποπολιτικοποίησης πληθυσμών, της κατασκευής τους ως ετεροτήτων, αλλά και της περιφρούρησης των εθνικών ταυτοτήτων.

Στην ανάλυση λόγου που θα επιχειρήσουμε, σε πρώτο επίπεδο θα αναζητήσουμε τα αντικείμενα που κατασκευάζονται, καθώς αναπαρίστανται, (Parker, 1992, σ. 6-7) μέσα από συγκεκριμένο δείγμα δημοσιευμάτων κυρίως του διαδικτυακού Τύπου. Σύμφωνα με το Φουκώ (1990, σ. 26), κάθε υποκείμενο έχει τη δυνατότητα της αγόρευσης, όμως μόνο όταν η αγόρευση «υπακούει στους νόμους μιας αστυνόμευσης του συλλογισμού». Μας ενδιαφέρουν λοιπόν, οι θέσεις υποκειμένου που αναδύονται μέσω των σχηματισμών λόγου και τις οποίες καλούνται τα ίδια τα υποκείμενα να

επιτελέσουν προκειμένου να νοείται λόγος. Ο λόγος που εκφέρεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στην περίπτωση της έρευνάς μας από τις εφημερίδες *Καθημερινή*, *Εφημερίδα των Συντακτών* και *Πρώτο Θέμα*, στηρίζονται από δίκτυα κανονιστικών σχέσεων. Μέσω αυτών των δικτύων τα υποκείμενα καλούνται να επιτελέσουν κυρίαρχες επιταγές συγκεκριμένων λόγων. Τα δίκτυα αυτά είναι που επιχειρούμε να εντοπίσουμε.

Με δεδομένο πως η επιλογή του θέματος και ο τρόπος ανάλυσής του είναι αποτελέσματα ατομικής σκέψης των ερευνητ(ρι)ών (Fairclough, 2003, σ. 16-17) και στο πλαίσιο της «ενεργητικής σκέψης και πράξης των ερευνητ(ρι)ών που απαιτεί η ποιοτική έρευνα» (Mason, 2011, σ. 15), η ερευνητική διαδικασία αποκτά επιτελεστική διάσταση. Σύμφωνα με τους Fairclough & Wodak (1997, σ. 259) οι ερευνητές που χρησιμοποιούν την κριτική ανάλυση λόγου «τάσσονται με το μέρος των κυριαρχούμενων και καταπιεσμένων ομάδων και ενάντια στις κυρίαρχες ομάδες, δηλώνοντας ανοιχτά τα απελευθερωτικά ενδιαφέροντα που την κινητοποιούν». Προσεγγίζουμε, λοιπόν, τη διαδικασία της κριτικής ανάλυσης λόγου ως μια διαδικασία προσπάθειας αποφυσικοποίησης και αποσταθεροποίησης των σχέσεων εξουσίας, στις οποίες συνεισφέρουν τα δημοσιεύματα.

Αμφισβητώντας την ασημάδευτη και απλώς παρατηρητική θέση της ερευνήτριας, αποδεχόμαστε την τοποθετημένη και μερική προοπτική (Haraway, 2014, σ. 280). Στη διαδικασία αυτή, το αντικείμενο που μελετάται δεν μπορεί να συγκροτηθεί ανεξάρτητα από το υποκείμενο που το μελετά, την ερευνήτρια. Ο τοποθετημένος χαρακτήρας της ερευνήτριας, τον οποίο και αποδεχόμαστε στην παρούσα εργασία, έχει σκοπό να συμβάλλει στην ανάπτυξη του προβληματισμού σχετικά με το ζήτημα της υποκειμενοποίησης (Χαλκιά, 2011, σ. 13-14) και της ορατότητας, επιχειρώντας την ανάδειξη των κοινωνικών αδικιών που προκύπτουν στους δημόσιους λόγους.

Η θέση υποκειμένου αποτελεί για εμάς σημαντικό διακύβευμα για την προοπτική ορατότητας των ερευνητριών. Ακολουθώντας το συλλογισμό της Haraway, αποδεχόμαστε την ενσώματη (*embodied vision*), μερική γνώση, αντιστεκόμενες στην ορθολογιστική καθολική προοπτική (2014, σ. 282). Συνεπώς, η θέση υποκειμένου της ερευνήτριας ως μιας λευκής, *cis*, εργαζόμενης σε μη κερδοσκοπική/κυβερνητική οργάνωση στο πλαίσιο του προσφυγικού ζητήματος γυναίκας δεν μπορεί παρά να επιδρά και να διαμορφώνει την τοποθετημένη γνώση της.

2.2 Δειγματοληψία και corpus

Η έρευνά μας εστιάζει στην περίοδο πριν και μετά τη συμφωνία Ευρωπαϊκής Ένωσης – Τουρκίας, όχι για να επιχειρήσει μια αυστηρή περιοδολόγηση ή για να χαρακτηρίσει την εν λόγω συμφωνία ως αυστηρά διαχωριστική των αναπαραστάσεων. Στόχος μας είναι να μελετήσουμε τη διαμόρφωση των λόγων σε μια περίοδο που οι πολιτικές εξελίξεις είναι ρευστές, τα δεδομένα ανατρέπονται μέρα με τη μέρα, το καθεστώς εξαίρεσης όχι μόνο εδραιώνεται συστηματικά, αλλά αποτελεί κανονικότητα. Αντιμετωπίζουμε τη συμφωνία Ευρωπαϊκής Ένωσης – Τουρκίας ως ένα κομβικό πολιτικό γεγονός που είχε στόχο την ανακούφιση μιας κρίσιμης κατάστασης, το καταλάγιασμα της ρευστότητας που αποτέλεσε τον κανόνα των προηγούμενων μηνών.

Προκειμένου να καταστεί εφικτή η ανίχνευση των τρόπων, μέσω των οποίων οι πρόσφυγες απο-πολιτικοποιούνται για να μετατραπούν από «κύματα ανθρώπων» σε εσωτερικούς εθνικούς εχθρούς, επιλέγουμε στην παρούσα έρευνα να εστιάσουμε σε συγκεκριμένα γεγονότα, με σκοπό την κριτική, αναλυτική προσέγγιση και εξέτασή τους στο παρόν οριοθετημένο εγχείρημα. Άλλωστε, οι λόγοι που αρθρώνονται γύρω από το προσφυγικό ζήτημα στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια είναι πλούσιοι σε νοήματα, σε ρητές και άρρητες παραδοχές, σε αναπαραστάσεις και συμβολισμούς.

Τα γεγονότα που θέτουμε ως κεντρικά επιλέχθηκαν με κριτήρια την ηχηρότητά τους στις δημόσιες συζητήσεις, την παραμονή τους στην επικαιρότητα για παραπάνω από μια μέρες, αλλά και την συνεχή αναδημοσίευσή τους στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της ανάλυσης λόγων κατά την περίοδο πριν την Συμφωνία Τουρκίας – Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιλέγουμε δημοσιεύματα που αφορούν στην εικόνα του Αιλάν Κούρντι, του τρίχρονου πρόσφυγα που φωτογραφήθηκε νεκρός στο Μπόντρουμ (Αλικαρνασός) και στους λόγους περί ηθικής της δημοσίευσης της εν λόγω φωτογραφίας. Ανάμεσα στα γεγονότα που κεντριοποιήθηκαν κατά την περίοδο μετά τη συμφωνία, επιλέγουμε την «έκρηξη» λόγων σχετικά με την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων, με αφορμή τις αποφάσεις Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων που δεν αποδέχτηκαν την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά δημόσια σχολεία. Η επιλογή αυτή οφείλεται στο ότι τα δυο γεγονότα απασχόλησαν έντονα το δημόσιο λόγο και θεωρούνται ενδεικτικά των τάσεων που καλλιεργήθηκαν αφενός, κατά την περίοδο πριν τη συμφωνία Ευρωπαϊκής Ένωσης – Τουρκίας, αφετέρου κατά την περίοδο που ακολούθησε την εν λόγω συμφωνία.

Το εμπειρικό υλικό της παρούσας μελέτης αποτελείται από τους διαδικτυακούς ιστοτόπους τριών διαφορετικών εφημερίδων: του *Πρώτου Θέματος*, της *Καθημερινής* και της *Εφημερίδας των Συντακτών*. Η επιλογή των διαδικτυακών δημοσιευμάτων – και όχι των έντυπων – οφείλεται στην μεγάλη πτώση που έχει παρατηρηθεί τα τελευταία χρόνια στις πωλήσεις των εγχώριων εφημερίδων μεγάλης κυκλοφορίας και στην συνεχώς αυξανόμενη στροφή προς το διαδίκτυο. Στους λόγους αυτούς μας ενδιαφέρει να ανιχνεύσουμε διαφορετικές μεταξύ τους πολιτικές τοποθετήσεις, ρητά και άρρητα ψήγματα λόγων αποπολιτικοποίησης ή δαιμονοποίησης. Η ανάλυσή μας ακολουθεί το συλλογισμό της Caldas-Coulthard (2003, σ. 274):

Οι ειδήσεις δεν είναι ένα φυσικό φαινόμενο που αναδύεται από γεγονότα της πραγματικής ζωής, αλλά κοινωνικά και πολιτισμικά καθορισμένες. Οι παραγωγοί των ειδήσεων είναι κοινωνικοί συντελεστές σε ένα δίκτυο κοινωνικών σχέσεων, οι οποίοι αποκαλύπτουν τη στάση τους σχετικά με αυτό που αναφέρεται. Οι ειδήσεις δεν είναι το γεγονός, αλλά η μερική, ιδεολογικά πλαισιωμένη αναφορά του⁴.

Επομένως, οι τρεις εφημερίδες αναδεικνύουν τα υπό συζήτηση θέματα από διαφορετικές μεταξύ τους πολιτικές και κοινωνικές πλευρές, με αποτέλεσμα την ανάδειξη διαφορετικών τρόπων υποκειμενοποίησης των προσφύγων. Η *Καθημερινή* αποτελεί μια συντηρητική εφημερίδα που στα 81 χρόνια κυκλοφορίας της στηρίζει κεντροδεξιές πολιτικές, ενώ η παρουσία της στο χώρο των μέσων μαζικής επικοινωνίας αναδεικνύει τη σταθερότητα της ατζέντας της στην πολιτική, κοινωνική και οικονομική επικαιρότητα, στο πλαίσιο της παραδοσιακής αρθρογραφίας. Το *Πρώτο Θέμα* ιδρύθηκε το 2005 και η ατζέντα του χαρακτηρίζεται ως σκανδαλοθηρική, με μεγάλο όγκο της αρθρογραφίας της να αφορά ζητήματα lifestyle. Ακόμη, η συγκεκριμένη εφημερίδα έχει δεχθεί σκληρή κριτική για την αδιάκριτη δημοσίευση ακατάλληλων φωτογραφιών⁵, αλλά και θεμάτων. Τέλος, η *Εφημερίδα των Συντακτών* συστάθηκε το 2012 ως ανεξάρτητη συνεταιριστική εφημερίδα από τους απολυμένους δημοσιογράφους της *Ελευθεροτυπίας* και στηρίζει αριστερές πολιτικές.

⁴ Η μετάφραση δική μας.

⁵ Ενδεικτική είναι η δημοσίευση της φωτογραφίας του δολοφονημένου από μέλη της Χρυσής Αυγής Παύλου Φύσσα λίγο πριν πεθάνει. Η δημοσίευση αυτή δέχθηκε έντονη κριτική, ενώ η Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών (Ε.Σ.Η.Ε.Α.) κατήγγειλε την εν λόγω εφημερίδα για καταπάτηση των κανόνων δημοσιογραφικής δεοντολογίας και των ανθρωπίνων αξιών (Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Αθηνών, 2013, Σεπτέμβριος 21).

Το δείγμα συλλέχθηκε τοποθετώντας στις μηχανές αναζήτησης των τριών εφημερίδων συγκεκριμένες λέξεις – κλειδιά και επιλέγοντας το φίλτρο των χρονικών περιόδων που αφορούσαν στο εκάστοτε ζήτημα. Μετά την πρώτη συλλογή δημοσιευμάτων, πραγματοποιήθηκε ανασκόπηση των τίτλων τους και κατόπιν αυτής ανάγνωση όλων των συλλεχθέντων κειμένων, μέσω των οποίων αποκλείστηκαν τα δημοσιεύματα που δεν ήταν σχετικά με τα υπό ανάλυση θέματα. Τα άρθρα που αναλύθηκαν παρατίθενται στο παράρτημα.

Αναφορικά με τους λόγους που προηγήθηκαν της συμφωνίας Τουρκίας – Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη δημοσίευση της εικόνας του νεκρού Αϊλάν, η αναζήτηση αφορά τη χρονική περίοδο από 01/09/2015 έως 20/03/2016 και οι λέξεις-κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν είναι «νεκρό προσφυγόπουλο», «Αϊλάν Κούρντι», «μικρός Αϊλάν», «Συρία – Αλικαρνασός». Τα δημοσιεύματα που συλλέχθηκαν από τις τρεις εφημερίδες είναι συνολικά 29⁶. Αναφορικά με τους λόγους που ακολούθησαν τη συμφωνία και την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία, η χρονική περίοδος αναζήτησης είναι από 20/03/2016 έως 31/10/2016 και οι λέξεις-κλειδιά που τοποθετήθηκαν στις μηχανές αναζήτησης των ιστοτόπων των εφημερίδων είναι «σχολεία πρόσφυγες», «σχολεία προσφυγόπουλα». Τα άρθρα που συλλέχθηκαν είναι 87⁷. Οι περίοδοι που επιλέχθηκαν είναι εκείνες κατά τις οποίες προέκυψαν τα συγκεκριμένα γεγονότα και η διάρκειά τους αιτιολογήθηκε με βάση το χρόνο για τον οποίο τα δημοσιεύματα λάμβαναν κεντρική θέση στην επικαιρότητα. Τέλος, η ποσοτική ανισότητα μεταξύ των δυο ομάδων των υπό ανάλυση δημοσιευμάτων προκύπτει από τη διαφορετική χρονική διάρκεια που το καθένα παρέμεινε στην επικαιρότητα. Το ζήτημα της δημοσίευσης της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν Κούρντι απασχόλησε τα μέσα επικοινωνίας, κατά κύριο λόγο, το Σεπτέμβριο του 2015, όταν δηλαδή ο τρίχρονος πρόσφυγας φωτογραφήθηκε νεκρός στην παραλία του Μπόντρουμ (Αλικαρνασού), ενώ η ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία απασχόλησε την επικαιρότητα με αμείωτο ενδιαφέρον για επτά μήνες, εκτός

⁶ Ο συγκεκριμένος αριθμός, ανά εφημερίδα, των άρθρων που ασχολούνται με τη δημοσίευση της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν Κούρντι είναι ο εξής: 11 από την *Καθημερινή*, 8 από την *Εφημερίδα των Συντακτών*, 10 από το *Πρώτο Θέμα*.

⁷ Ο συγκεκριμένος αριθμός, ανά εφημερίδα, των άρθρων που αφορούν την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία είναι ο εξής: 30 από την *Καθημερινή*, 24 από την *Εφημερίδα των Συντακτών*, 33 από το *Πρώτο Θέμα*.

από τους τελευταίους δυο μήνες κατά τους οποίους η σχετική παραγωγή δημοσιευμάτων αποκλιμακώθηκε.

Ακόμη, η συνεχής εξέλιξη και η ρευστότητα του συγκείμενου δεν μπορούν παρά να αναδεικνύουν ως αναγκαία την ανάλυση λόγων που πιθανώς δεν ακολουθούν πιστά κάποια συγκεκριμένη τυπολογία και συχνά διαφέρουν μεταξύ τους. Ανάμεσα στους υπό εξέταση λόγους βρίσκονται αυστηρά ειδησεογραφικοί λόγοι, άρθρα-δοκίμια που εκφράζουν τις απόψεις των δημοσιογράφων, πολιτικοί λόγοι, φωτογραφίες και ανακοινώσεις ομάδων ή φορέων, σχόλια αναγνωσ(ρι)ών. Τέλος, κατά την παράθεση των αποσπασμάτων των λόγων, έχει διατηρηθεί η σύνταξη, η ορθογραφία και η μορφολογία που αυτά διέθεταν.

2.3 Άμεσο Συγκείμενο

Η παρούσα έρευνα δεν αποτελεί μέρος ενός «ολοποιητικού ή κλειστού σχήματος» (Wodak & Bush, 2004, σ. 108). Αντιθέτως, η εστίαση σε δημοσιεύματα τοποθετημένα σε συγκεκριμένο χρονικό, κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο συνάδει με την «εντοπισμένη κριτική» του Foucault (2002, σ. 20), η οποία επιχειρεί να εκφραστεί ως «μια οιονεί αυτόνομη, μη συγκεντρωτική θεωρητική παραγωγή, η οποία δεν έχει δηλαδή ανάγκη το διαβατήριο ενός κοινού συστήματος για να αποδείξει την αξία της» (ό.π.).

Ακολουθώντας, λοιπόν, τις παραπάνω παραδοχές, το υπό μελέτη υλικό μπορεί να αναδειχθεί και να αναλυθεί πολύ πιο αποτελεσματικά, αν συνυπολογίσουμε και το κοινωνικοπολιτικό συγκείμενο, μέσα στο οποίο αναδύθηκε. Διευρύνοντας, λοιπόν, την εστίασή μας, μας απασχολεί το κοινωνικοπολιτικό συγκείμενο των δυο τελευταίων χρόνων στην Ελλάδα. Ενώ οι αναταραχές της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής μετρούν ήδη πέντε χρόνια, κατά τη διάρκεια των τελευταίων δυο χρόνων, οι αναταραχές αυτές φαίνονται να επεκτείνονται δυναμικά στην ευρωπαϊκή επικράτεια.

Καθώς οι ειδήσεις που φτάνουν – κυρίως από τη Συρία, αλλά και ευρύτερα από τη Μέση Ανατολή – και οι εικόνες που προκαλούν σοκ πληθαίνουν μέρα με τη μέρα, τα ελληνικά νησιά που συνορεύουν με την Τουρκία αρχίζουν να δέχονται πολλούς περισσότερους ανθρώπους συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια. Ήδη από το 2014 τα ΜΜΕ αναφέρονται σε «πλημμύρες» (Ανώνυμος, 2016, Σεπτέμβριος 6), «κύματα» (Ανώνυμος, 2016, Αύγουστος 11) ή «ανεξέλεγκτες ροές» (Ανώνυμος, 2016, Φεβρουάριος 23). Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται ως χώρα υποδοχής προσφύγων και ζητά

την συνεισφορά των ευρωπαϊκών κρατών για τη λύση ενός προβλήματος που απαιτεί συλλογική διαχείριση.

Την ίδια στιγμή η χώρα βρίσκεται σε άτυπο καθεστώς έκτακτης ανάγκης λόγω της οικονομικής κρίσης και των μέτρων λιτότητας, αδυνατεί να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις απέναντι στους δανειστές της και συμμορφώνει τις πολιτικές της σε μεγάλο βαθμό με τις απαιτήσεις των ευρωπαϊκών θεσμών. Ενδεικτικό είναι, άλλωστε, το γεγονός πως από το 2012, στην Ελλάδα έχουν διεξαχθεί τέσσερις φορές εθνικές, βουλευτικές εκλογές και ένα δημοψήφισμα.

Το προσφυγικό ζήτημα αναδύεται σαν πρόβλημα ευρωπαϊκής εμβέλειας και η Ευρωπαϊκή Ένωση καλεί τα κράτη μέλη της να συμβάλουν στη λύση του. Τον Ιούλιο του 2015 προκύπτει από την Ευρωπαϊκή Ένωση συμφωνία (International Summit, 2016) που προβλέπει τη μετεγκατάσταση 40.000 αιτούντων άσυλο, ενώ λίγους μήνες αργότερα, τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους ο αριθμός των υποψηφίων μετεγκατάστασης αυξάνεται στις 160.000, μέσω δεύτερης συμφωνίας (European Commission, 2015). Με τον τρόπο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεσμεύεται για διευκόλυνση των χωρών υποδοχής, δηλαδή της Ελλάδας και της Ιταλίας, ζητώντας από αυτές να συστήσουν ελεγκτικούς μηχανισμούς στα σύνορα: hotspots και διαδικασίες ταυτοποίησης «παράτυπων» και μη προσφύγων ή μεταναστών.

Ενώ η διαδικασία της μετεγκατάστασης προχωρά με βραδείς ρυθμούς, από το Σεπτέμβριο του 2015, ευρωπαϊκά κράτη ξεκινούν διαδοχικά να κλείνουν τα σύνορά τους, αναστέλλοντας την συνθήκη Σένγκεν. Το Φεβρουάριο του 2016 η Ελλάδα καταλήγει να αποτελεί τη μόνη διέξοδο των προσφύγων και μεταναστών λόγω της πρόσβασης μέσω της θαλάσσιας οδού. Τα διεθνή βλέμματα στρέφονται ξανά προς την Ελλάδα, η κυβέρνηση της οποίας αναζητά ανακούφιση από το «προσφυγικό τσουνάμι που πρόκειται να ακολουθήσει» (Μιχάλαρος, 2015, Σεπτέμβριος 4).

Λίγους μήνες αργότερα, τον Μάρτιο του 2016, η Ευρωπαϊκή Ένωση με την Τουρκία προχωρούν σε νέα συμφωνία, η οποία προβλέπει πως η δεύτερη θα διαχειριστεί μεγάλους αριθμούς αφιχθέντων προσφύγων και μεταναστών. Με αντάλλαγμα την εκταμίευση των 3 δισεκατομμυρίων ευρώ που είχαν αρχικά εγκριθεί στο πλαίσιο της διευκόλυνσης για τους πρόσφυγες στην Τουρκία από την Ευρώπη, αλλά και τη διευκόλυνση των πολιτών της Τουρκίας στη μετακίνησή τους στα ευρωπαϊκά εδάφη, η εν λόγω χώρα αναλαμβάνει να δέχεται πίσω τους «παράτυπους» μετανάστες που θα επαναπροωθεί η ελληνική κυβέρνηση σε συνεργασία με τη Frontex, αλλά και να φροντίζει την μετεγκατάσταση των Σύρων προσφύγων, οι οποίοι επίσης

θα επαναπροωθούνται, σε περίπτωση που αυτοί διασχίσουν τα σύνορα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

Το παρόν κεφάλαιο ολοκληρώνει τη θεωρητική διαδρομή που ακολουθήσαμε για να φτάσουμε στο κεφάλαιο της ανάλυσης λόγου. Επιχειρήσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια να συζητήσουμε τις θεωρητικές καταβολές από τις οποίες αντλεί η παρούσα έρευνα, αλλά και τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις οι οποίες τη συνοδεύουν. Μέσα από την παρουσίαση και συζήτηση των βιβλιογραφικών καταβολών, προσπαθήσαμε να δείξουμε τους τρόπους με τους οποίους συγκροτείται διαχρονικά το υποκείμενο πρόσφυγας· άλλοτε ως αποπροσωποποιημένες ανθρώπινες μάζες θυμάτων, άλλοτε ως εισβολείς που υπονομεύουν την καθαρότητα της εθνικής ταυτότητας.

Κεφάλαιο Τρίτο

Ανάλυση Λόγου

3.1 Ειδησεογραφικοί λόγοι πριν την συμφωνία Τουρκίας – Ευρωπαϊκής Ένωσης: Η περίπτωση του Αϊλάν Κούρντι

Κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων ετών, της περιόδου δηλαδή που όλο και περισσότεροι εκτοπισμένοι άνθρωποι από την Ανατολή φτάνουν στην Ελλάδα, παρατηρούμε πως ο δημόσιος λόγος αναφέρεται σε «πλημμύρες» (Ανώνυμος, 2016, Σεπτέμβριος 6), «κύματα» (Ανώνυμος, 2016, Αύγουστος 11) ή «ανεξέλεγκτες ροές» (Ανώνυμος, 2016, Φεβρουάριος 23). Καθημερινά κυκλοφορούν ειδήσεις που αναπαριστούν τους πληθυσμούς αυτούς σαν μια ενιαία μάζα ανθρώπων χωρίς πρόσωπο, χωρίς όνομα. Οι «άνθρωποι ποτάμια» κατηγοριοποιούνται με βάση την προσφυγική ή μεταναστευτική τους ιδιότητα. Στις αναπαραστάσεις τους μοιάζουν να έχουν κοινά μεταξύ τους πρόσωπα, κοινά μεταξύ τους βιώματα και τραύματα, κοινές και αδιαφοροποίητες επιθυμίες. Τα νεκρά σώματα αποτελούν αποϋλοποιημένους αριθμούς (Παπαηλία, 2015) στα δελτία ειδήσεων και μέρα με την μέρα γίνονται συνήθεια, δεν σχολιάζονται εκτενώς. Αντίθετα, αναφέρονται απλώς σαν κάτι το συνηθισμένο.

Το Σεπτέμβριο του 2015, ανάμεσα στα δημοσιεύματα που αφορούν στις «ανεξέλεγκτες και αμέτρητες ροές προσφύγων και μεταναστών» (Ανώνυμος, 2016, Φεβρουάριος 23), αναδύεται μια είδηση που γράφεται και αναπαράγεται με διαφορετικό τρόπο. Σε ένα κατά τ' άλλα συνηθισμένο ναυάγιο στο «υγρό νεκροταφείο»⁸ του Αιγαίου στις 2 Σεπτεμβρίου, δώδεκα Σύροι πρόσφυγες χάνουν τη ζωή τους. Ανάμεσά τους πεθαίνουν πέντε παιδιά, ένα όμως από αυτά ξεχωρίζει. Η δημοσίευση της είδησης αυτής συνοδεύεται από τη φωτογραφία (Εικόνα 1) του νεκρού σώματος του τρίχρονου παιδιού στα παράλια του Μπόντρουμ της Τουρκίας.

Μέσα σε λίγες ώρες, το νεκρό προσφυγόπουλο αποκτά όνομα, πρόσωπο, ηλικία και παρελθόν. Λέγεται Αϊλάν Κούρντι, είναι από το Κομπάνι και έφυγε με την οικογένειά του από το Κουρδιστάν μετά τον βομβαρδισμό του σπιτιού τους. Η

⁸ Το «υγρό νεκροταφείο» χρησιμοποιείται σε διάφορα δημοσιεύματα κατά τη διάρκεια της προσφυγικής κρίσης για να περιγράψει το Αιγαίο Πέλαγος, όπου έχουν χάσει την ζωή τους πολλοί πρόσφυγες στην προσπάθειά τους να διασχίσουν τα υγρά σύνορα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Ανώνυμος (2015, Οκτώβριος 29).

φωτογραφία δημοσιεύεται σε πολλές εφημερίδες⁹, παρουσιάζεται στα δελτία ειδήσεων και, κυρίως, αναπαράγεται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ώσπου γίνεται viral. Ταυτόχρονα, την ίδια δημοσιότητα λαμβάνει και το παρελθόν του Αϊλάν Κούρντι και η ιστορία ζωής της οικογένειάς του. Η φωτογραφία δεν αποτελεί κλειστό κείμενο (Παπαηλία, 2015). Αναδιαμεσολαβείται, μετουσιώνεται, μορφοποιείται από τους χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και συνομιλεί με άλλες φωτογραφίες εν ζωή. Η εικόνα χρωματίζεται, παίρνει μορφή κόμικ, γίνεται τέχνη, μελοποιείται, μετατρέπεται σε βίντεο (ό.π.). Ο Αϊλάν Κούρντι παίρνει μορφές αγγέλων και ο θάνατός του θρηνείται.

Εικόνα 1: Η φωτογραφία του νεκρού Αϊλάν Κούρντι. Συνοδευτική εικόνα στο άρθρο Παγκόσμιο σοκ για τα αγγελοúδια: «τα παιδιά γλίστρησαν από το χέρι μου». *Πρώτο Θέμα* (Ανώνυμος, 2015α, Σεπτέμβριος 3).

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρούμε να αναλύσουμε κάποια από τα δημοσιεύματα που αφορούν στον θάνατο του Αϊλάν Κούρντι, επικεντρώνοντας στις πτυχές αυτές που

⁹ Ενδεικτικά άρθρα στα οποία δημοσιεύεται η φωτογραφία του νεκρού Αϊλάν Κούρντι: Ανώνυμος, 2015β, Σεπτέμβριος· Καριπίδης, 2015, Σεπτέμβριος 4· Ανώνυμος, 2015β, Σεπτέμβριος 4.

κάνουν την συγκεκριμένη είδηση ξεχωριστή· σε αντίθεση με τους πρόσφυγες ως «ποτάμια», ο Αϊλάν ξεχωρίζει, λαμβάνει μια θέση στον δημόσιο λόγο, γίνεται σύμβολο. Ο πνιγμός του Αϊλάν αποτελεί πρώτο θέμα της ειδησεογραφικής επικαιρότητας για κάποιες εβδομάδες. Η εικόνα και η ιστορία του δημοσιεύονται και διακινούνται όχι μόνο από τα μέσα ενημέρωσης, αλλά και από τους χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, οι οποίοι φαίνονται να επαναφέρουν το ζήτημα κατ' επανάληψη. Επιλέγουμε στην παρούσα έρευνα να αναλύσουμε την είδηση για τον θάνατο του Αϊλάν, ως μια είδηση που αναδεικνύει τον κόμβο ετερότητας, από-πολιτικοποίησης, ανθρωπισμού. Αναλύοντας τα χαρακτηριστικά εκείνα που επέτρεψαν στην είδηση να αναδειχθεί ως διαφορετική, μας ενδιαφέρει να αναζητήσουμε την θέση που λαμβάνει τελικά ο Αϊλάν Κούρντι και, ακολούθως, τη θέση που λαμβάνουν γενικότερα οι πρόσφυγες στη δημόσια σφαίρα. Συγκεκριμένα, επιχειρούμε να απαντήσουμε στο εάν το ζήτημα του Αϊλάν Κούρντι, μέσα από την ανάδειξή του ως συμβόλου του πολέμου στη Συρία και την ηρωοποίησή του, λαμβάνει πολιτική διάσταση και αν έτσι αποδομούνται η απο-προσωποποίηση και η ενιαία αποπολιτικοποιημένη θέση που προσδίδονται στους πρόσφυγες μέσα από τους ειδησεογραφικούς λόγους.

Η παρούσα ενότητα ασχολείται με δυο πτυχές, όπως αυτές αναδύονται στα υπό εξέταση δημοσιεύματα. Η πρώτη πτυχή αφορά το ηθικό δίλημμα που προκύπτει σχετικά με την δημοσίευση της φωτογραφίας του νεκρού σώματος του Αϊλάν Κούρντι. Η δεύτερη πτυχή αφορά την αναπαράσταση του σώματός του – και της οικογένειάς του – και ακολούθως των σωμάτων των προσφύγων.

3.1.1 Η δύναμη της εικόνας και το δόγμα του σοκ.

Κανένα “εμείς” δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένο όταν το ζήτημα είναι η θέα του πόνου των άλλων.

Sontag, *Παρατηρώντας τον πόνο των άλλων* (2003: 15)

Μαζί με την ανάδυση και αναπαραγωγή της φωτογραφίας του νεκρού σώματος του Αϊλάν Κούρντι, προκύπτει και ένα ερώτημα σχετικά με την ηθική της δημοσίευσής της. Στο ερώτημα αυτό τα μέσα ενημέρωσης καλούνται να τοποθετηθούν στην πράξη, επιλέγοντας τελικά εάν θα δημοσιεύσουν την εικόνα ή εάν θα σταθούν κριτικά απέναντι στην στρατηγική αυτή. Για την Παπαηλία (2015) ο προβληματισμός αυτός

αποτελεί ψευδοερώτημα, συσκοτίζει το πραγματικό διακύβευμα αναφορικά με τη δημόσια ορατότητα του σώματος. Δεν τίθενται υπό διαπραγμάτευση η κατασκευή του δημόσιου χώρου και οι λόγοι για τους οποίους υπάρχουν ορατά και μη ορατά σώματα. Αντί αυτών, κεντριοποιείται το δίλημμα της ηθικής της θέασης του πόνου των άλλων. Οι εκδότες στις κλειστές αίθουσες σύνταξης αποφασίζουν για τα σώματα που επιτρέπεται να προβληθούν στους αναγνώστες. Διαιωνίζοντας την πατερναλιστική, δυτική αντίληψη περί ασφάλειας, επιλέγουν να προφυλάξουν ή όχι τους αποδέκτες του μηνύματος από τη θέαση της εικόνας ενός νεκρού τρίχρονου παιδιού (ό.π.). Και ενώ οι χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχουν προλάβει να διαρρεύσουν την εικόνα, τα ειδησεογραφικά μέσα έρχονται δεύτερα συνοδεύοντας την εικόνα του νεκρού παιδιού με trigger warnings¹⁰, με μωσαϊκό ή με σχόλια περί δημοσίευσης ή μη της εικόνας.

Οι τρεις εφημερίδες που μελετώνται ακολουθούν διαφορετικές μεταξύ τους στρατηγικές αναφορικά με την δημοσίευση της εικόνας. Μέσα από την ανάλυση των σχετικών άρθρων των εφημερίδων, επιχειρούμε να αναδείξουμε τις πολιτικές τους τοποθετήσεις και τους τρόπους με τους οποίους οι τοποθετήσεις αυτές συμβάλλουν στην διαμόρφωση της αναπαράστασης του Αϊλάν και της οικογένειάς του, αλλά και των προσφύγων συνολικότερα.

3.1.1.1 Καθημερινή.

Οι αρθρογράφοι της *Καθημερινής* τάσσονται αδιάλλακτα απέναντι σε όσα μέσα ενημέρωσης επιλέγουν να δημοσιεύσουν την φωτογραφία του νεκρού Αϊλάν. Δεν διστάζουν να καταγγείλουν και επώνυμα συγκεκριμένους δημοσιογράφους υπέρμαχους της αντίθετης άποψης¹¹. Συγκεκριμένα, από τα 11 υπό ανάλυση άρθρα της *Καθημερινής* αναφορικά με την φωτογραφία του νεκρού Αϊλάν, η φωτογραφία δημοσιεύεται μόνο σε ένα, στο άρθρο με τίτλο «Πιέσεις στον Κάμερον για την

¹⁰ Τα trigger warnings είναι προειδοποιητικά μηνύματα που εμφανίζονται σε εικόνες, βίντεο ή άρθρα που δημοσιεύονται στο διαδίκτυο προκειμένου να ενημερώσουν ότι το περιεχόμενό τους ίσως προσβάλλει ή ενοχλήσει τους/τις αναγνώστες/αναγνώστριες, τους/τις θεατές. Συνήθως, προκειμένου να συναινέσει ο αποδέκτης στη θέαση της εικόνας ή στην ανάγνωση της συζήτησης που μπορεί να προκαλέσουν αναστάτωση, πρέπει να «πατήσει» πάνω στο trigger warning.

¹¹ Στο άρθρο της «Το δόγμα του σοκ», η Κουναλάκη (2015, Σεπτέμβριος 3) καταγγέλλει ανοιχτά τον δημοσιογράφο Άρη Χατζηστεφάνου για την επιλογή του να υποστηρίξει την δημοσίευση των σοκαριστικών φωτογραφιών.

προσφυγική κρίση». Η απόλυτη αυτή στρατηγική της εν λόγω εφημερίδας αιτιολογείται με έναν τρόπο που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Συγκεκριμένα, οι αρθρογράφοι της Καθημερινής ακολουθούν την σκέψη της Susan Sontag στο βιβλίο της *Παρατηρώντας τον Πόνο των Άλλων*. Ο Ηλίας Μαγκλίνης (2015, Σεπτέμβριος 5) στο άρθρο του με τίτλο «Παρατηρώντας τον Πόνο των Άλλων» γράφει τα εξής:

[...] η Σόνταγκ θέτει το διαχρονικό ερώτημα: αφυπνίζουν οι εικόνες ωμότητας, ευαισθητοποιούν οι αναπαραστάσεις του πόνου των άλλων ή απλώς μας μουδιάζουν και, στην πορεία, συνηθίζονται και, αναπόφευκτα, ξεχνιούνται; [...] Μπορεί, δηλαδή, μια τέτοια εικόνα να μεταβάλει δραματικά τη δυτική αδράνεια απέναντι στην τραγωδία των προσφύγων του εικοστού πρώτου αιώνα; Αν όχι, τότε ποιος ο λόγος της αένης δημοσιοποίησής της, στο μέτρο που να γίνεται θέαμα; Από την άλλη, αυτή είναι η πραγματικότητα έχουμε το δικαίωμα να αγνοούμε ή να λογοκρίνουμε την πραγματικότητα;

Η πολιτική αυτή στάση δεν περιορίζεται στο άρθρο του Μαγκλίνη. Αντιθέτως, υιοθετείται σε έναν σημαντικό αριθμό άρθρων της Καθημερινής που αφορούν στον ηθικό ενδοιασμό της δημοσίευσης της φωτογραφίας. Φαίνεται να αποτελεί δηλαδή την πολιτική γραμμή της εν λόγω εφημερίδας. Πιο συγκεκριμένα, σε άρθρο με τίτλο «Ο τουρισμός στον πόνο των άλλων» της Ξένιας Κουναλάκη (2015, Σεπτέμβριος 4) βλέπουμε το εξής παράθεμα:

Η πρώτη αντίδραση ήταν το σοκ και ο αποτροπιασμός για τη δημοσίευσή της. Η ενόχληση για την τουριστική περιήγηση στην εικονογραφία της οδύνης. [...] Και μέσα από ένα ακατάσχετο κύμα συναισθηματισμού, η εικόνα έγινε οικεία, μελό, σχεδόν κιτς, κάποιοι χρήστες των social media άρχισαν να διαμαρτύρονται: «Έλεος πια, σταματήστε να την ποστάρτετε». Μέσα σε ένα 24ωρο η φωτογραφία δεν προκαλεί πλέον σοκ, έχει αμβλυνθεί η υποτιθέμενη κινητήρια δύναμή της να αφυπνίζει συνειδήσεις.

Ή σε άλλο άρθρο της ίδιας δημοσιογράφου (Κουναλάκη, 2015, Σεπτέμβριος 3) διαβάζουμε:

Επικαλούμενοι το «ρεπορτάζ γροθιά στο στομάχι» και την ανάγκη να καταπολεμηθεί η αμνησία του αναγνωστικού κοινού, προτιμούν τον ηθικό λήθαργο που προσφέρει η σοκαριστική εικόνα. Είναι απλούστερο άλλωστε να κοιτάξεις ένα νεκρό μωρό και να κινητοποιήσεις το συναίσθημα, παρά να περιγράψεις με λέξεις την ανθρωπιστική κρίση (sic).

Η εφημερίδα *Καθημερινή* αντλεί, όπως και το παρόν ερευνητικό εγχείρημα, από την μονογραφία της Σόνταγκ αναφορικά με το βίωμα του πόνου του άλλου. Η Σούζαν Σόνταγκ γράφει το 2003 τη συγκεκριμένη μονογραφία επηρεασμένη από την εμπόλεμη κατάσταση του Ιράκ. Διαπραγματεύεται τις σύγχρονες μορφές καταγραφής του πολέμου, εστιάζοντας στις εικόνες φρίκης. Συγκεκριμένα, συζητά την θέση του

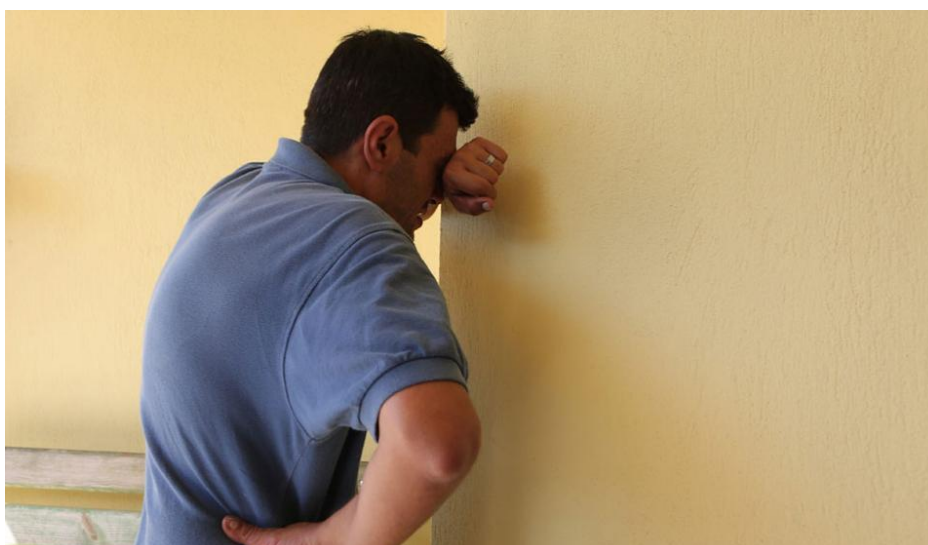
υποκειμένου που αντικρίζει την βάνουση πραγματικότητα και την χρησιμότητα των αντιδράσεών του. Υποστηρίζει πως τα θύματα της αγριότητας αναπαρίστανται ως ανώνυμα, αντικειμενοποιημένα, άξια οίκτου (Sontag, 2003, σ. 17, 86 - 87). Το σοκ της εικόνας προκαλεί αγανάκτηση, συμπόνια και ανικανότητα δράσης, δημιουργώντας έναν ψευδή δεσμό ανάμεσα στο θύμα και τον θεατή (ό.π., σ. 108). Τα συναισθήματα αυτά δεν μπορούν, σύμφωνα με τη Σόνταγκ, παρά να προκαλέσουν τελικά ανακούφιση και επιστροφή στην προνομιακή θέση της θέασης (ό.π.). Άλλωστε, καταλήγει: «Το να διαβάξεις στις εικόνες μόνο ό,τι επικυρώνει μια γενική απέχθεια για τον πόλεμο [...] σημαίνει πως απορρίπτεις την πολιτική» (ό.π., σ. 17).

Παρατηρούμε λοιπόν πως η Καθημερινή στα άρθρα – απόψεις της επιλέγει να εκφράσει ανοιχτά τον ηθικό ενδοιασμό περί δημοσίευσης της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν Κούρντι. Η θέση αυτή φαίνεται να στηρίζεται στο επιχείρημα ότι η εργαλειοποίηση μιας σοκαριστικής φωτογραφίας που δείχνει μια «πραγματικότητα» μη ορατή στον θεατή δεν επιφέρει το αποτέλεσμα της κοινωνικής αφύπνισης. Ακόμη, όπως και η Σόνταγκ, οι αρθρογράφοι της Καθημερινής υποστηρίζουν πως η περιγραφή με λέξεις συμβάλλει πιο αποτελεσματικά στη σύσταση της συλλογικής μνήμης.

Ωστόσο, οι αρθρογράφοι της εν λόγω εφημερίδας δεν ακολουθούν τον συλλογισμό της Σόνταγκ έως το τέλος του. Συγκεκριμένα, στην δουλειά της Σόνταγκ, η ένταξη των ιστορικών γεγονότων στην σφαίρα του πολιτικού αποτελεί σημαντικό διακύβευμα. Η θεωρητικός υποστηρίζει πως όταν στις εικόνες βλέπουμε να αντικατοπτρίζεται απλώς μια γενική απέχθεια για τον πόλεμο, απορρίπτουμε το καθετί πολιτικό (Sontag, 2003, σ. 17). Η συμπόνια και η αίσθηση του αδύνατου δεν οδηγούν στον εντοπισμό της ρίζας του προβλήματος. Όσο ο συλλογικός πόνος δεν αιτιολογείται με έναν συγκεκριμένο τρόπο, όσο ο θεατής δεν διερωτάται για την απόδοση των ευθυνών, τόσο δεν μπορεί να υπαγορευθεί ένας τρόπος δράσης (ό.π., σ. 122). Στα χαρακτηριστικά αποσπάσματα της *Καθημερινής* που παρατέθηκαν παρατηρούμε πως η πολιτικοποίηση της αναπαράστασης από τους αρθρογράφους της αναλώνεται στην αναφορά και ανάπτυξη του ηθικού ενδοιασμού και όχι της πραγματικότητας που η Σόνταγκ υποστηρίζει πως πρέπει να ενταχθεί στην ιστορία μέσω της αφήγησης. Στο «Δόγμα του Σοκ» (Κουναλάκη, 2015 Σεπτέμβριος 3) αναφέρεται πως αυτό που πρέπει να αποτυπωθεί στην συλλογική μνήμη μέσω της αφήγησης είναι η περιγραφή της «ανθρωπιστικής κρίσης (sic)». Ο όρος «ανθρωπιστική κρίση» μπορεί να περιγράψει την πραγματικότητα που η *Καθημερινή* υποστηρίζει πως δεν πρέπει να ξεχνάμε;

Τα γραφόμενα των τριών άρθρων φαίνεται πως έρχονται να προστατεύσουν τον νεκρό Αϊλάν αφενός από την αντικειμενοποίηση και εμπορευματοποίησή του, αφετέρου από την σφαίρα της αισθητικής και του θεάματος. Συγκεκριμένα, η φωτογραφία χαρακτηρίζεται ως «οικεία, μελό, σχεδόν κιτς», αποτελεί δηλαδή κομμάτι μιας αισθητικής που δεν αρμόζει σε ένα νεκρό μωρό, «περιηγείται τουριστικά στην εικονογραφία της οδύνης». Ενώ οι αρθρογράφοι επιχειρούν να αποτρέψουν την ηδονική θέαση του πόνου του άλλου, φαίνονται να συνεισφέρουν στην διάβρωση των ορίων ανάμεσα στο προσωπικό και το δημόσιο πένθος (Παπαηλία, 2015), μετατρέποντας το οικογενειακό πένθος σε ζήτημα δημόσιας διαβούλευσης. Η δυτική αυτή αντίληψη περί ασφάλειας, η οποία αναδύεται στους υπό ανάλυση λόγους, διαπραγματεύεται το ποιος θάνατος μπορεί να πενθείται, να μνημονεύεται και με ποιον τρόπο (ό.π.), επιχειρώντας να καταστήσει ένα πένθος που δεν την αφορά εντός των πλαισίων ενός δυτικού θρήνου.

Επιπλέον, αξίζει να παρατηρηθεί πως στο άρθρο «Ο τουρισμός στον πόνο των άλλων» (Κουναλάκη, 2015, Σεπτέμβριος 4), το κείμενο συνοδεύει η φωτογραφία του πατέρα του Αϊλάν να θρηνεί για την απώλεια της οικογένειάς του (Εικόνα 2). Ενώ λοιπόν, η *Καθημερινή* διατηρεί στα εν λόγω άρθρα την εναντίωση στην δημοσίευση της φωτογραφίας του νεκρού παιδιού πρόσφυγα, χρησιμοποιεί την φωτογραφία του πενθούντος πατέρα, που ενώ δεν έχει απασχολήσει τα μέσα επικοινωνίας αναφορικά με το αν είναι ηθικό να δημοσιευθεί, αντικατοπτρίζει τον «πόνο του άλλου». Παρατηρείται εδώ μια ασυνέπεια στην κατά τα άλλα σθεναρή στάση που κρατά η εφημερίδα.

Εικόνα 2: Συνοδευτική εικόνα από το άρθρο «Ο τουρισμός στον πόνο των άλλων», *Καθημερινή* (Κουναλάκη, 2015, Σεπτέμβριος 4).

Όπως προαναφέρθηκε, ανάμεσα στα υπό ανάλυση άρθρα της Καθημερινής εντοπίζεται ένα μόνο άρθρο που συνοδεύεται από την δημοσίευση της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν. Η φωτογραφία που χρησιμοποιείται είναι από τα πρωτοσέλιδα του Βρετανικού Τύπου και απαθανατίζουν την στιγμή που ο Τούρκος διασώστης μεταφέρει το νεκρό σώμα του Αϊλάν. Αυτό που μας ενδιαφέρει στο άρθρο αυτό δεν είναι η φωτογραφία καθ' εαυτή, αλλά το γεγονός ότι είναι το μοναδικό στο οποίο ο αρθρογράφος εντοπίζει την δυναμική της εικόνας αναφορικά με την επίδρασή της στην Βρετανική κυβέρνηση. Όπως διαβάζουμε (Ανώνυμος, 2015β, Σεπτέμβριος 4):

Ομοβροντία εκκλήσεων για αλλαγή στάσης στο προσφυγικό δέχθηκαν ο Βρετανός πρωθυπουργός Ντέιβιντ Κάμερον και άλλοι ηγέτες, καθώς η τραγική φωτογραφία του τρίχρονου Αϊλάν από τη Συρία, νεκρού στην παραλία της Αλικαρνασσού, λειτούργησε ως ηλεκτροσόκ για την κοινή γνώμη. [...] Δύο Βρετανοί βουλευτές προσφέρθηκαν χθες να πάρουν πρόσφυγες στα σπίτια τους, ενώ η απροθυμία της βρετανικής κυβέρνησης να στείλει εκπρόσωπο στο μεσημεριανό δελτίο του BBC ερμηνεύθηκε ως μία ακόμη ένδειξη ότι η κυβέρνηση Κάμερον επανεξετάζει τη στάση της. Η βρετανική κυβέρνηση έως τώρα λειτουργούσε υποθέτοντας ότι όσο σκληρότερη στάση δείξει απέναντι σε πρόσφυγες και μετανάστες (χωρίς καν να διαχωρίζει τις δύο έννοιες) τόσο περισσότερους πόντους θα κέρδιζε στο εσωτερικό πολιτικό παιχνίδι.

Το δημοσίευμα αυτό ισχυρίζεται πως η εν λόγω φωτογραφία χρησιμοποιήθηκε με επιτυχία προκειμένου να ασκηθούν πιέσεις στην Βρετανική κυβέρνηση για να επανεξετάσει τη στάση της απέναντι στην προσφυγική κρίση. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί πως το άρθρο αυτό είναι ανυπόγραφο, δεν δημοσιεύεται στην έντυπη έκδοση της εφημερίδας και αντλεί από τα πρακτορεία ειδήσεων ΑΠΕ, ΑΡ, REUTERS και ΑΡΡ, δεν εντάσσεται δηλαδή στα άρθρα – απόψεις που έχουμε συζητήσει ως τώρα. Επομένως, το περιεχόμενό του δεν φαίνεται να αναδεικνύει την πολιτική γραμμή της *Καθημερινής*, αλλά περισσότερο να παρουσιάζει μια ειδησεογραφία, όπως προκύπτει από τα αναγνωρισμένα πρακτορεία ειδήσεων που τροφοδοτούν τα μέσα ενημέρωσης.

Ενδεικτικό είναι, ακόμη, πως στο μοναδικό άρθρο όπου η αμφιλεγόμενη εικόνα δημοσιεύεται δεν αναφέρεται το ηθικό δίλημμα, το οποίο στα παραθέματα που προηγήθηκαν έχει κεντρικό ρόλο. Με λίγα λόγια, στην αρθρογραφία της *Καθημερινής* εντοπίζουμε και μια ακόμη πλευρά τοποθέτησης αναφορικά με το ηθικό ζήτημα της δημοσίευσης της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν. Η τοποθέτηση αυτή μοιάζει να αποδέχεται την δύναμη της εικόνας, εκφράζεται όμως άρρητα και χωρίς να θίγει τα πολιτικά χαρακτηριστικά που διέπουν το προσφυγικό ζήτημα. Ενώ λοιπόν εμφανίζεται κάποια διαλλακτικότητα σε σύγκριση με τις αυστηρές τοποθετήσεις που είδαμε

προηγουμένως, παρατηρείται πως το κεντρικό διακύβευμα περιστρέφεται γύρω από την ανθρωπιστική κρίση, χωρίς να τίθεται υπό διαπραγμάτευση η αιτία του προβλήματος: ο πόλεμος. Ο Νίκος Κωνσταντάρας (2015, Σεπτέμβριος 4) γράφει:

Και να μη συμφωνούμε με τη δημοσίευση της φωτογραφίας, με την «αντικειμενοποίηση» και «εμπορευματοποίηση» του Αϊλάν, το ξεβρασμένο από τη θάλασσα κορμάκι του γίνεται το μέτρο με το οποίο βλέπουμε το μέγεθος της αγωνίας ενός ολόκληρου λαού. Μετράμε και την εγκληματική αμηχανία μιας ανθρωπότητας που αντί να δημιουργεί «γέφυρα» για την ασφαλή έξοδο των Σύρων, περιμένει να δει τι θα κάνει με τους επιζήσαντες.

Εδώ, βλέπουμε την ανθρωπότητα να καλείται να δράσει προκειμένου να καταστεί ασφαλής η «έξοδος» των Σύρων προσφύγων. Επικαλούμενες την Sontag, στο συγκεκριμένο απόσπασμα δεν κατηγορείται κάποιος συγκεκριμένος, ούτε υπάρχει εστίαση στα αίτια του πολέμου (2003, σ. 122). Η «αμηχανία» που αναφέρει ο αρθρογράφος είναι η αποτυχία δράσης που καθιστά ανήθικη την θέαση του πόνου των άλλων (ό.π.). Ποιος καλείται να δημιουργήσει μια «γέφυρα ασφάλειας»; Γιατί, τελικά, να δημιουργηθεί μια «γέφυρα ασφαλείας για την ασφαλή έξοδο» αντί να τεθούν υπό διαπραγμάτευση τα αίτια του πολέμου και η παύση του;

Παρατηρούμε, επομένως, πως όποια στάση κι αν υιοθετείται από την *Καθημερινή*, είτε αποδέχεται την δύναμη της εικόνας του νεκρού Αϊλάν, είτε την απορρίπτει, το διακύβευμα είναι δεοντολογικό σχετικά με την ηθική της προβολής και της θέασης του πόνου των ευάλωτων άλλων. Η προβληματική που παρουσιάζεται στα υπό ανάλυση άρθρα είναι αποτέλεσμα μιας «ανθρωπιστικής κρίσης». Ο θάνατος του Αϊλάν μοιάζει να προκύπτει από την κρίση αυτή, χωρίς να έχει πιο βαθιά αίτια. Με λίγα λόγια, η «πολιτική παρέμβαση» για τα άρθρα που αναλύθηκαν μεταφράζεται ως η σωστότερη διαχείριση εκτοπισμένων πληθυσμών, χωρίς να θίγεται το ζήτημα του συνεχούς πολέμου, του λόγου που οι πληθυσμοί αυτοί ρισκάρουν τις ζωές τους για μετακινηθούν σε μη εμπόλεμες ζώνες.

3.1.1.2 Πρώτο Θέμα.

Διαβάζοντας τα δημοσιεύματα του *Πρώτου Θέματος* αναφορικά με την φωτογραφία του νεκρού Αϊλάν, ερχόμαστε αντιμέτωπες με μια άλλη πλευρά της ηθικής της δημοσίευσης. Σε αντίθεση με τις αναστολές της *Καθημερινής*, το *Πρώτο Θέμα* δεν διστάζει να δημοσιεύσει την αμφιλεγόμενη εικόνα σε όλα τα άρθρα που την αφορούν. Συγκεκριμένα, στα δέκα υπό ανάλυση δημοσιεύματα, τα άρθρα συνοδεύονται σε όλες τις περιπτώσεις από την φωτογραφία του Αϊλάν. Ωστόσο, η φωτογραφία δεν είναι

πάντα η ίδια. Το *Πρώτο Θέμα* δημοσιεύει, σε πρώτο επίπεδο, την φωτογραφία από το θάνατο του πρόσφυγα σε όλες τις εκδοχές της: ο Αϊλάν νεκρός βρέχεται από την θάλασσα, ο Αϊλάν εντοπίζεται από τον διασώστη, ο Αϊλάν μεταφέρεται από τον διασώστη, ο Αϊλάν μεταφέρεται πίσω στην Συρία, ο Αϊλάν γίνεται πρωτοσέλιδο στις εφημερίδες. Ανάμεσα στα άρθρα, παρατηρείται πως στα λίγα δημοσιεύματα που δεν συνοδεύονται από την φωτογραφία του νεκρού Αϊλάν, την θέση της παίρνουν οι φωτογραφίες που απεικονίζουν το παρελθόν του παιδιού και την οικογένειά του να θρηνεί για την απώλεια.

Το ζήτημα περί ηθικής της δημοσίευσης της φωτογραφίας τίθεται ρητά σε πολύ λίγες περιπτώσεις. Ενδεικτικά διαβάζουμε:

Πολλοί εκτίμησαν πως η φωτογραφία του νεκρού παιδιού δεν έπρεπε να δημοσιευθεί υποστηρίζοντας πως ενισχύει την νοσηρά «πορνογραφική» διάθεση των αναγνωστών να δουν το θάνατο σαν σε βιτρίνα. Άλλοι, πάλι, ισχυρίστηκαν πως ίσως μόνο τώρα οι Ευρωπαίοι ηγέτες θα αντιληφθούν το μέγεθος της μεταναστευτικής κρίσης αποφεύγοντας μία για πάντα τον στρουθοκαμηλισμό (Ανώνυμος, 2015α, Σεπτέμβριος 3).

Διακρίνουμε εδώ μια έμμεση υποστήριξη στην δημοσίευση της εν λόγω φωτογραφίας. Ο/η αρθρογράφος δεν τάσσεται ξεκάθαρα υπέρ της δημοσίευσης, όμως το περιεχόμενο δείχνει πως αναφέρεται στους Ευρωπαίους ηγέτες με θυμό. Ενώ, η εφημερίδα δεν απαντά στον ηθικό ενδοιασμό, κατηγορεί την ηγεσία της Ευρώπης για «στρουθοκαμηλισμό». Ακόμη, σε άλλο άρθρο της ίδιας εφημερίδας (Ανώνυμος, 2015α, Σεπτέμβριος 4) διαβάζουμε:

Πρόκειται για μία εικόνα- «γροθιά στο στομάχι» που ανάγκασε ακόμα και εφημερίδες που προπαγανδίζουν κατά κόρον εναντίον των προσφύγων να αναθεωρήσουν – έστω και για λίγο – την πολιτική τους και αναγνωρίσουν ότι η Ευρώπη δεν μπορεί πλέον να κωφεύει στη σπαραχτική φωνή των ανθρώπων που χάνονται στις ακτές της .

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, το *Πρώτο Θέμα* τάσσεται ρητά υπέρ της δημοσίευσης της εικόνας «γροθιά στο στομάχι», ως μοχλού πολιτικής και κοινωνικής πίεσης. Ο/Η ανώνυμος/ανώνυμη αρθρογράφος υποστηρίζει πως μέσω της εικόνας αυτής τα μέσα ενημέρωσης και η Ευρώπη θα έρθουν αναγκαστικά αντιμέτωποι με την πραγματικότητα που δεν γνωρίζουν. Φαίνεται εδώ να ζητούνται πολιτικές ευθύνες για το γεγονός του θανάτου του Αϊλάν. Όμως, η Ευρώπη θα πρέπει να λογοδοτήσει για τα θύματα που χάνονται στις ακτές της. Η δυναμική ανάληψη ευθυνών που αναζητά το *Πρώτο Θέμα* ίσως μοιάζει να αγγίζει το πολιτικό γίγνεσθαι. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, ο τρόπος που αναφέρονται τα δημοσιεύματα στους νεκρούς πρόσφυγες

αναπαριστά μια ανθρωπιστική πραγματικότητα. Συγκεκριμένα, διαπραγματεύεται ό,τι συμβαίνει εντός της Δύσης, δεν αναφέρει ούτε επικεντρώνει στην εμπόλεμη κατάσταση της Συρίας και δη του Κομπάνι, από όπου προέρχεται ο Αϊλάν Κούρντι.

Αναλύοντας τα δημοσιεύματα του *Πρώτου Θέματος* αναφορικά με την φωτογραφία του νεκρού πρόσφυγα από την Συρία, μας ενδιαφέρει να σταθούμε περισσότερο στην δημοσίευση των φωτογραφιών που απαθανατίζουν το πένθος της οικογένειας (Εικόνα 3) ή το χαρούμενο παρελθόν της (Εικόνα 4). Η σχεδόν εμμονική αποκάλυψη όλων των πτυχών της ζωής της οικογένειας δημιουργεί ένα ξεχωριστό προφίλ σε κάθε μέλος της οικογένειας, φέρνοντας το κοινό όλο και πιο κοντά στις προσωπικές τους στιγμές. Μέσω αυτή της πρακτικής, στοχεύει η εν λόγω εφημερίδα στην ανάδειξη ενός τόσο σημαντικού γεγονότος ως μιας πολιτικής πραγματικότητας ή στην αποκλειστική δημοσίευση μιας σπαρακτικής ιστορίας;

Εικόνα 3: Συνοδευτική εικόνα στο άρθρο Όταν ο μικρός Αϊλάν Κουρντί ονειρευόταν ένα καλύτερο αύριο. *Πρώτο Θέμα* (Ανώνυμος, 2015α, Σεπτέμβριος 4).

Εικόνα 4: Συνοδευτική εικόνα στο άρθρο Όταν ο μικρός Αϊλάν Κουρντί ονειρευόταν ένα καλύτερο αύριο. *Πρώτο Θέμα* (Ανώνυμος, 2015α, Σεπτέμβριος 4).

Επιστρέφοντας στα όσα υποστηρίζει η Susan Sontag (2003), οι φωτογραφίες οδύνης έχουν την τάση να δημιουργούν περιέργεια στον αναγνώστη. Η περιέργεια αυτή είναι τόσο έντονη που μπορεί να χαρακτηριστεί ως «πορνογραφική» ή «νοσηρή» (2003, σ. 101). Ενώ μοιάζει έμφυτη, η επιθυμία για την θέαση της οδύνης, σύμφωνα με την Sontag, έχει τις ρίζες της στην πολυετή κυριαρχία της θρησκευτικής σκέψης. Για την θρησκεία, ο πόνος συνδέεται με την θυσία και η θυσία με τη μεταρσίωση (ό.π., σ. 104-105). Στα δημοσιεύματα του *Πρώτου Θέματος*, ο Αϊλάν απεικονίζεται σε όλες του τις εκδοχές, μοιάζει να ηρωοποιείται. Η θέαση όλων των πλευρών της ζωής του οδηγεί τον αναγνώστη σε μια δημιουργία σχέσης με τον Αϊλάν. Γνωρίζει το παιδί πριν τον θάνατό του, έρχεται πιο κοντά του. Συνεπώς, όταν αποδέχεται την κατάληξή του, τον πενθεί περισσότερο. Σύμφωνα με την Sontag, το να αποζητά κανείς φωτογραφίες που να σοκάρουν μοιάζει σαν «στοιχειώδης ρεαλισμός όσο και σαν γερή επιχειρηματική λογική» (Sontag, 2003, σ. 30). Άλλωστε «πώς αλλιώς να συγκλονίσει κανείς όταν οι πάντες είναι ασταμάτητα εκτεθειμένοι σε εικόνες» (ό.π.);

Ενδεικτικά παραθέτουμε ένα απόσπασμα από το άρθρο με τίτλο «Μπορεί μία φωτογραφία να αλλάξει τον κόσμο; Όταν ο μικρός Αϊλάν Κουρντί ονειρευόταν ένα καλύτερο αύριο» (Ανώνυμος, 2015α, Σεπτέμβριος 4):

Υπάρχει όμως και μία άλλη φωτογραφία του Αϊλάν, η τελευταία φωτογραφία του μικρού αγοριού που τραβήχτηκε το βράδυ πριν από το ολέθριο ταξίδι που του στοίχισε τη ζωή. Έξι ώρες προτού το άψυχο κορμάκι του ξεβραστεί στην ακτή, το μικρό αγόρι είχε αποκοιμηθεί στην παραλία της Τουρκίας και ίσως ονειρευόταν ένα καλύτερο μέλλον. Το όνειρο αυτό δεν θα γίνει ποτέ πραγματικότητα για τον ίδιο, μπορεί όμως να γίνει πραγματικότητα για χιλιάδες συνανθρώπους του. Αρκεί η Ευρώπη, ο κόσμος όλος να αναλάβουν επιτέλους τις ευθύνες τους.

Διαφαίνεται εδώ πως ο «εχθρός», εκείνος δηλαδή που στέρησε από τον Αϊλάν τα όνειρά του είναι αόρατος και αφηρημένος. Είναι η «Ευρώπη και ο κόσμος όλος». Το παραπάνω κείμενο, σημαντικά παρόμοιο με όλα τα υπό ανάλυση άρθρα της ίδιας εφημερίδας, διαιωνίζει τον «μελό» και δακρύβρεχτο συναισθηματισμό όπως τον παρουσιάζει νωρίτερα η Ξένια Κουναλάκη της *Καθημερινής*. Χρησιμοποιώντας κατεξοχήν συγκινησιακό λόγο, ο/η αρθρογράφος εύχεται να βρεθούν οι ένοχοι, να αναλάβουν τις ευθύνες τους. Καθετί πολιτικό μοιάζει να αποκρύπτεται, ενώ το άρθρο καταλήγει αφελώς ελπιδοφόρο, κάνοντας τον αναγνώστη να πιστεύει πως κάποια μέρα το κακό θα νικηθεί.

3.1.1.3 Εφημερίδα των Συντακτών.

Η *Εφημερίδα των Συντακτών* εκφράζοντας ρητά τις πολιτικές της πεποιθήσεις, υποστηρίζει την δημοσίευση της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν. Συγκεκριμένα, είναι η μόνη από τις τρεις υπό εξέταση εφημερίδες που δημοσιεύει ως κεντρική την εν λόγω εικόνα σε δυο πρωτοσέλιδά της (03/09/2015¹² και 05/09/2015¹³). Στα εννέα υπό ανάλυση άρθρα αναφορικά με τον θάνατο του Αϊλάν Κούρντι δημοσιεύονται

¹² Οι πληροφορίες αναφορικά με τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων αντλούνται από την ιστοσελίδα <https://www.frontpages.gr>. Το πρωτοσέλιδο της *Εφημερίδας των Συντακτών* στις 3 Σεπτεμβρίου 2015 είναι διαθέσιμο στο: <https://www.frontpages.gr/d/20150903/72/%CE%97-%CE%B5%CF%86%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%83%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BA%CF%84%CF%8E%CE%BD>

¹³ Οι πληροφορίες αναφορικά με τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων αντλούνται από την ιστοσελίδα <https://www.frontpages.gr>. Το πρωτοσέλιδο της *Εφημερίδας των Συντακτών* στις 5 Σεπτεμβρίου 2015 είναι διαθέσιμο στο: <https://www.frontpages.gr/d/20150905/72/%CE%97-%CE%B5%CF%86%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%83%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BA%CF%84%CF%8E%CE%BD>

φωτογραφίες που απεικονίζουν σχετικά στιγμιότυπα: το νεκρό σώμα του, ο πατέρας του την ώρα της σύλληψής του, η κατάσταση μετά το ναυάγιο στο Μπόντρουμ.

Στο άρθρο «Η δύναμη της εικόνας και ο Κάμερον» ο Ισαάκ Καριπίδης (2015, Σεπτέμβριος 4) αναρωτιέται:

Μπορεί μια φωτογραφία να αλλάξει την πολιτική μιας κυβέρνησης και μάλιστα αυστηρά συντηρητικής που πριν από λίγες μέρες, αν όχι ώρες, δήλωνε απόλυτα αρνητική σε αυτό το ενδεχόμενο;

Για να απαντήσει στο τέλος του κειμένου:

Τελικά η απάντηση στο αρχικό ερώτημα είναι πως «ναι», μια φωτογραφία μπορεί να αλλάξει την πολιτική μιας κυβέρνησης και μάλιστα αυστηρά συντηρητικής. Ίσως να μπορεί να αλλάξει ακόμη και την άποψη ενός λαού, εξίσου βαθιά συντηρητικού. Οι επόμενες μέρες θα δείξουν.

Η *Εφημερίδα των Συντακτών* εντοπίζει στην σοκαριστική φωτογραφία του νεκρού Αϊλάν χρήσιμες διαστάσεις. Υποστηρίζει πως τέτοιες φωτογραφίες μπορούν να λειτουργήσουν ως μοχλοί άσκησης πίεσης σε θεσμούς και «κλαούς», όπως αναφέρεται. Διακρίνεται εδώ μια προσπάθεια πίεσης, με την θυσία οποιουδήποτε μέσου. Η πολιτική στάση της συγκεκριμένης εφημερίδας γίνεται πιο ρητή μέσα από το κείμενο του Άρη Χατζηστεφάνου, συνεργάτη της εφημερίδας και ιδρυτή της ιστοσελίδας INFOWAR, με τίτλο «Δικαίωμα στη φρίκη» (2015, Σεπτέμβριος 6), το οποίο δημοσιεύτηκε στην *Εφημερίδα των Συντακτών* τρεις μέρες μετά τον πνιγμό του Αϊλάν.

Ο Άρης Χατζηστεφάνου, αντλώντας από το έργο του Ρόμπερτ Φίσκ σχετικά με την δημοσίευση των σοκαριστικών εικόνων πολέμου, προσπαθεί να αποδομήσει τα επιχειρήματα με τα οποία τα μέσα ενημέρωσης εναντιώθηκαν στην χρήση της φωτογραφίας επικαλούμενα ότι θα αναστάτωναν τον θεατή. Συγκεκριμένα, ο αρθρογράφος διαπραγματεύεται το ζήτημα των ορίων της απεικόνισης της φρίκης, υποστηρίζοντας πως εφόσον η «πραγματική» εικόνα του πολέμου είναι φρικτή, ως τέτοια θα πρέπει να μεταφερθεί. Επικαλείται, επιπλέον, το καθήκον των δημοσιογράφων ως «μάρτυρα της ιστορίας». Όπως παραθέτει (Χατζηστεφάνου, 2015, Σεπτέμβριος 6):

Θυμήθηκα το περιστατικό μερικά χρόνια αργότερα, ακούγοντας τον βετεράνο πολεμικό ανταποκριτή Ρόμπερτ Φίσκ να αναρωτιέται γιατί οι κοινωνίες της Δύσης επιτρέπουν να βλέπουμε ξεκοιλιασμένα πτώματα σε σκηνοθετημένες παραγωγές του Χόλливουντ, αλλά φροντίζουν να μη φτάνουν σε εμάς πανομοιότυπες εικόνες από τα αληθινά πεδία των μαχών.

Παρατηρούμε εδώ πως ο Χατζηστεφάνου αναφέρεται ρητά στην Δυτική αντίληψη περί ασφάλειας όπως την συζητήσαμε νωρίτερα (βλ. εδώ, σ. 31). Εστιάζει δηλαδή στο υποκείμενο που αποφασίζει τι είναι σωστό να δημοσιευθεί και για ποιους λόγους, θίγοντας άρρητα την προνομιούχα θέση της Δύσης. Σύμφωνα με τον Χατζηστεφάνου, οι σοκαριστικές εικόνες σοκάρουν τον θεατή της Δύσης, αφού δεν έχει βιώσει αυτού του είδους την πραγματικότητα, μετατρέποντας την οδύνη σε εργαλείο κινητοποίησης, αφύπνισης. Το άρθρο του (Χατζηστεφάνου, 2015, Σεπτέμβριος 6) καταλήγει:

Προτεραιότητα λοιπόν δεν είναι να αναζητούμε τα επίπεδα της φρίκης που μπορεί να ανεχτεί μια κοινωνία, αλλά το ποιος ελέγχει τους μηχανισμούς μέσω των οποίων διοχετεύεται η φρίκη και πώς τους χρησιμοποιεί για τους δικούς του πολιτικούς στόχους.

Η θέση αυτή του Χατζηστεφάνου είναι η μοναδική που συναντάμε στα υπό εξέταση άρθρα, η οποία επιχειρεί να εστιάσει στην πολιτική διάσταση του ζητήματος. Εκμεταλλευόμενος τον ηθικό ενδοιασμό της δημοσίευσης της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν, ο αρθρογράφος προσπαθεί να θίξει την αιτία του προβλήματος σε αντίθεση με την ανθρωπιστική αναπαράσταση που έχει αποδοθεί στο γεγονός στα δημοσιεύματα που είδαμε παραπάνω. Είναι άλλωστε άξιο αναφοράς πως στο συγκεκριμένο άρθρο, ο Χατζηστεφάνου δεν καταπιάνεται μόνο με την φωτογραφία του Αϊλάν και έτσι αποφεύγει τον κίνδυνο της ηρωοποίησής του μετά τον «μαρτυρικό» του θάνατο.

Συνοψίζοντας, μέσα από την ανάλυση των λόγων σχετικά με την ηθική της δημοσίευσης της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν Κούρντι, παρατηρείται η κεντριοποίηση ενός ψευδοερωτήματος, σε αντίθεση με το διακύβευμα της πολιτικής διάστασης του πολέμου, δηλαδή της αιτίας που οδήγησε στο θάνατο του μικρού Αϊλάν. Είτε μέσα από λόγους που διαπραγματεύονται την ηθική της δημοσιοποίησης της προσωπικής ζωής, είτε μέσα από λόγους αφύπνισης φαίνεται πως το ζήτημα του πολέμου αποσιωπάται. Επομένως, εκτός από το πολιτικά στοχευμένο κείμενο της *Εφημερίδας των Συντακτών* «Δικαίωμα στη φρίκη», φαίνεται πως οι λόγοι των εφημερίδων συνεισφέρουν στην αποπολιτικοποίηση της προσφυγικής κρίσης, με την πρόφαση της ευαισθητοποίησης σχετικά με μια προσωπική ιστορία: εκείνη του Αϊλάν Κούρντι.

3.1.2 Λόγοι περί ανθρωπισμού.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η είδηση του θανάτου του Αϊλάν Κούρντι διαφοροποιείται από παρόμοιες ειδήσεις της περιόδου που εξετάζουμε. Η χρονική περίοδος πριν την συμφωνία Τουρκίας – Ευρωπαϊκής Ένωσης κατακλύζεται από δημοσιεύματα αναφορικά με τους πρόσφυγες. Οι ειδήσεις φροντίζουν να ενημερώσουν το αναγνωστικό κοινό για τις μεταφορές των πληθυσμών, τους θανάτους τους, τις παροχές ανακούφισης και τις κοινωνικές αντιδράσεις που τους αφορούν. Ωστόσο, οι αναπαραστάσεις των προσφύγων παραπέμπουν σε «παγκόσμιες φιγούρες» (βλ. εδώ, σ. 11).

Με μια πρώτη ματιά, ο Αϊλάν Κούρντι και η οικογένειά του, σε αντίθεση με τις «παγκόσμιες φιγούρες», αναδύονται σαν υποκείμενα με ταυτότητα, όνομα, προέλευση και πρόσωπο. Ο αποδεκατισμός της οικογένειας στο Μπόντρουμ της Τουρκίας έρχεται να «φωτιστεί» με το παρελθόν της, τις χαρούμενες και δύσκολες στιγμές της, τις αιτίες που την οδήγησαν στην ριψοκίνδυνη διάσχιση των συνόρων και τέλος, την μεταφορά της πίσω στον τόπο από τον οποίο εκδιώχθηκε¹⁴.

Το ζήτημα που επιχειρούμε να διερευνήσουμε στην παρούσα υποενότητα είναι εάν η διαφορετική αυτή αναπαράσταση του Αϊλάν, αλλά και όλης της οικογένειας Κούρντι, συνεισφέρει στην ανάδειξη της πολιτικής διάστασης του προσφυγικού (βλ. εδώ, σ. 9-13). Η συνεισφορά αυτή θα ερχόταν σε αντίθεση με την κυρίαρχη αφήγηση που αποδίδει το προσφυγικό σε μια ανθρωπιστική κρίσης, χωρίς να εστιάζει στην βαθιά πολιτική σημασία του.

3.1.2.1 *Ήρωας ή θύμα: ο Αϊλάν Κούρντι ως παγκόσμιο σύμβολο του πολέμου.*

Σε συνέχεια της προηγούμενης ενότητας του παρόντος εγχειρήματος, μας ενδιαφέρει εδώ η εστίαση στον τρόπο αναπαράστασης του νεκρού Αϊλάν Κούρντι. Στο υπό εξέταση υλικό ο Αϊλάν επικρατεί να ονομάζεται «παγκόσμιο σύμβολο»¹⁵. Η παιδική ηλικία του Αϊλάν, το χαμένο του μέλλον και το γεγονός πως δεν έχει ευθύνη για την κατάληξή του κάνουν τον θάνατό του μαρτυρικό και το πένθος δημόσιο (Παπαηλία, 2015). Σύμφωνα με την Παπαηλία (2015), ο θάνατος του Αϊλάν και η συνεχής

¹⁴ Ενδεικτικά: Ανώνυμος, 2015, Σεπτέμβριος 6· Ανώνυμος, 2015β, Σεπτέμβριος 3· Ανώνυμος, 2015α, Σεπτέμβριος 4.

¹⁵ Ενδεικτικά: Αγγελίνη, 2015, Νοέμβριος 5· Κουναλάκη, 2015, Σεπτέμβριος 4· Κωνσταντάρας, 2015, Σεπτέμβριος 4.

αναπαραγωγή της φωτογραφίας που τον απεικονίζει έχουν βαριές θρησκευτικές συνδηλώσεις. Πράγματι, ο Αϊλάν ηρωποιείται, το σώμα του λαμβάνει τον χαρακτηρισμό του ιερού και υπερβαίνει το εθνικό συνανήκειν· δημιουργεί ένα διεθνικό συγκινησιακό δίκτυο (ό.π.). Στην παρούσα υποενότητα επιχειρούμε να διερευνήσουμε τους τρόπους με τους οποίους αναδύεται αυτή η αναπαράσταση.

Στο δημοσίευμα της *Καθημερινής* με τίτλο «Από την ζωή στο σύμβολο» (Κωνσταντάρας, 2015, Σεπτέμβριος 4) διαβάζουμε:

Ο Αϊλάν έγινε το δικό μας παιδί, για το οποίο πάντα ανησυχούμε. Έγινε το πρόσωπο ενός λαού που σκορπά από τη φλεγόμενη χώρα του, μετατράπηκε σε σύμβολο της βαρβαρότητας του πολέμου στη Συρία αλλά και της αδιαφορίας των Ευρωπαίων. Στην απώλεια μιας ζωής μπορούμε να κατανοήσουμε τι συμβαίνει σήμερα γύρω μας, το δράμα των προσφύγων και μεταναστών, των ηττημένων σε όλο τον κόσμο, σε όλη την Ιστορία.

Παρατηρούμε εδώ πως το σώμα του Αϊλάν Κούντι μετατρέπεται σε σύμβολο του πόνου των «ηττημένων της ιστορίας». Παρά το γεγονός πως, όπως είδαμε και στην προηγούμενη ενότητα, η προσωπική ιστορία του Αϊλάν και της οικογένειάς του αναδύεται από τα μέσα ενημέρωσης σαν μια ξεχωριστή και μοναδική ιστορία, διακρίνεται η μετατροπή του σε «παγκόσμιο σύμβολο». Σε απόσπασμα του *Πρώτου Θέματος* από το δημοσίευμα με τίτλο «Ένα ακόμα πολύ δυνατό πρωτοσέλιδο: Liberation: Κάθε μέρα δύο Αϊλάν στα νερά του Αιγαίου» (Αγγελίνη, 2015, Νοέμβριος 5) διαβάζουμε:

Με τέσσερις λέξεις: «Κάθε μέρα δύο Αϊλάν», η αριστερή εφημερίδα της Γαλλίας σχολιάζει την προσφυγική κρίση με μία φωτογραφία που στοιχειώνει την Ευρώπη. Από την ημέρα που βρέθηκε η σορός του Αϊλάν στα παράλια της Αλικαρνασσού στις αρχές Σεπτεμβρίου, η φωτογραφία του τρίχρονου αγοριού κάνει το γύρο του κόσμου. Από τότε μέχρι σήμερα, 108 παιδιά έχουν πνιγεί στα νερά του Αιγαίου, αριθμός που αντιστοιχεί σε δύο παιδιά την ημέρα, γράφει η γαλλική εφημερίδα.

Προσπαθώντας να εντοπίσουμε τον τρόπο με τον οποίο η είδηση σχετικά με τον θάνατο του Αϊλάν Κούντι συνεισφέρει στην ανάδειξη της πολιτικής διάστασης του προσφυγικού, παρατηρούμε μια διττή σημασιολόγηση της αναπαράστασής του. Από την μια πλευρά θα μπορούσαμε να πούμε πως το πένθος για τον Αϊλάν Κούντι ενέχει στοιχεία ριζοσπαστικά για την κυρίαρχη αορατότητα των μη δυτικών σωμάτων. Όπως αναφέρει η Παπαηλία (2015), το σώμα του Αϊλάν γίνεται ορατό στην δημόσια σφαίρα, λαμβάνει χαρακτηριστικά συμβόλου όπως θα συνέβαινε με δυτικό σώμα. Ενώ ο ίδιος είναι Κούρδος, Σύρος και πρόσφυγας και ενώ δεν εξέφραζε πολιτική στάση ως ένα

παιδί τριών ετών που δεν επέλεξε την πορεία της ζωής του, με την ορατότητα του νεκρού σώματός του φαίνεται να διεκδικείται η ιδιότητά του ως πολίτη (ό.π.). Διεκδικείται η προστασία που θα λάμβανε ένα παιδί-πολίτης ευνοημένων κρατών και όχι ένας εκτοπισμένος ανήλικος από το Κουρδιστάν (ό.π.). Ακόμη, το δημόσιο πένθος που επιτελείται για τον Αϊλάν Κούρντι θα μπορούσε δυνητικά να αναμετρηθεί με τα όρια και τους περιορισμούς της γλώσσας, επιχειρώντας να αντισταθεί στην βίαιη παραγωγή μιας ζωής ως «γυμνής ζωής» (Αθανασίου, 2007, σ. 245), μιας ζωής που δεν αξίζει να βιωθεί ούτε να πενθηθεί. Η στιγμή της ασυνήθιστης ορατότητας ενός μη δυτικού σώματος μοιάζει σαν μια μικρή κατάκτηση. Η αφήγηση που αναδεικνύει τη χαμένη ζωή του Αϊλάν Κούρντι ως μια ζωή που τελικά αξίζει να πενθηθεί θα μπορούσε να αποτελεί μια μαρτυρία που επιχειρεί να αποκαταστήσει την αδυνατότητα του ίδιου του υποκειμένου να διεκδικήσει την ορατότητά του (Agamben στο Αθανασίου, 2007, σ. 247). Έτσι, το σιωπηλό αποκείμενο σώμα, στερούμενο της δυνατότητας του δημόσιου λόγου πριν και μετά το θάνατό του, θα αποκτούσε δημόσια ορατότητα – ίσως και φωνή – μέσω της ανατρεπτικής αφήγησης που αποδομεί την κανονιστική αναπαράσταση και τη διαιώνιση της «γυμνής ζωής».

Ωστόσο, ενώ μπορούμε να διακρίνουμε διεκδικήσεις μέσα από την ορατότητα που λαμβάνει στη δημόσια σφαίρα η χαμένη ζωή του Αϊλάν Κούρντι, θα πρέπει να δούμε ποια είναι τα υποκείμενα που τις εκφέρουν. Ο θυμός και η οργή που εκφράζονται μέσα από τη δημοσίευση της φωτογραφίας του αδικοχαμένου Αϊλάν δεν είναι αποτέλεσμα κάποιας διεκδίκησης προσφύγων. Αντιθέτως, η δημοσίευση και η αναπαραγωγή της είδησης φαίνεται να αποτελούν έργο δυτικών, λευκών δημοσιογράφων και χρηστών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Σίγουρα ανάμεσά τους υπάρχουν και μη δυτικά υποκείμενα που συμμετέχουν στην ανάδυση του Αϊλάν ως ιερού συμβόλου του πολέμου στην Συρία. Οι φωνές όμως που ακούγονται, τα κείμενα που γράφονται και οι τρόποι μέσω των οποίων αναδύεται το ζήτημα ανήκουν στο Δυτικό κόσμο, που σοκάρεται με την είδηση του θανάτου ενός Σύρου παιδιού, ενώ δεκάδες άλλα άμαχα παιδιά στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή καθημερινά αποτελούν θύματα του πολέμου. Ο Αϊλάν Κούρντι δεν πενθείται μόνο από τους κοντινούς του ή τους συμπατριώτες του. Ο Αϊλάν πενθείται δημόσια, όπως πενήθηκαν τα θύματα των τρομοκρατικών επιθέσεων στις Βρυξέλλες ή στο Παρίσι. Συγκεκριμένα, η Δύση μοιάζει να πενθεί τον Αϊλάν με έναν τρόπο αλαζονικό, χωρίς να αναγνωρίζει την δική της τρωτότητα. Για να επιτευχθεί η κοσμοπολιτική αλληλεγγύη, τονίζει η Χουλιαράκη

(2017, σ. 60), θα πρέπει να βασιστεί στην οικουμενικότητα της τρωτότητας, ώστε η ανθρώπινη κοινότητα να γίνει αντιληπτή ως όλον. Αντί αυτού, η Δύση, μέσω της δημοσίευσης της οδύνης, φαίνεται να παρακολουθεί εξ' αποστάσεως τις επιτελέσεις των ευάλωτων άλλων με αποτέλεσμα τη διαιώνιση της διαίρεσης (ό.π., σ. 59-63). Σε μια προσπάθεια της Δύσης να δημιουργήσει δεσμούς αλληλεγγύης εκτός των συνόρων της, αναδύεται το παράδοξο της ηθικής υπονόμησης, του θεατρικού ανθρωπισμού (ό.π.). Έτσι, η τρωτότητα που φαίνεται να αναγνωρίζεται βρίσκεται εκτός της Δύσης, η οποία καλεί το κοινό να πράξει αλληλέγγυα, «μετασχηματίζοντας έτσι τις διαθέσεις για δράση υπέρ των ευάλωτων άλλων σε έναν κυνικό υπερατομικισμό» (Moeller 1999· Cohen 2011 στο Χουλιάρη, 2017, σ. 60).

Η ιστορία και το παρελθόν του Αϊλάν δημοσιοποιούνται, ο αναγνώστης βλέπει τα πρόσωπα της οικογένειάς του, το σπίτι του τις χαρούμενες στιγμές του. Ενώ η αναπαράστασή του έρχεται σε αντίθεση με τις αναπαραστάσεις προσφύγων ως φυσικά φαινόμενα και απρόσωπες μάζες, ο Αϊλάν Κούρντι αποτελεί στο τέλος μια «παγκόσμια φιγούρα», ένα «παγκόσμιο έμβλημα» (Malkki, 1996, σ. 384), που καταλήγει να αποτελεί μονάδα μέτρησης των αδικοχαμένων παιδιών προσφύγων στην Μεσόγειο.

3.1.2.2 Οικογένεια: Αναπαραστάσεις και Επιτελέσεις.

Όπως είδαμε και στην προηγούμενη ενότητα, τα δημοσιεύματα σχετικά με τον θάνατο του Αϊλάν συνοδεύονται από πληροφορίες σχετικά με την οικογένειά του. Τα άρθρα¹⁶ μας ενημερώνουν για το παρελθόν της οικογένειας, αλλά και για τις συνεχείς προσπάθειές της να μεταφερθεί στον Καναδά, όπου διαμένει η αδερφή του Αμπντάλαχ Κούρντι, πατέρα του Αϊλάν και του Γκαλίπ. Στα άρθρα αυτά παρατηρούμε έντονη ενασχόληση με την οικογένεια Κούρντι. Μας ενδιαφέρει σε αυτήν την ενότητα να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο αναπαρίσταται η οικογένεια, αλλά και τους λόγους για τους οποίους λαμβάνει τόσο έντονη δημοσιότητα.

Ο Αμπντάλαχ Κούρντι, ο πατέρας του Αϊλάν και του Γκαλίπ, και το μοναδικό μέλος της οικογένειας που επιβίωσε από τα ναυάγιο στο Μπόντρουμ αποτελεί κεντρική φιγούρα στα υπό εξέταση άρθρα. Παρατηρούμε πως στα υπό ανάλυση δημοσιεύματα ο πατέρας του Αϊλάν αναπαρίσταται με διαφορετικούς τρόπους. Εκτός από την φωτογραφία του νεκρού Αϊλάν, σε πολλά από τα άρθρα δημοσιεύονται φωτογραφίες

¹⁶ Ενδεικτικά: Μιχάλαρος, 2015, Σεπτέμβριος 4· Ανώνυμος, 2015α, Σεπτέμβριος 3.

του Αμπντάλαχ Κούρντι, στις οποίες ο ίδιος απεικονίζεται να θρηνεί (Εικόνα 3), να επιστρέφει στο σπίτι του στο Κομπάνι του Κουρδιστάν.

Εικόνα 5: Συνοδευτική εικόνα στο άρθρο «Ο τραγικός πατέρας του Αϊλάν επιστρέφει στο σπίτι τους στο Κομπάνι». *Πρώτο Θέμα*. (Ανώνυμος, 2015, Σεπτέμβριος 6).

Στο *Πρώτο Θέμα*, στο άρθρο με τίτλο «Συγκλονιστικές φωτογραφίες: Ο τραγικός πατέρας του Αϊλάν επιστρέφει στο βομβαρδισμένο σπίτι στο Κομπάνι» (Ανώνυμος, 2015, Σεπτέμβριος 6) διαβάζουμε:

Τις συγκλονιστικές εικόνες του πατέρα του Αϊλάν, την ώρα που επιστρέφει στο βομβαρδισμένο σπίτι της οικογένειάς στο Κομπάνι, κατέγραψε ο φωτογραφικός φακός των διεθνών ειδησεογραφικών πρακτορείων. [...] Στο σπίτι που έζησε τα λίγα χρόνια της ζωής του ο μικρός Αϊλάν με την οικογένειά του, ο πατέρας βρίσκει τα παπουτσάκια των παιδιών του μέσα στη σκόνη... Παιχνίδια και αντικείμενα που αποτελούσαν την καθημερινότητά τους, τώρα πια συμβολίζουν μονάχα το θάνατο...

Παρατηρούμε πως η φιγούρα του πατέρα αναπαρίσταται ως «τραγική». Ο λόγος που χρησιμοποιείται είναι αναπαραστατικός και γεμάτος συναίσθημα. Ο Κούρντι απεικονίζεται ως θύμα του πολέμου: το σπίτι της οικογένειάς του βομβαρδίστηκε και τα μέλη της οικογένειάς του είναι πια νεκρά. Ωστόσο, ο ίδιος γυρνά πίσω στην χώρα του, από όπου έφυγε για να γλιτώσει από τον πόλεμο για να «βρει όσα αντικείμενα συμβολίζουν τον θάνατο», ανήμπορος να συνεχίσει το ταξίδι του για την Ευρώπη ή τον Καναδά χωρίς την οικογένειά του.

Η εικόνα του «τραγικού πατέρα», όπως αναπαρίσταται στο παραπάνω δημοσίευμα, μας παραπέμπει στα χαρακτηριστικά που λαμβάνει το πένθος όταν

μετατρέπεται σε είδηση. Σύμφωνα με την Κωνσταντινίδου (2007, σ. 155), το πένθος στη Δύση ενέχει έντονα τα κυρίαρχα ιεραρχικά δίπολα «άντρας/γυναίκα», «αυτοί/εμείς», «παραδοσιακό/μοντέρνο» κ.ο.κ. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, ο πατέρας θρηνεί, είναι συναισθηματικός και αβοήθητος. Έχει μείνει μόνος και αδύναμος. Η εικόνα αυτή δεν εκπροσωπεί τίποτα το αρρενωπό. Αντιθέτως, προσδίδει στον Κούρντι τα θηλυκοποιημένα χαρακτηριστικά της μοιρολατρίας και της παθητικότητας (ό.π.), και καλεί τον αναγνώστη να τον συμπονέσει, να συλλυπηθεί.

Στο δημοσίευμα της *Εφημερίδας των Συντακτών* με τίτλο «Τα παιδιά μου γλίστρησαν από τα χέρια μου» (Ανώνυμος, 2015β, Σεπτέμβριος 3) διαβάζουμε:

Ο πατέρας του μικρού Σύρου, Αμπντάλα Κούρντι μίλησε στο τουρκικό πρακτορείο Ντογκάν περιγράφοντας τις τραγικές στιγμές που έζησε και οδήγησαν στον χαμό των δύο παιδιών του και της γυναίκας του. «Είχαμε σωσίβια διάσωσης όμως το πλοίο βυθίστηκε ξαφνικά επειδή κάποιοι εκ των επιβαινόντων σηκώθηκαν από τις θέσεις τους. Κρατούσα το χέρι της γυναίκας μου. Όμως τα παιδιά μου, μου γλίστρησαν από τα χέρια» είπε στο πρακτορείο.

Το παραπάνω απόσπασμα ενισχύει την αδύναμη, αβοήθητη εικόνα που προσδίδεται στον Αμπντάλαχ Κούρντι. Ο πατέρας, ανήμπορος να δράσει κατάλληλα την τραγική στιγμή, δεν καταφέρνει να σώσει την οικογένειά. Στο συγκεκριμένο δημοσίευμα της *Εφημερίδας των Συντακτών* παρατηρούμε πως η ανήμπορη αυτή φιγούρα του πατέρα δεν επιτελεί τον παραδοσιακό, προστατευτικό πατρικό ρόλο. Το χαρακτηριστικό της παθητικότητας δεν αποδίδεται στον Κούρντι μόνο όταν πενθεί. Αντιθέτως, ήδη από την στιγμή του ναυαγίου ο πατέρας απεικονίζεται ως θύμα. Ωστόσο, παρατηρούμε πως η θηλυκοποιημένη αυτή αναπαράσταση του πατέρα – θύματος δεν αποτελεί την σταθερή απεικόνισή του.

Ανάμεσα στα δημοσιεύματα που αφορούν τον θάνατο του Αϊλάν, αναδύεται η είδηση πως ο πατέρας του, Αμπντάλαχ Κούρντι κατηγορείται για το ναυάγιο στο οποίο πνίγηκαν, εκτός από την οικογένειά του, εννέα ακόμη πρόσφυγες. Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα, ο Κούρντι αντιμετωπίζει κατηγορίες κακουργηματικού χαρακτήρα. Σε κάποια άρθρα γράφεται πως ίσως να είναι διακινητής, ενώ σε κάποια άλλα πως ανέλαβε να οδηγήσει την φουσκωτή βάρκα που θα μετέφερε τους πρόσφυγες στην Ελλάδα.

Από τις τρεις υπό ανάλυση εφημερίδες, το *Πρώτο Θέμα* είναι εκείνο που ασχολείται περισσότερο με τις κατηγορίες που αντιμετωπίζει ο Αμπντάλαχ Κούρντι, αλλά και με τις λεπτομέρειες της τραγικής νύχτας. Ενώ η *Καθημερινή* και η *Εφημερίδα*

των Συντακτών αφιερώνουν από ένα άρθρο αντίστοιχα για την είδηση του δικαστηρίου στο Μπόντρουμ, το *Πρώτο Θέμα* δημοσιεύει δυο άρθρα μεγάλης έκτασης με πολύ έντονη περιγραφή των όσων συνέβησαν, αλλά και των πιθανών κατηγοριών εναντίον του Κούρντι.

Ο τίτλος του ενός από τα δυο εν λόγω άρθρα που δημοσιεύεται στο *Πρώτο Θέμα* στις 04/09/2015 και το οποίο θα μας απασχολήσει είναι ο εξής: «Τι συνέβη τη μοιραία νύχτα: Ανατροπή στην τραγωδία με το μικρό Αϊλάν: Ο πατέρας ήταν ο διακινητής;» (Ανώνυμος, 2015, Σεπτέμβριος 11). Ήδη από τον τίτλο του δημοσιεύματος, παρατηρούμε πως ο αρθρογράφος, πριν ο Κούρντι εκδικαστεί στο Μπόντρουμ προδιαθέτει το κοινό για την «ανατροπή» της υπόθεσης. Παραθέτουμε:

Με λυγμούς δήλωσε πως πλέον η ζωή του δεν έχει νόημα και ζήτησε να ταφεί δίπλα στον μικρό Αϊλάν, τον Γκαλίπ και τη σύζυγό του. Εξήγησε πως ο Τούρκος οδηγός τους εγκατέλειψε πέφτοντας στο νερό, προσθέτοντας ότι τότε ανέλαβε ο ίδιος το σκάφος. [...] Μήπως, όμως, η τραγωδία με σύμβολο τον 3χρονο Αϊλάν, η εικόνα του οποίου «στοίχειωσε» ολόκληρο τον πλανήτη, δεν εκτυλίχθηκε έτσι ακριβώς όπως την περιέγραψε ο Αμπντούλάχ Κουρντί;

Στο παραπάνω παράθεμα, και σε συνέχεια της διάθεσης εξαγωγής πορίσματος που διαφαίνεται στον τίτλο του άρθρου, ο αρθρογράφος εκφράζει υπαινιγμούς σχετικά με την ευθύνη του ναυαγίου. Σε αντίθεση με τα περισσότερα άρθρα που απεικονίζουν τον Αμπντάλαχ Κούρντι σαν δραματική φιγούρα, εδώ παρατηρούμε πως το *Πρώτο Θέμα*, εκμεταλλευόμενο τις ελάχιστες πληροφορίες σχετικά με την απόδοση της πραγματικής ευθύνης, εισάγει τον αναγνώστη σε ένα παιχνίδι μυστηρίου ώστε να βρεθεί ο ένοχος. Στο ίδιο άρθρο (Ανώνυμος, 2015, Σεπτέμβριος 11) διαβάζουμε:

Σύμφωνα με μία γυναίκα, η οποία βρισκόταν στο πλοiάριο με τους υπόλοιπους 11 Σύρους τη στιγμή που αυτό ανατράπηκε, η αλήθεια απέχει κατά πολύ από την δραματική περιγραφή που έδωσε ο πατέρας του 3χρονου Αϊλάν.

Οι υπαινιγμοί για την υπαιτιότητα του πατέρα εντείνονται. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, φαίνεται να προστίθεται ένα ειρωνικό ύφος σχετικά με την περιγραφή που έδωσε ο Αμπντάλαχ Κούρντι. Η ευθύνη για το ναυάγιο μοιάζει να μετακυλιέται στον πατέρα του Αϊλάν, χωρίς ωστόσο να έχει ήδη προκύψει κάποιο δικαστικό πόρισμα. Η εφημερίδα εκμεταλλεύεται τις μαρτυρίες της επιβαίνουσας γυναίκας για να κατηγορήσει άρρητα τον Αμπντάλαχ Κούρντι για τους θανάτους που είχε ως αποτέλεσμα το ναυάγιο.

Παρατηρούμε λοιπόν πως η φιγούρα του πατέρα, ενώ ως τώρα χαρακτηριζόταν ως τραγική και δραματική, μετατρέπεται σε επιθετική και ανεύθυνη. Ο Κούρντι μοιάζει εδώ ανίκανος να επιτελέσει σωστά τον ρόλο του ως πατέρας. Το άρθρο δημιουργεί το έδαφος στον αναγνώστη να κατακρίνει την συμπεριφορά του Κούρντι. Παραθέτουμε εδώ αποσπάσματα από τα σχόλια των αναγνωστών κάτω από το συγκεκριμένο άρθρο (Ανώνυμος, 2015, Σεπτέμβριος 11):

1. μια απορια εχω συνελληφθη ο παΤΕΡΑΣ ? Ή ΕΙΝΑΙ ΑΚΟΜΑ διακινητης ?
2. [...] Έκλαιγε ο κόσμος με μαύρο δάκρυ για τον μπάσταρδο που σκότωσε τα παιδιά του.
3. [...] Συγγενικό του πρόσωπο αποκάλυψε ότι ήθελε να έρθει στην Ευρώπη να φτιάξει δωρεάν τα δόντια του, ενώ διέμενε κάπου 3 χρόνια στην Τουρκία. Και ΕΠΕΛΞΕ να μην βάλει σωσίβια στα παιδιά του και τη γυναίκα του. Τρεις άνθρωποι, δύο παιδάκια μεταξύ τους, χάθηκαν από την ανευθυνότητα ενός "οικογενειάρχη"....

Διακρίνεται, λοιπόν, πως κάποιοι από τους αναγνώστες, πριν την εκδίκηση της υπόθεσης, κατηγορούν ανοιχτά τον Αμπντάλαχ Κούρντι πως δεν επιτέλεσε σωστά τον πατρικό του ρόλο. Συγκεκριμένα, οι αναγνώστες κρίνουν πως ο Κούρντι έθεσε ως προτεραιότητα την δική του προσωπική ευτυχία, το να «φτιάξει δηλαδή τα δόντια του στην Τουρκία», βάζοντας σε δεύτερη μοίρα την ασφάλεια της οικογένειάς του. Άλλωστε, πώς θα μπορούσε να είναι σωστός «οικογενειάρχης», όταν προκειμένου να επισκεφτεί κάποιον Ευρωπαίο οδοντίατρο, ξεχνά να φορέσει σωσίβια στα παιδιά και την σύζυγό του;

Ο Αμπντάλαχ Κούρντι αποκτά την αρρενωπότητα που στερήθηκε μέσω της αναπαράστασής του ως τραγικής φιγούρας. Το πένθος και ο θρήνος του στα προηγούμενα άρθρα θυματοποιούν τον Κούρντι, προσδίδοντάς του θηλυπρεπή χαρακτηριστικά (Κωνσταντινίδου, 2007, σ. 155). Τώρα, ο Κούρντι δεν απεικονίζεται πια ως παθητικός και αβοήθητος. Αντίθετα, κατηγορείται για τον θάνατο των παιδιών του, θα μπορούσαμε να πούμε πως φαίνεται να έχει αποτύχει πλήρως ως πατέρας.

Η υποτιθέμενη ανικανότητα του Κούρντι να επιτελέσει τον πατρικό του ρόλο αναδεικνύει δυο πτυχές. Αφενός, η ευθύνη του ναυαγίου αποτελεί τώρα ένα προσωπικό ζήτημα, φαίνεται να αποκόπτεται από τα κυκλώματα των διακινητών, από την σύνδεση αυτών με την εμπόλεμη στην κατάσταση στην Ανατολή. Ο Κούρντι, σε μια περίπτωση, φέρεται να προσπάθησε να διασχίσει τα σύνορα για να διορθώσει τυχόν οδοντιατρικά

ζητήματα και όχι για να διαφύγει του πολέμου ή γιατί το σπίτι της οικογένειας βομβαρδίστηκε. Η μετακύλιση της ευθύνης μετατρέπει το αυστηρά πολιτικό ζήτημα σε προσωπική τραγωδία. Η πολιτική διάσταση του ζητήματος αποκρύπτεται.

Από την άλλη πλευρά, η ανεπάρκεια του Κουρντι ως πατέρα κρίνεται με έναν αυθαίρετο τρόπο. Λευκοί πολίτες της Δύσης κατηγορούν τον Αμπντάλαχ Κούρντι χρησιμοποιώντας ως τεκμήρια τις φήμες που διαδίδονται από άγνωστες πηγές. Με τον τρόπο αυτό, ο πατέρας γίνεται «άλλος», μια ετερότητα που δεν γνωρίζει πως πρέπει να επιτελέσει τους κοινωνικούς της ρόλους, μπορεί να γίνει επικίνδυνη, δεν αποτελεί μέρος της φαντασιακής κοινότητας της Δύσης (Κωνσταντινίδου, 2007, σ. 156).

Η μητέρα του Αϊλάν Κούρντι, η Ρεχάν Κούρντι, σε αντίθεση με τον σύζυγό της, αναφέρεται και αναπαρίσταται σπάνια στα υπό εξέταση δημοσιεύματα. Απεικονίζεται σε μια μόνο φωτογραφία και το όνομά της αναφέρεται σε λίγες περιπτώσεις. Ωστόσο, το *Πρώτο Θέμα* στο πλαίσιο της γενικότερης εστίασης στο οικογενειακό περιβάλλον του Αϊλάν, στο άρθρο με τίτλο «Με δάκρυα στα μάτια: Αποκαλύψεις που συγκλονίζουν από την τραγωδία στην Αλικαρνασσό: Η μητέρα των παιδιών δεν γνώριζε κολύμπι» (Μιχάλαρος, 2015, Σεπτέμβριος 4) επικεντρώνει στην Ρεχάν Κούρντι και στο ρόλο της κατά την διάρκεια του ναυαγίου:

Η μόνιμη κάτοικος του Βανκούβερ στον Καναδά¹⁷, με δάκρυα στα μάτια, αποκάλυψε ότι η νύφη της, Ρεχάν Κουρντί, ήταν τρομοκρατημένη στο ενδεχόμενο να διασχίσει το Αιγαίο για την Κω, διότι δεν γνώριζε κολύμπι, όπως βέβαια και τα δύο αγγελούδια τους, Αϊλάν και Γκαλίπ.

Παρατηρούμε εδώ πως το *Πρώτο Θέμα* θεωρεί πως το γεγονός ότι η Ρεχάν Κούρντι δεν γνώριζε κολύμπι αποτελεί «αποκάλυψη». Σε συνέχεια των προηγούμενων αποσπασμάτων που παρατέθηκαν, η εν λόγω εφημερίδα προσπαθεί να φωτίσει το γεγονός με περισσότερες πληροφορίες, ώστε να αποκαλυφθεί σε ποιον/ποια ανήκει η πραγματική ευθύνη. Στο παραπάνω δημοσίευμα, η εφημερίδα φαίνεται να μετακυλίζει έμμεσα την ευθύνη του ναυαγίου στην μητέρα των παιδιών. Σύμφωνα με το δημοσίευμα, εάν η μητέρα γνώριζε κολύμπι, θα μπορούσε να έχει σώσει τον εαυτό της και την οικογένειά της από τον πνιγμό. Επομένως, η Ρεχάν Κούρντι φαίνεται να μην επιτέλεσε σωστά τον ρόλο της, συμβάλλοντας στον χαμό των παιδιών της.

¹⁷ Η «μόνιμη κάτοικος του Βανκούβερ» είναι η Τίμα Κούρντι, αδελφή του Αμπντάλαχ Κούρντι, η οποία, σύμφωνα με το εν λόγω δημοσίευμα του *Πρώτου Θέματος* είχε ενισχύσει και βοηθήσει σημαντικά την οικογένεια προκειμένου να διασχίσει τα σύνορα.

Ακόμη στο άρθρο που συζητήσαμε παραπάνω με τίτλο: «Τι συνέβη τη μοιραία νύχτα: Ανατροπή στην τραγωδία με το μικρό Αϊλάν: Ο πατέρας ήταν ο διακινητής;» (Ανώνυμος, 2015, Σεπτέμβριος 11) παρατηρούμε το εξής σχόλιο αναγνώστριας:

Τα μωρα ηταν και ευθυνη της μανας- η μανα επρεπε να τα προστατευει- αλλα σε αυτες τις χωρες η γυναικα ειναι στην καλυτερη περιπτωση μηχανη αναπαραγωγης . Δυο μωρα που δεν εφαιγαν σε τιποτα χαθηκαν και η μαντιλα εισηλθε και στην Ελλαδα...

Στο συγκεκριμένο σχόλιο ο διαχωρισμός Δύση/Ανατολή διακρίνεται καθαρά. Ενώ, στην Δύση «τα μωρά είναι και ευθύνη της μάνας», στην Ανατολή «η γυναίκα είναι στην καλύτερη περίπτωση μηχανή αναπαραγωγής». Εδώ, η Ρεχάν Κούρντι κατηγορείται για την μη σωστή επιτέλεση των μητρικών της καθηκόντων και χαρακτηρίζεται ως παθητική γυναίκα που έχει αναλάβει τον ρόλο που της έχει δώσει η «Ανατολή» ως «μηχανή αναπαραγωγής». Στο σκληρό της σχόλιο, η αναγνώστρια, με αφορμή τον πνιγμό των δυο παιδιών, δεν κατηγορεί τη Ρεχάν Κούρντι μονάχα για την λάθος μητρότητα που επιτελεί, αλλά της αποδίδει ευθύνες για το γεγονός πως η «μαντίλα εισήλθε στην Ελλάδα». Η «μαντίλα» ως ένας εξωτερικός εχθρός, σύμφωνα με την αναγνώστρια, εισέρχεται και στην δική μας χώρα με κίνδυνο, πιθανώς, να αλλοιώσει την εθνική ταυτότητα και κουλτούρα.

Στα παραπάνω άρθρα θέσαμε υπό συζήτηση τις αναπαραστάσεις των γονέων του Αϊλάν Κούρντι. Οι πρώτες εικόνες των γονέων τους αναπαριστούν σαν θύματα του πολέμου, που ο αναγνώστης καλείται να συλλυπηθεί και να συμπονέσει. Ωστόσο, ανάμεσα στα υπό ανάλυση δημοσιεύματα, παρατηρούμε τη σταδιακή αποσταθεροποίηση αυτής της αναπαράστασης. Όσο μεγαλώνει η χρονική απόσταση από την τραγωδία, το ναυάγιο ξαφνικά λαμβάνει την διάσταση του προσωπικού προβλήματος της οικογένειας και οι Αμπντάλλαχ και Ρεχάν Κούρντι μετατρέπονται σε ανεύθυνους γονείς που δεν προστάτευσαν τα παιδιά τους με τον σωστό τρόπο. Ενώ, όπως είδαμε παραπάνω, η εικόνα του νεκρού Αϊλάν μοιάζει να διεκδικεί αναγνώριση και προστασία από τα κράτη της Δύσης που καλούνται σε πολλά από τα δημοσιεύματα που αναλύθηκαν να «αναλάβουν επιτέλους τις ευθύνες τους», στα δημοσιεύματα του *Πρώτου Θέματος* που μόλις εξετάστηκαν παρατηρούμε πως οι ευθύνες είναι των γονέων.

Με τον τρόπο αυτό, το ναυάγιο μοιάζει να αποκόπτεται από την επικρατούσα κατάσταση στην Συρία, από όπου ήρθε η οικογένεια Κούρντι. Η πολιτική διάσταση

του προβλήματος αποκρύπτεται και ο πνιγμός των παιδιών καταλήγει να είναι αποτέλεσμα κακής διαχείρισης των γονέων και όχι αποτέλεσμα της προσπάθειας της οικογένειας για διαφυγή από τον πόλεμο. Ακόμη, οι Ρεχάν και Αμπντάλαχ Κούρντι φαίνονται να μην επιτελούν σωστά τους γονεϊκούς τους ρόλους, εικονιζόμενοι σαν «άλλοι», που με την πιθανή τους είσοδο στην Ελλάδα, η εθνική ταυτότητα και κουλτούρα τίθεται σε κίνδυνο. Αναδεικνύονται, λοιπόν, σαν εξωτερικοί εχθροί, αυτήν την φορά όχι παθητικοί, αλλά επικίνδυνοι και έτοιμοι να μεταφέρουν την δική τους κουλτούρα στην Δύση, σαν να θέλουν να την κυριαρχήσουν.

3.2 Λόγοι μετά την συμφωνία Τουρκίας – Ευρωπαϊκής Ένωσης: Η ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναλύσαμε τους λόγους που προηγήθηκαν της συμφωνίας Ευρωπαϊκής Ένωσης – Τουρκίας, εστιάζοντας στο παράδειγμα της δημοσίευσης της εικόνας του νεκρού Αϊλάν Κούντι. Αναφερθήκαμε εκτενώς στη διάσταση της αναπαράστασης που συγκροτεί τους πρόσφυγες ως μη πολιτικές και μη ιστορικοποιημένες υποκειμενικότητες. Στο παρόν κεφάλαιο, επιχειρούμε να εξετάσουμε τους λόγους που ακολούθησαν της συμφωνίας Ευρωπαϊκής Ένωσης – Τουρκίας. Κατά την περίοδο αυτή, εντοπίζεται σημαντικό ενδιαφέρον στην προσπάθεια ένταξης των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία. Το στοιχειώδες δικαίωμα στην εκπαίδευση τίθεται υπό διαπραγμάτευση και οι λόγοι που αρθρώνονται περιέχουν πολλούς και διαφορετικούς συμβολισμούς. Εστιάζουμε εδώ στον τρόπο που συγκροτείται η ταυτότητα των υποψήφιων μαθητών προσφύγων σε σχέση με τους Έλληνες μαθητές και στον τρόπο με τον οποίο φαίνεται να διαπλέκεται στην υποκειμενοποίηση αυτή το έθνος.

3.2.1 Η κατασκευή του εσωτερικού εχθρού.

Στις 3 Σεπτεμβρίου 2016, το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων ανακοινώνει πως τα παιδιά πρόσφυγες θα ενταχθούν στα ελληνικά σχολεία προκειμένου να ξεκινήσουν ή να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους (Καραϊσκάκη, 2016, Σεπτέμβριος 16)¹⁸. Η ανακοίνωση, μεταξύ άλλων, αναφέρει πως το σχέδιο εκπαίδευσης για τα παιδιά πρόσφυγες προβλέπει την δημιουργία τμημάτων υποδοχής απογευματινής λειτουργίας. Ο σκοπός της δημιουργίας των τμημάτων υποδοχής είναι να λειτουργήσουν προ-ενταξιακά ώστε να μπορέσουν τα παιδιά, σε δεύτερο χρόνο, να παρακολουθήσουν μαθήματα στα κανονικά τμήματα των ελληνικών σχολείων (Λακασάς, 2016, Οκτώβριος 6). Ανάμεσα στα σχολεία που θα δεχθούν παιδιά πρόσφυγες είναι σχολεία των όμορων δήμων: Θεσσαλονίκης, Ωραιοκάστρου, Κορδελιού, Θέρμης, Λαγκαδά, Δέλτα, Βόλβης. Στις 8 Σεπτεμβρίου, ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του 5^{ου} Δημοτικού Σχολείου Ωραιοκάστρου αποφασίζει πως

¹⁸ Η ανακοίνωση του Υπουργείου Παιδείας που, σύμφωνα με το παραπάνω άρθρο (Καραϊσκάκη, 2016, Σεπτέμβριος 16), βγήκε στις 03/09/2016, δεν έχει αναρτηθεί στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Παιδείας. Ωστόσο, οι λόγοι αντίδρασης στην επικείμενη ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία άρχισαν να αναδύονται γύρω στις 08/09/2016 με πρώτη την αντίδραση του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 5^{ου} Δημοτικού Σχολείου Ωραιοκάστρου (Ανώνυμος, 2016α, Σεπτέμβριος 13).

δεν θα δεχτεί την ένταξη προσφύγων και η ανακοίνωση δημοσιεύεται στα μέσα ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης στις 13 Σεπτεμβρίου (Ανώνυμος, 2016α, Σεπτέμβριος 13). Η ανακοίνωση του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων από το Ωραιόκαστρο σημασιοδοτήθηκε από τον Τύπο ως η αρχή του «ντόμινο αντιδράσεων» για την ένταξη των προσφύγων στα ελληνικά σχολεία (Μπράττου, 2016, Οκτώβριος 1).

Για ενάμιση περίπου μήνα, από τις αρχές Σεπτεμβρίου του 2016 έως τα μέσα Οκτωβρίου 2016, το ζήτημα της ένταξης των παιδιών προσφύγων στα σχολεία αποτελεί κεντρικό κομμάτι της καθημερινής ειδησεογραφίας. Τα μέσα επικοινωνίας και κοινωνικής δικτύωσης δημοσιεύουν τις αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών στην επικείμενη υποδοχή των παιδιών προσφύγων.

Στο παρόν κεφάλαιο ο μεθοδολογικός μας φακός διευρύνει την εστίαση του. Οι λόγοι που θα αναλυθούν δεν είναι αυστηρά ειδησεογραφικοί και επεκτείνονται σε σύγκριση με το προηγούμενο κεφάλαιο. Συγκεκριμένα, εντοπίζεται πολύ σημαντικό ενδιαφέρον στους λόγους που παρήχθησαν από τους Συλλόγους Γονέων και Κηδεμόνων των εν λόγω σχολείων, αλλά και των τοπικών κοινωνιών και δημοτικών συμβουλίων των περιοχών που θα δέχονταν πρόσφυγες στα σχολεία τους. Συνεπώς, το παρόν κεφάλαιο θα εξετάσει συνδυασμούς ειδησεογραφικών και μη ειδησεογραφικών λόγων που αρθρώθηκαν κατά την περίοδο που συζητάμε.

3.2.1.1 Υγειονομικές Βόμβες - Μολυσματικά σώματα.

«Το ανοσοποιητικό σύστημα είναι μια περίτεχνη απεικόνιση των βασικών συστημάτων συμβολικής και υλικής “διαφοράς” στον ύστερο καπιταλισμό».

Haraway, 1989, σ. 4, όπως παρατίθεται στο Martin, 2011, σ. 513

Ο λόγος περί προστασίας της δημόσιας υγείας αποτελεί το βασικό νοηματικό άξονα γύρω από τον οποίο αρθρώνονται οι λόγοι σχετικά με την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία. Αμέσως μετά την γνωστοποίηση της επικείμενης ένταξης των παιδιών, οι ανακοινώσεις των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων αλλά και των τοπικών διοικητικών συμβουλίων αναφέρονται, στο μεγαλύτερο μέρος τους, στην υγεία των παιδιών προσφύγων, στην άγνοια σχετικά με το αν έχουν εμβολιαστεί και στις «ξεπερασμένες» για την Δύση ασθένειες που έχουν εκδηλωθεί στα κέντρα φιλοξενίας προσφύγων.

Στις 20 Σεπτεμβρίου 2016, δημοσιεύεται στα μέσα ενημέρωσης και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης το κείμενο της απόφασης του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 2ου Δημοτικού Σχολείου Φιλιπιάδας αναφορικά με την επικείμενη ένταξη των παιδιών προσφύγων στα σχολεία (Ανώνυμος, 2016, Σεπτέμβριος 20). Το κείμενο αυτό, το οποίο και θα απασχολήσει σημαντικά την ανάλυσή μας, κατηγοριοποιεί τους λόγους για τους οποίους το Διοικητικό Συμβούλιο δεν δέχεται την εκπαίδευση των μαθητών προσφύγων στον ίδιο χώρο που εκπαιδεύονται οι ντόπιοι μαθητές. Αναφορικά με την προστασία της δημόσιας υγείας διαβάζουμε τα εξής:

ΙΑΤΡΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ. Προέρχονται από άλλη Ήπειρο, με τελείως διαφορετικό υπόβαθρο ασθενειών και συνθηκών υγιεινής. Δεν είναι εμβολιασμένοι σύμφωνα με το Εθνικό μας σύστημα εμβολιασμού και είναι άγνωστο αν είναι έστω εμβολιασμένοι από το περιβάλλον που προέρχονται. Σε καθημερινή βάση ενημερωνόμαστε για παρουσία νέων περιστατικών από ασθένειες που έχουν εκλείψει εδώ και δεκαετίες στη χώρα μας και έχουν καταγραφεί περιπτώσεις με άκρως μεταδοτικές ασθένειες στις οποίες δεν συνεργάστηκαν καθόλου με τις υγειονομικές αρχές. Θεωρούμε ότι τα παιδιά αυτά χρήζουν ειδικής μέριμνας λόγω των ψυχικών τραυμάτων και των καταστάσεων που έχουν βιώσει τα τελευταία χρόνια στις πατρίδες τους. Παράγοντες που ίσως δημιουργήσουν πολλά προβλήματα στην προσαρμογή τους. Γνωρίζοντας τα παραπάνω ποιος μπορεί να μας εγγυηθεί ότι θα τηρηθούν οι βέλτιστες συνθήκες υγιεινής που απαιτούνται σε κάθε σχολείο.

Στο παραπάνω απόσπασμα διακρίνεται έντονα το δίπολο ντόπιος/ξένος. Οι πρόσφυγες «έρχονται από άλλη Ήπειρο», στην οποία υπάρχει «διαφορετικό υπόβαθρο ασθενειών και συνθηκών υγιεινής». Δημιουργείται λοιπόν ο πόλος της Ανατολής, από όπου προέρχονται οι πρόσφυγες που φτάνουν στην Ελλάδα και ο πόλος της Δύσης, εν προκειμένω της Ελλάδας. Από την παραπάνω ανάγνωση, εντοπίζουμε την απεικόνιση του/της πρόσφυγα ως ενός εχθρικού σώματος, τα χαρακτηριστικά του οποίου είναι η διαφορετική εθνική ταυτότητα και η ασθένεια. Η ταυτότητα του πρόσφυγα σημασιοδοτείται σχεδόν αυτόματα ως μια νοσηρή ταυτότητα που πρόκειται να εισβάλλει σε έναν εθνικά περιφρουρημένο χώρο, αυτόν του ελληνικού σχολείου, που όπως αφήνει το κείμενο να φανεί, χρησιμοποιείται μόνο από παιδιά Ελλήνων/Ελληνίδων (Martin, 2011, σ. 523).

Το «Εθνικό σύστημα εμβολιασμού», σε αντιπαράθεση με το «τελείως διαφορετικό υπόβαθρο ασθενειών και συνθηκών υγιεινής» φαίνεται να είναι εκείνο που διασφαλίζει την κατάλληλη υγειονομική συνθήκη, να είναι συνεπώς απολύτως σωστό. Τα παιδιά πρόσφυγες που αποτελούν πιθανούς φορείς «ασθενειών που έχουν

εκλείνει εδώ και δεκαετίες στη χώρα μας» αναπαρίστανται ως απειλή για την πρόοδο που έχει κάνει η Ελλάδα σχετικά με την εξάλειψη των μεταδοτικών αυτών νοσημάτων. Ακόμη, το γεγονός πως, σύμφωνα με το κείμενο, «έχουν καταγραφεί περιπτώσεις με άκρως μεταδοτικές ασθένειες στις οποίες δεν συνεργάστηκαν καθόλου με τις υγειονομικές αρχές», μοιάζει να αποδίδει στους πρόσφυγες την ευθύνη για την εμφάνιση και μη αντιμετώπιση των επιδημιών, προσδίδοντάς τους έλλειψη γνώσεων σχετικά με την κατάλληλη – δηλαδή την Δυτική – υγειονομική περίθαλψη, αυτό που παραπάνω χαρακτηρίστηκε ως «διαφορετικό υπόβαθρο ασθενειών και συνθηκών υγιεινής».

Τα προσφυγικά σώματα λαμβάνουν εδώ τον χαρακτηρισμό των μολυσματικών σωμάτων, που απειλούν τη δημόσια υγεία. Το υπό απειλή ελληνικό σχολείο εμφανίζεται σε αυτό το θραύσμα λόγου ως το ευάλωτο ελληνικό έθνος που θα πρέπει να βρίσκεται μόνιμα σε ετοιμότητα ώστε να μπορέσει να αντιμετωπίσει τον ξένο εισβολέα (Martin, 2011, σ. 536). Η πολιορκία των γονέων έτσι εμφανίζεται να μεριμνά για την διατήρηση της καθαρότητας του σχολείου – έθνους μπροστά στον κίνδυνο των προσφυγικών σωμάτων (ό.π.).

Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Φιλιπιάδας επιχειρεί με τα παραπάνω να αναλάβει έναν ελεγκτικό ρόλο κατηγοριοποίησης σωμάτων σε αποδεκτά και μη αποδεκτά. Το κριτήριο που χρησιμοποιεί είναι η μολυσματικότητα, η μιαιρότητα των σωμάτων. Σύμφωνα με την Kristeva (2006, σ. 366):

Μίασμα [...] είναι εκείνο που διαφεύγει από την κοινωνική ορθολογικότητα, από τη λογική τάξη στην οποία εδράζεται το κοινωνικό σύνολο, το οποίο ως εκ τούτου διαφοροποιείται από την οποιαδήποτε προσωρινή συσσωμάτωση ατόμων, ώστε να συστήσει τελικά ένα ταξινομητικό σύστημα ή μια δομή.

Η επικαλούμενη μολυσματικότητα των σωμάτων των παιδιών προσφύγων χρησιμοποιείται από το Σύλλογο Γονέων ως ένα κριτήριο κατηγοριοποίησης αναπαράγοντας το δίπολο εαυτός/μη εαυτός (Martin, 2001, σ. 514) αποβάλλοντάς τα, τελικά, από τη δυνατότητα ένταξης στο σχολικό περιβάλλον. Οι γονείς της Φιλιπιάδας φαίνονται να προστατεύουν το σύνορο του ελληνικού σχολείου, όπως το ανοσοποιητικό σύστημα περιφρουρεί το σύνορό του απέναντι στον ξένο εισβολέα (ό.π., σ. 522 – 523). Ακολουθώντας το συλλογισμό του Foucault (2002, σ. 314 – 316), ο ρατσισμός δημιουργεί διαχωριστικές γραμμές βιολογικού τύπου οι οποίες

λειτουργούν σαν όρια ανάμεσα στο φυσιολογικό και το μη φυσιολογικό, στο καθαρό και το βρώμικο, στο εθνικό και το ξένο. Αναπαράγεται με αυτόν τον τρόπο, μια πολεμικού τύπου σχέση η οποία προκαλεί την εξόντωση του βρώμικου – ξένου προκειμένου να επιβιώσει και να ενισχυθεί το φυσιολογικό και υγιές (ό.π.). Η βιολογική θεωρία και ο ιατρικός λόγος συχνά εργαλειοποιούνται ώστε τα νοσηρά, μιανρά σώματα να «θανατωθούν» (ό.π.). Στην περίπτωση των μολυσματικών σωμάτων των παιδιών προσφύγων, ο «θάνατος» μετουσιώνεται στον εξοστρακισμό και την κοινωνική απόρριψη.

Η απομόνωση των σωμάτων θα πρέπει να υποστηριχθεί από μια υποτιθέμενη απόπειρα για πρόκληση βλάβης εναντίον του κοινωνικού σώματος, ώστε το ασθενές (ξένο) σώμα να χαρακτηριστεί ως δημόσια απειλή (Douglas, 1992, σ. 83-84). Οι «άκρως μεταδοτικές ασθένειες» μπορούν να αντιμετωπιστούν ως μια πρώτης τάξεως απειλή. Με την πρόφαση ενός βρώμικου και μιανού τρόπου διαβίωσης, το «υγιές» κοινωνικό σώμα είναι σε θέση να τους απομονώσει χωρίς ενοχές (ό.π.). Ο υποτιθέμενα «αντικειμενικός» και επιστημονικός ιατρικός λόγος χρησιμοποιείται για να δικαιολογήσει την αποπομπή των «ξένων» αναπαριστώντας τους ως φορείς ασθενειών και ως σώματα περιττά (ό.π.).

Στον λόγο που αρθρώνεται από τον Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων παρατηρείται η απόπειρα αποκλεισμού των «άλλων», των σωμάτων που δεν ανήκουν στο κοινωνικό σύνολο. Η απόπειρα αυτή που ασκείται από τα υγιή, δυτικά σώματα δεν προέρχεται από κανέναν κρατικό φορέα, καμιά θεσμοποιημένη αρχή. Αντίθετα, συμπορεύεται από τα κάτω, από ένα Σύλλογο, ο οποίος όμως δεν έχει την αναγνωρισμένη δυνατότητα παρέμβασης – αντίστασης στο γράμμα του νόμου. Ανατρέχουμε εδώ στο έργο του Foucault, ακολουθώντας τον συλλογισμό του αναφορικά με τις σχέσεις εξουσίας. Ο Foucault (1982, σ. 117-120) μας προτρέπει να δούμε την εξουσία ως ένα πολύπλοκο και σύνθετο σχήμα σε μια ήδη δοσμένη κοινωνία, ως ένα παιχνίδι κινητών και άμεσων σχέσεων. Η εξουσία ενυπάρχει παντού και διαπερνά τη βάση της κοινωνίας. Επομένως – και εφόσον δεν υπάρχει εξουσία χωρίς αντίσταση – ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων, αλλά και οι εκάστοτε τοπικές αρχές που εκφέρουν λόγο ενάντια στην ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία θα μπορούσαν να ιδωθούν ως «σημεία αντίστασης» στις προθέσεις της επίσημης, κρατικής εξουσίας, τα οποία προκύπτουν μέσα από τις σχέσεις εξουσίας (ό.π.). Η «αντίσταση» που εκφράζεται από το Σύλλογο Γονέων έχει σκοπό να

περιφρουρήσει το «καθαρό και απειλούμενο» ελληνικό σχολείο, όπως αυτό αναφέρθηκε νωρίτερα.

Ένας από τους λόγους που επίσης έλαβε μεγάλη δημοσιότητα την περίοδο εκείνη είναι ο λόγος του δημάρχου του Ωραιοκάστρου Αστέριου Γαβότση. Η στάση που υιοθέτησε ο δήμαρχος του Ωραιοκάστρου, επικαλούμενος την ιδιότητά του ως γιατρού, αποτέλεσε κεντρικό θέμα συζήτησης στα μέσα ενημέρωσης. Ο δήμαρχος και γιατρός σε ομιλία του ενώπιον της τοπικής κοινωνίας του Ωραιοκάστρου στις 3 Σεπτεμβρίου 2016, φέρεται να κάλεσε τους κατοίκους να δράσουν παρεμβατικά στον πιθανό ερχομό των προσφύγων στο Ωραιόκαστρο. Εφόσον η τοπική διοίκηση δεν έχει τη νομική δυνατότητα παρέμβασης, ο δήμαρχος, σύμφωνα με το βίντεο της ομιλίας που έχει δημοσιευτεί, ακούγεται να ενθαρρύνει τους κατοίκους να «σπάσουν κεφάλια» (Ανώνυμος, 2016β, Σεπτέμβριος 13). Ο Αστέριος Γαβότσης (2016, σ. 3) λέει χαρακτηριστικά:

[...] αυτή τη στιγμή τα κέντρα φιλοξενίας είναι στην κυριολεξία μία υγειονομική βόμβα. Οι επικίνδυνες και οι μεταδοτικές ασθένειες θερίζουν.

Η ρητορική που χρησιμοποιεί ο δήμαρχος και γιατρός μας παραπέμπει στο 2012 και στην διαπόμπευση των οροθετικών γυναικών, όταν ο όρος «υγειονομική βόμβα»¹⁹ χρησιμοποιήθηκε ευρέως από τα μέσα ενημέρωσης αλλά και τις αρμόδιες κυβερνητικές αρχές για να περιγράψει τα γυναικεία σώματα που δεν αναπαραστάθηκαν απλώς ως φορείς του ιού HIV, αλλά ως απειλή μόλυνσης της ελληνικής οικογένειας και της εθνικής συνοχής (Ψαρρά, 2012· Σιούλα Γεωργουλέα, 2013, σ. 87-88). Με τον ίδιο τρόπο που τα μιαρά σώματα απεικονίζονται ως εχθρικά απέναντι στο ελληνικό έθνος – κράτος, το οποίο και συγκροτεί η ελληνική οικογένεια (ό.π.), στο παρόν εγχείρημα εντοπίζουμε την αναπαράσταση των παιδιών προσφύγων ως εκείνο το μιαρό σώμα που προσπαθεί να εισβάλει στο κοινωνικό σύνολο και να αναταράξει την εθνική συνοχή, το αυστηρά ελληνικό και «υγιές» εκπαιδευτικό σύστημα.

¹⁹ Ο όρος «υγειονομική βόμβα» φαίνεται να εισέρχεται στο δημόσιο λόγο το 2011 για να περιγράψει τη συνθήκη που επικρατούσε στο Μέγαρο Υπατία, το οποίο βρισκόταν υπό κατάληψη από 300 μετανάστες/μετανάστριες απεργούς πείνας από τις 26 Ιανουαρίου έως τις 9 Μαρτίου 2011. Το κεντρικό αίτημα της απεργίας πείνας, ανάμεσα σε πιο ειδικές διεκδικήσεις, ήταν η νομιμοποίησή όλων των μεταναστών/μεταναστριών. Ενδεικτικά βλ. στο άρθρο της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*, με τίτλο «Μετωπική για Υπατία» (Γ.Δ.-Σ.Ν., 2011, Φεβρουάριος 15).

Καθώς, οι λόγοι που αρθρώθηκαν στο Ωραιόκαστρο προσφέρουν πλούσιο πεδίο συμβολισμών, παραθέτουμε εδώ ένα απόσπασμα των όσων δήλωσε στο *Πρώτο Θέμα* ο κ. Κυρίτσης, πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 5^{ου} δημοτικού σχολείου Ωραιοκάστρου (Κατσή, 2016, Σεπτέμβριος 13):

Στα σχολεία του Δήμου Ωραιοκάστρου το 50% των μαθητών δεν έχει κάνει το εμβόλιο της φυματίωσης (σ.σ έχει διακοπεί ο εμβολιασμός στα σχολεία [...]) Τα παιδιά των προσφύγων είναι και αυτά παιδιά του θεού κάπου πρέπει να ενταχθούν όχι όμως με τον τρόπο που θέλει αυτή τη στιγμή η πολιτεία. Δεν μπορώ να δεχθώ σαν πολίτης, σαν γονέας την απόφαση του υπουργού Παιδείας, ο οποίος είπε να δεχτούμε αυτά τα παιδιά χωρίς όρους και προϋποθέσεις και ταυτόχρονα όταν εγώ πήγα το δικό μου το παιδί στο σχολείο να μου ζητάει ο διευθυντής να του παραδώσω το βιβλιário των εμβολίων. Στο πλαίσιο της ισότιμης μεταχείρισης των πολιτών και αν πραγματικά θέλουμε να λέμε ότι βρισκόμαστε σε ένα κράτος δημοκρατικό ότι ισχύει για το δικό μου το παιδί το ίδιο πρέπει να ισχύει και για τα παιδιά των προσφύγων”.

Στο ενδεικτικό αυτό απόσπασμα θίγεται συγκεκριμένα η ασφάλεια των Ελλήνων/Ελληνίδων μαθητών/μαθητριών, λόγω του ελλιπούς εμβολιασμού. Όπως αναφέρει ο κ. Κυρίτσης, «το 50% των μαθητών του Ωραιοκάστρου δεν έχει εμβολιαστεί», συνεπώς τα μεταδοτικά νοσήματα απειλούν την υγεία τους. Παρότι, όπως διαβάζουμε «τα παιδιά των προσφύγων είναι και αυτά παιδιά του θεού», παρατηρείται πως η ανησυχία περί μολυσματικών ασθενειών δεν αφορά τα παιδιά πρόσφυγες, αλλά μόνο τα ντόπια παιδιά. Ενώ όπως είδαμε στην ανακοίνωση του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Φιλιππιάδας, οι πρόσφυγες γονείς οφείλουν να συμμορφώνονται με το εθνικό σύστημα εμβολιασμού και αποτελεί δική τους ευθύνη η συνεργασία με τους φορείς εμβολιασμού, είτε αυτοί υφίστανται είτε όχι, οι Έλληνες γονείς φέρονται να μην έχουν την ίδια ευθύνη. Εφόσον οι Έλληνες γονείς στο Ωραιόκαστρο δεν έχουν φροντίσει για τον εμβολιασμό των παιδιών τους, η «ισοτιμία» που αναφέρεται στο παραπάνω απόσπασμα δεν μπορεί παρά να είναι ανέφικτη. Η σαθρότητα του επιχειρήματος αποκαλύπτει πως τα παιδιά πρόσφυγες υποκειμενοποιούνται, σε αντίθεση με τους/τις Έλληνες/Ελληνίδες μαθητές/μαθήτριες, ως σώματα που δεν έχει σημασία αν θα προσβληθούν από κάποια μολυσματική ασθένεια. Οι πρόσφυγες – εισβολείς απεικονίζονται σαν σώματα χωρίς σημασία, που οι ζωές τους δεν αξίζει να βιωθούν (Butler, 2004, σ. 183). Τα σώματα υπό προστασία είναι τα ελληνικά σώματα, που παρά την ασυνέπειά τους στο εθνικό σύστημα εμβολιασμού, δεν ευθύνονται για την πιθανή προσβολή ή μετάδοση κάποιου

μεταδοτικού νοσήματος. Αντίθετα, αποτελούν δύναμει θύματα που πιθανώς να μολυνθούν από τα ξένα παιδικά σώματα.

Τα παιδιά πρόσφυγες τοποθετούνται βίαια, από μη θεσμικούς φορείς, εκτός του πολιτικού σώματος, εκτός του πεδίου της αναγνωρισμένης ανθρώπινης ζωής (Αθανασίου, 2007, σ. 54). Στα κείμενα που είδαμε παραπάνω, τα προσφυγικά σώματα υποκειμενοποιούνται ως σώματα αόρατα· ενώ η διαμάχη που εκτυλίσσεται αφορά τα σώματα των παιδιών προσφύγων – ενίοτε και των γονέων τους ως ηθικών αυτουργών- παρατηρούμε πως τα σώματα αυτά δεν είναι ικανά να εκφέρουν λόγο. Ο λόγος εκφέρεται από τους κρατικούς εκπροσώπους, από τους συλλόγους γονέων και από τις ιατρικές οργανώσεις, αλλά όχι από τα ίδια τα εν λόγω υποκείμενα. Η «υπερβολικά εικονιζόμενη και συγχρόνως ριζικά μη αναπαραστάσιμη σωματικότητα» (Αθανασίου, 2007., σ. 41) τοποθετεί τους πρόσφυγες στα λεγόμενα κέντρα φιλοξενίας, απομακρυσμένους/απομακρυσμένες από το δημόσιο χώρο, αποκλεισμένους/αποκλεισμένες σε ένα συγκεκριμένο τόπο. Η πιθανότητα εξόδου από αυτόν τον τόπο κάνει δυνατή την ένταξή τους στο κοινωνικό σώμα, την οποία οι προστάτες του έθνους έρχονται να αποτρέψουν.

Επανερχόμενες στον δημοσιογραφικό λόγο, στο άρθρο της *Καθημερινής* με τίτλο «Η πιο μολυσματική ασθένεια...» (Καραϊσκάκη, 2016, Σεπτέμβριος 16) διαβάζουμε:

Η υγεία είναι μεγάλο κεφάλαιο, το πρώτο απ' όλα, και μπροστά στην αγωνία μιας πιθανής απώλειάς της υποχωρεί άτακτα η κοινή λογική. Δεν υπάρχει πιο εύκολος τρόπος να σπείρεις τον πανικό, από το να εισαγάγεις στη δημόσια συζήτηση τον παράγοντα «υγεία»... [...] Δεν λέει να κοπάσει το κύμα «φοβίας» (βλ. ξενοφοβίας) για τα «μολυσμένα» προσφυγόπουλα. [...] Η κυβέρνηση δείχνει να υποτιμά τη σοβαρότητα του ζητήματος. Διότι, δεν μεταπείθεις τον γονέα που βλέπει το παιδί του πρόσφυγα ως φορέα όλων των ασθενειών, με εκφράσεις όπως «είναι ομορφιά», αλλά με εντατική, ενδελεχή προετοιμασία για τη μείωση της κοινωνικής τριβής που δημιουργεί το προσφυγικό, θέμα που αστραπιαία πανικοβάλλει, εύκολα κομματικοποιείται, πολλαπλώς διαστρεβλώνεται ακόμη και από ειδήμονες, εν προκειμένω της Ιατρικής... (όπως έλεγε ο Ιπποκράτης, «είναι αδύνατον να ξέρει την Ιατρική αυτός που δεν ξέρει ακριβώς τι είναι ο άνθρωπος»).[..]

Ενώ, η *Καθημερινή* δείχνει να αντιμετωπίζει την κρίση που έχει ξεσπάσει στο Ωραιόκαστρο ως «ξενοφοβική», καλεί την κυβέρνηση να χρησιμοποιήσει τον ιατρικό λόγο και την αντικειμενικότητά του ως εργαλείο αντιμετώπισής της. Η Τασούλα Καραϊσκάκη στο συγκεκριμένο άρθρο αναγνωρίζει την προβληματική χρήση της

Ιατρικής ως τρόπο δημιουργίας του «πανικού». Ωστόσο, βλέπει ως μοναδική λύση την αποδόμηση των λανθασμένων ιατρικών λόγων με τον σωστό και πραγματικά αντικειμενικό ιατρικό λόγο. Στην προσπάθειά της, λοιπόν, να αποδομήσει την επιχειρηματολογία των «ξеноφοβικών» γονέων, ενισχύει με άρρητο τρόπο την εργαλειοποίηση του ιατρικού λόγου. Οι αντιδράσεις των γονέων μοιάζουν να αποτελούν σπασμωδικό αντανakλαστικό προκειμένου να προστατεύσουν τα παιδιά τους από την υγειονομική απειλή. Με τον τρόπο αυτό δεν τίθεται υπό διαπραγμάτευση η πολιτική διάσταση του ζητήματος. Αντιθέτως, η αρθρογράφος στέκεται στην άγνοια των γονέων, αλλά και στην κομματική διαμάχη που στήθηκε γύρω από το εν λόγω ζήτημα.

Ενώ, λοιπόν, ο ρατσισμός και η ξеноφοβία που εκφράζονται από τους εκάστοτε συλλόγους γονέων και τις εκάστοτε δημοτικές αρχές γίνονται ρητά ή άρρητα αποδεκτά ως τέτοια από τις εφημερίδες που απασχολούν την έρευνά μας, παρατηρείται πως οι αρθρογράφοι αντιπαρατίθενται με διαφορετικούς τρόπους. Στην *Εφημερίδα των Συντακτών* (Ψαρρά, 2016, Σεπτέμβριος 20) διαβάζουμε:

Χώρια που πολλοί από αυτούς που λένε σήμερα όχι στα προσφυγόπουλα στο όνομα της υγείας των παιδιών τους (!) είναι βέβαιο ότι δεν το έχουν σε τίποτα να σπάσουν τα εμβολιασμένα τους βλαστάρια στο ξύλο αν τα «πάρουν στο κρανίο»!

Βλέπουμε εδώ πως η αρθρογράφος, με σκοπό να ασκήσει κριτική στην ξеноφοβία και τον ρατσισμό της τοπικής κοινωνίας της Αλεξάνδρειας Ημαθίας, επιχειρεί να θέσει στο στόχαστρο τους Έλληνες γονείς και τον τρόπο ανατροφής των παιδιών τους. Μέσα από τις πιθανότητες οι γονείς αυτοί «να σπάσουν τα εμβολιασμένα τους βλαστάρια στο ξύλο», η Άντα Ψαρρά επιχειρεί μια γενίκευση που αφορά τους ρατσιστές Έλληνες γονείς. Υποστηρίζοντας πως ο εμβολιασμός δεν επαρκεί για την σωστή ανατροφή των παιδιών, δεν εστιάζει στην ξеноφοβία και τον ρατσισμό που διαχέονται στο σύνολο της ελληνικής κοινωνίας, αλλά αποδίδει στην κατηγορία «ρατσιστής» την κακοποίηση· φέρεται να αποδέχεται άρρητα πως οι αντιρατσιστές λ.χ. δεν είναι ποτέ κακοποιητές. Παρατηρείται, λοιπόν, πως, όπως και στην περίπτωση της *Καθημερινής*, η πολιτική διάσταση των ρατσιστικών αντιδράσεων δεν αποτελεί την κεντρική εστίαση της αρθρογράφου, η οποία, στο πλαίσιο της αντιρατσιστικής κριτικής, επικαλείται το ήθος του «αντιπάλου».

Ταυτόχρονα, σε ένα σημαντικό αριθμό άρθρων από το εμπειρικό μας δείγμα οι δημοσιογράφοι εστιάζουν στην έλλειψη ενημέρωσης από την πλευρά του Υπουργείου Παιδείας²⁰. Ενδεικτικά παραθέτουμε ένα απόσπασμα από το άρθρο με τίτλο «Φόβοι για πολλά “Ωραιόκαστρα” από το σχέδιο για την εκπαίδευση των προσφύγων» (Χιώτης, 2016, Σεπτέμβριος 14), που δημοσιεύεται στο *Πρώτο Θέμα*:

Η απουσία έγκαιρης και αξιόπιστης ενημέρωσης προς τους γονείς και τους δασκάλους των σχολείων στα οποία θα δημιουργηθούν τάξεις υποδοχής για τα παιδιά των προσφύγων, προκαλεί από χθες τις πρώτες αντιδράσεις, με την κυβέρνηση να προσπαθεί τώρα να τις χαλινάγηση και να τις διασπάσει, για να μην επεκταθούν σε ολόκληρη τη χώρα.

Στο παραπάνω απόσπασμα διακρίνεται μια ακόμη απόπειρα απομάκρυνσης του ζητήματος από την σφαίρα του πολιτικού. Ο αρθρογράφος φέρεται να εκφράζει ως κεντρική αιτιολογία για την δημιουργία των αντιδράσεων αναφορικά με την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία την έλλειψη ενημέρωσης. Σύμφωνα με όσα γράφονται, εάν οι γονείς είχαν ενημερωθεί πιο έγκαιρα, οι αντιδράσεις θα είχαν αποτραπεί – ή τουλάχιστον δεν θα «επεκτείνονταν σε ολόκληρη τη χώρα». Επομένως, ο ρατσισμός και η ξеноφοβία που αναδύθηκαν μέσα από τους λόγους των τοπικών κοινωνιών δεν αποτελεί το κεντρικό ζήτημα της φορτισμένης συνθήκης. Αντίθετα, οι αντιδράσεις αυτές θα μπορούσαμε να πούμε πως δικαιολογούνται από το άρθρο λόγω της έλλειψης ενημέρωσης σχετικά με τον τρόπο που θα εντάσσονταν οι πρόσφυγες στον ίδιο χώρο με τους/τις ντόπιους/ντόπιες μαθητές/μαθήτριες.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει μια ενδεικτική ανασκόπηση τίτλων του Πρώτου Θέματος αναφορικά με το υπό συζήτηση ζήτημα. Συγκεκριμένα, στα υπό ανάλυση άρθρα εντοπίζονται τίτλοι όπως «Εμφύλιος για τα προσφυγόπουλα – Τι έλεγε ο δήμαρχος στους πολίτες πριν δέκα μέρες» (Ανώνυμος, 2016β, Σεπτέμβριος 13) ή όπως «Λαμία: χαμός στο σχολείο που θα φιλοξενήσει προσφυγόπουλα» (Ανώνυμος, 2016, Νοέμβριος 4) ή τέλος «Βόλος: Γονείς από δημοτικά σχολεία τσακώθηκαν για τα προσφυγόπουλα» (Ανώνυμος, 2016, Νοέμβριος 24). Οι τίτλοι αυτοί παραπέμπουν σε μια δημοσιογραφία πιο σκανδαλοθηρική. Το φορτισμένο λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται από την εν λόγω εφημερίδα μας φέρνει στο μυαλό προσωπικές διαμάχες που δημοσιεύονται σε περιοδικά σκανδαλοθηρικού τύπου, προκαλεί την αναμονή μιας εξέλιξης στο «σήριαλ» των ρατσιστικών αντιδράσεων.

²⁰ Ενδεικτικά: Μπράττου, 2016, Οκτώβριος 1· Χιώτης, 2016, Σεπτέμβριος 14.

Όμοια με τα αποσπάσματα από την *Καθημερινή* και την *Εφημερίδα των Συντακτών*, στο *Πρώτο Θέμα* παρατηρούμε πως παραβλέπεται το πώς προκύπτει ο ρατσιστικός λόγος και η νομιμοποίησή του κατά την περίοδο που αναδύεται η είδηση της ένταξης των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία. Με διαφορετικά επιχειρήματα και διαφορετικές στρατηγικές, οι τρεις εφημερίδες μοιάζουν να μετατοπίζουν την κεντρική εστίαση τους ζητήματος στη σφαίρα του μη πολιτικού. Ο ρατσισμός που διαχέεται στα μύχια του κοινωνικού σώματος μοιάζει να μετατρέπεται σε προσωπική κόντρα ή σε κομματικοποιημένη διαμάχη, με αποτέλεσμα να αποκρύπτεται η κατασκευή ετεροτήτων που προβάλλονται ως μη επιθυμητές μέσω των ρατσιστικών λόγων, προκειμένου να προστατευτεί το έθνος και η καθαρότητά του.

3.2.1.2 Εθνικές ανησυχίες.

Στην προηγούμενη υπο-ενότητα παρατηρήθηκε πως, ενώ σε πρώτη ανάγνωση οι λόγοι που εξετάσαμε δεν αναφέρονται ρητά στο έθνος, οι εθνικοί λόγοι αναδύονται, άμεσα ή έμμεσα, διαρκώς στα υπό ανάλυση κείμενα. Μέσα από τους λόγους περί υγειονομικών απειλών, εκείνο που διακυβεύεται είναι η προστασία του έθνους και της εθνικής συνοχής. Οι υποκειμενικότητες των προσφύγων συγκροτούνται ως σώματα χωρίς σημασία, ως φορείς μολυσματικών ασθενειών που απειλούν να «λερώσουν» τον εθνικά περιφρουρημένο χώρο του δημόσιου ελληνικού σχολείου. Στην υπο-ενότητα αυτή, η εστίασή μας μετατοπίζεται ρητά στους λόγους γύρω από το έθνος σε ένα πεδίο λόγου που προσφέρει πολλαπλούς συμβολισμούς.

Όπως είδαμε και στο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης, το παρόν εγχείρημα αποδέχεται ως βασική τη σύγχρονη θεώρηση που ορίζει το έθνος ως μια πολιτισμικά προσδιορισμένη αξία, η οποία κατασκευάστηκε και κατασκευάζεται εντός του πεδίου της ιστορίας και εκτός του πεδίου της φύσης (βλ. εδώ, σ. 16). Ωστόσο, η κυρίαρχη αντίληψη για το έθνος, όπως συγκροτήθηκε από τα εθνικιστικά κινήματα, ορίζει το έθνος ως «“φυσική” οντότητα, ανεξάρτητη από το χρόνο και το χώρο» και την εθνική ταυτότητα ως «αυτονόητη και αναλλοίωτη αποτύπωση κοινωνικής ομοψυχίας και συνοχής» (Αβδελά, 1997, σ. 31). Τα κριτήρια που ορίζουν το έθνος, σύμφωνα με την κυρίαρχη αντίληψη, είναι πολιτισμικά: η καταγωγή, η γλώσσα, θρησκεία και παραδόσεις, μύθοι, ιστορικές μνήμες (ό.π., σ. 33). Οποιοδήποτε υποκείμενο δεν πληροί τα παραπάνω κριτήρια, απορρίπτεται από το εθνικό

συνανήκειν, από την εθνική ομοιογενοποιημένη ταυτότητα και προσδιορίζεται ως «εθνικό άλλο» (ό.π., σ. 29). Επομένως, προκειμένου να οριοθετηθεί ο «εθνικός εαυτός», προϋποτίθεται η κατασκευή του «εθνικού άλλου». Όπως υποστηρίζει η Αβδελά (1997, σ. 33), ο διαρκής ετεροπροσδιορισμός αυτός αναπαράγει την υποτιθέμενη μοναδικότητα και ομοιογένεια της εθνικής ταυτότητας, η οποία δεν παρουσιάζει διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό της και ομοιότητες με οτιδήποτε εξωτερικό ως προς αυτήν (ό.π., σ. 33).

Η ανάλυσή μας βασίζεται στην παραδοχή πως το σχολείο αποτελεί έναν από τους βασικότερους θεσμικούς παράγοντες που συντελούν στην διαμόρφωση των συλλογικών ταυτοτήτων. Σύμφωνα με την Αβδελά (1997, σ. 29), η «καλλιέργεια της φιλοπατρίας και της εθνικής ταυτότητας των αυριανών πολιτών» είναι πρωτεύων στόχος του εκπαιδευτικού συστήματος. Η διαμόρφωση του σχολείου στις σύγχρονες κοινωνίες σχετίζεται άμεσα με την εδραίωση και αναπαραγωγή του σύγχρονου έθνους – κράτους (ό.π., σ. 30). Εκτός, δηλαδή, από την μετάδοση της γνώσης, η οποία τυπικά αποτελεί τον πρωταρχικό ρόλο του εκπαιδευτικού συστήματος, η υποχρεωτική εκπαίδευση εξυπηρετεί την καλλιέργεια της εθνικής ταυτότητας, λειτουργώντας ως «μηχανισμός πολιτισμικής ομοιογενοποίησης» (ό.π., σ. 29).

Η ένταξη των παιδιών προσφύγων στο ελληνικό σχολείο έρχεται να απειλήσει την πολιτισμική ομοιογενοποίηση και τη συνοχή της εθνικής ταυτότητας. Οι σύλλογοι γονέων που αντιδρούν δυναμικά στην πιθανότητα απειλής προσπαθούν με τα μέσα που διαθέτουν να «εξορίσουν» τα παιδιά πρόσφυγες ως «εθνικούς άλλους», προκειμένου να παραμείνει αναλλοίωτο το εκπαιδευτικό σύστημα που διατηρεί την θεσμικά καθιερωμένη ελληνική συλλογική μνήμη. Στην ανακοίνωση Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 2^{ου} Δημοτικού σχολείου Φιλιπιάδας (Ανώνυμος, 2016, Σεπτέμβριος 20) διαβάζουμε:

3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ. Δεν μπορούν να συνυπάρξουν παιδιά μεταναστών τα οποία έχουν: α) τεράστιο εκπαιδευτικό κενό λόγω της πολύχρονης αποχής τους από οποιαδήποτε μορφή εκπαίδευσης, β) διαφορετικές αντιλήψεις για το ρόλο της οικογένειας, τη θέση της γυναίκας, τη θρησκεία, με ελληνόπουλα που οι γονείς τους στερήθηκαν και στερούνται για να προσφέρουν στα παιδιά τους την καλύτερη μόρφωση, αυτή που αναγνωρίζουν και συγχαίρουν τα σχολεία της Ευρώπης.

Πως μπορεί ένα παιδί, των λεγόμενων παράτυπων μεταναστών, δεκατριών ή δεκαπέντε ετών να ενσωματωθεί στην ίδια τάξη με μικρότερα παιδιά δεδομένου ότι δεν θα γνωρίζει βασικές λέξεις ελληνικής γλώσσας? Μήπως οδηγηθούμε σε σχολικό εκφοβισμό εναντίων των παιδιών μας;

Σε πρώτο επίπεδο, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως παρότι η πολιτεία και το κράτος, στο δημόσιο λόγο, αναγνωρίζουν τα εν λόγω υποκείμενα ως πρόσφυγες, ο σύλλογος γονέων και κηδεμόνων αποκαλούν τους πρόσφυγες «παράτυπους μετανάστες». Είναι φανερό πως η χρήση των ρατσιστικών αυτών προσδιορισμών είναι υποτιμητική, αφού με το να θεωρούν τους ανθρώπους «παράτυπους», τους κατατάσσουν και τους ιεραρχούν στις κατηγορίες του “παράνομου” και του “νόμιμου”, αποδίδοντας στον πρώτο το υποτιμητικό στίγμα του λαθραίου.

Σε δεύτερο επίπεδο, παρατηρούμε πως ένας από τους βασικούς «εκπαιδευτικούς» λόγους που ανησυχεί τους γονείς στη Φιλιππιάδα είναι η διαφορετικότητα και συγκεκριμένα η διαφορετική αντίληψη σχετικά με την οικογένεια, τη θρησκεία και τη γυναίκα. Στο παραπάνω απόσπασμα διακρίνεται η έντονη προσπάθεια του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων να προστατεύσει την ελληνική, ετεροφυλοφιλική, πυρηνική οικογένεια, αλλά και τον χριστιανισμό, δυο βασικούς πυλώνες του ελληνισμού, της εθνικής ταυτότητας. Η ελληνική, ετεροφυλόφιλη, πυρηνική οικογένεια αποτελεί, όχι μόνο βασικό στοιχείο του ελληνισμού, αλλά και θεματοφύλακα της ελληνικής παράδοσης και βασικό μέσο της αναπαραγωγής του έθνους. Ακόμη, σύμφωνα με την Φραγκουδάκη, στην Ελλάδα επικρατεί η εμμονική θεώρηση πως η ελληνική οικογένεια συνδέεται άμεσα με την ελληνική αρχαιότητα, η οποία ως ανώτερη όλων των εθνικών κουλτουρών τίθεται συνεχώς υπό καθεστώς προστασίας, προκειμένου να μην αλλοιωθεί (1997α, σ. 145). Ταυτόχρονα, ο χριστιανισμός έχει ταυτιστεί και ακόμη ταυτίζεται με το ελληνικό έθνος, ζήτημα το οποίο θα συζητηθεί πιο εκτενώς παρακάτω, καθώς το ίδιο κείμενο περιέχει σε ξεχωριστή κατηγορία τις θρησκευτικές διαφορές.

Αναφορικά με τη θέση της γυναίκας, βλέπουμε εδώ πως στο ρατσιστικό λόγο του ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων οικειοποιείται το φεμινισμό και τον εργαλειοποιεί ως μια ακόμη έλλειψη στην παιδεία και τον πολιτισμό των προσφύγων, η οποία αποτελεί έναν ακόμη λόγο απόρριψης και αποκλεισμού από τη δημόσια σφαίρα. Το επιχείρημα του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων περί υποτίμησης της γυναίκας, αποτελεί έναν ακόμη τρόπο με τον οποίο η «πολιτισμική διαφορά» ταυτίζεται με την κακοποίηση, με την καταπίεση. Ο συλλογισμός αυτός βασίζεται σε μια γενίκευση που κατηγοριοποιεί κάθε μη δυτικό υποκείμενο, κάθε «παράτυπο» μετανάστη σε πιθανό εγκληματία λόγω του πολιτισμικού χάσματος, λόγω της εθνικής διαφοράς.

Ακόμη, ενδιαφέρον παρουσιάζει ο λόγος περί Ευρώπης και ευρωπαϊκής εκπαίδευσης. Τίθεται εδώ το ζήτημα της «ευρωπαϊκής οικογένειας», η οποία φαίνεται να απειλείται από το μη δυτικό εχθρό, τον εισβολέα που θα αναταράξει τα ευρωπαϊκά κεκτημένα. Όπως αναφέρει η Φραγκουδάκη (1997α, σ. 187-188), κατά τη δεκαετία του 1990, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι απόπειρες ένταξης της Ελλάδας στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, αναπαρίσταντο ταυτόχρονα ως αναγκαία και ως εχθρικά προς τον ελληνισμό και την διατήρησή του. Η καχυποψία απέναντι στην πιθανή εισβολή της Ευρώπης φαίνεται τώρα να μετατοπίζεται στην πιθανή εισβολή των «παράτυπων μεταναστών». Προκειμένου η εθνική κουλτούρα να διασωθεί, φαίνεται εδώ πως οι γονείς από τη Φιλιππιάδα οικειοποιούνται την Ευρωπαϊκή Ένωση ως ένα κοινό δυτικό έδαφος. Σε αντίθεση με τον αντι-ευρωπαϊσμό της δεκαετίας του 1990, διακρίνεται στο παραπάνω απόσπασμα η προσπάθεια αναζήτησης μιας συμμαχικής δύναμης. Η ευρωπαϊκή αυτή δύναμη αναπαρίσταται ως πιο κοντινή στην ελληνική κουλτούρα, σε σχέση με την μουσουλμανική και κατώτερη κουλτούρα (ό.π., σ. 183).

Επιστρέφοντας στο δίπολο χριστιανισμός/μουσουλμανισμός, στο ίδιο κείμενο του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Φιλιππιάδας (Ανώνυμος, 2016, Σεπτέμβριος 20), διαβάζουμε:

5. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ. Το 100% των μαθητών μας είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι. Γιορτάζουμε όλες τις θρησκευτικές μας γιορτές όπως αρμόζει σε κάθε ελληνικό σχολείο που σέβεται την ιστορία, τους αγώνες και τις θυσίες του Έθνους του αλλά και σέβεται την ιστορία και τις θρησκείες των άλλων λαών. Δεν θα επιτρέψουμε τον θρησκευτικό φανατισμό που όπως αποδεικνύεται από τις φανατικές επιθέσεις σε άλλα Ευρωπαϊκά κράτη δεν έχουν σκοπό να σεβαστούν, αλλά να πλήξουν την Θρησκεία μας. Οι εικόνες του Χριστού και της Παναγίας, των Αγίων μας αλλά και των ηρώων μας θα εξακολουθούν να κοσμούν τις τάξεις μας και περιμένουμε από όλους τους μαθητές να τις σέβονται.

Ο Jackson (2014) στο άρθρο του “Language Power and Politics: Critical Discourse Analysis and the War on Terrorism” αναφορικά με τους λόγους περί εθνικής ασφάλειας μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στους Δίδυμους Πύργους των Η.Π.Α., παρατηρεί στους λόγους των υψηλά ιστάμενων κρατικών αξιωματούχων των Η.Π.Α. την κατασκευή του διπόλου «κακοί τρομοκράτες»/«καλοί Αμερικάνοι». Οι λόγοι που ακολούθησαν της επίθεσης δημιουργούν τον «πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία», ο οποίος φαίνεται να ενισχύει και να οριοθετεί την εθνική ταυτότητα, ενώ αυτή απειλείται από το μουσουλμανικό φανατισμό (ό.π.). Ακολουθώντας το συλλογισμό του Jackson, στο απόσπασμα σχετικά με τους θρησκευτικούς λόγους που

δεν επιτρέπουν την ένταξη των προσφύγων στα σχολεία παρατηρείται ο τρόπος με τον οποίο ο μουσουλμανισμός κατασκευάζεται ως ένα ομοιογενοποιημένο σύνολο φανατισμένων τρομοκρατών που απειλούν την ασφάλεια της Ευρώπης. Το δίπολο «μουσουλμάνοι τρομοκράτες»/«Ευρώπη θύμα» που αναδύεται στο κείμενο του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων φαίνεται να δημιουργεί τη γενικευμένη εικόνα όλων των προσφύγων ως δυνάμει τρομοκρατών, με κριτήριο τη θρησκεία και την εθνική ταυτότητα.

Ταυτόχρονα, ο ορθόδοξος χριστιανισμός ταυτίζεται απολύτως με το ελληνικό έθνος. Τα σχολεία στη Φιλιππιάδα, σύμφωνα με το παραπάνω απόσπασμα, αποτελούνται «100% από Ορθόδοξους Χριστιανούς μαθητές». Όπως αναφέρει η Φραγκουδάκη (1997β, σ. 398), ανάμεσα στα κριτήρια για τα οποία οι Έλληνες/Ελληνίδες μαθητές/μαθήτριες μαθαίνουν να είναι περήφανοι/περήφανες για την εθνική τους ταυτότητα βρίσκεται και το κριτήριο πως το ελληνικό έθνος «ανέκαθεν αποτελείται αποκλειστικά από Έλληνες, ελληνόφωνους, χριστιανούς ορθόδοξους, άντρες» (ό.π.). Ο ισχυρισμός αυτός είναι μη ορθολογικός και απέχει από την ιστορική πραγματικότητα (ό.π.). Αντίθετα, η συνολική και αδιαμφισβήτητη ορθόδοξη χριστιανοσύνη του ελληνικού έθνους, καθώς και η ανιστορικότητα που παρατηρείται γύρω από τα κυρίαρχα ιδεολογήματα περί ελληνικού έθνους (Φραγκουδάκη, 1997β), αποκειμενοποιούν και απορρίπτουν από την πολιτική, δημόσια σφαίρα όχι μόνο τους πρόσφυγες, μουσουλμάνους, αλλά κάθε υποκείμενο εντός της ελληνικής επικράτειας, το οποίο δεν ακολουθεί την κυρίαρχη αυτή επιταγή.

Στο απόσπασμα της ανακοίνωσης αναφορικά με τους λόγους μη ένταξης των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία λόγω των θρησκευτικών διαφορών, παρατηρούμε συνολικά πως ο λόγος των γονέων, στο όνομα της εθνικής ασφάλειας, κατασκευάζει εσωτερικούς και εξωτερικούς εχθρούς. Από τη μια πλευρά, το ζήτημα της τρομοκρατίας αποπολιτικοποιείται και ο θρησκευτικός φανατισμός αποδίδεται σε κάθε μουσουλμάνο και σε κάθε πρόσφυγα, με βάση την εθνική και θρησκευτική του ταυτότητα, ενώ ο θρησκευτικός φανατισμός ταυτίζεται με την τρομοκρατία. Από την άλλη πλευρά, η επικαλούμενη ομοιογένεια του ελληνικού έθνους ως ορθόδοξου χριστιανικού αποκλείει καθετί διαφορετικό, είτε είναι ελληνικό είτε όχι.

Μετά τους εκπαιδευτικούς και τους θρησκευτικούς λόγους για τους οποίους τα παιδιά πρόσφυγες δεν πρέπει να μοιραστούν το δημόσιο χώρο του σχολείου με τους/τις

μαθητές/μαθήτριες της Φιλιππιάδας, παρουσιάζονται στην ανακοίνωση του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Φιλιππιάδας (Ανώνυμος, 2016, Σεπτέμβριος 20) και οι πολιτισμικοί λόγοι:

6. ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ. Το χάσμα στον πολιτισμό είναι τόσο μεγάλο που μια βίαιη μετακίνηση και εγκατάσταση μεταναστών στον τόπο μας μόνο προβλήματα προσαρμογής θα δημιουργήσει. Και είναι πιθανόν να *αλλοιώσει πτυχές του δικού μας πολιτισμού*, όπως της Εθνικής, Πολιτισμικής και Θρησκευτικής μας ταυτότητας. Σε μια ύποπτη διαδικασία *υποβίβασης του βιοτικού και μορφωτικού επιπέδου των παιδιών μας*, που με πολλές στερήσεις εξασφαλίζουμε. Σας καθιστούμε υπεύθυνους για ακραίες συμπεριφορές που ενδεχομένως προκύψουν. Κανένα αίσθημα αλληλεγγύης και ανθρωπισμού δε δικαιολογεί την *αποδοχή της μείωσης*²¹.

Σαν σύλλογος γονέων δεν είμαστε αντίθετοι στην μόρφωση των παιδιών των πραγματικών προσφύγων εφόσον επιθυμούν την πραγματική και ομαλή τους ένταξη στην τοπική κοινωνία οικειοθελώς και χωρίς εξαναγκασμό από τρίτους. Άλλωστε η τοπική κοινωνία αγκάλιασε, στήριξε και στηρίζει με πράξεις και υλικά τους συνανθρώπους μας αυτούς.

Το παραπάνω απόσπασμα της ανακοίνωσης περιέχει έντονα ρατσιστικά θραύσματα λόγου, πιο φανερά από όλα τα αποσπάσματα που αναλύθηκαν στην παρούσα υποενότητα. Ο Ετιέν Μπαλιμπάρ (1991, σ. 37-38) υποστηρίζει πως στις σύγχρονες μορφές του ρατσισμού, τη θέση της φυλής και του αίματος καταλαμβάνει ο πολιτισμός. Τα πολιτισμικά στοιχεία μπορούν να λειτουργήσουν ως «φύση», «ως a priori τρόπος να εγκλεισθούν άτομα και ομάδες σε μια γενεαλογία, σε προσδιορισμούς μιας ανέκαθεν αμετάλλαχτης και αδιαμφισβήτητης καταγωγής» (ό.π., σ. 38).

Η πολιτισμική διαφορά, στο παραπάνω υπό εξέταση απόσπασμα, προσδιορίζεται ως ένα χαρακτηριστικό αλλοίωσης, υποβάθμισης. Διαφαίνεται πως στην ανακοίνωση των γονέων η ελληνική «Εθνική, Πολιτισμική και Θρησκευτική ταυτότητα» θεωρείται ανώτερη από την εθνική ταυτότητα των προσφύγων, οι οποίοι απειλούν να την «αλλοιώσουν». Ενώ οι πρόσφυγες αποτελούν σώμα αποκείμενο, αδύναμο, χωρίς τη δυνατότητα της επιλογής, ταυτόχρονα απεικονίζονται ως εχθροί που εισβάλλουν για να πάρουν το κεκτημένο των Ελλήνων γονέων, «αυτό που με πολλές στερήσεις εξασφαλίζουν» για τα παιδιά τους.

Στο ίδιο κείμενο (Ανώνυμος, 2016, Σεπτέμβριος 20), λίγο πιο κάτω διαβάζουμε:

²¹ Η έμφαση δική μας.

Στο σύνολο αυτά τα παιδιά είναι ορισμένες φορές πολύ περισσότερα από τα ελληνόπουλα που φοιτούν στα σχολεία της πόλης μας. Η τοπική κοινωνία της Φιλιππιάδας είναι πολύ μικρή και διαθέτει μόλις τρία δημοτικά σχολεία μικρής δυναμικότητας. Η ένταξη επομένως των προσφυγόπουλων θα αλλοιώσει αφενός τον ελληνικό χαρακτήρα των σχολείων και αφετέρου θα υπάρξουν σοβαρότατες συνέπειες στο μαθησιακό κομμάτι των μαθητών των δημοτικών της πόλης μας.

Ο συνδυασμός των δυο αυτών αποσπασμάτων αφήνει να εννοηθεί μια σχεδόν πολεμική διάθεση των γονέων της Φιλιππιάδας, προκειμένου να προστατεύσουν - ή και να ενισχύσουν - την εθνική συνοχή του τόπου τους. Η ανακοίνωση του Συλλόγου εκφράζει ανοιχτά φοβίες σχετικά με τους αριθμητικούς συσχετισμούς Ελλήνων/μη Ελλήνων. Η τοπική κοινωνία φαίνεται να βρίσκεται υπό την απειλή της εισβολής του μη Έλληνα εχθρού, που σκοπό έχει την «αλλοίωση της εθνικής ταυτότητας» και την «υποβάθμιση του βιοτικού και μορφωτικού επιπέδου». Ταυτόχρονα, η Φιλιππιάδα μοιάζει να βρίσκεται υπό τον κίνδυνο μιας πιθανής εισβολής, για αυτό και οι γονείς μετρούν τις ντόπιες δυνάμεις τους ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τον «ξένο», «παράτυπο» εχθρό.

Συνολικά, το κείμενο του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Φιλιππιάδας, με το οποίο καταπιαστήκαμε στην παρούσα υπο-ενότητα, φαίνεται να αποτελεί μια σπασμωδική κίνηση αντίδρασης στην επερχόμενη ένταξη των παιδιών προσφύγων στο ελληνικό δημόσιο σχολείο. Η εν βρασμό γραφή του κειμένου δεν δικαιολογεί το ρατσιστικό και ξενοφοβικό τους λόγο. Αντίθετα, η πολιτική θέση που υιοθετείται, δηλαδή η άκρως ρατσιστική στάση τους απέναντι στους πρόσφυγες, εκφράζεται ρητά και φαίνεται απολύτως συνειδητή. Η ανακοίνωση, όπως είδαμε, αποτελείται από μια σειρά αδύναμων επιχειρημάτων, μέσω των οποίων παρατηρείται η υποκειμενοποίηση των προσφύγων ως «Άλλων», ως επικίνδυνων, τρομοκρατικών και μολυσματικών σωμάτων. Η απόδοση των χαρακτηριστικών αυτών μοιάζει να γίνεται «τυφλά», μέσω γενικεύσεων που προέρχονται από τη διάκριση λόγω διαφορετικής φυλής και αίματος, λόγω διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης. Η συγκρότηση των υποκειμένων ως κατώτερων λόγω αυτών των διαφορών ενισχύει έναν ιστορικά καθιερωμένο εθνικιστικό λόγο, ο οποίος απορρίπτοντας τους «εθνικούς άλλους», προστατεύει και ενισχύει τον «εθνικό εαυτό».

Η τοπική κοινωνία της Φιλιππιάδας, στο γεμάτο συμβολισμούς κείμενο που μονοπώλησε την υπο-ενότητα, φαίνεται να υποστηρίζει πως η ασφάλεια του έθνους διαφυλάσσεται μέσα από την κανονικότητα που συνιστά το τρίπτυχο πατρίδα -

θρησκεία – οικογένεια και στην οποία το σχολείο καλείται να επιτελέσει τον κομβικό ρόλο του θεματοφύλακα. Τα προνομιούχα σώματα που φέρουν την ιδιότητα του πολίτη, που βρίσκονται στον τόπο τους και έχουν πρόσβαση στα στοιχειώδη δικαιώματα – όπως αυτό της εκπαίδευσης – τίθενται σε καθεστώς συνεχούς προστασίας, ενώ τα «άλλα», εκτοπισμένα σώματα που στερούνται κάθε προνομίου τίθενται σε καθεστώς επισφάλειας και μόνιμης καχυποψίας.

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Στο παρόν εγχείρημα, ερευνήσαμε τις αναπαραστάσεις των προσφύγων που αναδύθηκαν στον ελληνικό δημόσιο λόγο κατά τη διάρκεια της αποκαλούμενης προσφυγικής κρίσης στην Ευρώπη. Προκειμένου να αναδειχθούν οι διαρκείς μεταλλάξεις των προσφυγικών αναπαραστάσεων σε μια περίοδο γεμάτη κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις, επιλέξαμε να εστιάσουμε σε δυο γεγονότα που ανήκουν σε διαφορετικές μεταξύ τους χρονικές περιόδους. Συγκεκριμένα, αντιμετωπίζοντας την Ευρωτουρκική Συμφωνία που υπογράφηκε το Μάρτιο του 2016 ως ένα κομβικό πολιτικό γεγονός, το οποίο στόχευε στην ανακούφιση μιας κρίσιμης κατάστασης και στο καταλάγιασμα της ρευστότητας που αποτέλεσε τον κανόνα των προηγούμενων μηνών, μελετήσαμε λόγους που αρθρώθηκαν πριν και μετά την εν λόγω συμφωνία. Με σκοπό να εστιάσουμε στον τρόπο συγκρότησης της προσφυγικής υποκειμενικότητας μέσω της αναπαράστασής της στο δημόσιο λόγο, αναλύσαμε τους λόγους που αφορούν δυο συγκεκριμένα γεγονότα: τη δημοσίευση της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν Κούρντι το Σεπτέμβριο του 2015 και τα δημοσιεύματα αναφορικά με την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία που αναδύθηκαν το Σεπτέμβριο του 2016. Οι ειδησεογραφικοί τόποι από τους οποίους αντλήσαμε το εμπειρικό υλικό της μελέτης είναι οι ιστότοποι των εφημερίδων *Εφημερίδα των Συντακτών*, *Καθημερινή* και *Πρώτο Θέμα*. Ωστόσο, για να εστιάσουμε βαθύτερα στα δυο γεγονότα, αλλά και για να ακολουθήσουμε τη συνεχή ρευστότητα του συγκείμενου, αναλύσαμε, ακόμη, λόγους που αντλήθηκαν από πρακτικά συνεδριάσεων τοπικών δημοτικών συμβουλίων και συλλόγων γονέων και κηδεμόνων.

Οι άξονες στους οποίους βασίστηκε η ανάλυση του παρόντος εγχειρήματος αφορούν τις μεταλλάξεις των προσφυγικών αναπαραστάσεων· οι τρόποι με τους οποίους οι πρόσφυγες απο-προσωποποιούνται και συνεπώς συγκροτούνται ως αποϊστοριοποιημένα υποκειμένα, αλλά και οι τρόποι με τους οποίους κατασκευάζονται ως εσωτερικοί εχθροί και ταυτόχρονα συμβάλλουν στην ενίσχυση της ελληνικής, εθνικής ταυτότητας. Το ενδιαφέρον εντοπίστηκε στους τρόπους με τους οποίους οι αναπαραστάσεις των προσφύγων συνεισφέρουν στην κατασκευή τους ως ετεροτήτων, είτε ως τραυματισμένων υποκειμένων που καταλαμβάνουν χώρο στο δημόσιο λόγο εξαιτίας του προσωπικού τους δράματος και της οδύνης που βιώνουν, είτε ως σιωπηλών υποκειμένων που εισβάλλουν στο ελληνικό έδαφος, απειλώντας την εθνική ομοιογένεια. Μέσω της κριτικής ανάλυσης λόγου, μελετήθηκαν σε βάθος οι λόγοι που αρθρώθηκαν από 01/09/2015 έως 20/03/2016 αναφορικά με τη δημοσίευση

της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν Κούρντι και από 20/03/2016 έως 31/10/2016 αναφορικά με την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία, προκειμένου να ανιχνευθούν οι τρόποι, μέσω των οποίων κατασκευάστηκαν οι αναπαραστάσεις των προσφύγων και το πώς φαίνεται να λειτουργούν οι συγκεκριμένες κατασκευές.

Μελετώντας τους λόγους αναφορικά με τη δημοσίευση της φωτογραφίας του νεκρού Αϊλάν Κούρντι, του τρίχρονου πρόσφυγα που πνίγηκε στα θαλάσσια ελληνοτουρκικά σύνορα, εστιάσαμε σε δυο πτυχές: τους ανθρωπιστικούς λόγους αλληλεγγύης, όπως αυτοί αναδύθηκαν γύρω από το ζήτημα του θανάτου του πρόσφυγα, και τους λόγους περί ηθικής της δημοσίευσης της φωτογραφίας που τον απεικονίζει νεκρό στα παράλια του Μπόντρουμ (Αλικαρνασσού). Το δημόσιο πένθος που εκφράστηκε από τα μέσα επικοινωνίας, αλλά και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αναφορικά με το θάνατο του Αϊλάν Κούρντι, είχε ως αποτέλεσμα την ορατότητά του στο δημόσιο λόγο, στη δημόσια σφαίρα. Ο νεκρός Αϊλάν Κούρντι, ένα μη Δυτικό σώμα που στερήθηκε τη δυνατότητα του δημόσιου λόγου πριν και μετά το θάνατό του, αναπαραστάθηκε τελικά ως «σύμβολο του πολέμου» και ο άδικος και πρόωρος θάνατός του πενήθηκε διεθνώς. Ωστόσο, αν και η ορατότητα του Αϊλάν Κούρντι θα μπορούσε να αποτελεί μια ανατρεπτική αφήγηση αναφορικά με την κανονιστική αναπαράσταση της «γυμνής ζωής» (Αθανασίου, 2007, σ. 47), η ιστορία του Αϊλάν Κούρντι και της οικογένειάς τους μετατράπηκε σε μια προσωπική ιστορία. Και η πολιτική διάσταση του ζητήματος αποσιωπήθηκε, αποκόπηκε από την πραγματικότητα του εκτοπισμού της.

Ο Δυτικός κόσμος θρήνησε για τον Αϊλάν Κούρντι αλαζονικά, χωρίς να αναγνωρίζει τη δική του τρωτότητα, διαιωνίζοντας έτσι τη διαίρεση Δύση/Ανατολή, και συνεπώς την κατασκευή των «ευάλωτων άλλων» ως διαχρονικά κατώτερων. Ακόμη, παρατηρήθηκε πως το ηθικό ερώτημα σχετικά με την ορθότητα της δημοσίευσης της φωτογραφίας οδήγησε στην άρθρωση δυτικών λόγων περί ασφάλειας και προστασίας, που τελικά κατέλαβαν εκείνο το χώρο στο δημόσιο λόγο που θα αναλογούσε στην ανάδειξη της πολιτικής διάστασης του πολέμου, δηλαδή του λόγου που οδήγησε στο θάνατο του Αϊλάν Κούρντι και χιλιάδων άλλων άμαχων παιδιών που μεταναστεύουν στην Ευρώπη. Αναφορικά με τις αναπαραστάσεις της οικογένειας του Αϊλάν Κούρντι, εντοπίστηκαν μετατοπίσεις: αμέσως μετά το ναυάγιο που οδήγησε στον αποδεκατισμό της οικογένειας, οι γονείς του Αϊλάν, σε κάποιες περιπτώσεις, αναπαραστάθηκαν ως θύματα, άξια οίκτου, ενώ με το πέρασμα των ημερών, η

αναπαράστασή τους μετατράπηκε σε ανθρώπους που δεν επιτέλεσαν τα γονεϊκά τους καθήκοντα με τον κατάλληλο τρόπο. Έτσι, ο θάνατος του Αϊλάν αποδόθηκε στους γονείς του και όχι στην εμπόλεμη κατάσταση στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή και οι γονείς απεικονίστηκαν ως ανίκανοι, ως άνθρωποι που δεν ξέρουν πως να πράξουν το σωστό, ως «άλλοι», όχι όμως ευάλωτοι, αλλά ενδεχομένως επικίνδυνοι.

Αναφορικά με τους λόγους που αρθρώθηκαν για την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα δημόσια ελληνικά σχολεία, παρατηρήθηκε πως σε πολλές περιπτώσεις τα παιδικά προσφυγικά σώματα αναπαραστάθηκαν ως μιαρά, μολυσματικά σώματα που απειλούν την εθνική ομοιογένεια της ελληνικής εθνικής ταυτότητας. Οι τοπικές κοινωνίες, στα σχολεία των οποίων θα εντάσσονταν οι πρόσφυγες μαθητές, εξέφρασαν ρατσιστικούς λόγους που απόδωσαν στους/στις πρόσφυγες συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, με βάση τη διαφορετική εθνική και θρησκευτική ταυτότητα.

Σε πρώτο επίπεδο, στους λόγους των τοπικών κοινωνιών εργαλειοποιήθηκε ο ιατρικός λόγος, μέσω του οποίου τα παιδιά πρόσφυγες χαρακτηρίστηκαν ως μιαρά, νοσηρά σώματα που απειλούν την καθαρότητα του ελληνικού σχολείου, το οποίο αναπαραστάθηκε ως ευάλωτο και εκτεθειμένο στη δημόσια απειλή. Με τον τρόπο αυτό, αναπτύχθηκε το δίπολο υγιής Έλληνας/βρώμικος ξένος, απομονώνοντας τα παιδικά, προσφυγικά σώματα από το κοινωνικό σώμα (Douglas, 1982, σ. 83-84). Σε επόμενο στάδιο, οι λόγοι που εκφράστηκαν ενάντια στην ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία στηρίχθηκαν στη θρησκευτική διαφορά, απεικονίζοντας τους/τις μουσουλμάνους/μουσουλμάνες πρόσφυγες ως πιθανούς τρομοκράτες που απειλούν την ασφάλεια της Ευρώπης-θύματος, αλλά και στην αδυναμία συνύπαρξης σε κοινό εκπαιδευτικό περιβάλλον λόγω του πολιτισμικού χάσματος. Ακόμη, οι τοπικές κοινωνίες επικαλέστηκαν την πολιτισμική διαφορά των παιδιών προσφύγων, η οποία φάνηκε να σημασιοδοτεί την ελληνική πολιτισμική κουλτούρα ως έμφυτο χαρακτηριστικό της εθνικής ταυτότητας (Μπαλιμπάρ, 1991, σ. 37-38). Το ελληνικό σχολείο αναπαραστάθηκε από τους λόγους αυτούς ως θεματοφύλακας του τρίπτυχου πατρίδα – θρησκεία – οικογένεια, αξιών, που θα πρέπει να διαφυλαχθούν, ώστε το ελληνικό έθνος να παραμείνει αναλλοίωτο και ομοιογενές.

Οι λόγοι των εφημερίδων, παρά το γεγονός ότι χαρακτήρισαν τους λόγους των τοπικών κοινωνιών ως ξενοφοβικούς, παρατηρήθηκε πως δεν ανέδειξαν την πολιτική διάσταση του ζητήματος, δηλαδή το ρατσισμό που διέπει τις εν λόγω κοινωνίες. Αντίθετα, τα δημοσιεύματα των τριών εφημερίδων στάθηκαν στο μικροπολιτικό,

κομματικό παιχνίδι που δημιουργήθηκε κατά την περίοδο της έκρηξης των ρατσιστικών λόγων, αλλά και στην έλλειψη ενημέρωσης και κατάλληλων υγειονομικών συνθηκών.

Μέσα από τη μελέτη των δημόσιων λόγων κατά τις περιόδους πριν και μετά την Ευρωτουρκική Συμφωνία σημειώθηκαν εναλλαγές στους τρόπους αναπαράστασης των προσφύγων. Εκκινώντας από τους ανθρωπιστικούς λόγους που αρθρώθηκαν πριν από την εν λόγω συμφωνία, παρατηρήθηκε πως στο όνομα της αλληλεγγύης με τους ευάλωτους, εκτοπισμένους πληθυσμούς, οι ίδιοι οι πληθυσμοί εν τέλει αναπαρίστανται ως κατώτεροι, ως άξιοι οίκτου, ως απρόσωποι «άλλοι». Οι ανθρωπιστικοί αυτοί λόγοι, ωστόσο, εκφράζονται ωστόσο εμφανιστεί η πιθανότητα μόνιμης παραμονής των προσφύγων στο ελληνικό έδαφος. Οι προσπάθειες ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού στην ελληνική κοινωνία, φαίνεται πως επιδρούν στο δημόσιο λόγο. Οι άλλοτε απρόσωπες μάζες προσφύγων μετατρέπονται σταδιακά σε εσωτερικούς εχθρούς που απειλούν να «λερώσουν» την ελληνική, εθνική ομοιογένεια με τη διαφορετικότητά τους. Οι πρόσφυγες γίνονται δέκτες ενός δεύτερου εκτοπισμού· τίθενται εκτός του κοινωνικού σώματος, στερούμενοι/στερούμενες των στοιχειωδών δικαιωμάτων τους, απορρίπτονται ως μιαρά και επικίνδυνα σώματα.

Παρατηρείται πως η κατασκευή των προσφύγων ως ετεροτήτων συμβάλλει στην ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας, η οποία μπροστά στον ξένο εχθρό αναπτύσσει τις αμυντικές της ικανότητες, προκειμένου να παραμείνει αναλλοίωτη. Συγκεκριμένα, διακρίνεται πως η κατασκευή της ετερότητας λειτουργεί ως προϋπόθεση για την ύπαρξη και περιχαράκωση της ομοιογενούς εθνικής ταυτότητας (de Cillia, Reisigl και Wodak, 1999, σ. 153). Εφόσον για να οριοθετηθεί και να περιφρουρηθεί η εθνική ταυτότητα προϋποτίθεται η κατασκευή κάποιας ετερότητας, οι τρόποι που κατασκευάζονται οι πρόσφυγες που – χωρίς επιλογή – καταλήγουν στην Ελλάδα, προσωρινά ή μόνιμα, εξυπηρετούν αναζητήσεις εσωτερικών εχθρών που βοηθούν στην κατασκευή της ταυτότητας του «εμείς» ως διάφορης της ταυτότητας του «άλλου». Οι προσφυγικές αναπαραστάσεις που αναλύθηκαν στο παρόν εγχείρημα φαίνεται να λειτουργούν ως όχημα σε αυτήν την αναζήτηση.

Στεκόμενες κριτικά απέναντι στη συλλογική μνήμη που οι εθνικιστικοί λόγοι εργαλαιοποιούν με σκοπό να ενισχυθεί το εθνικό συνεχές, στην παρούσα έρευνα επιδιώξαμε να συνεισφέρουμε στη δημιουργία μιας συλλογικής αντι-μνήμης (Foucault, 2003), στην οποία θα εντάσσονται κι εκείνα τα σώματα, που λόγω της διαφοράς τους

κατασκευάζονται ως ανεπιθύμητα. Υποστηρίζοντας πως η ερευνητική διαδικασία μπορεί να συνεισφέρει στην ανάδειξη της πολιτικής διάστασης του κοινωνικοπολιτικού γίνεσθαι, επιθυμούμε το παρόν εγχείρημα να συμβάλει στην ένταξη των ετεροτήτων και των αποϊστορικοποιημένων υποκειμενοτήτων στη δημόσια ορατότητα και, έτσι, στην αποσταθεροποίηση των κυρίαρχων σχέσεων εξουσίας που κατασκευάζουν σώματα επιθυμητά και μη επιθυμητά.

Η παρούσα εργασία καταπιάστηκε με συγκεκριμένες πτυχές της αναπαράστασης των προσφύγων και σίγουρα όχι με το σύνολο του προσφυγικού· το προσφυγικό ζήτημα ως ανθρωπιστική κρίση ενέχει πολλές διαφορετικές προβληματικές που παρουσιάζουν σημαντικό ενδιαφέρον όπως η ανάδειξη των βιωμάτων των ίδιων των προσφύγων, των ιστορικών αλλαγών του ανθρωπισμού, του ανθρωπισμού ως lifestyle κ.ο.κ. Οι εγγενείς περιορισμοί έκτασης μιας διπλωματικής εργασίας κατέστησαν ανέφικτη την ενασχόληση με τις προβληματικές αυτές. Ακόμη, στην έρευνά μας δεν εντάχθηκε η συζήτηση γύρω από τις αναπαραστάσεις των προσφύγων που βιώνουν διπλό αποκλεισμό: ΛΟΑΤΚΙ+ προσφύγων, γυναικών προσφύγων, ΑΜΕΑ προσφύγων, ηλικιωμένων προσφύγων κ.ο.κ. Τέλος, δεν καταπιαστήκαμε με τους λόγους των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, οι οποίοι καταλαμβάνουν πλέον εξαιρετικά σημαντικό χώρο στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Τα παραπάνω ζητήματα δεν εντάχθηκαν στην παρούσα εργασία λόγω του οριοθετημένου, χωρικά και χρονικά, χαρακτήρα μια διπλωματικής εργασίας. Και ενώ η συζήτησή μας κλείνει εδώ, αυτά συνεχίζουν να αποτελούν εναύσματα για περαιτέρω έρευνα.

Πηγές

Γαβότσης, Α. (2016). *ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ. Από το πρακτικό αριθμός: 18/2016 Έκτακτης Συνεδρίασης του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Ωραιοκάστρου*. Ωραιοκάστρο Θεσσαλονίκης: Δημοτικό Συμβούλιο Ωραιοκάστρου, σ.3. Ανακτήθηκε από: <http://docplayer.gr/30289186-Apospasma-apo-to-praktiko-arithmos-18-2016-ektaktis-synedriasis-toy-dimotikoy-symvolylioy-toy-dimoy-oraiokastroy.html>

Ένωσις Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών (2013, Σεπτέμβριος 21). *Η ΕΣΗΕΑ καταγγέλλει τη δημοσίευση της φωτογραφίας του δολοφονημένου Παύλου Φύσσα από το «Πρώτο Θέμα»*. Ανακτήθηκε από: <https://www.esiea.gr/i-esiea-kataggellei-ti-dimosieysi-tis-fotografias-toy-dolofonimenoy-payloy-fyssa-apo-to-proto-thema/>

European Comission (2015). *Managing the refugee crisis: Immediate operational, budgetary and legal measures under the European Agenda on Migration*. Retrieved from: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5700_en.htm

International Summit (2016). *EU-Turkey statement, 18 March 2016*. Retrieved from: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/>

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αβδελά, Ε. (1997). Η συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας στο ελληνικό σχολείο: “εμείς” και οι “άλλοι”. Στο Α. Φραγκουδάκη & Θ. Δραγώνα (επιμ.), *«Τί είν’ ή πατρίδα μας;»: Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση* (σ. 27-49). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Αθανασίου, Α. (2007). Σκέψεις για την πολιτική του πένθους: Προς μια αντιεθνικιστική φεμινιστική πολιτική στην εποχή της αυτοκρατορίας. Στο Α. Αθανασίου (επιμ.), *Ζωή στο όριο: Δοκίμια για το σώμα, το φύλο και τη βιοπολιτική* (σ. 251-276). Αθήνα: Εκκρεμές.
- Άντερσον, Μπ. (1997). *Φαντασιακές κοινότητες: στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού* (μτφρ. Π. Χαντζαρούλα). Αθήνα: Νεφέλη. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1991)
- Butler, J. (2004). Σώματα που έχουν σημασία: σχετικά με τα όρια του “φύλου” σε επίπεδο λόγου (μτφρ. Κ. Αθανασίου). Στο Δ. Μακρυνιώτη (επιμ.), *Τα όρια του σώματος, διεπιστημονικές προσεγγίσεις* (σ. 181-204). Αθήνα: Νήσος.
- Γκολφινόπουλος, Γ. (2007). *«Έλληνας ποτέ»: Αλβανοί και ελληνικός Τύπος τη νύχτα της 4ης Σεπτεμβρίου 2004*. Ιωάννινα: Ισνάφι.
- Hall, St. (2017). *Το έργο της αναπαράστασης* (μτφρ. Π. Πετσίνη). Αθήνα: Πλέθρον.
- Martin, E. (2011). Προς μια ανθρωπολογία της ανοσολογίας: Το σώμα ως εθνικό κράτος (μτφρ. Μ. Λαλιώτης). Στο Α. Αθανασίου (επιμ.), *Βιοκοινωνικότητες: Θεωρήσεις στην ανθρωπολογία της υγείας* (σ. 513-543). Αθήνα: Νήσος.
- Mason, J. (2011). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας* (μτφρ. Ε. Δημητριάδου, επιμ. Ν. Κυριαζή). Αθήνα: Πεδίο. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2002)
- Μπαλιμπάρ, Ε. & Βαλλερστάιν, Ι. (1991). *Φυλή, Έθνος, Τάξη: Οι διαφορούμενες ταυτότητες* (μτφρ. Α. Ελεφάντης). Αθήνα: Ο Πολίτης. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1988)
- Μπάτλερ, Τ. & Σπίβακ, Γκ. Τα. (2015). *Τραγουδώντας τον εθνικό ύμνο: Γλώσσα, πολιτική και το δικαίωμα του ανήκειν* (μτφρ. Μ. Καραβαντά). Αθήνα: Τόπος. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2007)

- Παπαηλία, Π. (2015). Μη δημοσιευμένη εργασία που παρουσιάστηκε σε *Λέξεις και Σκέψεις: Σώμα και Δημόσιος Χώρος*, Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, Αθήνα, 20 Οκτωβρίου 2015.
- Σιούλα-Γεωργουλέα, Ι. (2013). *Η δημόσια διαπόμπευση των οροθετικών γυναικών: μια μελέτη της παραγωγικής διάστασης της εξουσίας σε πέντε (5) ελληνικούς ειδησεογραφικούς 53 ιστότοπους* (Διπλωματική εργασία). Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Ανακτήθηκε από: <http://pandemos.panteion.gr/index.php?op=record&pid=iid%3A7150&lang=el>
- Sontag, S. (2003). *Παρατηρώντας τον πόνο των άλλων* (μτφρ. Σ. Βελέντζας). Αθήνα: Scripta. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2003)
- Φραγκουδάκη, Α. (1997α). Οι πολιτικές συνέπειες της ανιστορικής παρουσίας του ελληνικού έθνους. Στο Α. Φραγκουδάκη & Θ. Δραγώνα (επιμ.), *«Τί είν' ή πατρίδα μας;»: Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση* (σ. 143-201). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Φραγκουδάκη, Α. (1997β). “Απόγονοι” Ελλήνων “από τη μυκηναϊκή εποχή”: η ανάλυση των εγχειριδίων ιστορίας. Στο Α. Φραγκουδάκη & Θ. Δραγώνα (επιμ.), *«Τί είν' ή πατρίδα μας;»: Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση* (σ. 344-401). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Foucault, M. (1982). *Ιστορία της Σεξουαλικότητας: η δίψα της γνώσης* (μτφρ. Γκλ. Ροζάκη). Αθήνα: Ράππα. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1976)
- Φουκώ, Μ. (1990). *Η τάξη του λόγου* (μτφρ. Μ. Χρηστίδης). Αθήνα: Ηριδανός. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1970)
- Foucault, M. (2002). *Για την Υπεράσπιση της Κοινωνίας* (μτφρ. Τ. Δημητρούλια). Αθήνα: Ψυχογιός.
- Foucault, M. (2003). «Ο Νίτσε, η γενεαλογία, η ιστορία». Στο *Τρία κείμενα για τον Νίτσε* (μτφρ. Δ. Γκινোসάτης) (σ. 39-93). Αθήνα: Πλέθρον.
- Χαλκιά, Α. & Μιχαηλίδου, Μ. (2006). Το Κοινωνικό Σώμα. Στο Μ. Μιχαηλίδου & Α. Χαλκιά (επιμ.), *Η παραγωγή του κοινωνικού σώματος* (σ. 11-30). Αθήνα: Κατάρτι & Δίνη, φεμινιστικό περιοδικό.
- Χαλκιά, Α. (2007). *Το άδειο λίκνο της δημοκρατίας: Σεξ, έκτρωση και εθνικισμός στη σύγχρονη Ελλάδα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

- Χαλκιά, Α. (2011). *Έμφυλες Βιαιότητες: εξουσία, λόγος, υποκειμενικότητες*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Haraway, D. (2014). *Ανθρωποειδή, κυβόργια και γυναίκες: Η επανεπινόηση της φύσης* (μτφρ. Π. Μαρκέτου, επιμ. Ε. Τάκου). Αθήνα: Αλεξάνδρεια. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1991)
- Χουλιαράκη, Α. (2017). *Ο ειρωνικός θεατής: Η αλληλεγγύη χτες και σήμερα*. Αθήνα: Νήσος.

Ξενόγλωσση

- Caldas-Coulthard, C. R. (2003). Cross-Cultural Representation of ‘Otherness’ in Media Discourse. In G. Weiss & R. Wodak (Eds.), *Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity* (pp. 272 – 296). London: Palgrave Macmillan.
- de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The Discursive Construction of National Identities. *Discourse & Society*, 10(2), 149–173.
- Cramer, J. (2009). Critical Discourse Analysis. In S. W. Littlejohn & K. A. Foss (Eds.), *Encyclopedia of Communication Theory* (pp. 220-223). California: Sage Publications, Inc.
- Douglas, M. (1992). *Risk and blame: Essays in Cultural Theory*. London and New York: Routledge.
- Fairclough, N. & Wodak, R. (1997). Critical Discourse Analysis. In T. A. van Dijk (Ed.), *Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction, Volume 2* (pp. 258-284). London: Sage Publications, Inc.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Taylor & Francis Routledge.
- Fairclough, N. (2014). A dialectical – relational approach to critical discourse analysis in social research. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of Critical Discourse Analysis* (pp. 162 – 186). London: Sage Publications, Inc.
- Foucault, M. (1969). *L' archeologie Du Savoir*. Paris: Gallimard, Bibliotheque Des Sciences Humaines.
- Jackson, R. (2005). Language Power and Politics: Critical Discourse Analysis and the War on Terrorism. *49th Parallel: An Interdisciplinary Journal of North*

American Studies, 15, Retrieved from:
<https://fortyninthparalleljournal.files.wordpress.com/2014/07/1-jackson-language-power-and-politics.pdf>

Malkki, L. (1995). Refugees and Exile: From 'Refugee Studies' to the National Order of Things. *Annual Review of Anthropology*, 24, 495–523.

Malkki, L. (1996). Speechless Emissaries: Refugees, Humanitarianism, and Dehistoricization. *Cultural Anthropology*, 11(3), 377–404.

Parker, I. (1994). Discourse Analysis. In Banister, P. et al. (Eds.), *Qualitative Research Methods in Psychology, A Research Guide* (pp. 92–107). Buckingham: Open University Press.

Rajaram, P. K. (2002). Humanitarianism and Representations of the Refugee. *Journal of Refugee Studies*, 15 (3), 247–264.

Wodak, R. & Bush, B. (2004). Approaches to Media Texts. In J. Downing (Ed.), *The Sage Handbook of Media Studies* (pp. 105-122). London: Sage Publications.

Αρθρογραφία

- Γ.Δ.-Σ.Ν. (2011, Φεβρουάριος 15). Μετωπική για Υπατία, *Ελευθεροτυπία*
<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=251428>
- Ψαρρά, Α. (2012, Ιούνιος 3). Οροθετικές γυναίκες ή, μήπως, οροθετικοί λόγοι; *Αυγή*,
<https://enthemata.wordpress.com/2012/06/03/agelica/>
- Ανώνυμος (2015, Σεπτέμβριος 2). Άλλο μετανάστες, άλλο πρόσφυγες, άλλο αιτούντες
άσυλο: Αρνητικοί συνειρμοί για όσους θέλουν να ξεφύγουν από τη φρίκη του
πολέμου. *Το Βήμα*, <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=734149>
- Κουναλάκη, Ξ. (2015, Σεπτέμβριος 3). Το δόγμα του σοκ. *Η Καθημερινή*,
<http://www.kathimerini.gr/829422/opinion/epikairothta/politikh/to-dogma-toy-sok>
- Ανώνυμος (2015α, Σεπτέμβριος 3). Παγκόσμιο σοκ για τα αγγελούδια: «τα παιδιά
γλίστρησαν από το χέρι μου». *Πρώτο Θέμα*,
<http://www.protothema.gr/world/article/505854/suglonizei-i-marturia-tou-patera-tou-mikrou-ailan-ta-paidia-glistrisan-apo-to-heri-mou/>
- Ανώνυμος (2015β, Σεπτέμβριος 3). «Τα παιδιά μου γλίστρησαν από τα χέρια μου».
Εφημερίδα των Συντακτών, <http://www.efsyn.gr/arthro/ta-paidia-moy-glistrisan-apo-ta-heria-moy>
- Καριπίδης, Ι. (2015, Σεπτέμβριος 4). Γράμμα από τα ξένα. Η δύναμη της εικόνας και ο
Κάμερον. *Εφημερίδα των Συντακτών*, <http://www.efsyn.gr/arthro/i-dynami-tis-eikonas-kai-o-kameron>
- Μιχάλαρος, Σ. (2015, Σεπτέμβριος 4). Αποκαλύψεις που συγκλονίζουν από την
τραγωδία στην Αλικαρνασσό: Η μητέρα των παιδιών δεν ήξερε κολύμπι.
Πρώτο Θέμα, <http://www.protothema.gr/world/article/505942/apokalupseis-pou-suglonizoun-apo-ti-theia-ton-paidion-pou-vrethikan-nekra-stin-alikarnasso/>
- Κωνσταντάρας, Ν. (2015, Σεπτέμβριος 4). Αϊλάν, από τη ζωή στο σύμβολο. *Η Καθημερινή*,
<http://www.kathimerini.gr/829587/opinion/epikairothta/politikh/ailan-apo-th-zwh-sto-symvolo>

- Κουνναλάκη, Ξ. (2015, Σεπτέμβριος 4). Ο τουρισμός στον πόνο των άλλων. *Η Καθημερινή*,
<http://www.kathimerini.gr/829555/article/epikairothta/ellada/apoyh-o-toyrismos-ston-pono-twn-allwn>
- Ανώνυμος (2015α, Σεπτέμβριος 4). Όταν ο μικρός Αϊλάν Κουρντί ονειρευόταν ένα καλύτερο αύριο. *Πρώτο Θέμα*,
<http://www.protothema.gr/world/article/506120/aylan/>
- Ανώνυμος (2015β, Σεπτέμβριος 4). Πιέσεις στον Κάμερον για την προσφυγική κρίση. *Η Καθημερινή*,
<http://www.kathimerini.gr/829540/article/epikairothta/kosmos/pieseis-ston-kameron-gia-thn-prosfygikh-krish>
- Μαγκλίνης, Η. (2015, Σεπτέμβριος 5). Παρατηρώντας τον πόνο των άλλων. *Η Καθημερινή*,
<http://www.kathimerini.gr/829712/opinion/epikairothta/politikh/parathrwntas-ton-pono-twn-allwn>
- Ανώνυμος (2015, Σεπτέμβριος 6). Ο τραγικός πατέρας του Αϊλάν επιστρέφει στο σπίτι τους στο Κομπάνι. *Πρώτο Θέμα*,
<http://www.protothema.gr/world/article/506479/o-tragikos-pateras-tou-ailan-epistrefei-sto-vomvardismeno-spiti-tous-sto-kobani/>
- Χατζηστεφάνου, Α. (2015, Σεπτέμβριος 6). Δικαίωμα στη φρίκη». *Εφημερίδα των Συντακτών*, <http://www.efsyn.gr/arthro/dikaioma-sti-friki>
- Ανώνυμος (2015, Σεπτέμβριος 11). Ανατροπή στην τραγωδία με το μικρό Αϊλάν Ο πατέρας ήταν ο διακινητής; *Πρώτο Θέμα*,
<http://www.protothema.gr/world/article/508197/upaitios-tou-dustuhimatos-o-pateras-tou-mikrou-ailan/>
- Αγγελίνη, Μ. (2015, Νοέμβριος 5). Liberation: Κάθε μέρα δύο Αϊλάν στα νερά του Αιγαίου. *Πρώτο Θέμα*,
<http://www.protothema.gr/world/article/524420/liberation-kathe-mera-duo-ailan-sta-nera-tou-aigaiou/>

- Ανώνυμος (2015, Οκτώβριος 29). Υγρό νεκροταφείο: Ακόμη δέκα άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους σε ναυάγια στο Αιγαίο. *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/greece/article/522156/akomi-deka-anthropoi-ehasan-ti-zoi-tous-se-nauagia-sto-aigaio/>
- Ανώνυμος (2016, Φεβρουάριος 23). Μείζον ζήτημα. *Η Καθημερινή*, <http://www.kathimerini.gr/850565/opinion/epikairothta/politikh/meizon-zhthma>
- Ανώνυμος (2016, Μάρτιος 21). Συμφωνία Ε.Ε. - Τουρκίας: Ερωτήσεις και απαντήσεις. *Ναυτεμπορική*, <http://www.naftemporiki.gr/story/1082531/sumfonia-ee-tourkias-erotiseis-kai-apantiseis>
- Ανώνυμος (2016, Αύγουστος 11). Ξεπερνούν τους 10.000 οι εγκλωβισμένοι πρόσφυγες στα νησιά: Συναγερμός για το νέο κύμα προσφύγων από την Τουρκία. *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/greece/article/602075/sunagermos-sto-maximou-gia-to-neo-kuma-prosfugon-/>
- Ανώνυμος (2016α, Σεπτέμβριος 13). Σύλλογος γονέων Ωραικάστρου κατά προσφυγόπουλων. *Εφημερίδα των Συντακτών*, <http://www.efsyn.gr/arthro/sylogos-goneon-oraiokastro-kata-prosfygopoylon>
- Ανώνυμος (2016β, Σεπτέμβριος 13). Ωραιόκαστρο: «Εμφύλιος» για τα προσφυγόπουλα - Τι έλεγε ο δήμαρχος στους πολίτες πριν δέκα μέρες. *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/greece/article/610406/oraiokastroemfuliosgiataproshugopoulaodimarhosleestouspolitesnaparountonomostaheriatous/>
- Κατσή, Μ. (2016, Σεπτέμβριος 13). Πρόεδρος Συλλόγου Ωραιοκάστρου: «Γιατί δεν θέλουμε στο σχολείο μας τα προσφυγόπουλα». *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/greece/article/610257/proedros-sullogou-oraiokastrou-giati-den-theloume-sto-sholeio-mas-ta-prosfugopoula/>
- Χιώτης, Β. (2016, Σεπτέμβριος 14). Φόβοι για πολλά «Ωραιόκαστρα» από το σχέδιο για την εκπαίδευση των προσφύγων. *Πρώτο Θέμα*,

<http://www.protothema.gr/greece/article/610462/fovoi-gia-polla-oraiokastrapo-to-shedio-gia-tin-ekpaideusi-ton-prosfugon-/>

Ανώνυμος (2016, Σεπτέμβριος 15). Ψήφισμα Ευρωκοινοβουλίου για επιτάχυνση της μετεγκατάστασης προσφύγων από Ιταλία – Ελλάδα: Προς τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε.. *Ναυτεμπορική*, <http://www.naftemporiki.gr/story/1147988/psifisma-eurokoinobouliou-gia-epitaxunsi-tis-metegkatastasis-prosfugon-apo-italia-ellada>

Καραϊσκάκη, Τ. (2016, Σεπτέμβριος 16). Η πιο μολυσματική ασθένεια... *Η Καθημερινή*, <http://www.kathimerini.gr/875133/opinion/epikairothta/politikh/h-pio-molysmatikh-as8eneia>

Μιχάλαρος, Σ. (2015, Σεπτέμβριος 18). Εγκλωβίζονται στα Βαλκάνια δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι: Η Ευρώπη κλείνει τα σύνορά της αφήνοντας τους μετανάστες στην Ελλάδα! *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/world/article/510138/dramatikes-exelixeis-sto-prosfugiko-i-kroatia-ekleise-ta-sunora-me-ti-servia/>

Ψαρρά, Α. (2016, Σεπτέμβριος 20). Δεν είμαστε ρατσιστές, αλλά... έξω από τα σχολεία τα προσφυγόπουλα. *Εφημερίδα των Συντακτών*, <http://www.efsyn.gr/arthro/den-eimaste-ratsistes-alla-exo-apo-sholeio-ta-prosfygopoula>

Ανώνυμος (2016, Σεπτέμβριος 20). Νέο... Ωραιόκαστρο στην Φιλιππιάδα. *Εφημερίδα των Συντακτών*, <http://www.efsyn.gr/arthro/neo-oraiokastro-sti-filippiada>

Ανώνυμος (2016, Σεπτέμβριος 6). Προσφυγικός «πυρετός» με πολιτικό παρασκήνιο σε νησιά και ΕΕ: Με «πλημμύρα» προσφύγων στην Ελλάδα προειδοποιούν οι Ευρωπαίοι. *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/politics/article/608080/prosfugikos-puretos-me-politiko-paraskinio-se-nisia-kai-ee/>

Μπράττου, Φ. (2016, Οκτώβριος 1). Ντόμινο αντιδράσεων για τα προσφυγόπουλα στα σχολεία. *Η Καθημερινή*,

<http://www.kathimerini.gr/877391/article/epikairothta/ellada/ntomino-antidrasewn-gia-ta-prosfygopoula-sta-sxoleia>

Λακασάς, Α. (2016, Οκτώβριος 6). Έναρξη σχολικού έτους για πρόσφυγες. *Η Καθημερινή*,

<http://www.kathimerini.gr/877869/article/epikairothta/ellada/enar3hsxolikoyetoysgiaprosfyges>

Ανώνυμος (2016, Νοέμβριος 4). Λαμία: χαμός στο σχολείο που θα φιλοξενήσει προσφυγόπουλα - Αποφασίστηκε κατάληψη. *Πρώτο Θέμα*,

<http://www.protothema.gr/greece/article/625357/lamia-hamos-sto-sholeio-pou-tha-filoxenisei-prosfugopoula-apofasistike-katalipsi-/>

Ανώνυμος (2016, Νοέμβριος 24). Βόλος: Γονείς από δημοτικά σχολεία πιάστηκαν στα χέρια για τα προσφυγόπουλα. *Πρώτο Θέμα*,

<http://www.protothema.gr/greece/article/631154/volos-goneis-apo-dimotika-sholeia-piastikan-sta-heria-gia-ta-prosfugopoula/>

Παράρτημα

Άρθρα που αναλύθηκαν με χρονολογική σειρά

Λόγοι πριν από την Ευρωτουρκική συμφωνία

Κουνναλάκη, Ξ. (2015, Σεπτέμβριος 3). Το δόγμα του σοκ. *Η Καθημερινή*, <http://www.kathimerini.gr/829422/opinion/epikairothta/politikh/to-dogma-toy-sok>

Το δόγμα του σοκ

«Αποφασίσαμε να δημοσιεύσουμε αυτές τις φωτογραφίες επειδή είναι υπερβολικά εύκολο να ξεχάσει κανείς την πραγματικότητα με την οποία βρίσκονται αντιμέτωποι οι πρόσφυγες». Αυτό έγραψε χθες σε ποστ της στο Facebook η βρετανική εφημερίδα Independent και εξασφάλισε μέσα σε μία ώρα πάνω από 2.000 «μου αρέσει». Αυτό που άρεσε ήταν η φωτογραφία ενός παιδιού, το πολύ δύο ετών, με το σώμα του ξεβρασμένο από τη θάλασσα και το πρόσωπό του θαμμένο στην άμμο της Αλικαρνασσού. Τούρκος διασώστης διακρίνεται στη φωτογραφία να κοιτά αμήχανος την εικόνα. Στην επόμενη ο ίδιος κουβαλάει το παιδάκι νεκρό στην αγκαλιά του. Πριν από λίγες μέρες ο δημοσιογράφος Αρης Χατζηστεφάνου δημοσίευσε στην ιστοσελίδα του παρόμοιες φωτογραφίες μικρών παιδιών με το αιτιολογικό: «Αν δεν θέλεις να ξέρεις, αν σε ενοχλούν οι εικόνες, μπορείς πολύ εύκολα να με μπλοκάρεις στο Twitter και το Facebook. Αύριο μπορεί να ζητήσεις να μη βλέπεις και τις εικόνες μνήμης από το Ολοκαύτωμα ή τα απαγχονισμένα πτώματα των Ελλήνων αγωνιστών από τα τάγματα ασφαλείας.

Δικαίωμά

σου.

Να σου ζητήσω όμως συγγνώμη επειδή σου χάλασα τη μεσημεριανή σου σιέστα, μην περιμένεις». Συνολική λεία από το ποστ, όπως αναδημοσιεύτηκε στο Facebook: επίσης πάνω από 2.000 likes. Κάτω από τη φωτογραφία ενός νεκρού κοριτσιού από τη Συρία. Το ηθικό δίλημμα αν πρέπει να δημοσιεύει κανείς ή όχι μια τέτοιου είδους φωτογραφία, στο πλαίσιο της ενημέρωσης, είναι τεράστιο και μου κάνει εντύπωση η ευκολία με την οποία το αντιμετωπίζουν οι προαναφερθέντες δημοσιογράφοι. Επικαλούμενοι το «ρεπορτάζ-γροθιά στο στομάχι» και την ανάγκη να καταπολεμηθεί η αμνησία του αναγνωστικού κοινού, προτιμούν τον ηθικό λήθαργο που προσφέρει η σοκαριστική εικόνα. Είναι απλούστερο άλλωστε να κοτσάρεις ένα νεκρό μωρό και να κινητοποιήσεις το συναίσθημα, παρά να περιγράψεις με λέξεις την ανθρωπιστική κρίση (sic). Να, ήδη η φράση αυτή είναι κλισέ κι επομένως πρέπει να αναζητηθεί κάτι πιο

συγκλονιστικό, πιο βίαιο, πιο εξοργιστικό. Είναι δύσκολο ως χρήστης να αντισταθείς και να μην πατήσεις κλικ πάνω στο link για να δεις το πνιγμένο παιδί. Είναι σχεδόν πορνογραφική -όσο κι ανθρώπινη- η τάση που σε κυριεύει, να δεις το δράμα και την οδύνη του άλλου, απέναντι, να ανατριχιάσεις και μετά να γυρίσεις να κοιτάξεις το παιδί σου και να νιώσεις ανακούφιση που δεν συνέβησαν όλα αυτά σε σένα και στην οικογένειά σου.

Μόνο που σε διάστημα λίγων ημερών έχουμε δει ήδη τις σορούς δύο παιδιών προσφύγων. Υποθέτω θα ακολουθήσουν κι άλλες. Και τα MME που θέλησαν να εγκαινιάσουν έναν διάλογο για το ζήτημα αναπαρήγαγαν τις ίδιες φωτογραφίες. Κι έτσι οι εικόνες αυτές είναι παντού. Και το σοκ αμβλύνεται. Και η εξοικείωση επιτυγχάνεται. Κι οι προθέσεις και τα επιχειρήματα όσων τις δημοσίευσαν ακυρώνονται. Και ο θάνατος ενός παιδιού δεν διακόπτει πια τη μεσημεριανή μας σιέστα. Και ξεχνάμε.

Ανώνυμος (2015α, Σεπτέμβριος 3). Παγκόσμιο σοκ για τα αγγελούδια: «τα παιδιά γλίστρησαν από το χέρι μου». *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/world/article/505854/suglonizei-i-marturia-tou-patera-tou-mikrou-ailan-ta-paidia-glistrisan-apo-to-heri-mou/>

Συγκλονίζει ο πατέρας του μικρού Αϊλάν λίγες ώρες μετά την ανείπωτη τραγωδία.

Παγκόσμιο σοκ για τα αγγελούδια: «Τα παιδιά γλίστρησαν από το χέρι μου»

«Όλοι ούρλιαζαν μέσα στο πυκνό σκοτάδι», θυμάται ο Αμπντουλάχ Κουρντί - Ο τραγικός πατέρας εύχεται αυτό να είναι το τελευταίο δραματικό περιστατικό

Λίγες ώρες αφότου το μικροσκοπικό σώμα του Αϊλάν βρέθηκε άψυχο να βρέχεται από τη θάλασσα στις ακτές της Αλικαρνασσού όταν το πλοιάριο στο οποίο επέβαινε με την οικογένειά του ναυάγησε, ο πατέρας του που επέζησε της τραγωδίας μιλάει για τις συγκλονιστικές στιγμές που βίωσε.

Δίχως να έχει συνειδητοποιήσει το δράμα «χτύπησε» την οικογένειά του, ο Αμπντουλάχ Κουρντί μιλώντας στην τουρκική Hürriyet περιέγραψε τα τραγικά λεπτά που έζησε ο ίδιος, η γυναίκα και τα παιδιά του. «Κρατούσα το χέρι της γυναίκας μου. Τα παιδιά μου γλίστρησαν από τα χέρια μου. Προσπαθήσαμε να κρατηθούμε από τη βάρκα», είπε ο Αμπντουλάχ Κουρντί. «Όλοι ούρλιαζαν μέσα στο πυκνό σκοτάδι. Η φωνή μου δεν μπορούσε να φτάσει στη γυναίκα και τα παιδιά μου», συμπλήρωσε συντετριμμένος ο πατέρας του 2χρονου

Αϊλάν και του 3χρονου αδελφού του Γκαλίπ που βρέθηκαν νεκρά στην παραλία της Αλικαρνασσού.

Ο τραγικός πατέρας, μάλιστα, εξήγησε πως πλήρωσε δύο φορές τους διακινητές για να περάσουν εκείνον και την οικογένειά του στην Ελλάδα, αλλά οι προσπάθειές του... ναυάγησαν.

Αποφάσισαν, λοιπόν, να βρουν ένα πλοιάριο και να πλεύσουν μόνοι τους, αλλά όταν τελικά βγήκαν στα ανοιχτά οι πρόσφυγες που επέβαιναν σε αυτό πανικοβλήθηκαν, σηκώθηκαν όρθιοι με αποτέλεσμα αυτό να ανατραπεί και να πέσουν στη θάλασσα.

Η εικόνα του Αμπντουλάχ Κουρντί να βγαίνει από το νεκροτομείο στην επαρχία Μουγλά κοντά στην Αλικαρνασσό κλαίγοντας γοερά είναι αποτυπωμένη σε φωτογραφία που δημοσιεύεται από την τουρκική εφημερίδα, μεταφέροντας το δράμα που βιώνει, το οποίο ωστόσο δεν είναι πλέον μόνο προσωπικό.

«Όσα συνέβησαν σε εμάς εδώ, σε αυτή τη χώρα που καταφύγαμε για να ξεφύγουμε από τον πόλεμο στην πατρίδα μας. Αυτά θέλω να δει ολόκληρος ο κόσμος», τόνισε ο δυστυχής πατέρας που είδε την οικογένειά του να ξεκληρίζεται.

«Θέλουμε την προσοχή του κόσμου πάνω μας, ώστε να αποτραπεί αυτό που συνέβη σε εμάς. Ας είναι το τελευταίο», συμπλήρωσε.

«Τα παιδιά μου ήταν τα πιο όμορφα παιδιά του κόσμου. Τα παιδιά μου ήταν υπέροχα. Με ξυπνούσαν κάθε πρωί για να παίζουμε. Υπάρχει κάτι ομορφότερο από αυτό; Όλα έχουν χαθεί. Θα ήθελα να πάω δίπλα στον τάφο της οικογένειάς μου τώρα και να ανακουφίσω τον πόνο που νιώθω», είπε με σπασμένη φωνή ο πατέρας. «Προσπάθησα να κολυμπήσω έως την ακτή ακολουθώντας τα φώτα όμως δε μπόρεσα να βρω τη γυναίκα μου και τα παιδιά μου μόλις έφτασα στη στεριά», εξήγησε ο Κουρντί.

«Θέλω μόνο να δω μόνο τα παιδιά μου για τελευταία φορά και να μείνω για πάντα μαζί τους», είπε συντετριμμένος.

Η εικόνα του μικρού Αϊλάν με το κόκκινο μπλουζάκι και το μπλε παντελονάκι να κείτεται νεκρός με το τρυφερό πρόσωπο θαμμένο στην άμμο, ταξίδεψε σε ολόκληρο τον κόσμο συγκλονίζοντας με την τραγωδία των Σύρων προσφύγων που προσπαθούν να ξεφύγουν από τον εμφύλιο και την φρίκη του Ισλαμικού Κράτους.

Πολλοί εκτίμησαν πως η φωτογραφία του νεκρού παιδιού δεν έπρεπε να δημοσιευθεί υποστηρίζοντας πως ενισχύει την νοσηρά «πορνογραφική» διάθεση των αναγνωστών να δουν το θάνατο σαν σε βιτρίνα. Άλλοι, πάλι, ισχυρίστηκαν πως ίσως μόνο τώρα οι

Ευρωπαίοι ηγέτες θα αντιληφθούν το μέγεθος της μεταναστευτικής κρίσης αποφεύγοντας μία για πάντα τον στρουθοκαμηλισμό.

Η ιστορία των παιδιών που η εικόνα τους «στοίχειωσε» όλο τον πλανήτη

Η εικόνα με τον διασώστη που κουβαλάει το άψυχο σώμα ενός μικρού παιδιού από τη Συρία, στην παραλία της Αλικαρνασσού στην Τουρκία, εξακολουθεί να προκαλεί σοκ στην Ευρώπη, με τον παγκόσμιο Τύπο να την προβάλλει προκειμένου οι ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι μόνο, να αντιληφθούν το μέγεθος του προβλήματος και να εγκαταλείψουν την τακτική του στρουθοκαμηλισμού.

Η Daily Mail αναφέρει λεπτομέρειες από το χρονικό του ναυαγίου και του δράματος των δύο μικρών παιδιών, ηλικίας πέντε και τριών χρόνων, τα οποία βρέθηκαν νεκρά στην παραλία της Αλικαρνασσού.

Τα δύο μικρά παιδιά ονομάζονταν Γκαλίπ και Αϊλάν Κουρντί. Πνίγηκαν στην προσπάθειά τους να διασχίσουν το Αιγαίο και να φτάσουν στην Κω. Ήταν πρόσφυγες από τη Συρία και τα συνόδευαν οι γονείς τους, προσπαθώντας να απομακρυνθούν από τον πόλεμο. Ταξίδευαν με μία βάρκα – ερείπιο. Συνολικά 17 άτομα βρίσκονταν στο ίδιο σκάφος. Στην εικόνα που κάνει τον γύρο του κόσμου, είναι το άψυχο κορμάκι του μόλις τριών ετών Αϊλάν.

Ο Αϊλάν και ο Γκαλίπ δεν φορούσαν σωσίβια. Όταν αναποδογύρισε η βάρκα, δεν είχαν καμία πιθανότητα να επιβιώσουν. Ήταν νύχτα και δεν γνώριζαν κολύμπι. Τριάντα λεπτά μετά, τα σώματά τους βρίσκονταν άψυχα στην παραλία του τουριστικού θέρετρου. Παρά το γεγονός ότι η θάλασσα ήταν ήρεμη, τα δύο παιδιά δεν κατάφεραν να αποφύγουν τον πνιγμό. Οι βαρκάρηδες της περιοχής τα εντόπισαν με το πρώτο φως της ημέρας και αμέσως ενημέρωσαν τις αρχές. Κάπως έτσι εκτυλίχθηκε το χρονικό μίας ακόμη τραγωδίας. Πόσες ακόμα θα χρειαστούν για να συγκινήσουν τους ηγέτες του κόσμου;

Σύμφωνα με πληροφορίες, ο προορισμός της οικογένειας από τη Συρία ήταν ο Καναδάς. Είχαν κάνει τις ετοιμασίες τους για μία καλύτερη ζωή που επεδίωκαν. Η μητέρα των δύο παιδιών, μαζί με οκτώ άλλους πρόσφυγες, δεν τα κατάφεραν. Επέζησε μόνο ο πατέρας, ονόματι Αμπντουλάχ. Όπως έγινε γνωστό από συγγενείς του, μοναδική του ευχή, πλέον, είναι να επιστρέψει στην πατρίδα του μαζί με τις σορούς των παιδιών και της συζύγου του.

Η Τέμα Κουρντί, αδερφή του Αμπντουλάχ και θεία των δύο παιδιών, πληροφορήθηκε τα τραγικά νέα στις πέντε το πρωί της Τετάρτης. Ο Αμπντουλάχ είχε ειδοποιήσει τον αδερφό του Μοχάμαντ με την εξής μία φράση: «Η γυναίκα μου και τα δύο αγόρια μου

είναι νεκρά». Η Τέεμα Κουρντί ζει μόνιμα εδώ και 20 χρόνια στο Βανκούβερ του Καναδά. Η οικογένεια του Αμπντουλάχ είχε δεχθεί πρόσκληση, αλλά αντιμετώπιζε προβλήματα με τις βίζες της στην Τουρκία. Οι αρχές της τελευταίας δεν εξέδιδαν βίζα εξόδου από τη χώρα για τον Καναδά, κάτι, που όπως μάθαμε, αποτελεί σύνηθες φαινόμενο και αντικείμενο διαμάχης μεταξύ των δύο κρατών. Η αντιμετώπιση που τυγχάνουν οι πρόσφυγες από τη Συρία στην Τουρκία, ωθεί τους απελπισμένους αυτούς ανθρώπους στη λύση της παράνομης εξόδου από τη χώρα μέσω του Αιγαίου. Για τον λόγο αυτό η οικογένεια του Αμπντουλάχ εξαναγκάστηκε να φύγει παράνομα από την Τουρκία μέσω θαλάσσης. Για τον λόγο αυτό εξαναγκάστηκε να πληρώσει τους «διακινητές», για να ακολουθήσει η τραγωδία με τον πνιγμό της συζύγου και των δύο μικρών παιδιών. Για τον λόγο αυτό η Ελλάδα δέχεται χιλιάδες ανθρώπους από τη Συρία και τις άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής, οι οποίοι προσπαθούν να φύγουν παρανόμως από την Τουρκία, ακριβώς γιατί στη γειτονική χώρα δεν τους εκδίδουν άδειες εξόδου! Αλήθεια, πόσες ζωές θα είχαν γλιτώσει, αν οι τουρκικές αρχές ακολουθούσαν άλλη τακτική; Πόσοι θάνατοι θα είχαν αποφευχθεί, αν κάποιοι στη γειτονική χώρα, δεν ωθούσαν - γιατί άραγε; - τους πρόσφυγες στη λύση των «διακινητών»;

Προκλητικός Ερντογάν: Αντί για συγγνώμη κατηγορεί την Ευρώπη για το «νεκροταφείο μεταναστών» στη Μεσόγειο

Προκλητικός εμφανίστηκε ο πρόεδρος της Τουρκίας Ταγίπ Ερντογάν λίγες ώρες μετά τη διπλή τραγωδία με θύματα τα δύο μικρά αδέρφια τον Γκαλίπ και τον Αϊλάν Κουρντί. Αντί τουλάχιστον να ζητήσει συγγνώμη ή να δώσει εξηγήσεις για την καταγγελία της θείας των δύο μικρών αγοριών ότι η οικογένειά τους είχε δεχθεί πρόσκληση από τον Καναδά και ότι οι τουρκικές αρχές δεν τους έδιναν βίζα οθώντας τους στην επιλογή του επικίνδυνου ταξιδιού προς την Ελλάδα με την τραγική κατάληξη που έχει συγκλονίσει την παγκόσμια κοινότητα, ο Ταγίπ Ερντογάν ζήτησε και τα ρέστα από τους Ευρωπαίους.

«Οι ευρωπαϊκές χώρες που μετέτρεψαν τη Μεσόγειο σε ένα νεκροταφείο μεταναστών, μοιράζονται την ευθύνη για κάθε νεκρό πρόσφυγα», ανέφερε ο Ερντογάν σε ομιλία του στην Άγκυρα ζητώντας να λογοδοτήσει... όλη η ανθρωπότητα! Επιχείρησε μάλιστα να φανεί ανθρωπιστής υπενθυμίζοντας ότι η Τουρκία το πλαίσιο μιας πολιτικής "ανοικτών θυρών", φιλοξενεί σήμερα σχεδόν δύο εκατομμύρια Σύρους πρόσφυγες οι οποίοι διέφυγαν από τον εμφύλιο πόλεμο που μαίνεται εδώ και τέσσερα χρόνια στη χώρα τους.

Ανώνυμος (2015β, Σεπτέμβριος 3). «Τα παιδιά μου γλίστρησαν από τα χέρια μου». *Εφημερίδα των Συντακτών*, <http://www.efsyn.gr/arthro/ta-paidia-moy-glistrisan-apo-ta-heria-moy>

«Τα παιδιά μου γλίστρησαν από τα χέρια μου»

Σοκ στην παγκόσμια κοινή γνώμη έχουν προκαλέσει οι φωτογραφίες με το άψυχο κορμί του 3χρονου Αϊλάν Κούρντι, το παιδί που έχασε τη ζωή του προσπαθώντας να περάσει με την οικογένειά του στην Ευρώπη και να γλυτώσει από τη φρίκη του πολέμου στην πατρίδα του.

Ο πατέρας του μικρού Σύρου, Αμπντάλα Κούρντι μίλησε στο τουρκικό πρακτορείο Ντογκάν περιγράφοντας τις τραγικές στιγμές που έζησε και οδήγησαν στον χαμό των δύο παιδιών του και της γυναίκας του.

«Είχαμε σωσίβια διάσωσης όμως το πλοίο βυθίστηκε ξαφνικά επειδή κάποιοι εκ των επιβαινόντων σηκώθηκαν από τις θέσεις τους. Κρατούσα το χέρι της γυναίκας μου. Όμως τα παιδιά μου, μου γλίστρησαν από τα χέρια» είπε στο πρακτορείο.

«Το σκοτάδι είχε καλύψει τα πάντα και όλος ο κόσμος φώναζε. Για αυτό ακριβώς το λόγο η σύζυγός μου και τα παιδιά μου δεν άκουσαν την φωνή μου. Προσπάθησα να κολυμπήσω έως την ακτή ακολουθώντας τα φώτα όμως δε μπόρεσα να βρω τη γυναίκα μου και τα παιδιά μου μόλις έφθασα στη στεριά» εξήγησε ο Αμπντάλα.

«Πήγα στο νοσοκομείο και εκεί έμαθα τα άσχημα νέα» προσέθεσε ο πατέρας.

Ο άνδρας, με καταγωγή από την κουρδική πόλη Κομπάνι (βόρεια Συρία) ανέφερε επίσης στο Dogan ότι είχε επιχειρήσει και άλλη φορά -μάταια ωστόσο- να μεταβεί στην Ελλάδα με την οικογένειά του. Τότε, το πλοίο τους το αναχαίτισε το ελληνικό Λιμενικό Σώμα.

Στο τραγικό ναυάγιο έχασαν τη ζωή τους δώδεκα Σύροι πρόσφυγες οι οποίοι προσπάθησαν να περάσουν από την Αλικαρνασσό (Μποντρούμ) στην Κω, ενώ οι εικόνες με το άψυχο κορμί του μικρού Αϊλάν, το οποίο ξεβράστηκε στις τουρκικές αρχές προκάλεσαν παγκόσμια κατακραυγή.

Τώρα κάνουν συλλήψεις

Μετά το τραγικό περιστατικό η τουρκική αστυνομία συνέλαβε τέσσερις φερόμενους διακινητές συριακής καταγωγής. Οι συλληφθέντες, ηλικίας από 30 έως 41 ετών, εντοπίστηκαν στο παραθαλάσσιο θέρετρο της Αλικαρνασσού (νοτιοδυτικά), απ' όπου

απέπλευσαν τα δύο πλεούμενα τα οποία βυθίστηκαν ενώ κατευθύνονταν προς το νησί της Κω, διευκρίνισε το πρακτορείο ειδήσεων Ντογκάν.

Αντιμέτωποι με τις κατηγορίες της ανθρωποκτονίας και της «διακίνησης μεταναστών» οι άνδρες αναμένεται να οδηγηθούν ενώπιον ενός δικαστηρίου αργότερα σήμερα.

Καριπίδης, Ι. (2015, Σεπτέμβριος 4). Γράμμα από τα ξένα. Η δύναμη της εικόνας και ο Κάμερον. *Εφημερίδα των Συντακτών*, <http://www.efsyn.gr/arthro/i-dynami-tis-eikonas-kai-o-kameron>

Η δύναμη της εικόνας και ο Κάμερον

Μπορεί μια φωτογραφία να αλλάξει την πολιτική μιας κυβέρνησης και μάλιστα αυστηρά συντηρητικής που πριν από λίγες μέρες, αν όχι ώρες, δήλωνε απόλυτα αρνητική σε αυτό το ενδεχόμενο;

«Οποιος δει αυτές τις φωτογραφίες δεν μπορεί να μη συγκινηθεί. Και εγώ, ως πατέρας, συγκινήθηκα βαθύτατα μπροστά στη θέα του μικρού αγοριού στα παράλια της Τουρκίας. Η Βρετανία είναι μια χώρα με ηθικές αξίες και εμείς θα αναλάβουμε τις ηθικές μας ευθύνες».

Αυτό δήλωσε χθες ο Βρετανός πρωθυπουργός μετά την τεράστια δημοσιότητα που πήρε η εικόνα του Αϊλάν Κούντι. Του τριχρονου αγοριού που το άψυχο κορμάκι του ξέβρασε η θάλασσα του Αιγαίου.

Η μεταναστευτική κρίση χθες ήταν πρωτοσέλιδο σ' όλες τις βρετανικές εφημερίδες. Η φωτογραφία του νεκρού Αϊλάν κυκλοφορούσε σε όλα τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Έγινε το πιο «δημοφιλές» θέμα των Βρετανών σκιτσογράφων. Το BBC ξεκίνησε το δελτίο του με ζωντανή σύνδεση από τη Βουδαπέστη, όπου οι πρόσφυγες εξακολουθούν να «στοιβάζονται» στον σιδηροδρομικό σταθμό της πόλης.

Αλλά μέσα ενημέρωσης έχουν οργανώσει συλλογή υπογραφών (petition) με σκοπό να πιέσουν τη βρετανική κυβέρνηση να αλλάξει την πολιτική της αναφορικά με τον αριθμό των μεταναστών που δέχεται η χώρα.

Μέσα σε λίγες ώρες μόνο στη σελίδα του Independent 120.000 άνθρωποι είχαν υπογράψει. Γνωστοί πολιτικοί φωτογραφήθηκαν κρατώντας στο χέρι τους μια σελίδα A4 που έγραφε «οι πρόσφυγες είναι ευπρόσδεκτοι».

Ακόμη και μετριοπαθείς συντηρητικοί, των «πίσω εδράνων», εκφράζουν πια ανοικτά τη συμπαράστασή τους.

Παράλληλα το επόμενο Σάββατο στις 12 του μηνός, δύο μέρες πριν από την ευρωπαϊκή σύνοδο για το μεταναστευτικό, στο κέντρο του Λονδίνου θα πραγματοποιηθεί διαδήλωση συμπαράστασης στους πρόσφυγες.

Αυτό ανακοινώθηκε χθες και ήδη μέσω Facebook έχουν δηλώσει συμμετοχή πάνω από 50.000 πολίτες. Το θέμα έχει ως εξής: Από το 2011, όταν ξεκίνησε ο εμφύλιος στη Συρία, η Βρετανία έχει παραχωρήσει πολιτικό άσυλο σε μόλις 5.000 πρόσφυγες, ενώ η Γερμανία σε σχεδόν 40.000.

Ακόμη και αυτός ο αριθμός από πολλούς αναλυτές θεωρείται πολύ μικρός σε σχέση με τη διάσταση της εν λόγω ανθρωπιστικής κρίσης. Γι' αυτό και η έντονη κριτική που δέχεται η κυβέρνηση Κάμερον.

Χθες αργά τη νύχτα η Ντάουνινγκ Στριτ άφηνε να διαρρεύσει ότι η βρετανική κυβέρνηση εξετάζει πια σοβαρά το ενδεχόμενο να δεχτεί περισσότερους πρόσφυγες στη χώρα.

Τελικά η απάντηση στο αρχικό ερώτημα είναι πως «ναι», μια φωτογραφία μπορεί να αλλάξει την πολιτική μιας κυβέρνησης και μάλιστα αυστηρά συντηρητικής. Ίσως να μπορεί να αλλάξει ακόμη και την άποψη ενός λαού, εξίσου βαθιά συντηρητικού. Οι επόμενες μέρες θα δείξουν.

Μιχάλαρος, Σ. (2015, Σεπτέμβριος 4). Αποκαλύψεις που συγκλονίζουν από την τραγωδία στην Αλικαρνασσό: Η μητέρα των παιδιών δεν ήξερε κολύμπι. *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/world/article/505942/apokalupseis-pou-suglonizoun-apo-ti-theia-ton-paidion-pou-vrethikan-nekra-stin-alikarnasso/>

Με δάκρυα στα μάτια. Αποκαλύψεις που συγκλονίζουν από την τραγωδία στην Αλικαρνασσό: Η μητέρα των παιδιών δεν γνώριζε κολύμπι

Η θεία των παιδιών, Τίμα Κουρντί παραχώρησε συνέντευξη Τύπου στον Καναδά – Εκείνη έδωσε τα χρήματα για το ταξίδι μέσω θαλάσσης στην Κω – Είχε διασφαλίσει τη φιλοξενία τους στον Καναδά – Η οικογένεια αποφάσισε να φύγει παρανόμως από την Τουρκία, μόνο όταν απορρίφθηκε η βίζα εξόδου από τη χώρα

Λεπτομέρειες που προκαλούν σοκ και παράλληλα αναδεικνύουν το πλέον απάνθρωπο πρόσωπο της ανθρωπιστικής κρίσης που έχει ξεσπάσει εξαιτίας της εμπόλεμης κατάστασης στη Μέση Ανατολή, αποκάλυψε σε συνέντευξη Τύπου που παραχώρησε στον Καναδά η θεία των δύο παιδιών που βρέθηκαν νεκρά στην παραλία της Αλικαρνασσού, συγκλονίζοντας την παγκόσμια κοινότητα.

Η Τίμα Κουρντί, αδερφή του πατέρα της οικογένειας Αμπντουλάχ, ο οποίος ήταν ο μοναδικός που επιβίωσε από την τραγωδία ανοικτά της Κω, επιβεβαίωσε πως για όλα ευθύνονται οι τουρκικές αρχές, οι οποίες δεν εξέδωσαν βίζα εξόδου από τη χώρα στην τετραμελή οικογένεια, με αποτέλεσμα να αποφασίσει τη διέλευση μέσω θαλάσσης προς την Ελλάδα, συνέπεια της οποίας ήταν η τραγωδία που έκανε τον γύρο του κόσμου.

Οι αποκαλύψεις της Τίμα Κουρντί είναι πραγματικά συγκλονιστικές. Η μόνιμη κάτοικος του Βανκούβερ στον Καναδά, με δάκρυα στα μάτια, αποκάλυψε ότι η νύφη της, Ρεχάν Κουρντί, ήταν τρομοκρατημένη στο ενδεχόμενο να διασχίσει το Αιγαίο για την Κω, διότι δεν γνώριζε κολύμπι, όπως βέβαια και τα δύο αγγελούδια τους, Αϊλάν και Γκαλίπ. Όπως δήλωσε στη συνέντευξη Τύπου, κατέληξαν στην απόφαση να μεταβούν στην Ελλάδα μέσω θαλάσσης μόνο όταν απορρίφθηκε οριστικά από τις τουρκικές αρχές το αίτημά τους να αποχωρήσουν από τη χώρα. Μάλιστα, σε μία στιγμή που ράγισαν καρδιές, η θεία των δύο μικρών παιδιών, αποκάλυψε ότι εκείνη ήταν που έδωσε στον αδερφό της τα χρήματα που χρειαζόνταν για τη μεταφορά τους από τον διακινητή!

«Μίλησα με τη γυναίκα του αδερφού πριν μία εβδομάδα και μου είπε πόσο τρομοκρατημένη ήταν από το ταξίδι που θα έκανε, καθώς φοβόταν τη θάλασσα. Δεν ξέρω να κολυμπάω. Αν συμβεί κάτι... δεν θέλω να πάω, μου είπε. Όμως υπέθεσα ότι ήθελαν να είναι όλοι μαζί. Αυτά τα δύο παιδιά, δεν γνώρισαν ποτέ μία καλή ζωή...», δήλωσε η κομμώτρια στο επάγγελμα Τίμα Κουρντί, η οποία διαμένει στον Καναδά τα τελευταία 20 χρόνια.

Όπως τόνισε, παρακαλά τον αδερφό της να μην επιστρέψει στον πόλεμο για να θάψει εκεί τη γυναίκα τα δύο παιδιά του και να ταξιδέψει δίπλα της στον Καναδά. Η Τίμα Κουρντί είχε κινήσει τις διαδικασίες πρόσκλησης της οικογένειας στη χώρα της βόρειας Αμερικής και είχε εξασφαλίσει τη φιλοξενία τους. Η μοίρα όμως καθορίστηκε από τη «μηχανή» που αποφέρει αμύθητα ποσά στους σύγχρονους σωματέμπορους, οι οποίοι, όπως αποδεικνύεται, δρουν ανενόχλητοι στην Τουρκία, αυξάνοντας την «πελατεία» τους λόγω της στάσης που τηρούν οι τουρκικές αρχές, οι οποίες δεν επιτρέπουν στους πρόσφυγες να αποχωρήσουν από τη χώρα με νόμιμα μέσα, με αποτέλεσμα να ωθούνται στα «δίχτυα» των «διακινητών».

Κωνσταντάρας, Ν. (2015, Σεπτέμβριος 4). Αϊλάν, από τη ζωή στο σύμβολο. *Η Καθημερινή*, <http://www.kathimerini.gr/829587/opinion/epikairothta/politikh/ailan-apo-th-zwh-sto-symvolo>

Αϊλάν, από τη ζωή στο σύμβολο

Πριν μάθουμε το όνομά του και ότι μαζί του πνίγηκαν ο πεντάχρονος αδελφός του Γκαλίπ και η Ζαχίμ, η 27χρονη μητέρα τους, ο μικρός Αϊλάν Κούρντι πρόλαβε να γίνει σύμβολο της τραγικής εξόδου των Σύρων και της επικίνδυνης αναζήτησης ασφάλειας στην Ευρώπη. Η φωτογραφία του τρίχρονου αγοριού απέκτησε αμέσως το βάρος εικόνων που χαράζονται στη μνήμη, που εκπροσωπούν κάτι μεγαλύτερο απ' όσα δείχνουν, που αλλάζουν καρδιές και πολιτικές. Τα σύμβολα δίνουν πρόσωπο και μορφή στην τραγωδία. Ο θάνατος τα γεννά και όσο πιο οικεία μας φαίνονται, και όσο πιο παράταιρος ο συσχετισμός τους με τη φρίκη, τόσο πιο ισχυρά γίνονται. Ο μικρός Αϊλάν Κούρντι έγινε το παιδί όλων μας, το παιδί που κοιμάται μπρούμυτα στον καναπέ ή στο χαλί του σαλονιού, αποκαμωμένο από το παιχνίδι, φορώντας ακόμη τα ρούχα και τα παπούτσια του. Μόνο που το πρόσωπο του Αϊλάν είναι χωμένο στην υγρή άμμο, τα κύματα σκουντάνε το άψυχο κορμί. «Τη στιγμή που τον είδα... πέτρωσα από τον φόβο μου» είπε η φωτογράφος Νιλουφέρ Ντεμίρ. «Το μόνο που μπορούσα να κάνω ήταν να αφήσω την κραυγή του να ακουστεί». Με την πράξη αυτή, νωρίς το πρωί της Τετάρτης, η φωτορεπόρτερ του τουρκικού πρακτορείου Dogan, μετέδωσε στον κόσμο τη φρίκη που η ίδια ένιωσε, κατέγραψε το σημείο όπου γεγονότα που μας φαίνονται μακρινά και «ξένα» γίνονται υπόθεσή μας και απαιτούν λύσεις. Ο Αϊλάν έγινε το δικό μας παιδί, για το οποίο πάντα ανησυχούμε. Έγινε το πρόσωπο ενός λαού που σκορπά από τη φλεγόμενη χώρα του, μετατράπηκε σε σύμβολο της βαρβαρότητας του πολέμου στη Συρία αλλά και της αδιαφορίας των Ευρωπαίων. Στην απώλεια μιας ζωής μπορούμε να κατανοήσουμε τι συμβαίνει σήμερα γύρω μας, το δράμα των προσφύγων και μεταναστών, των ηττημένων σε όλο τον κόσμο, σε όλη την Ιστορία. Στην «Εκάβη», ο Ευριπίδης παρουσιάζει τον Πολύδωρο, τον μικρότερο γιο του Πριάμου, πνιγμένο από τον υποτιθέμενο προστάτη του όταν η Τροία έπεσε. Ο θάνατος του παιδιού πάντα φέρει τη δύναμη του βίαιου, του αφύσικου, του αμείλικτου, του απάνθρωπου – επειδή θέλουμε να πιστεύουμε ότι υπάρχει «ανθρωπιά», ότι κάποια δικαιοσύνη επηρεάζει τη ροή των πραγμάτων. Ο «άδικος» θάνατος μικρών και μεγάλων, μαχητών και πολιτών, όμως, είναι η μοίρα των ανθρώπων. Μαζί με τον Αϊλάν χάθηκαν άλλοι 11 από την ίδια βάρκα. Τουλάχιστον 2.500 άνθρωποι πνίγηκαν στη

Μεσόγειο φέτος στην προσπάθεια να περάσουν προς την Ευρώπη. Από την Τετάρτη το πρωί (όταν βρέθηκε ο Αϊλάν) έως την Πέμπτη το πρωί, το ελληνικό Λιμενικό περισυνέλεξε 751 ανθρώπους σε 19 σημεία μεταξύ Τουρκίας και νησιών μας. Φέτος, πάνω από 230.000 είχαν ήδη περάσει στην Ελλάδα, από 17.500 όλο το 2014. Και να μη συμφωνούμε με τη δημοσίευση της φωτογραφίας, με την «αντικειμενοποίηση» και «εμπορευματοποίηση» του Αϊλάν, το ξεβρασμένο από τη θάλασσα κορμάκι του γίνεται το μέτρο με το οποίο βλέπουμε το μέγεθος της αγωνίας ενός ολόκληρου λαού. Μετράμε και την εγκληματική αμηχανία μιας ανθρωπότητας που αντί να δημιουργεί «γέφυρα» για την ασφαλή έξοδο των Σύρων, περιμένει να δει τι θα κάνει με τους επιζήσαντες.

Κουναλάκη, Ξ. (2015, Σεπτέμβριος 4). Ο τουρισμός στον πόνο των άλλων. *Η Καθημερινή*, <http://www.kathimerini.gr/829555/article/epikairothta/ellada/apoyh-o-toyrismos-ston-pono-twn-allwn>

Αποψη: Ο τουρισμός στον πόνο των άλλων

Έχει περάσει μόλις ένα 24ωρο από τη στιγμή που είδα τη φωτογραφία του νεκρού παιδιού στην Αλικαρνασσό. Η πρώτη αντίδραση ήταν το σοκ και ο αποτροπιασμός για τη δημοσίευσή της. Η ενόχληση για την τουριστική περιήγηση στην εικονογραφία της οδύνης. Η κανιβαλική περιέργεια: πώς είναι το μουτράκι του έτσι χωμένο στην άμμο; Πόσο χρονών ήταν; Πνίγηκαν και οι γονείς ή έζησαν από κοντά αυτό το δράμα; Και μετά το σύντομο αυτό πέρασμα από τον πόνο των άλλων, έρχεται η ταχεία ανακουφιστική επιστροφή στην καθ' ημάς ασφάλεια: «Ευτυχώς αυτά συμβαίνουν στην άλλη όχθη του Αιγαίου». Στο όνομα της διαμεσολάβησης είδησης, της υποχρέωσης του δημοσιογράφου να καταγράφει την αλήθεια, πολλές ευρωπαϊκές εφημερίδες, όχι μόνο ταμπλόιντ, επέλεξαν να φιλοξενήσουν την εικόνα για να ευαισθητοποιήσουν υποτίθεται την κοινή γνώμη. Η Bild στην τελευταία της σελίδα, ο Guardian στην κορυφή της ιστοσελίδας του. Μια ελληνική εφημερίδα δημοσίευσε τη φωτογραφία και δίπλα είχε τον ξενοφοβικό τίτλο «Ασφυξία από λαθραίους». Μέσα από την πολλαπλή αναπαραγωγή της, εξάλλου, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η εικόνα υπέστη photoshop, το νεκρό αγοράκι τοποθετήθηκε στο κρεβατάκι του με τη λεζάντα «Αυτό θα έπρεπε να είναι το τέλος της ιστορίας», έγινε γελοιογραφία, με την Ε.Ε. να κείται στην ίδια στάση με το παιδάκι στην άμμο της τουρκικής παραλίας, κρίστηκε «η φωτογραφία της χρονιάς».

Και μέσα από ένα ακατάσχετο κύμα συναισθηματισμού, η εικόνα έγινε οικεία, μελό, σχεδόν κιτς, κάποιοι χρήστες των social media άρχισαν να διαμαρτύρονται: «Ελεος πια, σταματήστε να την ποστάρτετε». Μέσα σε ένα 24ωρο η φωτογραφία δεν προκαλεί πλέον σοκ, έχει αμβλυνθεί η υποτιθέμενη κινητήρια δύναμή της να αφυπνίζει συνειδήσεις.

Το επιχείρημα ότι η φωτογραφία θα μπορούσε να γίνει σύμβολο για την αποτυχία της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής, ανάλογο με αυτήν του «κοριτσιού της ναπάλμ» στη διάρκεια του πολέμου στο Βιετνάμ, νομίζω πως δεν ευσταθεί στη σημερινή εποχή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Ήταν άλλη η ισχύς της φωτογραφίας εκείνη την εποχή. Αντίθετα, ο ευτελισμός κάθε εικόνας τέτοιου είδους που περιφέρεται σε ένα timeline φορτωμένο με τραγούδια και σαχλοσέλφινς είναι νομοτελειακός. Δυσκολεύομαι να θυμηθώ κάποια εμβληματική φωτογραφία στην εποχή του Facebook και του Twitter: το μέσο καθεαυτό ακυρώνει το μήνυμα.

Ανώνυμος (2015α, Σεπτέμβριος 4). Όταν ο μικρός Αϊλάν Κουρντί ονειρευόταν ένα καλύτερο αύριο. *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/world/article/506120/aylan/>

Μπορεί μία φωτογραφία να αλλάξει τον κόσμο;

Όταν ο μικρός Αϊλάν Κουρντί ονειρευόταν ένα καλύτερο αύριο

Η τελευταία φωτογραφία του τρίχρονου Αϊλάν τον δείχνει να έχει αποκοιμηθεί κάπου στα παράλια της Τουρκίας, λίγο πριν την τραγωδία που συγκλόνισε τον κόσμο

Την Παρασκευή γράφτηκε η τελευταία πράξη του δράματος της οικογένειας Κουρντί στη συριακή πόλη Κομπάνι, όπου πραγματοποιήθηκε η ταφή του τρίχρονου Αϊλάν Κουρντί, του πεντάχρονου αδερφού του και της μητέρας τους, μετά από τον τραγικό χαμό τους που συγκλόνισε την υφήλιο.

Τα δύο παιδιά πνίγηκαν μαζί με τη μητέρα τους και εννέα άλλους πρόσφυγες, στην προσπάθειά τους να φτάσουν στην Κω από τα τουρκικά παράλια. Στην κηδεία, ο καταρρακωμένος πατέρας, Αμπντουλάχ Κούρντι, απηύθυνε έκκληση στα αραβικά κράτη να «δουν τι συνέβη στα παιδιά του» και να βοηθήσουν τους Σύρους πρόσφυγες.

Η φωτογραφία του μικρού Αϊλάν Κουρντί, του τρίχρονου αγοριού που βρήκε τραγικό θάνατο μαζί με τον πεντάχρονο αδερφό του και τη μητέρα του προσπαθώντας να ξεφύγει από τον εφιάλτη του πολέμου στη Συρία, βρισκόταν εχθές στα πρωτοσέλιδα εκατοντάδων εφημερίδων, ενώ συνεχίζει και σήμερα να αναπαράγεται με αμείωτο ρυθμό από χιλιάδες ηλεκτρονικά Μέσα Ενημέρωσης.

Η σοκαριστική εικόνα του μικροσκοπικού άψυχου κορμιού, ξεβρασμένου σε μία τουρκική ακτή συνοψίζει, σε ένα μόνο καρέ, την τραγωδία των ανθρώπων που είναι πρόθυμοι να ρισκάρουν τα πάντα για να αποδράσουν από τη βία του πολέμου. Πρόκειται για μία εικόνα- «γροθιά στο στομάχι» που ανάγκασε ακόμα και εφημερίδες που προπαγανδίζουν κατά κόρον εναντίον των προσφύγων να αναθεωρήσουν – έστω και για λίγο – την την πολιτική τους και αναγνωρίσουν ότι η Ευρώπη δεν μπορεί πλέον να κωφεύει στη σπαραχτική φωνή των ανθρώπων που χάνονται στις ακτές της.

Στον απόηχο της τραγωδίας της οικογένειας Κουρντί, που ξεκληρίστηκε στ' ανοιχτά των ακτών της Τουρκίας προσπαθώντας να φτάσει στην Κω, ηγέτες χωρών που μέχρι πρότινος δήλωναν αρνητικοί στο να δεχτούν επιπλέον πρόσφυγες δήλωσαν σήμερα ότι θα αναθεωρήσουν τις πολιτικές τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο Ντέιβιντ Κάμερον, που είπε ότι η Βρετανία πρόκειται να ανοίξει τις πόρτες της σε «χιλιάδες πρόσφυγες», επισημαίνοντας ότι αυτό αποτελεί «ηθική υποχρέωση» της χώρας.

Στον αντίποδα, ο Ούγγρος πρωθυπουργός Βίκτορ Ορμπάν περιορίστηκε στο να κατηγορήσει άλλες χώρες για την μεταναστευτική κρίση που πλήττει την Ευρώπη, έχοντας μάλιστα το θράσος να μιλήσει για «ευθύνες της Ελλάδας», στρέφοντας τα πυρά του κατά της χώρας μας που αντιμετωπίζει την μεγαλύτερη εισροή προσφύγων ως κύριο σημείο εισόδου τους στην Ευρώπη.

Μπορεί μία φωτογραφία να αλλάξει τον κόσμο; Την απάντηση σε αυτό το ερώτημα μόνο ο χρόνος μπορεί να την δώσει. Ίσως η εικόνα του μικρού Αϊλάν στην ακτή να ξεχαστεί μετά από μερικές εβδομάδες ή μετά από μερικούς μήνες. Ίσως - και αυτό είναι δυστυχώς το πιο πιθανό – την ακολουθήσουν άλλες, εξίσου φρικιαστικές. Υπάρχει όμως και μία άλλη φωτογραφία του Αϊλάν, η τελευταία φωτογραφία του μικρού αγοριού που τραβήχτηκε το βράδυ πριν από το ολέθριο ταξίδι που του στοίχισε τη ζωή.

Έξι ώρες προτού το άψυχο κορμάκι του ξεβραστεί στην ακτή, το μικρό αγόρι είχε αποκοιμηθεί στην παραλία της Τουρκίας και ίσως ονειρευόταν ένα καλύτερο μέλλον. Το όνειρο αυτό δεν θα γίνει ποτέ πραγματικότητα για τον ίδιο, μπορεί όμως να γίνει πραγματικότητα για χιλιάδες συνανθρώπους του. Αρκεί η Ευρώπη, ο κόσμος όλος να αναλάβουν επιτέλους τις ευθύνες τους.

Ανώνυμος (2015β, Σεπτέμβριος 4). Πιέσεις στον Κάμερον για την προσφυγική κρίση. *Η Καθημερινή*, <http://www.kathimerini.gr/829540/article/epikairothta/kosmos/pieseis-ston-kameron-gia-thn-prosfygikh-krish>

Πιέσεις στον Κάμερον για την προσφυγική κρίση

ΛΟΝΔΙΝΟ. Ομοβροντία εκκλήσεων για αλλαγή στάσης στο προσφυγικό δέχθηκαν ο Βρετανός πρωθυπουργός Ντέιβιντ Κάμερον και άλλοι ηγέτες, καθώς η τραγική φωτογραφία του τρίχρονου Αϊλάν από τη Συρία, νεκρού στην παραλία της Αλικαρνασσού, λειτούργησε ως ηλεκτροσόκ για την κοινή γνώμη. Όσο περισσότερες λεπτομέρειες γίνονται γνωστές για την ιστορία της οικογένειας, την αίτηση ασύλου που σκόπευαν να υποβάλουν στον Καναδά, την προηγούμενη προσπάθειά τους να διασχίσουν το Αιγαίο που παρεμποδίστηκε εν πλω από τις Αρχές, την πατρίδα τους στο μαρτυρικό Κομπάνι, τη μητέρα και τον αδελφό του Αϊλάν, που επίσης πνίγηκαν προχθές προσπαθώντας να φθάσουν στην Κω, ο αποτροπιασμός μεγαλώνει. Στη Βρετανία, πάνω από 200.000 άνθρωποι είχαν υπογράψει χθες κείμενο που ζητούσε από την κυβέρνηση να υποστηρίξει τους πρόσφυγες – αριθμός που υπερβαίνει κατά πολύ αυτόν που απαιτείται για τη συζήτηση του θέματος από τη βρετανική Βουλή. «Κύριε Κάμερον, το καλοκαίρι τελείωσε. Τώρα πρέπει να ασχοληθείτε με τη μεγαλύτερη κρίση που αντιμετωπίζει η Ευρώπη από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο» ήταν ο χθεσινός πρωτοσέλιδος τίτλος της εφημερίδας Sun, πάνω από τη φωτογραφία του Τούρκου ένστολου που κρατά το πνιγμένο τρίχρονο αγοράκι. Η φωτογραφία βρέθηκε στην πρώτη σελίδα των περισσότερων βρετανικών εφημερίδων, ενώ η αλλαγή στάσης της Sun ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακή, δεδομένου ότι η εφημερίδα αυτή ειδικεύεται στη χορήγηση καθημερινών δόσεων ρατσιστικού δηλητηρίου, με πρόσφατο αποκορύφωμα αρθρογράφο που τον Απρίλιο είχε αναφερθεί στους πρόσφυγες και μετανάστες ως «κατσαρίδες».

Δύο Βρετανοί βουλευτές προσφέρθηκαν χθες να πάρουν πρόσφυγες στα σπίτια τους, ενώ η απροθυμία της βρετανικής κυβέρνησης να στείλει εκπρόσωπο στο μεσημεριανό δελτίο του BBC ερμηνεύθηκε ως μία ακόμη ένδειξη ότι η κυβέρνηση Κάμερον επανεξετάζει τη στάση της. Η βρετανική κυβέρνηση έως τώρα λειτουργούσε υποθέτοντας ότι όσο σκληρότερη στάση δείξει απέναντι σε πρόσφυγες και μετανάστες (χωρίς καν να διαχωρίζει τις δύο έννοιες) τόσο περισσότερους πόντους θα κέρδιζε στο εσωτερικό πολιτικό παιχνίδι.

Η πληροφορία ότι η οικογένεια σκόπευε να ζητήσει άσυλο στον Καναδά, όπου ζει η

θεία των παιδιών, έφερε τους πνιγμούς στην καρδιά της συζήτησης της καναδικής προεκλογικής εκστρατείας, καθώς το αντιπολιτευόμενο Νέο Δημοκρατικό Κόμμα κατηγορεί τη συντηρητική κυβέρνηση του Στίβεν Χάρπερ για σκληρότητα απέναντι στους πρόσφυγες. Βουρκωμένος, ο επικεφαλής του καναδικού Νέου Δημοκρατικού Κόμματος Τόμας Μάλκερ είπε ότι ένας από τους βουλευτές του κόμματος είχε προσπαθήσει να βοηθήσει την οικογένεια του αγοριού. «Είναι ανυπόφορο να μην κάνουμε τίποτα. Ο Καναδάς έχει υποχρέωση να δράσει», είπε, ενώ ο επικεφαλής των Φιλελευθέρων ζήτησε να υποδεχθεί άμεσα ο Καναδάς 25.000 πρόσφυγες. Ο υπουργός Εσωτερικών της συντηρητικής κυβέρνησης υποχρεώθηκε να διακόψει την προεκλογική του περιοδεία, ενόψει των βουλευτικών εκλογών της 19ης Οκτωβρίου, και να επιστρέψει στην Οτάβα για να διαχειριστεί το ζήτημα. «Είχαμε ήδη πληρώσει τους οργανωτές (διακινητές) δύο φορές για να περάσουμε στην Κω», είπε συντετριμμένος ο Αμπντουλάχ Κουρντί, πατέρας του τρίχρονου Αϊλάν και του πεντάχρονου Γκαλίπ, στο πρακτορείο ειδήσεων Ντογκάν. «Στην πρώτη μας προσπάθεια, μας έπιασε η ακτοφυλακή στη θάλασσα και μετά μας άφησε. Στη δεύτερη, οι “οργανωτές” δεν κράτησαν τον λόγο τους και δεν έφεραν τη βάρκα», προσέθεσε, υποστηρίζοντας ότι τη μοιραία διάσχιση της Τρίτης την επιχείρησαν μόνοι τους. Συνολικά, 12 άτομα έχασαν τη ζωή τους σε δύο βυθίσεις τη νύχτα της Δευτέρας προς Τρίτη.

Η περιγραφή της προηγούμενης αποτυχημένης διάσχισης μάλλον αναφέρεται στη σύλληψη των προσφύγων από την τουρκική Ακτοφυλακή και όχι σε ενέργεια των ελληνικών Αρχών.

«Χρειαζόμαστε περισσότερες νόμιμες και ασφαλείς διόδους στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τους πρόσφυγες, ώστε να μην έχουμε τέτοιες τραγικές απώλειες, ούτε την εκμετάλλευση των προσφύγων από τους διακινητές», σημείωσε ο Γιώργος Κοσμόπουλος, διευθυντής του ελληνικού γραφείου της Διεθνούς Αμνηστίας. Αυτό ακριβώς συζητείται τώρα σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Μαγκλίνης, Η. (2015, Σεπτέμβριος 5). Παρατηρώντας τον πόνο των άλλων. *Η Καθημερινή*,

<http://www.kathimerini.gr/829712/opinion/epikairothta/politikh/parathrwntas-ton-pono-twn-allwn>

Παρατηρώντας τον πόνο των άλλων

Ο τίτλος του σημερινού σημειώματος είναι η ελληνική μετάφραση του Regarding The Pain Of Others, τίτλος δοκιμίου της Αμερικανίδας Σούζαν Σόνταγκ (1933-2004), που είχε κυκλοφορήσει σε μετάφραση του Σεραφείμ Βελέντζα, από τις πολύ καλές εκδόσεις Scripta, το 2003. Τότε, η ανάγνωσή του συσχετιζόταν κυρίως με τις εικόνες της 11ης Σεπτεμβρίου και με εκείνες του πολέμου στο Ιράκ. Σήμερα, (ξανα)διαβάζουμε το ίδιο βιβλίο στοιχειωμένοι από τη φωτογραφία του νεκρού Σύρου Αϊλάν Κούνρντι στην αμμουδιά της Αλικαρνασσού. Το βιβλίο βέβαια υπερβαίνει την όποια επικαιρότητα αφού, ανατρέχοντας σε γκραβούρες και φωτογραφίες φρικωδίων, από τους ναπολεόντειους πολέμους και τον αμερικανικό εμφύλιο έως τα χαρακώματα του 1914-18, το Ολοκαύτωμα, το Βιετνάμ κ.ά., η Σόνταγκ θέτει το διαχρονικό ερώτημα: αφυπνίζουν οι εικόνες ωμότητας, ευαισθητοποιούν οι αναπαραστάσεις του πόνου των άλλων ή απλώς μας μουδιάζουν και, στην πορεία, συνηθίζονται και, αναπόφευκτα, ξεχνιούνται; Κατ' επέκταση: σήμερα, μετά τον ολοκληρωτικό βομβαρδισμό εικόνων, αρχικά από το σινεμά και την τηλεόραση, και τώρα πια απ' το Διαδίκτυο, μας αφορά ο πόνος του άλλου ή απλώς τον προσπερνάμε; Κι αν υποθέσουμε ότι μας κλονίζουν βαθιά τέτοιες εικόνες, όπως του πνιγμένου παιδιού στα τουρκικά παράλια, έχουν κάποια χρηστικότητα, κάποιο όφελος; Μπορεί, δηλαδή, μια τέτοια εικόνα να μεταβάλει δραματικά τη δυτική αδράνεια απέναντι στην τραγωδία των προσφύγων του εικοστού πρώτου αιώνα; Αν όχι, τότε ποιος ο λόγος της αένης δημοσιοποίησής της, στο μέτρο που να γίνεται θέαμα; Από την άλλη, αυτή είναι η πραγματικότητα - έχουμε το δικαίωμα να αγνοούμε ή να λογοκρίνουμε την πραγματικότητα; Θα είμαι απολύτως ειλικρινής: διχάζομαι, αμφιταλαντεύομαι κάθε φορά που προκύπτει αυτό το ζήτημα. Θυμάμαι μόνον την οργή της (γαλλομαθούς) Σόνταγκ προς τους Γάλλους μεταμοντέρνους που ισχυρίζονταν ότι οι απευθείας μεταδόσεις του πολέμου στον Κόλπο από το CNN το 1991, ακύρωναν το πραγματικό του πολέμου, ο οποίος έμοιαζε πλέον με βιντεογκέιμ. Αμπελοφιλοσοφίες αφ' υψηλού, αφού για ένα παιδάκι στη Βαγδάτη οι βόμβες ήταν ο ορισμός του πραγματικού - όπως τώρα για τον μικρό Αϊλάν και τη χαμένη του οικογένεια ο διωγμός και ο πνιγμός είναι κάτι αφόρητα, ανεπίστρεπτα πραγματικό. Το μόνο μη πραγματικό είναι οι ανερμάτιστες θεωρητικολογίες.

Ανώνυμος (2015, Σεπτέμβριος 6). Ο τραγικός πατέρας του Αϊλάν επιστρέφει στο σπίτι τους στο Κομπάνι. *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/world/article/506479/o-tragikos-pateras-tou-ailan-epistrefei-sto-vomvardismeno-spiti-tous-sto-kobani/>

Συγκλονιστικές φωτογραφίες:

Ο τραγικός πατέρας του Αϊλάν επιστρέφει στο βομβαρδισμένο σπίτι στο Κομπάνι
Παιχνίδια και παιδικά ρούχα ανάμεσα στους μισογκρεμισμένους τοίχους του σπιτιού που έζησε τα λίγα χρόνια της ζωής του ο μικρός Αϊλάν με την οικογένειά του

Τις συγκλονιστικές εικόνες του πατέρα του Αϊλάν, την ώρα που επιστρέφει στο βομβαρδισμένο σπίτι της οικογένειας στο Κομπάνι, κατέγραψε ο φωτογραφικός φακός των διεθνών ειδησεογραφικών πρακτορείων.

Παιχνίδια και παιδικά ρούχα πεταμένα ανάμεσα στους μισογκρεμισμένους τοίχους του σπιτιού, που βομβαρδίστηκε ανελέητα από τους τζιχαντιστές του Ισλαμικού Κράτους, τους μήνες που το Κομπάνι βρισκόταν υπό πολιορκία.

Οι βομβαρδισμοί αυτοί, αλλά και οι αποκεφαλισμοί περίπου 30 συγγενών του, ανάγκασαν τον τραγικό πατέρα να πάρει τα δυο μικρά παιδιά του και τη γυναίκα του και να φύγουν για τη Δύση, στην αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής.

Στο σπίτι που έζησε τα λίγα χρόνια της ζωής του ο μικρός Αϊλάν με την οικογένειά του, ο πατέρας βρίσκει τα παπουτσάκια των παιδιών του μέσα στη σκόνη... Παιχνίδια και αντικείμενα που αποτελούσαν την καθημερινότητά τους, τώρα πια συμβολίζουν μονάχα το θάνατο...

Ο Αμπντουλάχ Κουρντί γύρισε στην πατρίδα του για να κηδέψει την οικογένειά του και επισκέφθηκε το παλιό του σπίτι, για να μην αφήσει τις μνήμες του να ξεθωριάσουν.

Χατζηστεφάνου, Α. (2015, Σεπτέμβριος 6). Δικαίωμα στη φρίκη». *Εφημερίδα των Συντακτών*, <http://www.efsyn.gr/arthro/dikaioma-sti-friki>

Δικαίωμα στη φρίκη

Πότε δικαιούμαστε να εκθέτουμε την εικόνα ενός νεκρού; Υπάρχουν όρια στην απεικόνιση της φρίκης και, αν ναι, ποιος θα αποφασίσει ποια είναι αυτά;

“Δουλειά του δημοσιογράφου είναι να γίνεται μάρτυρας της Ιστορίας”

Ρόμπερτ Φισκ

Φθινόπωρο του 2003. Σε μια εγκαταλειμμένη βάση του βρετανικού στρατού (εκεί όπου κάποτε εκπαιδούνταν μέλη των ομάδων ανορθόδοξου πολέμου για αποστολές στη

Βόρεια Ιρλανδία), ένας εκπαιδευτής μάς δείχνει σε βίντεο φρικιαστικές εικόνες με ξεκοιλιασμένα πτώματα στρατιωτών και αμάχων.

Ηταν ένα από τα πολλά σεμινάρια πολεμικών ανταποκριτών που παρακολουθήσαμε μαζί με συναδέλφους του BBC. Μέχρι που κάποια στιγμή συνειδητοποιήσαμε ότι ορισμένες από τις εικόνες, που στόχο είχαν να δοκιμάσουν τις αντοχές μας στη θέα διαμελισμένων πτωμάτων, προέρχονταν από την ταινία «Η διάσωση του στρατιώτη Ράιαν».

Θυμήθηκα το περιστατικό μερικά χρόνια αργότερα, ακούγοντας τον βετεράνο πολεμικό ανταποκριτή Ρόμπερτ Φισκ να αναρωτιέται γιατί οι κοινωνίες της Δύσης επιτρέπουν να βλέπουμε ξεκοιλιασμένα πτώματα σε σκηνοθετημένες παραγωγές του Χόλιγουντ, αλλά φροντίζουν να μη φτάνουν σε εμάς πανομοιότυπες εικόνες από τα αληθινά πεδία των μαχών.

Η απάντηση που έδινε ο ίδιος θα μπορούσε να τερματίσει οριστικά κάθε συζήτηση για το δικαίωμα (ή την υποχρέωση) των μέσων ενημέρωσης να παρουσιάζουν φρικτές εικόνες καταστροφών: **«Αν σας δείχναμε αυτά που πραγματικά βλέπουμε στις μάχες, δεν θα υπήρχε κανένας άνθρωπος που θα δεχόταν να ξαναγίνει πόλεμος – ποτέ και για καμία αιτία».**

Μία από τις συνήθεις απαντήσεις που δίνονται σε αυτό το επιχείρημα στηρίζεται στη θεωρία του compassion fatigue (κόπωση συμπόνοιας), στο γεγονός δηλαδή ότι η συνεχής προβολή εικόνων φρίκης προκαλεί ένας είδος «ανοσίας» στον θεατή, ο οποίος αρχίζει να αντιμετωπίζει τη δυστυχία του άλλου σαν φυσιολογική κατάσταση.

Προκειμένου να ξεπεράσουν αυτή την κόπωση, αναφέρει η θεωρία, τα μέσα ενημέρωσης (ή ακόμη και οι ανθρωπιστικές οργανώσεις) αυξάνουν συνεχώς τη σκληρότητα της προβαλλόμενης εικόνας καταλήγοντας σε ένα είδος **«πορνογραφίας του πόνου»**.

Τίποτα δεν θα μπορούσε να απέχει περισσότερο από την πραγματικότητα, επέμενε ο Ρόμπερτ Φισκ, υποστηρίζοντας πως **το πτώμα ενός βρέφους ή μιας μητέρας παραμένει εξίσου φρικιαστικό όσες φορές και αν το δεις**.

Το δεύτερο επιχείρημα που χρησιμοποιείται κατά κόρον το τελευταίο διάστημα είναι ότι η εικόνα ενός πτώματος, ακόμη και αν αποσκοπεί στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, προσβάλλει τη μνήμη του νεκρού.

Εδώ ο παραλογισμός μπαίνει αθόρυβα από το παράθυρο: **Οι κοινωνίες που δεν σεβάστηκαν τη ζωή αυτών των ανθρώπων και τους μετέτρεψαν σε διαμελισμένα**

πτώματα εισβάλλοντας στις χώρες τους ή απαγορεύοντάς τους να ξεφύγουν από τον θάνατο ως πρόσφυγες, μάς ζητούν να τους σεβαστούμε μόνο όταν είναι νεκροί. Πρόκειται ίσως για την πιο χυδαία μορφή μιας πολιτικά ορθής νεκροφιλίας.

Σε κάθε περίπτωση, η έκθεση της εικόνας του θύματος εξαρτάται πολύ συχνότερα από πολιτικούς και λιγότερο από ανθρωπιστικούς παράγοντες.

Οι κοινωνίες, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, δεν κρύβουν τα θύματα αλλά αποφασίζουν μέσω διαφόρων μηχανισμών ποια θύματα θα προβάλλουν.

Η εικονογραφία, λόγου χάριν, του Χριστού να αιμορραγεί με τα χέρια καρφωμένα στον σταυρό εισέρχεται χωρίς αντιστάσεις ακόμη και σε σχολικές αίθουσες.

Αντίθετα, οι φρικιαστικές εικόνες από τις μπουλντόζες που μάζευαν τα σκελετωμένα θύματα του Ολοκαυτώματος (εικόνα τόσο χρήσιμη για την ολοκληρωτική καταδίκη του φασισμού και του ναζισμού) ήταν σχετικά άγνωστες μέχρι τη δεκαετία του '60. Ευτυχώς, έγιναν ευρύτερα γνωστές τις επόμενες δεκαετίες, αν και συχνά συνδέθηκαν με αυτό που ο καθηγητής Νόρμαν Φίνκελστιν αποκαλεί **«βιομηχανία του Ολοκαυτώματος»** - την εκμετάλλευση δηλαδή των θυμάτων για πολιτικούς λόγους από το ισραηλινό λόμπι.

Ακόμη όμως και σε σύγχρονες καταστροφές και πολεμικές αναμετρήσεις, η προβολή των θυμάτων καθορίζεται πολύ συχνά από καθαρά πολιτικές και γεωπολιτικές ισορροπίες.

Ενα παιδί Ισραηλινών που τραυματίστηκε από θραύσματα αυτοσχέδιας παλαιστινιακής ρουκέτας «δικαιούται» συνήθως πολύ περισσότερο χρόνο από τα εκατοντάδες παιδιά των Παλαιστινίων που πολτοποιούνται στις επιδρομές του πανίσχυρου ισραηλινού στρατού.

Ούτε είναι φυσικά τυχαίο ότι μια από τις θρυλικότερες φωτογραφίες του πρώτου πολέμου του Περσικού Κόλπου, με το απανθρακωμένο πτώμα ενός Ιρακινού, ήταν για χρόνια «απαγορευμένη» από τους αρχισυντάκτες και τους photo editors των αμερικανικών μέσων ενημέρωσης.

Η συγκεκριμένη φωτογραφία, μαζί με εικόνες από σκυλιά της ερήμου τα οποία έτρωγαν τα διαμελισμένα πτώματα γυναικών και παιδιών που πέθαναν στους αμερικανικούς βομβαρδισμούς, διέλυε την εικόνα των «χειρουργικών επεμβάσεων» που προέβαλλε το αμερικανικό Πεντάγωνο στα διεθνή μέσα ενημέρωσης.

Προτεραιότητα λοιπόν δεν είναι να αναζητούμε τα επίπεδα της φρίκης που μπορεί να ανεχτεί μια κοινωνία, αλλά το ποιος ελέγχει τους μηχανισμούς μέσω των οποίων

διοχετεύεται η φρίκη και πώς τους χρησιμοποιεί για τους δικούς του πολιτικούς στόχους.

Ισως το γεγονός ότι οι πρώτες ηχηρές αντιδράσεις για τη δημοσίευση φωτογραφιών από πτώματα προσφύγων προήλθαν από νεοφιλελεύθερα τρολ των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, που θεωρούσαν ότι έτσι θίγεται η εικόνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα έπρεπε να μας λέει πολλά.

Ανώνυμος (2015, Σεπτέμβριος 11). Ανατροπή στην τραγωδία με το μικρό Αϊλάν Ο πατέρας ήταν ο διακινητής; *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/world/article/508197/upaitios-tou-dustuhimatos-o-pateras-tou-mikrou-ailan/>

Τι συνέβη τη μοιραία νύχτα:

Ανατροπή στην τραγωδία με το μικρό Αϊλάν: Ο πατέρας ήταν ο διακινητής;

Καταγγελία ότι ο πατέρας ήταν ο διακινητής - Ισχυρισμοί ότι ήταν μεθυσμένος - Τι αποκαλύπτει μία γυναίκα που επέβαινε στο πλοιάριο

Εμφανίστηκε με δάκρυα στα μάτια, εξηγώντας ότι τα παιδιά του γλίστρησαν από τα χέρια του. Κοιτώντας στην κάμερα είπε ότι τα δύο αγόρια του ήταν τα ομορφότερα παιδιά του κόσμου που τον ξυπνούσαν κάθε πρωί για να παίζουν. Με λυγμούς δήλωσε πως πλέον η ζωή του δεν έχει νόημα και ζήτησε να ταφεί δίπλα στον μικρό Αϊλάν, τον Γκαλίπ και τη σύζυγό του. Εξήγησε πως ο Τούρκος οδηγός τους εγκατέλειψε πέφτοντας στο νερό, προσθέτοντας ότι τότε ανέλαβε ο ίδιος το σκάφος. Μήπως, όμως, η τραγωδία με σύμβολο τον 3χρονο Αϊλάν, η εικόνα του οποίου «στοίχειωσε» ολόκληρο τον πλανήτη, δεν εκτυλίχθηκε έτσι ακριβώς όπως την περιέγραψε ο Αμπντουλάχ Κουρντί;

Σύμφωνα με μία γυναίκα, η οποία βρισκόταν στο πλοιάριο με τους υπόλοιπους 11 Σύρους τη στιγμή που αυτό ανατράπηκε, η αλήθεια απέχει κατά πολύ από την δραματική περιγραφή που έδωσε ο πατέρας του 3χρονου Αϊλάν.

Η φωτογραφία του μικρού με το κόκκινο μπλουζάκι και το μπλε παντελονάκι να έχει ξεβραστεί από τη θάλασσα στην ακτή της Αλικαρνασούς ταξίδεψε σε ολόκληρο τον κόσμο συγκλονίζοντας την κοινή γνώμη. Εκατοντάδες ήταν όσοι αφιέρωσαν μία σκέψη, λίγα λόγια, ακόμα και ένα ποίημα ή ένα τραγούδι στον Αϊλάν που είχε ξεκινήσει μαζί με την οικογένειά του το ταξίδι προς την ελπίδα.

Ποιος βρίσκεται πίσω από την τραγική κατάληξή του; Ποιος ευθύνεται για τον άδικο χαμό του; Ποιος του έκλεψε τόσο άκαρδα τη ζωή και την όρεξη για παιχνίδι; Σύμφωνα με τη γυναίκα που επέβαινε στο ίδιο σκάφος, υπαίτιος είναι ο ίδιος ο πατέρας του.

«Εκείνος ήταν ο διακινητής. Εκείνος οδηγούσε το πλοιάριο», δήλωσε σε αυστραλιανό δίκτυο η Ζαινάμπ Αμπάς, η οποία έχασε δύο από τα παιδιά της στο τραγικό ναυάγιο. Η Αμπάς με σπασμένη φωνή εξήγησε στο Channel Ten πως ο Κουρντί είχε επιταχύνει παρά την παράκλησή της να ελαττώσει ταχύτητα γιατί φοβόταν.

Την ίδια ώρα, η γυναίκα διέψευσε τις δηλώσεις του άνδρα, ο οποίος ισχυρίστηκε πως στο τιμόνι του σκάφους βρισκόταν ένας Τούρκος που τους εγκατέλειψε όταν η μηχανή σταμάτησε να λειτουργεί.

Μάλιστα, πρόσθεσε ότι τη στιγμή που όλοι οι επιβαίνοντες βρέθηκαν στο νερό ο Κουρντί την παρακάλεσε λέγοντας: «Σε παρακαλώ μη με καταγγείλεις». Οι καταγγελίες αναπαράγονται από έγκυρες διεθνείς ενημερωτικές ιστοσελίδες όπως μεταξύ άλλων ο Telegraph, η Sudney Morning Herald, το Sky news, η De Standaard. Η τραγική μητέρα δήλωσε πως συνάντησε τον πατέρα του Αϊλάν και έναν ακόμα άνδρα σε ένα καφενείο όπου τους έδωσε 10.000 δολάρια για να μεταφερθεί η ίδια και η οικογένειά της στην Τουρκία.

«Ο άλλος άνδρας μου είπε: “Πρέπει να μας δώσεις τα λεφτά και όταν θα φτάσετε με ασφάλεια στην Αλικαρνασσό, θα με καλέσεις και θα μου πεις ότι φτάσατε με ασφάλεια”», συμπλήρωσε η γυναίκα.

Επισημάνει δε, ότι ο άνδρας τη διαβεβαίωσε πως το πλοιάριο ήταν ασφαλές επικαλούμενος ότι ο καπετάνιος, δηλαδή ο Κουρντί «θα φέρει μαζί του τα δύο παιδιά και τη γυναίκα του».

Η Αμπάς κατήγγειλε ότι το πλοιάριο ήταν υπεράριθμο και πως δεν υπήρχαν αρκετά σωσίβια για όλους εξηγώντας ότι η ίδια, ο σύζυγός της και μία κόρη της κρατήθηκαν από ένα σωσίβιο στην επιφάνεια της θάλασσας, σε αντίθεση με τα δύο άλλα παιδιά της που χάθηκαν.

«Ούρλιαζα, φώναζα τα παιδιά μου αλλά δε μου απαντούσε κανείς. Ήταν η ζωή μου. Τώρα δεν έχω πια ζωή. Δε μπορώ να πιστέψω αυτό που συνέβη», είπε ζητώντας από την αυστραλιανή κυβέρνηση να της παράσχει άσυλο ώστε να ξεφύγει από το Ισλαμικό Κράτος.

Σε άλλες δηλώσεις της στον αραβόφωνο τηλεοπτικό σταθμό Eufrate η απελπισμένη

γυναίκα τόνισε πως ο διεθνής Τύπος χαρακτήρισε τον πατέρα του Αϊλάν «ήρωα» και «θύμα», αλλά η πραγματικότητα είναι εντελώς διαφορετική, υποστηρίζοντας ότι η κόρη της πλέον δεν μπορεί να μιλήσει εξαιτίας του σοκ.

Την ίδια ώρα, μία ακόμα γυναίκα μιλώντας στην ιρακινή εφημερίδα Shafaq News αποκάλυψε πως ο οδηγός του σκάφους ήταν μεθυσμένος, χωρίς ωστόσο να διευκρινίσει αν αναφερόταν στον Αμπντουλάχ Κουρντί. Όλα αυτά, ενώ το Ισλαμικό Κράτος χρησιμοποιεί την εικόνα του νεκρού Αϊλάν με προπαγανδιστικό σκοπό για να αποτρέψει τη φυγή των Σύρων, οι οποίοι προσπαθούν να ξεφύγουν από τα φρικιαστικά εγκλήματα των τζιχαντιστών.

Αγγελίνη, Μ. (2015, Νοέμβριος 5). Liberation: Κάθε μέρα δύο Αϊλάν στα νερά του Αιγαίου. *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/world/article/524420/liberation-kathe-mera-duo-ailan-sta-nera-tou-aigaiou/>

Ένα ακόμα πολύ δυνατό πρωτοσέλιδο

Liberation: Κάθε μέρα δύο Αϊλάν στα νερά του Αιγαίου

Από τις αρχές Σεπτεμβρίου που εντοπίστηκε νεκρός ο μικρός Αϊλάν στην Αλικαρνασσό μέχρι σήμερα έχουν πνιγεί 108 παιδιά, αριθμός που αντιστοιχεί σε δύο παιδιά την ημέρα, γράφει η γαλλική εφημερίδα

Το συγκλονιστικό πρωτοσέλιδο της γαλλικής εφημερίδας "Liberation" αποτυπώνει την θλιβερή πραγματικότητα του προσφυγικού δράματος που δεν έχει τέλος... Με τέσσερις λέξεις: «Κάθε μέρα δύο Αϊλάν», η αριστερή εφημερίδα της Γαλλίας σχολιάζει την προσφυγική κρίση με μία φωτογραφία που στοιχειώνει την Ευρώπη. Από την ημέρα που βρέθηκε η σορός του Αϊλάν στα παράλια της Αλικαρνασσού στις αρχές Σεπτεμβρίου, η φωτογραφία του τρίχρονου αγοριού κάνει το γύρο του κόσμου. Από τότε μέχρι σήμερα, 108 παιδιά έχουν πνιγεί στα νερά του Αιγαίου, αριθμός που αντιστοιχεί σε δύο παιδιά την ημέρα, γράφει η γαλλική εφημερίδα. Οικογένειες προσφύγων εγκαταλείπουν άρον- άρον την πατρίδα τους για μία καλύτερη ζωή με προορισμό της ευρωπαϊκή «γη της επαγγελίας» με τη θάλασσα του Αιγαίου να μετατρέπεται σε υγρό τάφο...

Η φωτογραφία του άτυχου αγοριού από τη Συρία που ξεβράστηκε στις ακτές της Αλικαρνασσού έγινε το σύμβολο του προσφυγικού δράματος αλλά και της αδιαφορίας της Δύσης. Οι ηγέτες της Ευρώπης κάθονται στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για

να επιλύσουν το προσφυγικό την ώρα που αθώες ψυχές αφήνουν την τελευταία τους πνοή στα νερά του Αιγαίου, σημειώνει η Liberation.

Λόγοι μετά την Ευρωτουρκική Συμφωνία

Ανώνυμος (2016α, Σεπτέμβριος 13). Σύλλογος γονέων Ωραιοκάστρου κατά προσφυγόπουλων. *Εφημερίδα των Συντακτών*, <http://www.efsyn.gr/arthro/sylogos-goneon-oraiokastroy-kata-prosfygopouylon>

Σύλλογος γονέων Ωραιοκάστρου κατά προσφυγόπουλων

Τον γύρο του διαδικτύου κάνει η ρατσιστική ανακοίνωση του Συλλόγου Γονέων του 5ου Δημοτικού Σχολείου Ωραιοκάστρου, με την οποία αρνούνται να φοιτήσουν στο σχολείο τους παιδιά προσφύγων και μεταναστών και απειλούν με καταλήψεις!

Είχε προηγηθεί ανάλογη αντίδραση και από γονείς του 2ου Δημοτικού στην ίδια περιοχή.

«Είναι ακατανόητη αυτή η συμπεριφορά. Είναι σε αντίθεση με τη συμπεριφορά αγάπης, αλληλεγγύης, κατανόησης από τη συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων - γονέων, μαθητών, εκπαιδευτικών- στη χώρα μας. Τέτοια φαινόμενα πράγματι δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτά», δήλωσε σχετικά (Πρακτορείο 104,9 FM) ο υπουργός Παιδείας.

Ο Νίκος Φίλης κάλεσε τους γονείς του 5ου Δημοτικού να ξανασκεφτούν την απόφασή τους καθώς «δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος, αντιθέτως είναι ομορφιά».

«Εμείς έχουμε πάρει όλα τα μέτρα· τα παιδάκια, τα προσφυγόπουλα θα πάνε το απόγευμα σε τάξεις υποδοχής, θα είναι εμβολιασμένα, θα έχουν τους δασκάλους τους. Θέλουμε να παίξουν με τα παιδιά, τα Ελληνοπούλα σιγά σιγά και αργότερα θα ενταχθούν στις σχολικές αίθουσες. Δεν καταλαβαίνω για ποιο λόγο αρνούνται οι γονείς τα παιδιά αυτά στον χώρο -όχι στις τάξεις μαζί με τα παιδιά τους- του σχολείου», είπε χαρακτηριστικά.

Κίνηση Απελάστε τον Ρατσισμό: «Το μάθημα της αλληλεγγύης θα αποτελέσει την πιο ουσιαστική παιδεία για τα παιδιά»

«Σε επικίνδυνη ρατσιστική κατεύθυνση κινούνται οι ανακοινώσεις των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων του 2ου και 5ου Δημοτικού Ωραιοκάστρου Θεσσαλονίκης», επισημαίνει με ανακοίνωσή της η Κίνηση Απελάστε τον Ρατσισμό.

Η οργάνωση υπογραμμίζει πως οι ίδιοι άνθρωποι της περιοχής του Ωραιοκάστρου, οι οποίοι στην πλειονότητά τους είναι παιδιά και εγγόνια προσφύγων και μεταναστών, δεν πρέπει να επιτρέψουν να εμφανιστούν επιτροπές που θα οδηγήσουν «σε νέους Άγιους Παντελεήμονες και νέους αδικοχαμένους Παύλους Φύσσες».

Αντιπαραβάλλοντας το επιχείρημα περί «θωράκισης των σχολείων» από τα παιδιά των προσφύγων που εμπεριέχεται στην ανακοίνωση των εν λόγω Συλλόγων, η Κίνηση προτείνει τη «θωράκισή τους με αύξηση των δαπανών για την Παιδεία, προσλήψεις εκπαιδευτικών, μικρότερα τμήματα, περισσότερα σχολεία, βελτίωση των υποδομών και δωρεάν γεύματα στους μαθητές».

Επίσης, ζητά από τους γονείς και κηδεμόνες να «θωρακίσουν» τα παιδιά τους απέναντι στον «ατομισμό και των κοινωνικό κανιβαλισμό», να δείξουν αλληλεγγύη στους κατατρεγμένους του πολέμου, να απαιτήσουν ξενώνες αντί στρατόπεδα για τους πρόσφυγες.

Η ανακοίνωση της Κίνησης καταλήγει πως μαζί με τους πρόσφυγες και τα παιδιά τους, οι κάτοικοι του Ωραιοκάστρου θα έχουν ακόμα μεγαλύτερες δυνάμεις να αλλάξουν τον κόσμο, ενώ «το μάθημα της αλληλεγγύης θα αποτελέσει την πιο ουσιαστική παιδεία για τα παιδιά τους».

Ανώνυμος (2016β, Σεπτέμβριος 13). Ωραιόκαστρο: «Εμφύλιος» για τα προσφυγόπουλα - Τι έλεγε ο δήμαρχος στους πολίτες πριν δέκα μέρες. *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/greece/article/610406/oraiokastroemfuliosgiataprosfugopoulaodimarhosleeistouspolitesnaparounthonomostaheriatous/>

Φύλης: Μη αποδεκτά φαινόμενα.

Ωραιόκαστρο: «Εμφύλιος» για τα προσφυγόπουλα - Τι έλεγε ο δήμαρχος στους πολίτες πριν δέκα μέρες

«Σάλος» για την ανακοίνωση του Συλλόγου Γονέων του 5ου Δημοτικού Σχολείου - Αποκαλυπτικό βίντεο για την στάση του δημάρχου, Αστέριου Γαβότση

Αίσθηση και ποικίλα σχόλια προκαλεί το επίσημο έγγραφο που κάνει τον γύρο του Διαδικτύου και μέσα από το οποίο ο σύλλογος γονέων σχολείου από το Ωραιόκαστρο ζητάει-απαιτεί την μη τοποθέτηση παιδιών μεταναστών/προσφύγων στο σχολείο τους. Πρόκειται για τον Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων του 5ου Δημοτικού Σχολείου Ωραιοκάστρου, που προειδοποιεί πως, αν τοποθετηθούν προσφυγόπουλα στις τάξεις του Δημοτικού κατά τα απογευματινά μαθήματα, θα προβεί σε κατάληψη του σχολικού κτιρίου.

Η απόφαση αυτή έρχεται, μετά την ανακοίνωση του υπουργείου Παιδείας ότι, από τα τέλη Σεπτεμβρίου, θα αρχίσουν να προσφέρονται μαθήματα στα προσφυγόπουλα. Οι

«τάξεις υποδοχής» θα πραγματοποιούνται 2-6 το απόγευμα και θα στεγάζονται σε ελληνικά σχολεία, που δεν λειτουργούν εκείνη την ώρα. Ένα από τα σχολεία αυτά είναι και το 5ο Δημοτικό Ωραιοκάστρου.

Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του 5ου Δημοτικού Σχολείου Ωραιοκάστρου, λοιπόν, αποφάσισε σε έκτακτη γενική συνέλευση, στις 8 Σεπτεμβρίου, με ισχυρή πλειοψηφία (136 στους 138 ψηφίσαντες) την «μη ένταξη-τοποθέτηση των προσφύγων στο χώρο του σχολείου», προειδοποιώντας πως, «σε αντίθετη περίπτωση θα προβούμε στην κατάληψη του σχολικού κτιρίου». Η πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων, Φωτεινή Κίτσιου, ανέφερε σε συνέντευξή της πως «το πρόβλημά μας είναι καθαρά υγειονομικό. Τα προσφυγόπουλα δεν πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις. Δεν έχουν εμβολιαστεί, υπάρχουν κρούσματα ελονοσίας και ηπατίτιδας», ενώ αρνήθηκε την ύπαρξη ρατσιστικών κινήτρων πίσω από την απόφαση.

Από την πλευρά του, ο δήμαρχος Ωραιοκάστρου, Αστέριος Γαβότσης, ανέφερε πως το δημοτικό συμβούλιο του Δήμου προτείνει τα χρήματα, τα οποία πρόκειται να διατεθούν για τη μεταφορά των προσφυγόπουλων, να δοθούν για τη δημιουργία δομών για την εκπαίδευση των παιδιών αυτών. «Όταν η κυβέρνηση βρίσκει εννέα εκατ. ευρώ για τη μεταφορά των μαθητών αυτών, με αυτά τα 9.000.000 να πάει να νοικιάσει έναν χώρο -που δυστυχώς στην περιοχή μας, λόγω της κρίσης, υπάρχουν πάρα πολλοί- και να κάνει εκεί τις υποδομές» ανέφερε ο κ. Γαβότσης.

Ο κ. Γαβότσης, ωστόσο, σύμφωνα με βίντεο με ημερομηνία 3 Σεπτεμβρίου (σ.σ. πριν από δέκα μέρες), εμφανίζεται, βασιζόμενος σε φήμες, που ήθελαν πίσω από εργασίες σε μεζονέτες του Μελισσοχωρίου, να «κρύβεται» φιλοξενία οικογενειών προσφύγων, να προτρέπει εμμέσως τους κατοίκους της περιοχής να προχωρήσουν σε μη σύννομες πράξεις, ακόμα και σε πιθανή αυτοδικία! Σύμφωνα με βίντεο που έφερε στη δημοσιότητα η ιστοσελίδα politesoraiokastrou.gr, ο δήμαρχος Ωραιοκάστρου, μιλώντας σε συγκέντρωση δημοτών στην πλατεία του χωριού, έκανε λόγο για φήμες περί εγκατάστασης προσφύγων σε σπίτια, υπογραμμίζοντας στους πολίτες που τον άκουγαν: «Σαν διοίκηση δεν έχουμε κανένα δικαίωμα να παρέμβουμε», αλλά «μπορείτε να παρέμβετε εσείς». Σε ερώτηση κατοίκου «πως θα μπορούσε να γίνει νόμιμα αυτό» (σ.σ. η παρέμβαση), η απάντηση του κ. Γαβότση προκαλεί αίσθηση: «Νόμιμα δεν υπάρχει!» Όταν μάλιστα ο

ίδιος ο πολίτης φώναζε «άρα μου λες να πάω να ανοίξω κεφάλια», ο κ. Γαβότσης έσπευσε να απαντήσει «μπράβο», για να συνεχίσει δευτερόλεπτα μετά: «Αυτό το είπες εσύ, δεν το είπα εγώ».

Φίλης: Μη αποδεκτά φαινόμενα

«Τέτοια φαινόμενα δεν αντιπροσωπεύουν την ελληνική κοινωνία και δεν είναι αποδεκτά» σχολίασε από την πλευρά του ο υπουργός Παιδείας, Νίκος Φίλης, αναφερόμενος στις αντιδράσεις κατά των προσφύγων στο Ωραιόκαστρο. «Ευτυχώς είναι πολύ μειοψηφική αυτή η αντίδραση, δεν αφορά όλους τους γονείς και όλα τα παιδιά ούτε τη μεγάλη πλειοψηφία των γονιών και των παιδιών» είπε ο κ. Φίλης, και εστίασε στο πρόγραμμα του υπουργείου για την ένταξη των 22.000 προσφυγόπουλων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. «Τα προσφυγόπουλα, το απόγευμα θα πηγαίνουν σε τάξεις υποδοχής, έτσι ώστε να μάθουν τη γλώσσα και σταδιακά, με στόχο να περάσουν μέσα από φιλικές παρέες στην αρχή και μετά, στα μαθήματα των κανονικών τάξεων. Αλλά σταδιακά. Επίσης, έχουμε λάβει όλα τα μέτρα ως Κράτος και το ΚΕΕΛΠΝΟ και εμείς, για τους αναγκαίους εμβολιασμούς των παιδιών. Άρα δεν υπάρχει καμία μα καμία σοβαρή αιτιολογία, υπάρχει προκατάληψη. Να σας πω ένα παράδειγμα: Χτες μαζί με τον κύριο Καμίνη τον Δήμαρχο Αθηναίων, πήγαμε στο 132ο Δημοτικό σχολείο της Αθήνας στη Γκράβα. Είναι ένα σχολείο με 170 παιδιά τα οποία κατάγονται από 17 διαφορετικές πατρίδες. Κι όπως μου είπαν όλοι οι δάσκαλοι εκεί, αυτή η πολυεθνική συνύπαρξη δεν είναι εις βάρος κανενός, αντιθέτως και τα Ελληνάκια, και τα ξένα παιδάκια το ένα βοηθάει το άλλο κι έχουν πολύ καλή απόδοση απ' αυτήν την συνεργασία μέσα στην τάξη» ανέφερε ο κ. Φίλης.

Κατσή, Μ. (2016, Σεπτέμβριος 13). Πρόεδρος Συλλόγου Ωραιοκάστρου: «Γιατί δεν θέλουμε στο σχολείο μας τα προσφυγόπουλα». *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/greece/article/610257/proedros-sullogou-oraiokastrou-giati-den-theloume-sto-sholeio-mas-ta-prosfugopoula/>

Έντονες αντιδράσεις.

Πρόεδρος Συλλόγου Ωραιοκάστρου: «Γιατί δεν θέλουμε στο σχολείο μας τα προσφυγόπουλα»

Γι' αυτό το λόγο οι γονείς ζητούν να τα παιδιά των προσφύγων να μην ενταχθούν στις σχολικές αίθουσες αλλά να δημιουργηθούν ξεχωριστές μονάδες - Το 50% των μαθητών του Ωραιοκάστρου δεν έχει εμβολιαστεί

Μετά το 1ο Δημοτικό Σχολείο Ωραιοκάστρου ακόμη ένα σχολείο έρχεται να αντιδράσει στην ένταξη των προσφυγόπουλων στις μαθητικές αίθουσες. Έντονες αντιδράσεις έχει προκαλέσει η ανακοίνωση του Συλλόγου Γονέων του 5ου Δημοτικού Σχολείου Ωραιοκάστρου, η οποία αναφέρει πως έπειτα από συνέλευση που πραγματοποιήθηκε την περασμένη Πέμπτη αποφασίστηκε ομόφωνα να μην δεχθούν τα παιδιά των προσφύγων στον χώρο του σχολείου καθώς σε αντίθετη περίπτωση οι γονείς πρόκειται να προχωρήσουν σε κατάληψη του σχολικού συγκροτήματος. Το protothema.gr επικοινωνήσε με τον πρόεδρο του Συλλόγου Γονέων του 5ου Δημοτικού Σχολείου Ωραιοκάστρου ο οποίος τόνισε πως ενημερώθηκε από τον Δήμο Ωραιοκάστρου πως ‘‘υπάρχουν θέματα υγειονομικής κάλυψης και προστασίας’’ και γι' αυτό τον λόγο συγκάλεσε έκτακτη γενική συνέλευση του συλλόγου γονέων προκειμένου να ενημερωθούν οι γονείς για την παρούσα κατάσταση. Όπως εξηγεί ο κ. Κυρίτης: ‘‘Στα σχολεία του Δήμου Ωραιοκάστρου το 50% των μαθητών δεν έχει κάνει το εμβόλιο της φυματίωσης (σ.σ έχει διακοπεί ο εμβολιασμός στα σχολεία). Φτάσαμε σήμερα να μιλάμε για τα παιδιά των προσφύγων και από ότι ειπώθηκε και στο συμβούλιο οι χώροι διαμονής τους είναι σε πολύ άσχημη κατάσταση και μάλιστα έχουν δημιουργηθεί και πάρα πολλά κρούσματα φυματίωσης’’. Ακόμη λέει αναφορικά με την εν λόγω απόφαση του συλλόγου γονέων: ‘‘Για να μην θεωρηθώ ρατσιστής, να σας πω πως σε προγενέστερες περιόδους είχαν ενταχθεί παιδιά προσφύγων μέσα στον σχολικό χώρο. Τα παιδιά των προσφύγων είναι και αυτά παιδιά του θεού κάπου πρέπει να ενταχθούν όχι όμως με τον τρόπο που θέλει αυτή τη στιγμή η πολιτεία. Δεν μπορώ να δεχθώ σαν πολίτης, σαν γονέας την απόφαση του υπουργού Παιδείας, ο οποίος είπε να δεχτούμε αυτά τα παιδιά χωρίς όρους και προϋποθέσεις και ταυτόχρονα όταν εγώ πήγα το δικό μου το παιδί στο σχολείο να μου ζητάει ο διευθυντής να του παραδώσω το βιβλιário των εμβολίων. Στο πλαίσιο της ισότιμης μεταχείρισης των πολιτών και αν πραγματικά θέλουμε να λέμε ότι βρισκόμαστε σε ένα κράτος δημοκρατικό ότι ισχύει για το δικό μου το παιδί το ίδιο πρέπει να ισχύει και για τα παιδιά των προσφύγων’’.

Να σημειωθεί πως στο 5ο Δημοτικό Σχολείο Ωραιοκάστρου δεν φοιτά κάποιο προσφυγόπουλο αλλά ούτε και έχει εγγραφεί κάποιο από τα παιδιά που ζουν στα hot spot της περιοχής. Έτσι δεν έχει διαπιστωθεί μέχρι στιγμής κάποια εξαίρεση στον

τρόπο εγγραφής τους στα σχολεία, όπως για παράδειγμα προσκόμιση βιβλιαρίου υγείας.

Ο πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων μάλιστα προειδοποιεί πως στο επόμενο διάστημα ετοιμάζονται δυναμικές κινητοποιήσεις σημειώνοντας παράλληλα πως: "Η πολιτεία έχει χρέος να αφουγκραστεί την κοινωνία. Ασπαστήκαμε σαν γονείς την απόφαση του Δήμου να ενταχθούν αυτά τα παιδιά σε ξεχωριστές σχολικές μονάδες δεδομένου ότι τα σχολεία του Δήμου είναι υπεράριθμα αυτή τη στιγμή και την ίδια στιγμή υπάρχει θέμα υγειονομικής κάλυψης και προστασίας". Και καταλήγει τονίζοντας: "Στο πλαίσιο της ισότιμης και ομότιμης μεταχείρισης των μαθητών πρέπει να λειτουργήσουμε κατά τον ίδιο τρόπο και για τα παιδιά των προσφύγων. Δεν μπορούμε να έχουμε δύο μέτρα και δύο σταθμά".

Φίλης: Ακατανόητη η συμπεριφορά του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων

Νωρίτερα, ο υπουργός Παιδείας Νίκος Φίλης σχολίασε την απόφαση της έκτακτης γενικής συνέλευσης του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 5ου Δημοτικού Σχολείου Ωραιοκάστρου για τη μη ένταξη- τοποθέτηση των παιδιών των προσφύγων στον χώρο του σχολείου αποδίδοντας την απόφασή τους αυτή σε κακή ενημέρωση και προκατάληψη που υπάρχει.

"Είναι ακατανόητη αυτή η συμπεριφορά. Είναι σε αντίθεση με τη συμπεριφορά αγάπης, αλληλεγγύης, κατανόησης από τη συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων - γονέων, μαθητών, εκπαιδευτικών- στη χώρα μας. Τέτοια φαινόμενα πράγματι δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτά", δήλωσε ο κ. Φίλης στον ραδιοφωνικό σταθμό του Αθηναϊκού-Μακεδονικού Πρακτορείου Ειδήσεων "Πρακτορείο 104,9 FM". "Εμείς έχουμε πάρει όλα τα μέτρα· τα παιδάκια, τα προσφυγόπουλα θα πάνε το απόγευμα σε τάξεις υποδοχής, θα είναι εμβολιασμένα, θα έχουν τους δασκάλους τους. Θέλουμε να παίξουν με τα παιδιά, τα Ελληνοπούλα σιγά σιγά και αργότερα θα ενταχθούν στις σχολικές αίθουσες. Δεν καταλαβαίνω για ποιο λόγο αρνούνται οι γονείς τα παιδιά αυτά στον χώρο -όχι στις τάξεις μαζί με τα παιδιά τους- του σχολείου" ανέφερε χαρακτηριστικά ο υπουργός.

"Όλοι μαζί θα πρέπει να εξηγήσουμε ώστε να μην γίνει αντικείμενο μιας κομματικής αντιπαράθεσης το θέμα αυτό. Όλοι οι φορείς -και η Εκκλησία και οι δήμοι- θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τα θέματα αυτά με τρόπο δημοκρατικό, με τρόπο ανοχής" πρόσθεσε ο κ. Φίλης και έφερε ως παράδειγμα το 132ο Δημοτικό Σχολείο Γκράβας, όπου οι μαθητές προέρχονται από 17 πατρίδες.

Κάλεσε δε τους γονείς του 5ου Δημοτικού Σχολείου Ωραιοκάστρου "να ξανασκεφτούν

αυτή την απόφασή τους" καθώς, όπως τόνισε, "δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος, αντιθέτως είναι ομορφιά".

Χιώτης, Β. (2016, Σεπτέμβριος 14). Φόβοι για πολλά «Ωραιόκαστρα» από το σχέδιο για την εκπαίδευση των προσφύγων. *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/greece/article/610462/fovoi-gia-polla-oraiokastrapo-to-shedio-gia-tin-ekpaideusi-ton-prosfugon-/>

Γονείς απειλούν με κατάληψη αν ενταχθούν προσφυγόπουλα στο σχολείο.

Φόβοι για πολλά «Ωραιόκαστρα» από το σχέδιο για την εκπαίδευση των προσφύγων

Ανησυχία των γονέων για μεταδοτικά νοσήματα, λόγω διακοπής των προγραμμάτων εμβολιασμών - Φίλης: Εμείς αποφασίζουμε πού θα πάνε σχολείο τα παιδιά-πρόσφυγες
Η απουσία έγκαιρης και αξιόπιστης ενημέρωσης προς τους γονείς και τους δασκάλους των σχολείων στα οποία θα δημιουργηθούν τάξεις υποδοχής για τα παιδιά των προσφύγων, προκαλεί από χθες τις πρώτες αντιδράσεις, με την κυβέρνηση να προσπαθεί τώρα να τις χαλιναγωγήσει και να τις διασπάσει, για να μην επεκταθούν σε ολόκληρη τη χώρα.

Τα πρώτα σχολεία που δήλωσαν χθες ότι δεν πρόκειται να δεχθούν προσφυγόπουλα στα σχολεία, ήταν δύο δημοτικά σχολεία του Ωραιοκάστρου, με τους γονείς αλλά και τον δήμαρχο της περιοχής, να επικαλούνται υγειονομικά προβλήματα και όχι ρατσιστική συμπεριφορά. Από την άλλη πλευρά, ο υπουργός Παιδείας χαρακτήρισε τις δηλώσεις τους ακατανόητες και αντίθετες με τις αρχές αλληλεγγύης των Ελλήνων. Σε σημερινή του συνέντευξη μάλιστα ο κ. Φίλης δήλωσε ότι δεν έχει δικαίωμα μια τοπική κοινωνία να λέει «όχι στους ξένους».

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τα παιδιά των προσφύγων, πρόκειται να ξεκινήσει στα τέλη του μήνα, χωρίς όμως ακόμη να είναι όλα έτοιμα, με κορυφαία προβλήματα, τα ζητήματα μεταφοράς των παιδιών από τα κέντρα φιλοξενίας στα γειτονικά σχολεία, αλλά και την ανησυχία των γονέων για τη θωράκιση των μαθητών από μεταδοτικά νοσήματα, καθώς όπως καταγγέλλουν, έχουν διακοπεί τα προγράμματα εμβολιασμών. «Στα σχολεία του Δήμου Ωραιοκάστρου το 50% των μαθητών δεν έχει κάνει το εμβόλιο της φυματίωσης» ανέφερε στο protothema.gr ο πρόεδρος του συλλόγου γονέων του 5ου δημοτικού σχολείου Ωραιοκάστρου Γ. Κυρίτσης. «Φτάσαμε σήμερα να μιλάμε για τα παιδιά των προσφύγων και από ό,τι ειπώθηκε και στο συμβούλιο οι χώροι διαμονής τους

είναι σε πολύ άσχημη κατάσταση και μάλιστα έχουν δημιουργηθεί και πάρα πολλά κρούσματα φυματίωσης». «Δεν μπορώ να δεχθώ σαν πολίτης, σαν γονέας την απόφαση του υπουργού Παιδείας, ο οποίος είπε να δεχτούμε αυτά τα παιδιά χωρίς όρους και προϋποθέσεις και ταυτόχρονα όταν εγώ πήγα το δικό μου το παιδί στο σχολείο να μου ζητάει ο διευθυντής να του παραδώσω το βιβλιάριο των εμβολίων. Στο πλαίσιο της ισότιμης μεταχείρισης των πολιτών και αν πραγματικά θέλουμε να λέμε ότι βρισκόμαστε σε ένα κράτος δημοκρατικό ότι ισχύει για το δικό μου το παιδί το ίδιο πρέπει να ισχύει και για τα παιδιά των προσφύγων».

Πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του υπουργείου Παιδείας, τα προσφυγόπουλα που θα φιλοξενηθούν στα σχολεία κάθε περιφέρειας δεν θα είναι πολλά, καθώς θα υπάρξει διασπορά τους σε όλα τα γειτονικά σχολεία που βρίσκονται κοντά σε κέντρα φιλοξενίας. Όμως οι κάτοικοι του Ωραιοκαστρου υποστηρίζουν ότι μόνο στην περιοχή τους φιλοξενούνται 420 παιδιά, ενώ στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, οι αριθμοί μπορεί να είναι πολύ μεγαλύτεροι. Παρ' όλα αυτά ο υπουργός Παιδείας, Νίκος Φίλης, διαβεβαιώνει ότι δεν θα υπάρξει κανένα απολύτως πρόβλημα από την εφαρμογή του προγράμματος, καθώς έχουν ήδη ληφθεί όλες οι απαραίτητες πρόνοιες. «Είναι ακατανόητη αυτή η συμπεριφορά. Είναι σε αντίθεση με τη συμπεριφορά αγάπης, αλληλεγγύης, κατανόησης από τη συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων -γονέων, μαθητών, εκπαιδευτικών- στη χώρα μας» τόνισε χθες ο υπουργός. «Τέτοια φαινόμενα πράγματι δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτά». «Εμείς έχουμε πάρει όλα τα μέτρα. Τα παιδάκια, τα προσφυγόπουλα θα πάνε το απόγευμα σε τάξεις υποδοχής, θα είναι εμβολιασμένα, θα έχουν τους δασκάλους τους. Θέλουμε να παίξουν με τα παιδιά, τα Ελληνοπούλα σιγά σιγά και αργότερα θα ενταχθούν στις σχολικές αίθουσες. Δεν καταλαβαίνω για ποιο λόγο αρνούνται οι γονείς τα παιδιά αυτά στον χώρο -όχι στις τάξεις μαζί με τα παιδιά τους- του σχολείου» ανέφερε χαρακτηριστικά ο υπουργός. «Όλοι μαζί θα πρέπει να εξηγήσουμε ώστε να μην γίνει αντικείμενο μιας κομματικής αντιπαράθεσης το θέμα αυτό. Όλοι οι φορείς - και η Εκκλησία και οι δήμοι- θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τα θέματα αυτά με τρόπο δημοκρατικό, με τρόπο ανοχής» πρόσθεσε ο κ. Φίλης και έφερε ως παράδειγμα το 132ο Δημοτικό Σχολείο Γκράβας, όπου οι μαθητές προέρχονται από 17 πατρίδες.

Τι προβλέπει το σχέδιο της κυβέρνησης

Όπως αποκάλυψε την Κυριακή το «ΘΕΜΑ», το κυβερνητικό σχέδιο προβλέπει τη φοίτηση σε ελληνικά σχολεία, όλων των παιδιών των προσφύγων ηλικίας από 4 έως 18 ετών που βρίσκονται στην Ελλάδα και ο γονείς τους επιθυμούν να λάβουν γενική ή

επαγγελματική

εκπαίδευση.

Όμως το εγχείρημα δεν είναι τόσο απλό όσο ακούγεται, καθώς θα πρέπει να προετοιμαστεί ολόκληρο σχέδιο καθημερινής μεταφοράς των παιδιών των προσφύγων από τα κέντρα φιλοξενίας σε γειτονικά δημόσια σχολεία, να δημιουργηθούν ειδικές τάξεις υποδοχής για την εκμάθηση της ελληνικής και της αγγλικής γλώσσας και να προηγηθεί αναλυτική ενημέρωση τόσο των γονέων των προσφύγων, όσο και των Ελλήνων γονέων στα συγκεκριμένα σχολεία, ώστε να μην υπάρξει αναταραχή ή αντιδράσεις όπως αυτές των γονέων του Ωραιοκάστρου και πολύ περισσότερο σε περιοχές περισσότερο φορτισμένες, όπως αυτές του Ανατολικού Αιγαίου. Το πρόγραμμα που έχει εκπονήσει το υπουργείο Παιδείας, έχει σχεδιαστεί κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην διαταραχθεί το διδακτικό πρόγραμμα στα σχολεία, αλλά και ούτε να απομονωθούν τα προσφυγόπουλα από τους υπόλοιπους μαθητές, προκαλώντας φαινόμενα

«γκετοποίησης»

τους.

Το πρόγραμμα αυτό προβλέπει:

-Για τις ηλικίες 4 έως 7 ετών, ίδρυση παραρτήματα νηπιαγωγείων εντός των κέντρων φιλοξενίας.

-Για παιδιά ηλικίας 7 έως 15 ετών δημιουργία ειδικών τάξεων υποδοχής σε σχολεία που γειτνιάζουν με κέντρα φιλοξενίας προκειμένου να μάθουν τα προσφυγόπουλα να μιλούν τα ελληνικά, αλλά και αγγλικά. Επίσης θα κάνουν εντατικά μαθήματα μαθηματικών και ηλεκτρονικών υπολογιστών. Οι τάξεις υποδοχής θα λειτουργούν σε απογευματινά ωράρια από τις δύο το μεσημέρι ως τις έξι το απόγευμα, με την προοπτική ότι τα παιδιά που θα μαθαίνουν τα ελληνικά να εντάσσονται αργότερα κανονικά στις πρωινές τάξεις. Παράλληλα θα υπάρχει πρόβλεψη να συμμετέχουν κανονικά στα μαθήματα που δεν απαιτούν γνώση της ελληνικής γλώσσας (γυμναστική, μουσική, ζωγραφική) για να αφομοιωθούν γρήγορα στην κοινωνία του σχολείου.

-Για τα ασυνόδευτα παιδιά ηλικίας 14-18 ετών, το ΚΑΝΕΠ της ΓΣΕΕ μαζί με την Διεύθυνση Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και άλλους φορείς θα εκπονήσουν το σχέδιο ένταξής τους, εφ' όσον αυτά το θέλουν, στην τεχνική εκπαίδευση. Το πιο δύσκολο εγχείρημα αφορά τα παιδιά από επτά έως δεκαπέντε ετών, με το υπουργείο να δίνει προτεραιότητα στα παιδιά των πρώτων τάξεων του δημοτικού με στόχο να αρχίσουν το σχολείο στα τέλη Σεπτεμβρίου. Ενώ όμως έχουν ήδη διασφαλιστεί οι πρώτες πιστώσεις για τη μεταφορά των μαθητών από τα κέντρα φιλοξενίας στα σχολεία, (2,8 εκατομμύρια ευρώ από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ) ως το τέλος του χρόνου) υπάρχουν ακόμη πολλά

προβλήματα για να επιλυθούν.

1. Το συνολικό κόστος για τη μετακίνηση των παιδιών από τους καταυλισμούς στις τάξεις υποδοχής των κοντινών σχολείων, για τους συνοδούς και για την καθαριότητα των σχολείων αγγίζει σχεδόν τα εννέα εκατομμύρια ευρώ και το υπουργείο δεν τα διαθέτει.

2. Δεν έχει προχωρήσει - είκοσι μέρες πριν την προγραμματισμένη έναρξη του προγράμματος- η διαδικασία ενημέρωσης των γονέων των προσφύγων στους καταυλισμούς, αλλά και η διαδικασία ενημέρωσης των συλλόγων γονέων στα σχολεία, για να μειωθούν όσο το δυνατόν περισσότερο οι αντιδράσεις.

3. Είναι ακόμη άγνωστος ο αριθμός των προσφυγόπουλων που θα θελήσουν να ενταχθούν στα εκπαιδευτικά προγράμματα. Υπολογίζεται ότι τα παιδιά των προσφύγων που φιλοξενούνται στην Ελλάδα είναι περίπου 22.000 εκ των οποίων θεωρείται βέβαιο ότι πολλά θεωρούν την Ελλάδα προσωρινό τόπο διαμονής τους και δεν τους ενδιαφέρει η ελληνική γλώσσα και το ελληνικό σχολείο. Επίσης ο φόβος των γονέων τους για την ασφάλειά τους, θεωρείται ότι θα αποτρέψει πολλούς από την συμμετοχή, με αποτέλεσμα ο συνολικός αριθμός να μειωθεί κατά πολύ.

4. Το πρόβλημα της μεταφοράς μαθητών από τα κέντρα φιλοξενίας σε γειτονικά σχολεία, δεν έχει ακόμη επιλυθεί καθώς και οι περισσότεροι δήμοι δείχνουν απροθυμία να συνεργαστούν, ενώ οι υπηρεσίες του υπουργείου Παιδείας και οι διευθύνσεις εκπαίδευσης ανά την χώρα είναι πολύ αργές στις κινήσεις τους. Λόγω αυτών των προβλημάτων, το υπουργείο ήδη αποφάσισε να υπαναχωρήσει από τον αρχικό του σχεδιασμό που προέβλεπε πλήρη εφαρμογή του προγράμματος σε ολόκληρη τη χώρα από τα τέλη του μήνα.

Έπειτα από συσκέψεις που πραγματοποιήθηκαν την περασμένη εβδομάδα, αποφασίστηκε να εξαιρεθούν ορισμένα κέντρα φιλοξενίας από τα εκπαιδευτικά προγράμματα, για να υπάρξει περισσότερος χρόνος άρτιας προετοιμασίας.

Έτσι από τα εκπαιδευτικά προγράμματα θα εξαιρεθεί αρχικώς το κέντρο φιλοξενίας του Σχιστού που φιλοξενεί 950 πρόσφυγες, επειδή είναι αρκετά απομονωμένο και δεν υπάρχουν κοντά του δημόσια σχολεία, απαιτώντας υψηλά έξοδα μεταφοράς. Είναι εξαιρεθούν επίσης τα κέντρα φιλοξενίας της Λέσβου και της Χίου, επειδή οι φιλοξενούμενοι πρόσφυγες έχουν υπερβεί κατά πολύ τις σχεδιαζόμενες δομές (5.540 και 3.500 αντίστοιχα) με αποτέλεσμα να επικρατεί ηλεκτρισμένο κλίμα και να ξεσπούν κάθε λίγο επεισόδια.

Προβληματισμός επικρατεί για το κατά πόσο μπορούν να λειτουργήσουν τα

εκπαιδευτικά προγράμματα και στο κέντρο φιλοξενίας του Ελαιώνα με 3.440 πρόσφυγες, αλλά και στις μη οργανωμένες δομές του Ελληνικού με 2.500 πρόσφυγες.

Καραϊσκάκη, Τ. (2016, Σεπτέμβριος 16). Η πιο μολυσματική ασθένεια... *Η Καθημερινή*, <http://www.kathimerini.gr/875133/opinion/epikairothta/politikh/h-pio-molysmatikh-as8eneia>

Η πιο μολυσματική ασθένεια...

Η υγεία είναι μεγάλο κεφάλαιο, το πρώτο απ' όλα, και μπροστά στην αγωνία μιας πιθανής απώλειάς της υποχωρεί άτακτα η κοινή λογική. Δεν υπάρχει πιο εύκολος τρόπος να σπείρεις τον πανικό, από το να εισαγάγεις στη δημόσια συζήτηση τον παράγοντα «υγεία»...

Δεν λέει να κοπάσει το κύμα «φοβίας» (βλ. ξενοφοβίας) για τα «μολυσμένα» προσφυγόπουλα. Μετά τις διαβεβαιώσεις ότι τα ανήλικα των κέντρων φιλοξενίας στο Ωραιόκαστρο έχουν εμβολιαστεί, ότι παρακολουθούνται συστηματικά από παιδιάτρους, ότι δεν έχει καταγραφεί ανάμεσά τους κανένα κρούσμα μεταδοτικού νοσήματος, εμφανίστηκαν άλλα επιχειρήματα να σπάσουν τη νεοπαγή κρούστα υγειονομικής ασφάλειας: ότι οι εμβολιασμοί διαρκούν μήνες, ίσως και χρόνο, και τα παιδιά αυτά δεν μπορεί να είναι ακίνδυνα...

Την πρώτη αυτή έκρηξη υστερίας υποδαύλισε η κυβερνητική ανοργανωσιά – στις 3 Σεπτεμβρίου ανακοινώθηκε ότι περίπου 2.000 προσφυγόπουλα στη Θεσσαλονίκη θα ενταχθούν σε σχολεία όμορων δήμων: Θεσσαλονίκης, Ωραιοκάστρου, Κορδελιού, Θέρμης, Λαγκαδά, Δέλτα, Βόλβης. Μετά τις αντιδράσεις είπαν ότι δεν είναι βέβαιο ότι θα ενταχθούν προσφυγόπουλα στις σχολικές μονάδες του Ωραιοκάστρου. Ενώ δεν υπήρξε κοινή γραμμή ως προς το πρόγραμμα εμβολιασμού τους: οι Γιατροί του Κόσμου διαβεβαίωσαν ότι όλα τα παιδιά δομών της περιοχής έχουν πλήρως εμβολιαστεί (από τον Ιούλιο· 130 παιδιά στο Ωραιόκαστρο και 440 στα Διαβατά), ο γ.γ. Παιδείας Γιάννης Παντής ανέφερε ότι σύντομα θα ξεκινήσουν οι εμβολιασμοί, ενώ το ΚΕΕΛΠΝΟ διαβεβαίωσε ότι προχωρούν βήμα βήμα να καλύψουν όλα τα παιδιά που θα ενταχθούν στα σχολεία.

Η κυβέρνηση δείχνει να υποτιμά τη σοβαρότητα του ζητήματος. Διότι, δεν μεταπείθεις τον γονέα που βλέπει το παιδί του πρόσφυγα ως φορέα όλων των ασθενειών, με εκφράσεις όπως «είναι ομορφιά», αλλά με εντατική, ενδεδεγμένη προετοιμασία για τη μείωση της κοινωνικής τριβής που δημιουργεί το προσφυγικό, θέμα που αστραπιαία

πανικοβάλλει, εύκολα κομματικοποιείται, πολλαπλώς διαστρεβλώνεται ακόμη και από ειδήμονες, εν προκειμένω της Ιατρικής... (όπως έλεγε ο Ιπποκράτης, «είναι αδύνατον να ξέρει την Ιατρική αυτός που δεν ξέρει ακριβώς τι είναι ο άνθρωπος»). Το οργανωτικό χάος ευνοεί τον λαϊκισμό και τη δουλεία της μονόπλευρης θέασης, τους όρους μιας χωριστής συνθήκης. Η κυβέρνηση παραβλέπει τις ρίζες, τη φύση, το πρόσωπο, το μέγεθος του φαινομένου που επωάζεται και γαλβανίζεται στη διάπυρη φωλιά της οικονομικής και προσφυγικής κρίσης (περισσότεροι από 60.000 πρόσφυγες και μετανάστες, σε συχνά ακατάλληλες δομές· περισσότεροι από 13.000 εγκλωβισμένοι στα νησιά-πυριτιδαποθήκες). Ο ρατσισμός, όπως έλεγε ο Μάνος Χατζιδάκις, «δεν συνθέτει ιδεολογία. Είναι η μεγεθυμένη έκφραση - εκδήλωση του κτήνους που περιέχουμε μέσα μας... Και είναι φορές που το κτήνος πολλαπλασιαζόμενο κάτω από συγκυρίες και με τη μορφή “λαϊκών αιτημάτων και διεκδικήσεων” σχηματίζει φαινόμενα λοιμώδους νόσου που προσβάλλει μεγάλες ανθρώπινες μάζες και επιβάλλει θανατηφόρες επιδημίες»... Αραγε πλησιάζει μια τέτοια;

Ψαρρά, Α. (2016, Σεπτέμβριος 20). Δεν είμαστε ρατσιστές, αλλά... έξω από τα σχολεία τα προσφυγόπουλα. *Εφημερίδα των Συντακτών*, <http://www.efsyn.gr/arthro/den-eimaste-ratsistes-alla-exo-apo-sholeio-ta-prosfygopoula>

Δεν είμαστε ρατσιστές, αλλά... έξω από το σχολείο τα προσφυγόπουλα

Ο πρόεδρος Συλλόγων Γονέων του 4ου δημοτικού του δήμου Αλεξάνδρειας της Ημαθίας αν και δεν είναι ρατσιστής ούτε ξενόφοβος, δεν επιθυμεί, όπως και άλλοι 120 γονείς να πλησιάζουν στο σχολείο τα προσφυγόπουλα.

Μιλώντας στο ραδιοσταθμό ΒΗΜΑ FM ο κ. Ευαγγελόπουλος δήλωσε: «Αυτά τα παιδιά ζούνε το χειμώνα μέσα στις λάσπες το καλοκαίρι μέσα στις σκόνες και είναι κρίμα αυτά τα παιδιά αλλά δεν φταίμε εμείς....που δεν τα θέλουμε στα σχολεία μας. Δεν είναι μόνο θέμα εμβολίου είναι θέμα καθημερινότητας. Κι εμείς έχουμε παιδιά!» Όταν ο δημοσιογράφος ρώτησε: «Τι μπορεί να μεταδοθεί από ένα παιδί που μάλιστα έρχεται στο σχολείο απόγευμα μετά τη λήξη του σχολείου των παιδιών σας», ο κ. Ευαγγελόπουλος απάντησε: «Δεν είμαστε ξενοφοβικοί αλλά ...βλέπετε τι έγινε στη Μόρια».

Ο δημοσιογράφος του επισημαίνει ότι ο εγκλεισμός και η μη φοίτηση σε σχολείο δημιουργεί παρόμοια προβλήματα και τον ξαναρωτάει για ποιο λόγο επομένως και εφόσον τα παιδιά είναι εμβολιασμένα εκφράζονται αυτές οι ρατσιστικές απόψεις;

Ο κ. Ευαγγελόπουλος είπε: «Πάνω από 90% γονέων συμφωνούμε τις απόψεις αυτές. Είναι όλοι ρατσιστές; Ρωτηθήκαμε από τον διευθυντή πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης Ημαθίας αν συμφωνούμε να έρθουν τα παιδιά μας στα σχολεία (!) Μας ρώτησαν δια μέσου των διευθυντών των σχολείων και μάλιστα ζήτησαν να απαντήσουμε αμέσως. Πήρα το ΔΣ του συλλόγου γονέων και κάναμε άτυπη γενική συνέλευση και αποφασίσαμε 120 γονείς, με μειοψηφία 5-6 που είπαν, ότι δεν θέλουμε να έρθουν».

Ο δημοσιογράφος επισημαίνει το έλλειμμα ενημέρωσης στηλιτεύοντας ως ανακριβείς τις διαβεβαιώσεις του Υπουργού Παιδείας.

Δυστυχώς μέσα στα πλαίσια της... ενημέρωσης όλοι φαίνεται να ξεχνούν ότι στην Ελλάδα υπάρχει τεράστιο (συγκριτικά με την υπόλοιπη ΕΕ) ποσοστό κακοποίησης και βιασμών παιδιών μέσα από το συγγενικό τους περιβάλλον.

Και το χειρότερο; Κακοποιημένα παιδιά πηγαίνουν σχολείο, δεν ζούνε σε στρατόπεδα, ενώ οι υπόλοιποι γονείς συχνά γνωρίζουν, υποψιάζονται αλλά τις περισσότερες φορές σιωπούν μπροστά στον κίνδυνο να ξεφτιλιστεί η μικρή ή η μεγάλη τους κοινωνία!

Χώρια που πολλοί από αυτούς που λένε σήμερα όχι στα προσφυγόπουλα στο όνομα της υγείας των παιδιών τους (!) είναι βέβαιο ότι δεν το έχουν σε τίποτα να σπάσουν τα εμβολιασμένα τους βλαστάρια στο ξύλο αν τα «πάρουν στο κρανίο»!

Ανώνυμος (2016, Σεπτέμβριος 20). Νέο... Ωραιόκαστρο στην Φιλιππιάδα. *Εφημερίδα των Συντακτών*, <http://www.efsyn.gr/arthro/neo-oraiokastro-sti-filippiada>

Νέο... Ωραιόκαστρο στη Φιλιππιάδα

Την αντίδραση του για την ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα, των προσφυγόπουλων που ζουν στο κέντρο φιλοξενίας στη Φιλιππιάδα, διατυπώνει με έγγραφο που απέστειλε προς τις τοπικές αρχές, τους βουλευτές της Πρέβεζας και το υπουργείο Παιδείας, ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του 2ου δημοτικού σχολείου της περιοχής.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου, σύμφωνα με τα όσα αναφέρει στην επιστολή του, συνεδρίασε και δηλώνει «ρητά και κατηγορηματικά, ότι δεν πρόκειται να αποδεχθεί σε καμιά περίπτωση και χωρίς κανένα συμβιβασμό» την συστέγαση των παιδιών με προσφυγόπουλα, επικαλούμενο λόγους εκπαιδευτικούς, πολιτισμικούς, θρησκευτικούς και υγιεινής.

Μιλώντας στο ΑΠΕ-ΜΠΕ περιφερειάρχης Ηπείρου, Αλέξανδρος Καχριμάνη, ζήτησε νηφαλιότητα, ψυχραιμία και αποφυγή καλλιέργειας κλίματος ανησυχίας και φόβου. Ο κ. Καχριμάνης τονίζει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ, ότι με τον διάλογο και την συνεργασία, μπορούν να βρεθούν οι κατάλληλες λύσεις, οι οποίες, ούτε την εκπαίδευση των μαθητών που φοιτούν θα υποβαθμίσουν, αλλά αντιθέτως, θα δημιουργήσουν καλές συνθήκες εκπαίδευσης για τα προσφυγόπουλα.

Ο περιφερειάρχης αναφέρει παράλληλα, πως παρ' ότι η Περιφέρεια Ηπείρου δεν έχει εμπλοκή στο προσφυγικό, βοηθά στην κατεύθυνση της βελτίωσης των συνθηκών στα κέντρα φιλοξενίας.

Ο δήμαρχος Ζηρού, κ. Νίκος Καλαντζής, μιλώντας για το ζήτημα στο ΑΠΕ-ΜΠΕ, εμφανίζεται να κρατάει αποστάσεις, ωστόσο επισημαίνει, πως η στάση του Δήμου απέναντι στο προσφυγικό είναι γνωστή από την πρώτη μέρα λειτουργίας του Κέντρου, στο παλιό στρατόπεδο Πετροπουλάκη, καθώς αποδεικνύει καθημερινά, με πράξεις, την υποστήριξή του προς τους πρόσφυγες.

Ο κ. Καλαντζής είπε ότι «οι γονείς έχουν ανησυχία, στο βαθμό που κρίνουν οι ίδιοι, όσον αφορά τις συνθήκες εκπαίδευσης και υγιεινής των παιδιών και ζητούν κάποιες διασφαλίσεις». Επιπλέον, πρόσθεσε, ότι προς το παρόν δεν υπάρχει πλαίσιο και οδηγία, για το πώς θα λειτουργήσει η ένταξη των προσφυγόπουλων στα σχολεία.

Η θέση του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 2ου δημοτικού σχολείου Φιλιππιάδας, προκάλεσε την έντονη αντίδραση της Πρωτοβουλίας Αλληλεγγύης στους πρόσφυγες Πρέβεζας, η οποία αναμένεται αύριο να συνεδριάσει για το επίμαχο ζήτημα. Αναλυτικά η επιστολή του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 2ου δημοτικού σχολείου Φιλιππιάδας:

Από:

Σύλλογο	Γονέων	και	Κηδεμόνων
2ου	Δημοτικού		Σχολείου
Φιλιππιάδας			

Προς:

1)	Περιφερειάρχη	Ηπείρου
2)	Περιφερειάρχη	Πρέβεζας
3)	Δήμαρχο	Ζηρού
4)	Περιφερειακή Διευθύντρια Α/ΘΜΙΑΣ Εκπαίδευσης	Ηπείρου
5)	Διευθυντή Α/ΘΜΙΑΣ Εκπαίδευσης	Πρέβεζας

- 6) Υπουργείο Παιδείας - Διεύθυνση Προσφύγων – Μεταναστών
7) κο Μπάρκα Κων/νο Βουλευτή Ν. Πρέβεζας
8) κο Γιαννάκη Στέργιο Βουλευτή Ν. Πρέβεζας

Την Δευτέρα 12 Σεπτεμβρίου 2016 μετά τον Αγιασμό για τη νέα σχολική χρονιά, πραγματοποιήθηκε συνάντηση γονέων και κηδεμόνων στην οποία οι παρευρισκόμενοι γονείς συμφωνήσαμε τα κατωτέρω, προκειμένου να αποσταλεί η παρούσα επιστολή.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 2ου Δημοτικού Σχολείου Φιλιππιάδας δηλώνει ρητά και κατηγορηματικά, ότι δεν πρόκειται να αποδεχθεί σε καμιά περίπτωση και χωρίς κανένα συμβιβασμό τη συστέγαση των παιδιών των λεγόμενων παράτυπων μεταναστών, που επιβλήθηκε στην τοπική κοινωνία του Δήμου μας και που επιχειρείται να επιβληθεί και στο σχολείο μας.

Οι λόγοι εναντίωσής μας είναι οι εξής:

1. Δεν είναι αναγκαίο να ενταχθούν στο σύνολο της κοινότητας μας εφόσον φιλοξενούνται όπως αρχικά διαβεβαιώσατε την τοπική κοινωνία για 6 ως 8 μήνες. Οι ίδιοι διαδηλώνουν και ζητούν να φύγουν, από την χώρα. Ποια λοιπόν είναι τα σχέδια για αυτούς και συνεπώς για την κοινωνία μας;

2. ΙΑΤΡΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ. Προέρχονται από άλλη Ήπειρο, με τελείως διαφορετικό υπόβαθρο ασθενειών και συνθηκών υγιεινής. Δεν είναι εμβολιασμένοι σύμφωνα με το Εθνικό μας σύστημα εμβολιασμού και είναι άγνωστο αν είναι έστω εμβολιασμένοι από το περιβάλλον που προέρχονται. Σε καθημερινή βάση ενημερωνόμαστε για παρουσία νέων περιστατικών από ασθένειες που έχουν εκλείψει εδώ και δεκαετίες στη χώρα μας και έχουν καταγραφεί περιπτώσεις με άκρως μεταδοτικές ασθένειες στις οποίες δεν συνεργάστηκαν καθόλου με τις υγειονομικές αρχές. Θεωρούμε ότι τα παιδιά αυτά χρήζουν ειδικής μέριμνας λόγω των ψυχικών τραυμάτων και των καταστάσεων που έχουν βιώσει τα τελευταία χρόνια στις πατρίδες τους. Παράγοντες που ίσως δημιουργήσουν πολλά προβλήματα στην προσαρμογή τους. Γνωρίζοντας τα παραπάνω ποιος μπορεί να μας εγγυηθεί ότι θα τηρηθούν οι βέλτιστες συνθήκες υγιεινής που απαιτούνται σε κάθε σχολείο.

3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ. Δεν μπορούν να συνυπάρξουν παιδιά μεταναστών τα οποία έχουν: α) τεράστιο εκπαιδευτικό κενό λόγω της πολύχρονης αποχής τους από οποιαδήποτε μορφή εκπαίδευσης, β) διαφορετικές αντιλήψεις για το ρόλο της οικογένειας, τη θέση της γυναίκας, τη θρησκεία, με ελληνόπουλα που οι γονείς τους

στερήθηκαν και στερούνται για να προσφέρουν στα παιδιά τους την καλύτερη μόρφωση, αυτή που αναγνωρίζουν και συγχαίρουν τα σχολεία της Ευρώπης.

Πως μπορεί ένα παιδί, των λεγόμενων παράτυπων μεταναστών, δεκατριών ή δεκαπέντε ετών να ενσωματωθεί στην ίδια τάξη με μικρότερα παιδιά δεδομένου ότι δεν θα γνωρίζει βασικές λέξεις ελληνικής γλώσσας?Μήπως οδηγηθούμε σε σχολικό εκφοβισμό εναντίων των παιδιών μας;

Στο σύνολο αυτά τα παιδιά είναι ορισμένες φορές πολύ περισσότερα από τα ελληνόπουλα που φοιτούν στα σχολεία της πόλης μας. Η τοπική κοινωνία της Φιλιππιάδας είναι πολύ μικρή και διαθέτει μόλις τρία δημοτικά σχολεία μικρής δυναμικότητας. Η ένταξη επομένως των προσφυγόπουλων θα αλλοιώσει αφενός τον ελληνικό χαρακτήρα των σχολείων και αφετέρου θα υπάρξουν σοβαρότατες συνέπειες στο μαθησιακό κομμάτι των μαθητών των δημοτικών της πόλης μας.

Σαν γονείς βλέπουμε μπροστά μας να έρχεται η υποβάθμιση της εκπαίδευσης και γενικότερα του μορφωτικού επιπέδου των παιδιών μας.

4. Ο προαύλιος χώρος του σχολείου χρησιμοποιείται τις απογευματινές ώρες για αθλοπαιδιές, πολιτιστικά δρώμενα και άλλες δραστηριότητες καθώς δεν υπάρχουν άλλοι χώροι άθλησης και ψυχαγωγίας (πλατείες –αθλητικές εγκαταστάσεις) στην Παλαιά Φιλιππιάδα. Οι αίθουσες θα χρησιμοποιηθούν για μαθήματα σκακιού, ζωγραφικής, χειροτεχνίας και για διδασκαλία παραδοσιακών χορών των παιδιών του σχολείου και της ευρύτερης περιοχής.

5. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ. Το 100% των μαθητών μας είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι. Γιορτάζουμε όλες τις θρησκευτικές μας γιορτές όπως αρμόζει σε κάθε ελληνικό σχολείο που σέβεται την ιστορία, τους αγώνες και τις θυσίες του Έθνους του αλλά και σέβεται την ιστορία και τις θρησκείες των άλλων λαών. Δεν θα επιτρέψουμε των θρησκευτικό φανατισμό που όπως αποδεικνύεται από τις φανατικές επιθέσεις σε άλλα Ευρωπαϊκά κράτη δεν έχουν σκοπό να σεβαστούν, αλλά να πλήξουν την Θρησκεία μας. Οι εικόνες του Χριστού και της Παναγίας, των Αγίων μας αλλά και των ηρώων μας θα εξακολουθούν να κοσμούν τις τάξεις μας και περιμένουμε από όλους τους μαθητές να τις σέβονται.

6. ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ. Το χάσμα στον πολιτισμό είναι τόσο μεγάλο που μια βίαιη μετακίνηση και εγκατάσταση μεταναστών στον τόπο μας μόνο προβλήματα προσαρμογής θα δημιουργήσει. Και είναι πιθανόν να αλλοιώσει πτυχές του δικού μας πολιτισμού, όπως της Εθνικής, Πολιτισμικής και Θρησκευτικής μας ταυτότητας. Σε

μια ύποπτη διαδικασία υποβίβασης του βιοτικού και μορφωτικού επιπέδου των παιδιών μας, που με πολλές στερήσεις εξασφαλίζουμε. Σας καθιστούμε υπεύθυνους για ακραίες συμπεριφορές που ενδεχομένως προκύψουν. Κανένα αίσθημα αλληλεγγύης και ανθρωπισμού δε δικαιολογεί την αποδοχή της μείωσης.

Σαν σύλλογος γονέων δεν είμαστε αντίθετοι στην μόρφωση των παιδιών των πραγματικών προσφύγων εφόσον επιθυμούν την πραγματική και ομαλή τους ένταξη στην τοπική κοινωνία οικιοθελώς και χωρίς εξαναγκασμό από τρίτους. Άλλωστε η τοπική κοινωνία αγκάλιασε, στήριξε και στηρίζει με πράξεις και υλικά τους συνανθρώπους μας αυτούς.

Για τους ανωτέρω λόγους επιθυμούμε και απαιτούμε την πλήρη ενημέρωση από αρμόδιο φορέα για το εν λόγω θέμα, ώστε μελλοντικά να βρεθεί η βέλτιστη λύση για την τοπική κοινωνία.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 2ου Δημοτικού Σχολείου Φιλιπιάδας

Μπράττου, Φ. (2016, Οκτώβριος 1). Ντόμινο αντιδράσεων για τα προσφυγόπουλα στα σχολεία. *Η Καθημερινή*,

<http://www.kathimerini.gr/877391/article/epikairothta/ellada/ntomino-antidrasewn-gia-ta-prosfygopoyla-sta-sxoleia>

Ντόμινο αντιδράσεων για τα προσφυγόπουλα στα σχολεία

Ωραιόκαστρο, Φιλιππιάδα και τώρα Κως. Οι σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων φέρνουν αντιρρήσεις στην ένταξη των προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα, προκαλούν «πονοκέφαλο» στο υπουργείο Παιδείας και ενισχύουν την ήδη άσχημη εικόνα της χώρας διεθνώς, στη διαχείριση του προσφυγικού.

Το κενό στην ενημέρωση των τοπικών κοινοτήτων, σε συνδυασμό με την αδυναμία του κράτους να εκτονώσει την πίεση που υφίστανται συγκεκριμένες περιοχές, δίνουν περιθώρια ανάπτυξης ακραίων πολιτικών δυνάμεων και ενίσχυσης τάσεων ξενοφοβίας.

Λίγες μέρες μετά την εναντίωση του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων του 2ου Δημοτικού Σχολείου Φιλιππιάδας στην παραχώρηση χώρων για τη διδασκαλία των παιδιών των προσφύγων, με ένα υπόμνημα στο οποίο περάν τον υγειονομικών λόγων, επικαλούνται λόγους θρησκευτικούς και πολιτιστικούς, και οι σύλλογοι της Κω αρνούνται να μοιραστούν τα παιδιά τους τα ίδια σχολικά κτίρια με τα προσφυγόπουλα.

Και ενώ, όπως αναφέρουν στην ανακοίνωση που εξέδωσαν οι σύλλογοι του νησιού, συμφωνούν ότι «όλα τα παιδιά δικαιούνται εκπαίδευσης» και τάχθηκαν υπέρ του δικαιώματος των προσφυγόπουλων και μεταναστών στην εκπαίδευση, φαίνεται να έχουν αντιρρήσεις και ενστάσεις για την παραχώρηση των σχολικών κτιρίων επικαλούμενοι τις ιδιαιτερότητες του νησιού και τις επιπτώσεις που ήδη υπάρχουν από την παραμονή προσφύγων και μεταναστών στο νησί.

Όπως αναφέρεται μεταξύ άλλων στην ανακοίνωση «η πλειοψηφία των ανηλίκων είναι έφηβοι μετανάστες και όχι πρόσφυγες και ότι κανένας πρόσφυγας και μετανάστης δεν έχει εμβολιαστεί, ενώ είναι ανοργάνωτο το σύστημα υγιεινής και περίθαλψης τους, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι σχολικές εγκαταστάσεις και οι τουαλέτες τους, για ιατρικούς λόγους».

Οι σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων επισημαίνουν πως ήδη υπάρχει έλλειψη σχολικών δομών, κατάσταση η οποία θα επιδεινωθεί εάν ενταχθούν τα προσφυγόπουλα στο σύστημα εκπαίδευσης και ζητούν όσοι έχουν ανάγκη εκπαίδευσης να μεταφέρονται στην ηπειρωτική Ελλάδα, ενώ για κάλυψη προσωρινών αναγκών προτείνουν η εκπαίδευση των παιδιών να καλυφθεί σε δομές μέσα στο hotspot γιατί όπως αναφέρουν «δεν έχουμε υποδομές, με ευθύνες του κράτους κι όχι της κοινωνίας».

Στην περίπτωση του Ωραιόκαστρου και της Φιλιππιάδας, το πρόβλημα της παραχώρησης σχολικών κτιρίων παρουσιάστηκε από συγκεκριμένα σχολεία, με τον υπουργό Παιδείας Ν. Φίλη να αποδίδει τη συγκεκριμένη πρωτοβουλία σε «κακή ενημέρωση και προκατάληψη, ζητήματα που υπάρχουν μέσα στην κοινωνία μας» γύρω από το προσφυγικό, χαρακτηρίζοντας «ακατανόητη αυτή τη συμπεριφορά» και δηλώνοντας πως «τέτοια φαινόμενα δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτά».

Η αντίθεση, ωστόσο, για παραχώρηση σχολικών κτιρίων, του συνόλου των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων της Κω, εν είδει τελεσιγράφου, καθώς απείλησαν με κινητοποιήσεις, προς τον προϊστάμενο Εκπαίδευσης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου Β. Καραγιάννη, φέρνει το υπουργείο Παιδείας αντιμέτωπο με ένα φαινόμενο που αναμένεται να προκαλέσει ντόμιο αντιδράσεων στα σχολεία της χώρας.

Λακασάς, Α. (2016, Οκτώβριος 6). Έναρξη σχολικού έτους για πρόσφυγες. *Η Καθημερινή*,
<http://www.kathimerini.gr/877869/article/epikairothta/ellada/enar3hsxolikoyetoysgiaprosfyges>

Εναρξη σχολικού έτους για πρόσφυγες

Τη Δευτέρα 10 Οκτωβρίου ξεκινά η... σχολική χρονιά για πρώτη φορά στα ελληνικά σχολεία για τα προσφυγόπουλα που βρίσκονται στη χώρα μας. Η αρχή θα γίνει από συνολικά 1.500 προσφυγόπουλα που θα παρακολουθήσουν μαθήματα από τις 2 μ.μ. έως τις 6 μ.μ. σε 20 σχολεία της χώρας. Τα παιδιά θα διδάσκονται ελληνικά, αγγλικά ή άλλη ξένη γλώσσα επιλογής, μαθηματικά και πληροφορική. Επίσης, θα υπάρχουν προγράμματα που αφορούν τον αθλητισμό και τα καλλιτεχνικά. «Στόχος μας είναι έπειτα από μήνες, όταν θα μπορούν τα παιδιά να ενταχθούν με τρόπο λειτουργικό στο πλαίσιο της σχολικής τάξης, να πάνε εκεί μαζί με τα Ελληνάκια. Εχουμε ακούσει μερικές αντιδράσεις. Είναι εντελώς περιθωριακές και μειοψηφικές. Είναι έξω από το κλίμα της μεγάλης πλειοψηφίας του ελληνικού λαού που είναι κλίμα φιλοξενίας. Είναι οι αντιδράσεις που δεν θέλουν να πάνε τα παιδιά στα σχολεία, τα παιδιά πρόσφυγες στα σχολεία» τόνισε ο κ. Φίλης χθες. Ο υπουργός – μετέχοντας σε συνέντευξη Τύπου μαζί με τον υπουργό Υγείας Ανδρέα Ξανθό και τον υφυπουργό Οικονομίας αρμόδιο για θέματα ΕΣΠΑ Αλέξη Χαρίτση– απέδωσε τις αντιδράσεις γονέων σε ελλιπή πληροφόρηση, ενώ έκανε λόγο για κινδυνολογία που αναπτύσσεται από ξενοφοβικές τάσεις. Από την πλευρά τους, ο κ. Ξανθός διαβεβαίωσε ότι δεν υπάρχει κανένας λόγος δημόσιας υγείας που να εμποδίζει το σχέδιο ένταξης των προσφυγόπουλων στο εκπαιδευτικό σύστημα, προσθέτοντας ότι το υγειονομικό σύστημα βρίσκεται σε εγρήγορση και πως έχει ήδη ολοκληρωθεί το πρόγραμμα εμβολιασμών πρώτης προτεραιότητας των προσφυγόπουλων, ενώ ο κ. Χαρίτσης ότι έχουν εξασφαλισθεί τα σχετικά κονδύλια. «Χωρίς την οικονομική ενίσχυση είτε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή είτε από τον κ. Χαρίτση που είναι εδώ, δηλαδή από τα ΕΣΠΑ, δεν θα μπορούσαμε να κάνουμε τίποτε από όλα αυτά» είπε ο γενικός γραμματέας του υπουργείου Παιδείας, αρμόδιος για τον σχεδιασμό, κ. Ιωάννης Παντής. Συνολικά τα προσφυγόπουλα υπολογίζονται σε 22.000. Με βάση την Κοινή Υπουργική Απόφαση θα ιδρυθούν 800 δομές υποδοχής για την εκπαίδευση των προσφύγων (ΔΥΕΠ), οι οποίες θα λειτουργούν εντός των σχολείων των περιφερειακών διευθύνσεων εκπαίδευσης, στα όρια των οποίων υπάρχουν κέντρα φιλοξενίας. Θα στελεχωθούν από εξειδικευμένους αναπληρωτές εκπαιδευτικούς. Ο κατώτερος αριθμός μαθητών για τον οποίο θα δημιουργείται ένα τμήμα ΔΥΕΠ ορίζεται στους 10 μαθητές και ο ανώτερος στους 20 μαθητές.

Ανώνυμος (2016, Νοέμβριος 4). Λαμία: χαμός στο σχολείο που θα φιλοξενήσει προσφυγόπουλα - Αποφασίστηκε κατάληψη. *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/greece/article/625357/lamia-hamos-sto-sholeio-pou-tha-filoxenisei-prosfugopoula-apofasistike-katalipsi-/>

Δείτε βίντεο:

Λαμία: Χαμός στο σχολείο που θα φιλοξενήσει προσφυγόπουλα - Αποφασίστηκε κατάληψη

Αιφνιδιασμένοι από την απόφαση δηλώνουν οι γονείς των μαθητών - Δείτε τι έγινε στη χθεσινοβραδινή συνέλευση στο 6ο Δημοτικό της Λαμίας

Κατάληψη στα σχολεία, όπου πρόκειται από την ερχόμενη Δευτέρα να ξεκινήσουν μαθήματα τα 90 παιδιά προσφύγων που φιλοξενούνται στις Θερμοπύλες, αποφάσισαν γονείς μαθητών των σχολείων που έχουν επιλεγεί για τη φιλοξενία των προσφυγόπουλων καθώς δηλώνουν αιφνιδιασμένοι από αυτές τις αποφάσεις και σημειώνουν πως δεν υπήρξε ουσιαστικός διάλογος από τους επιτελείς της εκπαίδευσης.

Τα προσφυγόπουλα για φέτος θα πηγαίνουν σχολείο ξεχωριστά, από τις 14:00 το μεσημέρι μέχρι τις 18:00 το απόγευμα. Ωστόσο, στα σχολεία που έχει προγραμματίσει η αρμόδια διεύθυνση εκπαίδευσης να πάνε τα προσφυγόπουλα υπάρχει κλίμα αναστάτωσης και αντιδράσεις, παρά την αρχική συναίνεση, με συνέπεια να είναι αμφίβολο αν θα ξεκινήσουν την επόμενη Δευτέρα ή αν θα υπάρξει κάποια αναβολή. Τα σχολεία που έχουν επιλεγεί είναι το Δημοτικό Σχολείο και το Γυμνάσιο Μοσχοχωρίου και το 6ο Δημοτικό σχολείο της Λαμίας. Στα σχολεία οι γονείς είναι ανάστατοι και υποστηρίζουν ότι βρέθηκαν προ τετελεσμένων γεγονότων χωρίς να ερωτηθούν.

Το απόγευμα της Πέμπτης έγινε Γενική Συνέλευση των γονιών στο 6ο Δημοτικό σχολείο της Λαμίας, όπου κλήθηκαν οι αρμόδιοι παράγοντες της εκπαίδευσης και επικράτησε αναστάτωση, αφού οι γονείς επιτέθηκαν φραστικά στον Διευθυντή του σχολείου, αλλά και τον Διευθυντή της περιφερειακής Εκπαίδευσης.

Τελικά οι γονείς του 6ου Δημοτικού Λαμίας αποφάσισαν να κάνουν κατάληψη στο σχολείο τη Δευτέρα, ενώ την Κυριακή το απόγευμα έχουν συνέλευση οι γονείς στο Μοσχοχώρι, οι οποίοι είναι επίσης ανάστατοι για να πάρουν αποφάσεις.

Ανώνυμος (2016, Νοέμβριος 24). Βόλος: Γονείς από δημοτικά σχολεία πιάστηκαν στα χέρια για τα προσφυγόπουλα. *Πρώτο Θέμα*, <http://www.protothema.gr/greece/article/631154/volos-goneis-apo-dimotika-sholeia-piastikan-sta-heria-gia-ta-prosfugopoula/>

Εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις

Βόλος: Γονείς από δημοτικά σχολεία τσακώθηκαν για τα προσφυγόπουλα

Το 9ο δημοτικό δέχεται τα 20 παιδάκια, την ίδια στιγμή που το 3ο αντιδρά - Δεν έλειψαν βαριές εκφράσεις και χαρακτηρισμοί, όπως «φασίστες», «ρατσιστές» και «αλήτες»

Δύο σχολεία διασταύρωσαν τα ξίφη τους για τα προσφυγόπουλα! Όπως μεταδίδει τοπική εφημερίδα του Βόλου υπήρξαν «θυελλώδεις» αντιδράσεις από γονείς του 3ου δημοτικού σχολείου Νέας Ιωνίας που συναυλίζεται με το 9ο, στο οποίο θα δημιουργηθεί τάξη υποδοχής για πρόσφυγες, στη χθεσινή ενημερωτική συνέλευση που συγκλήθηκε στο σχολικό συγκρότημα, ενόψει της φοίτησης στο σχολικό συγκρότημα 20 προσφυγόπουλων που φιλοξενούνται στο Μόζα. Γονείς του 9ου και γονείς του 3ου λίγο έλειψε να έρθουν στα χέρια, κινούμενοι απειλητικά ο ένας εναντίον του άλλου, ενώ δεν έλειψαν βαριές εκφράσεις και χαρακτηρισμοί, όπως «φασίστες», «ρατσιστές» και «αλήτες». Οι πρώτοι –οι του 9ου- εμφανίζονται στην πλειοψηφία τους, θετικοί στην υποδοχή των προσφυγόπουλων, οι δεύτεροι – οι του 3ου- έχουν τις ενστάσεις τους και αντιδρούν, κυρίως για το γεγονός ότι δεν είχαν καμία επίσημη ενημέρωση και ήρθαν προ ειλημμένων αποφάσεων. Το ρεπορτάζ συνεχίζει, αναφέροντας: «Την αρχική ενημέρωση έκανε η συντονίστρια εκπαίδευσης προσφύγων στη Μαγνησία, Μάγδα Βίτσου, αναφέροντας ότι στο σχολείο θα φοιτήσουν 20 προσφυγόπουλα, ηλικίας 6 έως 12 ετών, που θα παρακολουθούν μαθήματα από τις 3:15 το μεσημέρι έως τις 7 το απόγευμα. Υποστήριξε ότι ο αριθμός ίσως διαφοροποιηθεί δεδομένου ότι αρκετές οικογένειες έχουν υποβάλλει αίτημα ασύλου σε άλλες χώρες ή πρόκειται να μετεγκατασταθούν σε άλλες δομές. Η ίδια υπογράμμισε ότι προϋπόθεση για την ένταξη των μαθητών στη σχολική κοινότητα είναι ο εμβολιασμός των παιδιών. Διαβεβαίωσε ότι το σύνολο των παιδιών έχουν εμβολιαστεί στις 24 Οκτωβρίου και ότι η ίδια έχει ελέγξει τις καρτέλες υγείας τους. Οι μεγαλύτερες αντιδράσεις καταγράφηκαν ενώ το λόγο είχε ο Διευθυντής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας, Γιώργος Πολύζος, ο οποίος αναφέρθηκε στις

πτυχές που ερευνήθηκαν πριν γίνουν προτάσεις για τη λειτουργία τάξης υποδοχής σε σχολικές μονάδες της περιοχής: να είναι όμορο, να υπάρχει θετικό κλίμα. «Πώς τα λέτε αυτά; Μας ρωτήσατε; Πού βλέπετε εσείς θετικό κλίμα; Επειδή σας απέρριψε το Σέσκλο ήρθατε εδώ. Δεν είμαστε χαζοί και δεν έχουμε καμία εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό», διαμαρτύρονταν σε έντονο ύφος γονείς του 3ου Δ.Σ. «Τι φοβάστε δηλαδή; Μην κάνετε σαν όχλος», απάντησε γονιός από το 9ο που χαρακτήρισε αντιδρώντες γονείς από το Σέσκλο «φασίστες και ρατσιστές που έδιωξαν τα παιδιά». Όταν η εκπρόσωπος του πρότανη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και παιδίατρος, Ιουλία Νησιώτου επιχείρησε να καθησυχάσει τους γονείς που φοβούνται υγειονομικούς κινδύνους, ακούστηκαν ακραίες απόψεις: για ασθένειες όπως μηνιγγίτιδα και φυματίωση εξαιτίας των οποίων έχουν γεμίσει τα νοσοκομεία, ενώ κάποιοι πρότειναν να κλείνουν οι βρύσες του σχολείου αλλά και οι τουαλέτες «που ανήκουν στο 3ο» και οι πρόσφυγες μαθητές να πηγαίνουν στην τουαλέτα του διευθυντή του 9ου Δημοτικού Σχολείου Ν. Ιωνίας. Πηγή: Εφημερίδα Ταχυδρόμος Βόλου

